ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

Cilt • 11

Anıtkabir Derneği Yayınları
-I-

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

"Altını Çizdiği Satırları, Özel İşaretleri, Uyarıları, Düştüğü Notlar ve Kitap İçerisindeki Özel Yazıları İle"

Cilt 11

Fransızca Kitaplar

Anıtkabir Derneği Yayınları
-I-

Başbakanlık Tanıtım Fonu Katkılarıyla

Yayın Koordinatörü
Recep Cengiz

Baskıya Hazırlayan
Aykut Tanıtım Danışmanlık - Ankara
Tel: 0.312. 495 02 25•26•27

Kapak
Murat Mutluoğlu

Sayfa Düzeni
Murat Mutluoğlu • Yeter Mutluoğlu
Hüseyin Kurt

Film
Candan Repro-Ankara
Tel: 0.312. 231 49 01

Baskı
Pelin Matbaası - Ankara
Tel: 0.312 418 70 93

Takım ISBN No:
975-95835-2-6

Cilt ISBN No:
975-8563-03-3

Tel: 0.312. 230 12 22
ANKARA • 2001

Orijinal metinlerde Atatürk'ün altını ve yanını çizdiği satırların Türkçeleri koyu harflerle dizilmiştir.

TERCÜMELER

Osmanlıca Tercüme
Bekir Koç • Haldun Eroğlu
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Fransızca tercümelerin bir kısmı ile İngilizce, Almanca, İtalyanca ve Yunanca tercümelerin tamamı Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından yapılmıştır.

TÖMER Tercüme Editörü
Dr. Gülser Akdoğan • Tülin Yalman • Emel Zeytin

Fransızca Tercüme
Ali Osman Durmuş • Dilşad Özdamar • Özkan Güngör
Nurhayat Atan • Çelebi Akdaş • Şebnem Sunengin Çakır
Bayram Köse • Sebahat Alan

İngilizce Tercüme
Özlem Kitapçı Kara • Önay Çokluk • Fatih Ekinci

Almanca Tercüme
Ayşe Bahşi • Özmen Kara

İtalyanca Tercüme
Suna Ertekin

Yunanca Tercüme
Özge Ceylan

İçindekiler

KİTABIN HAZIRLANIŞI HAKKINDA BİLGİ

Mustafa Kemal ATATÜRK kısa süren yaşamı boyunca, bir insan ömrüne kolay kolay sığmayacak kadar büyük işler başarmıştır. Başarıyla sonuçlandırdığı Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi ile dünya tarihi içerisindeki onurlu yerini çoktan almıştır.

ATATÜRK'ün yaşamı ve yaptığı işlerle ilgili yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından kütüphaneler dolusu eser yazılmıştır. Çeşitli dillere çevrilen bu eserler sayesinde ATATÜRK dünyanın her tarafındaki entelektüel, asker, bilim ve siyaset adamları tarafından çok iyi tanınmaktadır. Eylem ve düşünceleriyle bütün insanlığı etkileyen ATATÜRK'ün, düşünce yapısını tarihi süreç içerisinde hangi olaylar, düşünürler ve yazarlar etkilemiştir? İşte, bu sorunun yanıtlanmasına katkı niteliği taşıyan ve Gürbüz Tüfekçi tarafından hazırlanan "ATATÜRK'ün Okuduğu Kitaplar" adlı eser istisna tutulursa bu amaca yönelik ayrıntılı bir çalışma henüz yapılmamıştır.

O'nun düşünsel alt yapısını araştırmak isteyenler için, satırlarının altını çizdiği, özel işaretler, uyarılar koyduğu, notlar düştüğü veya bazı açıklamalarda bulunduğu eserleri Türkçe'ye çevirerek 20 cilt halinde sunmayı planladığımız bu çalışma da yukarıdaki sorunun yanıtlanması amacına yönelik küçük bir katkı olarak algılanmalıdır.

Bu çalışmanın ortaya çıkarılabilmesi için ATATÜRK'ün okuduğu kitapların hepsine ulaşılmaya çalışılmışsa da, bu ana kadar ANITKABİR ve Çankaya'daki ATATÜRK Kitaplığı ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi dışındakilere henüz ulaşılamamıştır. Ulaşılamayan kitapların sayısı mevcut kitap sayısı içerisinde çok önemli bir miktar olmamakla birlikte, yapılacak çalışmaya bütünlük sağlaması açısından önemlidir.

ATATÜRK'ün Askerî Ateşe olarak Sofya'da görev yaptığı sırada okuduğu kitapların Sofya Büyükelçiliği'mizde olduğu konusunda alınan duyum üzerine elçilik görevlileri ve orada olduğu söylenen kitapların uzmanlar tarafından araştırılması için ATATÜRK Araştırma Merkezi Başkanlığı ile gerek-

li koordineler yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucu daha sonra basılacak ciltlere yansıtılacaktır.

Ankara Halkevi'ndeki kitapların bir kısmının ANITKABİR'e verildiğini biliyoruz. Verilenler dışında ATATÜRK'e ait kitap olup olmadığının araştırılması amacıyla Kültür Bakanlığı ile gerekli yazışmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın da sonucu beklenmektedir.

Bu güne kadar tespit edilen ATATÜRK'ün okuduğu kitapların sayısı; 1741'i Çankaya'da, 2151'i ANITKABİR'de, 102'si İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve 3'ü Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi'nde olmak üzere 3997'dir. Cilt sayıları ile, dergi, harita, atlas ve nota albümleri bu sayının dışındadır.

Hazırlanan 20 ciltlik eserde; ATATÜRK'ün okuyup satır altlarını çizdiği, sayfa kenarlarına notlar aldığı, özel işaretler koyduğu, açıklamalar yaptığı kitap ve dergilerin bu bölümlerinin tamamına yer verdik.

Yalnız bu işaretli yerlerin çok az bir kısmının ATATÜRK dışındaki kişiler tarafından çizilmiş olması olasılığı üzerinde duranlar da vardır. Başkalarının işaretlediği birkaç eser, diğerlerinden, bu konuda araştırma yapan kişiler tarafından kolaylıkla ayırt edilebilir.

Yabancı dilden tercüme edilen metinlerin bugünkü dile aktarılışında özgün niteliklerinin korunmasına özen gösterilmiştir. Ancak; bu yapılırken yazım kurallarında ve noktalama işaretlerinin kullanımında özellikle Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı "İmlâ Kılavuzu" ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca benimsenen ilkeler esas alınmıştır.

Eserlerin Türkçe'ye çevrilmesinde şöyle bir yöntem izlenmiştir.

• Çeviride ATATÜRK'ün altını çizdiği, işaret koyduğu veya bir açıklama yaptığı cümle, paragraf ve sayfalar dikkate alınmıştır.

• Aynı konuya ilişkin iki yer işaretlenmiş ya da çizilmişse daha ayrıntılı olana öncelik verilmiştir.

• Bütünlüğü ve anlamayı kolaylaştırmak için bir veya iki kelimesi çizili cümlelerin tamamı, bazen de bütün paragraf çevrilmiştir.

• Altı çizili sözcük, cümle ve paragraflar koyu olarak gösterilmiştir.

• ATATÜRK'ün el yazılarının çevirisi orijinal sayfanın yanına verilmiştir.

• Kitap ve dergilerdeki Önsöz, Giriş, Özelsöz ve Açıklamalar planlanan

cilt sayısını aşmaması için çoğunlukla özet halinde verilmiştir.

- Köşeli parentezler çevirenlerin müdahalelerinde kullanılmıştır.
- Özellikle Osmanlıca çevirilerde okumayı ve anlamayı zorlaştıracak kelimelerin bugünkü kullanılışları tercih edilmiş ve daha çok okuyucu kitlesine hitap edebilmek amacıyla da o dönem kurum ve kuruluşlarına günümüz terminolojisine yakın bir karşılık verilmiştir.
- Değişik konulardaki yüzlerce özel isim doğrusuna ulaşıldığı ölçüde günçelleştirilmiş, ulaşılamıyanlar da ise Osmanlıca okunuşları esas alınmıştır.
- Yine Osmanlıca çevirilerde metnin dili sadeyse kesinlikle müdahale edilmemiş yazarın ifade şekli esas alınmıştır.
- Kitap ve dergiler konularına göre [Tarih, Edebiyat, Hukuk vb.] ayrılmış ve her cilt aynı konuda fakat farklı alanlarda yazılmış ve okuyucuyu sıkmıyacak hacimde ve konu yelpazesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Ayrıca kitabın teknik özelliklerini açıklayan bir bölüm hazırlanmıştır. Eserin, bu konuda çalışma yapacak araştırmacılar için temel kaynak olacağı inancındayız.

Recep Cengiz
Yayın Koordinatörü

RENÉ DUSSAUD

LES CIVILISATIONS PRÉHELLÉNIQUES DANS LE BASSIN DE LA MER ÉGÉE

DEUXIÈME ÉDITION REVUE ET AUGMENTÉE

avec 325 gravures et 18 planches hors texte dont cinq en couleurs.

PARIS
LIBRAIRIE PAUL GEUTHNER
13, RUE JACOB, VI°

1914

RENÉ DUSSAUD

EGE DENİZİ HAVZASINDA HELENİSTİK DÖNEM ÖNCESİ UYGARLIKLARI

Yeniden gözden geçirilmiş ve metin haricinde 325 gravür, beş tanesi renkli, 18 resim ile genişletilmiş ikinci baskı

İKİNCİ BASKI

PARİS

PAUL GEUTHNER KİTAP EVİ
13, rue Jacob, VIe

1914

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri		
Envanter No	: 1628	
Yazar	: René Dussaud	
Cild	: Yeşil	
Ebadı	:	
	En	: 16 cm.
	Boy	: 24 cm.
Sayfa Adedi	: X + 482	
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.	

PRÉFACE

DE LA DEUXIÈME ÉDITION

L'augmentation de moitié du nombre de pages et de gravures, l'addition de quatorze planches hors texte dont cinq en couleur, la réfection de nombreux clichés (notamment toutes les cartes), attestent suffisamment que cette deuxième édition a été non seulement remaniée et mise au courant des découvertes récentes, mais qu'elle est aussi en partie nouvelle. Nous avons dédoublé le chapitre qui traitait de Troie, de Mycènes, de Tirynthe et de la Grèce continentale, et ajouté un chapitre sur l'influence égéenne en Égypte et en Syrie.

Le tableau synchronique (pl. XIII) justifiera, nous l'espérons, notre exposé. Mieux que de longues digressions, il montre, d'une part, la cohésion des civilisations égéennes et, de l'autre, le parallélisme de leur évolution avec le développement de la civilisation égyptienne.

Nous remercions cordialement de leur obligeance, MM. Edmond Pottier, Salomon Reinach et Henri Hubert, conservateurs des Musées Nationaux, qui nous ont autorisé à reproduire nombre de monuments, même inédits, des Musées du Louvre et de Saint-Germain. Pour Chypre, plusieurs figures ont été extraites d'un recueil constitué au cours de ses fouilles par M. Ohnefalsch-Richter et donné par lui à M. Cartailhac. Ce dernier a eu l'extrême amabilité de le mettre à notre disposition et nous l'avons cité sous le nom de « dossier Richter-Cartailhac ». Des notes manuscrites jointes à ce dossier, nous n'avons

tiré que les indications de dimension et de provenance. Depuis, sur le désir qu'il en a exprimé pour l'utiliser à nouveau, ce dossier a été remis à M. Ohnefalsch-Richter. Nous avons pu compléter l'illustration grâce à la libéralité de l'American Exploration Society (fouilles de Crète), de l'Université de Pennsylvanie, de l'École américaine d'Athènes, de l'Archaeological Institute of America, de M. Karo et de l'Institut archéologique allemand, de l'Académie dei Lincei, de M. Sotiriadis d'Athènes, de M. Hazzidakis de Candie, de M. Hubert Schmidt des Musées royaux de Berlin, de la maison Perrin et C•, de la Bibliothèque d'Art et d'Archéologie, etc.

R. D.

İKİNCİ BASKININ ÖN SÖZÜ

Sayfa ve gravür sayısının iki kat artması, metin haricinde beş tanesi renkli olmak üzere on dört resimli ekin ilâve edilmesi, özellikle bütün haritalarda sayısız basma kalıp sözlerin düzeltilmesiyle bu ikinci baskı yeniden ele alınmıştır. Aynı zamanda bu baskı, bununla ve son buluşların ortaya konulmasıyla kalmayıp kısmen yepyeni bir bölümü de içermesi bakımından yeterince hedefine ulaşmıştır. Truva, Mikinai, Tirynthe şehirlerini ve Yunan ana karasını betimleyen bölümü, iki katına çıkardık. Buna ek olarak bir de Suriye ve Mısır'daki Ege etkisi üzerine yeni bir bölüm ilâve ettik.

Eş zamanlı tablonun (pl. XIII) bizim sunumuzu doğrulayacağını ümit ediyoruz. Bu tablo, konu dışı yazılardan daha ziyade bir yönden Ege uygarlıklarının bağlantısını, diğer bir yönden ise Mısır uygarlığının gelişimiyle, bunların oluşumu arasındaki koşutluğu göstermektedir.

Bize sayısız eserin yeniden yayımlanması için gerekli izni vermelerinden ötürü Ulusal Müzeler yöneticileri Edmond Pottier, Salomon Reinach ve Henri Hubert'e gönülden teşekkür ederiz. Ayrıca, Saint-Germain ve Louvre Müzesi yöneticilerine de katkılarından dolayı teşekkür ederiz. Kıbrıs konusunda, pek çok figür Ohnefasch-Richter tarafından gerçekleştirilen kazı çalışmaları esnasında oluşturularak, daha sonra onun tarafından Cartailhac'a verilen eserden alınmıştır. Cartailhac'ın, çok büyük bir nezaket göstererek kullanımımıza sunduğu bu eseri "Richter-Cartailhac Dosyası" başlığı altında kitabımıza koyduk. Bu dosyaya iliştirilmiş el yazısı notlardan yalnızca anlamlı ve kaynak [olabilecek] bilgileri aldık. O günden beri, Ohnefalsch-Richter'in dosyayı yeniden kullanmak için geri istemesi üzerine dosya kendisine iade edilmiştir. Amerikan Keşif Topluluğu (Girit kazıları), Pensilvanya Üniversitesi, Atina Amerikan Okulu, Amerikan Arkeoloji Kurumu, Karo ve Alman Arkeoloji Kurumu, Lincei Akademisi, Atina'dan Sotiriadis, Mora Yarımadası'ndan Hazzidakis, Berlin Kraliyet Müzelerinden Hubert Schmid, Perrin ve Ortakları Yayın evi, Arkeoloji ve Sanat Kütüphanesi... vb.'nin tanımış oldukları imkânlar sayesinde kitabımızın resimleme işlemini tamamlayabildik.

R.D

Sayfa :444

Mais en d'autres régions, en Troade ou sur la côte méridio-

Sayfa :445

nale d'Asie Mineure, le contact entre Égéens et Anatoliens a pu s'établir dès une époque plus ancienne.

3. On a souvent tenté de faire remonter très haut les rapports entre Égéens et Hittites. Ni la céramique primitive dans les deux contrées (1), ni la comparaison des architectures (2)

Sayfa :445

ne l'autorisent. Les Hittites, aux temps les plus anciens, sont de purs asiatiques soumis dès le troisième millénaire à l'influence mésopotamienne et sans contact avec la mer, tandis que les Égéo-crétois font partie des peuples méditerranéens et reçoivent l'impulsion de l'Égypte.

Sayfa 444-445

Ancak diğer bölgelerde-Truva'da ya da Anadolu'nun Akdeniz kıyılarında -, Egeliler ve Anadolulular arasındaki ilişki çok daha eskiye dayanan bir dönemde kurulabilmiştir.

3. Egeliler ve Hititliler arasındaki ilişkiler, çoğunlukla çok daha eski dönemlere dayandırılmaya çalışıldı. Oysa, her iki ülkedeki ne ilkel seramik ne de mimarî tarzın birbirleriyle olan karşılaştırması buna izin vermemektedir. En eski çağlarda, Giritli Egeliler, Akdeniz toplumlarının üyesi oldukları ve [uygarlıkları konusundaki] atılımı Mısır'dan aldıkları hâlde **Hititliler, üç bininci yıldan itibaren Mezopotamya'nın etkisinde kalan ve hiçbir biçimde deniz ile teması olmayan, tam anlamıyla Asyalı bir toplumdur.**

Sayfa :453

Quand Menephtah vit s'avancer les Libyens, ceux-ci étaient accompagnés de contingents méditerranéens : des *Loukou* (Lyciens), des *Akaouscha* (Achéens), des *Tourscha* (Tyrsènes de Lemnos et côtes voisines), des *Schardina* (gens de Sardes) et des *Schakalouscha* (Sagalassos).

Lors du grand mouvement des peuples, sous Ramsès III, qui aboutit à l installation des Philistins et des Zakkarou en Palestine (1), on note parmi les envahisseurs, les *Tourscha* (Tyrsènes), les *Schakalouscha* (Sagalassos), les *Ouaschascha* (Quassos, près Halicarnasse), les *Poulousati* (Philistins), les *Zakkarou*, les *Daïniou* ou *Daïniouna* (Danaens) (2).

Sayfa :454

Pour donner aux identifications des peuples de la mer toute la précision possible, on doit tenir compte de leur groupement dans les textes égyptiens. Il est toujours facile de trouver des noms à comparer; la comparaison ne vaut que si elle répond à certaines conditions géographiques et historiques. Ici, le lecteur a certainement été frappé de la cohésion des effectifs ennemis cités par les bulletins de victoire de Ramsès II, de Menéphtah et de Ramsès III. Chaque fois, le contingent a sa physionomie propre. Il est très remarquable, par exemple, que les peuples signalés sous Ramsès II paraissent tous provenir de Troade. Ainsi les Dardanoui ou Dardaniens, les Iliouna ou Troyens et les Pidasa ou Pédasiens, puisque, en Troade, « sur les bords du Satniois aux eaux vives et limpides se dresse comme un pic la ville de Pédasos (1) ». Cette dernière avait entièrement disparu dès l'époque classique, mais on savait que les Pédasiens avaient émigré en Carie et qu'ils avaient donné le nom de Pédasa à une ville de l'intérieur du canton d'Halicarnasse (2). Au sud de l'Ida, se placent encore les Masa ou Mysiens. Il y a donc de grandes probabilités pour que les Kirkisha soient les Gergithiens dont le nom est attaché à plusieurs cités du nord-ouest de l'Asie Mineure, mais dont le centre premier était en Troade, dans la vallée du Scamandre. Il ne serait même pas impossible que les Loukaou de la même liste fussent les Lyciens qu'Homère signale en Troade et dans les régions voisines.

La liste de Menéphtah paraît embrasser des contingents plus divers. Nous y retrouvons les Lyciens qui, nous l'avons vu, n'étaient pas alors confinés uniquement dans la région qui porte leur nom à l'époque classique. Au treizième siècle, les Achéens dominaient en Grèce, notamment à Mycènes, à Tirynthe, à Argos. Les Schakalouscha sont, à n'en pas douter, le peuple qui a donné son nom à Sagalassos en Pisidie; les Tourscha sont les Tyrsènes de Lemnos et des îles voisines; enfin, on peut reconnaître dans les Schardina la tribu qui fondera Sardes.

Les monuments égyptiens nous livrent des représentations

Sayfa :455

figurées de ces diverses populations égéennes. Ce sont les bas-reliefs bien connus relatant les victoires sur les peuples étrangers (fig. 321), et ce sont de curieuses plaquettes en faïence trouvées à Tell Yahoudiyeh et à Médinet-Abou dans des édifices élevés par Ramsès III. Parmi ces dernières, très précieuses par le détail et la couleur, on distingue facilement quatre groupes : Nègres, Sémites, Égéens ou peuples de la mer, Hittites. Le facies et le costume des Sémites étaient familiers aux artistes égyptiens (fig. 324). Par contre les Égéens ne sont pas rendus avec la même exactitude (1).

Ainsi, les plaquettes de Médinet-Abou attribuent le même costume à tous les peuples de la mer. En présence de cette difficulté, M. Daressy définit avec assez de vraisemblance comme Philistin, le personnage de notre figure 218, mais il est moins assuré que celui de notre figure 323 soit un Schakalascha. Si les peuples de la mer sont malaisés à identifier, leurs voisins, les Hittites, sont au contraire fort reconnaissables. « La caractéristique des Hittites ou Khétas, dit M. Daressy, est l'absence de barbe ; le visage est plein, presque bouffi, sillonné de rides ; le nez est gros et busqué ; une petite calotte couvre la tête, il s'en échappe une chevelure abondante, noire, tombant librement jusqu'au milieu du dos (2). »

Sayfa 453

Menephtah, Libyalıların ilerlediğini gördüğünde, Loukou'lar (Likyalılar), **Akaoucha'lar** (Akalılar), Tourscha'lar (Lemnos [Limni adası] ve komşu kıyılardan Tyrrhen'ler) **Schardina'lar** (Sard'lar) ve Schakalouscha'lar (Sagalassos'lular) vb. Akdenizli paralı askerler, onlara [Libyalılara] eşlik etmekteydi.

Sonunda Filistinlilerin ve Zakkarou'ların Filistine yerleşmesine yol açan III. Ramses'in komutası altındaki toplumların büyük ilerleyişi sırasında, istilâcılar arasında Tourscha'ların (Tyrrhen'ler), Schakaloucha'ların (Sagalossos'lular), **Ouaschascha'ların** (Halikarnas yakınındaki Ouassos'lular), **Poulousati'lerin** (Filistinliler), Zakkarou'ların, Daïniou ya da Daïniouna'ların (Danau'lular) olduğu saptanmaktadır.

[sayfa 454]

Deniz toplumlarının ayırt edilmesinde mümkün olabilen her türlü belirginliğin verilmesi için Mısır metinlerindeki sınıflandırılmaların göz önünde bulundurulması gereklidir. Karşılaştırılma yapılabilecek adların bulunması daima kolaydır. Karşılaştırma, eğer bazı coğrafi ve tarihsel koşullara cevap verirse, ancak o zaman bir değer kazanır. O anda okuyucunun, kesinlikle II. Ramses, Menéphtah ve III. Ramses'in zafer bültenlerinde belirtilen düşmanların gerçek sayısının bağlantısı karşısında nutku tutulur. Her defasında, paralı askerlerin kendine özgü bir görünümü vardır. Örneğin II. Ramses'in [hükümdarlığında] belirttiği toplumların tamamının Troas bölgesinden gelmiş gibi görünmesi, oldukça dikkat çekicidir. Dardania ya da Dardan'lar, İlion'lular ya da Truva'lılar ve Pidasa ya da Pedasa'lılar Troas bölgesinden oldukları için orada "canlı ve berrak sularıyla Satniois kıyıları üzerinde, tıpkı sivri bir tepe gibi, Pedasos şehri yükseldi." Pedasos şehri, klâsik dönem sonrası tamamen ortadan kayboldu. Ancak Pedasa'lıların Karia bölgesine göç ettikleri ve Halikarnas bölgesinin iç kısımlarında yer alan bir şehre Pedasa adını verdikleri biliniyordu. İda [Kazdağı]'nın güneyinde Masa'lar ya da Misya'lılar yer almaktadır. Bu yüzden Kirkisha'lıların, adlarının Anadolu'nun kuzey batısında yer alan pek çok şehre bağlandığı, ama ilk [yerleşim] merkezlerinin Eski Menderes vadisinde yer alan Troas bölgesindeki Gergithien olduğu konusunda, çok güçlü olasılıklar mevcuttur. Hatta aynı listede yer alan Loukaou'ların, Homeros'un Troas bölgesi ve komşu bölgelerde belirttiği Likyalılar olması bile mümkündür.

Menephtah'ın listesi daha çok çeşitlilik arz eden paralı askerleri kucaklar gibiydi. Listede, daha önce de gördüğümüz gibi, o zamanlar kendi adlarını klâsik döneme taşıyan bölgede henüz hapsedilmemiş olan Likyalılara yeniden rastlamaktayız. On üçüncü yüzyılda, **Achaia'lar** [Eolya'lılar] özellikle Mikinai, Tirynthe ve Argos şehirleri olmak üzere Yunanistan'a hâkim olmaktaydı. Hiç kuşku yok ki, Pisidya'da Sagalassos şehrine adını veren toplum, **Schakalouscha'lar,**

Limni ve komşu adalardaki Tyrrhen'ler ise **Tourscha'lardır.** Son olarak, [daha sonra] Sard'ları kuracak olan toplum olarak Schardina'ları kabul edebiliriz.

[sayfa 455]

Mısır anıtları bize, bu farklı Ege toplumlarının yer aldığı görünümleri sunmaktadır. Bunlar, yabancı toplumlar üzerinden [elde edilen] zaferleri anlatan tanıdık, alçak kabartmalar (fig. 321) ve Tell Yahoudiyeh ve Médinet-Abou'da yer alan III. Ramses tarafından yaptırılmış olan anıtlarda bulunan fayans levhalarda yer alan ilginç betimlemelerdir. Detayları ve renkleriyle çok değerli olan bu levhalar arasında dört grup kolaylıkla ayırt edilmektedir: Bunlar; Zenciler, Samîler, Egeliler ya da deniz toplumları Hititlilerdir. Mısırlı sanatçılar için Samîlilerin genel görünüşü ve kostümleri sadeydi (fig. 324). Buna karşın Egeliler, benzer bir titizlikle betimlenmemiştir.

Şu hâlde, Medinet-Abou levhaları, tüm deniz toplumlarını aynı kostümle betimler. Bu güçlülüğün karşısında, Bay Daressy, 218 numaralı figürümüzde yer alan kişiyi, yeterli ölçüde bir benzerlikle Filistinli olarak tanımlamakta, ancak 323 numaralı figürümüzde yer alan kişinin ise Schakalascha olduğundan çok fazla emin olmamaktadır. Deniz toplumlarının kimliklerinin saptanması güç olsa bile, onların komşuları olan Hititlilerin kimliklerinin tespit edilmesi çok daha kolay olmaktadır. Bay Daressy, "Hititlilerin ya da **Khétas**'lıların özelliklerinin, sakallarının olmaması, hemen hemen şişkin, yaygın olarak kırışıklıkların yer aldığı dolgun bir yüz, iri ve kemerli bir burun, başı kavrayan küçük bir takke ve bu takkenin altından kaçıp kurtularak sırtın ortasına kadar özgürce düşen sık, siyah saçlar olduğunu" söyler.

RENÉ DUSSAUD
MEMBRE DE L'INSTITUT
CONSERVATEUR DES MUSÉES NATIONAUX

LA LYDIE
ET SES VOISINS
AUX HAUTES ÉPOQUES

1629

PARIS
LIBRAIRIE ORIENTALISTE PAUL GEUTHNER
13, RUE JACOB, VIe
1930

ULUSAL MÜZELERİ KORUMA ENSTİTÜSÜ ÜYESİ
RENÉ DUSSAUD

İLERİ ÇAĞ'DA LİDYA VE KOMŞULARI

PARİS
ORIENTALISTE KİTAP EVİ PAUL GEUTHNER

13, RUE JACOB, VI.
Yayım Yılı: 1930

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri			
Envanter No	: 1629		
Yazar	: René Dussaud		
Cild	: Siyah		
Ebadı	:		
	En	: 16 cm.	
	Boy	: 24 cm.	
Sayfa Adedi	: 110		
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.		

Sayfa : 31

La puissance hittite déclinera rapidement. Sous le roi Arnuwandash IV, un certain Madduwattash de Zippashla s'allie avec Attarshiyash d'Akhkhiya, forme contractée d'Akhkhiyawa, et avec le pays d'Arzawa (1) pour s'emparer d'Alashiya (Chypre) (2). Le roi hittite s'étonne de cette incursion dans un pays qui lui paie tribut et dont, par suite, il se considère comme le suzerain; mais il est incapable d'entamer une démonstration énergique et Madduwattash lui répond, non sans ironie, que si Arnuwandash réclame les prisonniers faits dans Chypre, il les lui enverra (3).

(1) Il est question aussi dans la coalition d'un homme de Piggaya (Götze, *Hethit. Texte*, III, p. 39); ne serait-ce pas le roi de Pergè, ce qui nous ramène à la Pamphylie.

(2) Bien que l'identification d'Alashiya avec Chypre soit bien établie, elle est régulièrement mise en doute; voir encore Götze, *Madduwattash*, p. 155, note 1. Dans *Reallex. Assyr.*, I, p. 67, Forrer donne un résumé des rapports d'Alashiya avec les Hittites.

(3) Götze, *Hethitische Texte*, III, p. 39. Le commerce des esclaves rendait précieuse cette prise.

Sayfa 31

Hitit gücü hızla azalmaktadır. Kral IV. Arnuwandash yönetiminde Zippashla'lı bir Madduwattash, **Akhkhiyawa'nın** birleşik biçimi olan Akhkhiya'nın Attarshiyash ile ve **Arzawa**[1] ülkesiyle, **Alashiya'yı** (Kıbrıs'ı)[2] ele geçirmek için iş birliği yapar. Hitit kralı, kendisine vergi ödeyen ve ileride kendisini hükümdarı olarak gördüğü bu ülkeye saldırı yapılmasına çok şaşırır. Ancak bu saldırıya müdahale edecek gücü yoktur ve Madduwattash ona, eğer Arnuwandash isterse Kıbrıs'taki mahkûmları gönderebileceği[3] cevabını verir.

1 Bu durum, Piggaya'lı bir adamın koalisyonunda da söz konusudur (Götze, III. metin, s. 39). Belki de bu adam, bizi Pamfilya'ya kadar ulaştıran Perge kralı olabilir.

2 Alashiya'nın genellikle Kıbrıs'la birlikte anılması, yerleşik bir kullanım olsa bile, sık sık kuşku uyandırmıştır; bkz. Götze, Madduwattash, s. 155, not 1. Reallex'in içinde Assyr., I, s. 67, Forrer, Alashiya ve Hititler arasındaki ilişkilerin bir özetini veriyor.

3 Götze, Hethitische Metin, III, s. 39. Köle ticareti, bu teklifi daha değerli kılıyordu.

Sayfa : 32

Puisque, de l'avis unanime, on reconnaît dans Alakshandush, prince de Wilusha, un nom grec, Alexandre (3), on ne voit pas pourquoi d'autres noms propres ne seraient pas expliqués par la même voie; mais sans qu'il y ait un rapport obligé avec les personnages de l'épopée homérique.

(3) Démonstration par Kretschmer, Glotta, XIII, p. 205. Accepté par J. Friedrich, Reallex. Assyr., s. Alaksandus. Cependant Kretschmer pousse trop loin la conjecture quand il identifie le personnage à Alexandre-Pâris.

Sayfa 32

Mademki genel bir kanıyla **Wilusha** prensi **Alakshandush,** bir Yunan ismi olan **Alexandre**[3] olarak kabul ediliyor, bu durumda neden diğer özel isimler de Homeros'un destanındaki kahramanlarla zorunlu bir bağlantı kurulmaksızın aynı yolla açıklanmasın ki diye düşünüyoruz.

3 Kretschemer tarafından ileri sürülmüş, Glotta, XIII, s. 205. J. Friedrich tarafından kabul edilmiştir. Reallex. Assyr., s. Alaksandus. Kretschemer, bu kişiyi Alexandre-Paris olarak saptadığında tahmin sınırlarını çok zorlamıştı.

Sayfa : 36

Les *Masa* ne sont pas les Mysiens, comme on le pensait (4), mais les Masha des textes de Boghaz-Keui (5) que le contexte désigne comme étant dans l'ouest de la Cilicie.

(4) Corriger sur ces points nos *Civilisations préhelléniques*, 2e éd., p. 453.
(5) J. Friedrich, *op. cit.*, p. 156.

Sayfa 36

Masa'lar, düşünüldüğü gibi[4] Dor'lar değillerdir. Ama Boğazköy[5] metinlerinde geçen **Masha'lar,** metnin içeriğinde Kilikya'nın batısında olarak gösteriliyor.

4 Bu konuları kontrol etmek için Helenistik dönem öncesi uygarlıklar notlarımıza bakın, II. basım., s. 453.
5 J. Friedrich, op. cit., s. 156.

Sayfa : 37

Les peuples qui opèrent, plus tard, contre les armées de Meneph-tah et de Ramsès III appartiennent à un cercle plus étendu, car à côté des Lyciens apparaissent les *Aqaousha* (Achéens), les *Toursha* (Tyrsènes, des régions lydiennes), les *Shakalousha* (Sagalassos), les *Ouashasha* (Ouassos, près Halicarnasse), aussi les fameux *Poulousati* qu'on s'accorde généralement à tirer de Crète, les *Zak-karou*, d'origine inconnue, les *Danauna*, qu'on identifie généralement avec les Danaens.

Sayfa 37

Daha sonraları, Menephtah ve III. Ramses'in ordularına karşı mücadele eden kavimler, çok geniş bir alana yayılmıştı. Likyalıların yanı sıra **Aqaousha'lar (Akadlar), Toursha'lar (Lidya bölgesindeki Tarsuslular), Shakalousha'lar (Sagalassos), Ouashasha'lar** (Halikarnas yakınlarındaki Ouassos), ayrıca genel bir kanı olarak Girit'ten kurtarılmaları konusunda uzlaşmaya gidilen ünlü **Poulousati'ler,** kökleri bilinmeyen **Zakkarou'lar ve Danaen'ler** diye adlandırılan **Danauna'lar** bulunuyordu.

Sayfa : 103

Il en tire l'explication du nom des Méoniens, *Meones*, *Maiones*, qui dériverait de *Mâ-âFones* « ceux qui adorent (la déesse) Ma (4) ». On peut sur ce modèle restituer pour Mataruna un primitif *Matar-âFona* et comprendre « celle qui adore (la déesse) Matar », autrement dit la grande déesse Mère anatolienne, la *Matar Kybilé* ou *Kybébé*, qu'un bel ivoire mycénien, découvert par MM. Schaeffer et Chenet dans la nécropole de Ras Shamra, nous montre entre deux boucs dressés.

(4) P. Kretschmer, *Der Name der Lykier und andere kleinasiat. Völkernamen*, dans *Kleinasiatische Forschungen*, de Sommer et Ehelolf, I, pp. 2-5.

Sayfa 103

Méonden, Meone, Maione'lerin adının (tanrıça) Ma'ya[4] tapan Mâ-â Fones'lerden geldiği sonucu çıkarılabilir. Bu örneği, ilk biçimi **Matar-âFona** olan Mataruna'ya uyarlayabilir ve bunun "(Tanrıça) Matar'a tapan kadın", başka bir deyişle Anadolu'nun büyük Ana tanrıçası **Matar Kybile veya Kybébé** olduğunu anlayabiliriz. MM.

Schaeffer ve Chenet tarafından Rus Shamra yer altı mezarlığında bulunan bu Ana tanrıça, fil dişinden yapılmış güzel bir Dor heykelciğinde iki ayağı üzerine kalkmış iki keçi arasında tasvir edilmiştir.

4- P. Kretschmer, "Likyalılar ve Diğer Anadolu Halklarına [ait] İsimler", Anadolu Araştırmaları içinde, Sommer ve Ehelolf, I, s.2-5s

Schoellen ve Chanel tarafından Kur Shalom yer altı mezarlığında [illegible]
[illegible]

[illegible]

Sayfa 109

[illegible]

ÉTUDES ORIENTALES N° 6

LE TEXTE ETRUSQUE de la MOMIE D'AGRAM

Rituel Funéraire ou « Livres Achérontiques » des Anciens Étrusques

I. — INTRODUCTION : LA RELIGION ET LES MYSTÈRES CHEZ LES ETRUSQUES

II. — TRADUCTION AVEC NOTES ET COMMENTAIRES

III. — NOTES SUR L'ORIGINE ET LES MIGRATIONS DES ÈTRUSQUES

PARIS VI

ÉDITIONS ERNEST LEROUX

28, RUE BONAPARTE

1929

DOĞU ÇALIŞMALARI No: 6

AGRAM MUMYASININ ETRÜSK METNİ

ESKİ ETRÜSKLERİN "AŞERONTİK KİTAPLARI"
veya AYİNSEL CENAZE TÖRENİ

I. GİRİŞ: DİN VE ETRÜSKLERDEKİ GİZEMLER
II. NOTLARLA VE YORUMLARLA ÇEVİRİ
III. ETRÜSKLERİN GÖÇLERİ VE KÖKLERİNE DAİR NOTLAR

PARİS VI
ERNEST LEROUX YAYINLARI
28, RUE BONAPARTE

Yayın yılı: 1929

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1630	
Yazar	: Hilaire de Barenton	
Cild	: Siyah	
Ebadı	:	
	En	: 16 cm.
	Boy	: 24 cm.
Sayfa Adedi	: 101	
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.	

Sayfa :2

TROISIEME PARTIE

I. — LA PHILOLOGIE

Cependant cette invention de la grammaire, qui, de sa nature. eût semblé devoir être générale, resta le privilège d'un lieu, c'est-à-dire des races localisées dans une zône restreinte, qui est l'Arabie actuelle, ou plutôt la vallée si riche et si célèbre du Gihon biblique, que les anciens Egyptiens appelaient le *To-Neter* (2).

Sayfa 2

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. FİLOLOJİ

Bununla birlikte, doğası gereği doğal olması gerekirmiş gibi gelen dil bilgisinin bu buluşu, bir yerin, yani **bugünkü Arabistan'ın** veya daha çok Eski Mısırlıların To-Neter diye adlandırdıkları, Kutsal **Gihon'un** çok zengin ve çok ünlü vadisi olan dar bir bölgede sınırlı kalmış ırkların ayrıcalığı olarak kalmıştır.

Sayfa :3

Dans notre ouvrage cité, *L'Origine des Grammaires*, nous avons montré, grâce à des emprunts non équivoques faits à la langue égyptienne, que les Chinois avaient séjourné, probablement sous le nom célèbre d'*Anou*, en Egypte et au *To-Neter*, Ils en furent expulsés de très bonne heure, avant les premières stylisations grammaticales ; car leur langue n'a pas de grammaire.

Ceux qui émigrèrent peu de temps après eux, avons-nous montré au même ouvrage, furent les peuples de notre extrême Occident, parce qu'ils n'ont qu'une grammaire très rudimentaire ; telle est en particulier, la grammaire anglaise et aussi la grammaire française, du moins sous sa forme la plus ancienne. Ensuite viennent les Basques et les Latins ; enfin les Grecs et les Ruses, etc.

Sayfa 3

"Dil bilgilerinin Kökeni" adlı eserimizde, Çinlilerin, Mısır dilinden yapılan açık alıntılar sayesinde muhtemelen ünlü "Anou" adı altında Mısır'da ve To-Neter'de oturmuş olduklarını gösterdik. Çinliler, ilk dil bilgisel biçemleri oluşturmadan oradan çabucak atılmışlardır çünkü dillerinin dil bilgisi yoktu.

Aynı eserimizde, Çinlilerden hemen sonra oraya göç edenlerin, Uzak Batı'nın halkları olduğunu göstermiştik, çünkü onların sadece çok ilkel bir dil bilgisi vardır. Bunlar özellikle İngilizce dil bilgisi ve en eski biçimiyle Fransızca dil bilgisidir. Daha sonra Bashlar ve Lâtinler, en son olarak da Yunanlılar ve Ruslar vb. gelmişlerdir.

Sayfa :5

Hérodote (II, 102), signale en Colchide, sur la mer Noire, un peuple parlant égyptien et de civilisation égyptienne. La célèbre Troie est égyptienne par son nom qui est celui d'une ville d'Egypte, et par le nom de ses héros de l'Iliade, qui s'expliquent par l'égyptien (1).

Quant à leur présence en Grèce, le nom seul de la ville de Thèbes qui est une importation évidente de l'Egypte, montre qu'une colonie d'Egyptiens est passée par là.

(1) Brugsch, dans son dictionnaire de géographie de l'Ancienne Egypte, signale cette Troja d'Egypte : reà et ta-roàui, c'est-à-dire « la terre de la carrière de pierres », aujourd'hui Toûra, au pied des montragnes du Gebel Mokattam, à l'est de Memphis (Cf. Strabon XVII).

Sayfa 5

Hérodote, Karadeniz'deki Colchide'de Mısırca konuşan ve Mısır Uygarlığından olan bir halktan bahsetmektedir. Ünlü Truva, bir Mısır şehrininkiyle aynı olan adıyla ve Mısırca konuşan İlyada'daki kahramanlarının adıyla Mısırlıdır.[1]

Yunanistan'daki varlıklarına gelince, sadece Mısır'dan alındığı kesin olan **Thèbes** şehrinin adı, Mısır kolonisinin oradan geçtiğini göstermektedir.

1 "Eski Mısır'ın Coğrafî Sözlüğü"nde Brugsch, Mısır'ın bu Truva'sından bahsetmektedir. "taşların yaşam yeri" demek olan roà ve ta-roàui, bugün Menfis'in doğusundaki Gebel Mokattam Dağları'nın eteğindeki Toûra'dır. (Bkz. Strabon XVII).

EDUARD MEYER

HISTOIRE
DE L'ANTIQUITÉ

TOME PREMIER

INTRODUCTION A L'ÉTUDE DES SOCIÉTÉS ANCIENNES

(ÉVOLUTION DES GROUPEMENTS HUMAINS)

TRADUIT PAR

MAXIME DAVID

AGREGÉ DE L'UNIVERSITÉ

PARIS
LIBRAIRIE PAUL GEUTHNER
13, RUE JACOB, VI°

1912

İLK ÇAĞ TARİHİ

Yazar: EDUARD MEYER
Birinci Cilt

ESKİ TOPLUMLARIN İNCELEMESİNE GİRİŞ
(İNSAN GRUPLAŞMALARININ GELİŞİMİ)

Doç. Dr. MAXIME DAVID tarafından çevrilmiştir

PARİS
PAUL GEUTHNER KİTAP EVİ
13, Rue Jacob, VIe
Yayın Yılı: 1912

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1635		
Yazar	: Eduard Meyer		
Cild	: Kahve		
Ebadı	:		
	En	: 16 cm.	
	Boy	: 23 cm.	
Sayfa Adedi	: VIII + 285		
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.		

Sayfa :I

AVANT-PROPOS DE LA TROISIÈME ÉDITION

Le fort tirage de ce premier volume (nouvelle rédaction) a été enlevé plus vite qu'on ne s'y attendait. Il n'y avait lieu nulle part à des changements de quelque portée, ni à un exposé renouvelé par des conceptions différentes : la nouvelle édition devait donc se borner essentiellement à une révision du style et à des compléments isolés (surtout dans les notes des §§ 10 et 11).

La préface de la seconde édition renseigne sur tout le reste. Dans l'intervalle, en 1909, est paru le second demi-tome; j'espère pouvoir, aussitôt après mon retour dans mon pays, me mettre énergiquement à la continuation de la nouvelle rédaction.

Harvard University, Cambridge Mass., le 30 janvier 1910.

EDUARD MEYER.

Sayfa I

ÖN SÖZ ÜÇÜNCÜ BASKIYA DAİR

Bu (yeniden gözden geçirilmiş) ilk cildin oldukça yüksek tirajı, beklendiğinden çok daha kısa sürede tüketildi. Hiçbir yerde ne kapsam değişikliği ne de farklı anlayışlarla yenilenen sunum vardı. O hâlde yeni yayının, özellikle stilinin tekrar gözden geçirilmesi ve belirlenmiş ilâvelerle yetinmesi gerekiyordu (özellikle 10. ve 11. notlarda).

İkinci baskının ön sözü, geriye kalan her şeyi açıklıyor. Bu arada, 1909 yılında, ikinci cildin yarısı tamamlandı, umarım ülkeme döndükten hemen sonra tüm gücümle kaleme alma işine yeniden devam edeceğim.

Harvard Üniversitesi, Cambridge Mass, 30 Ocak 1910

EDUARD MEYER

İKİNCİ CİLDİN ÖN SÖZÜ [Özet]

Bu eserin ilk cildinin birinci basımından (1884) bu yana, yaklaşık bir çeyrek yüzyıl geçti. Bu zaman, oldukça zengin bir bilimsel çalışmayla dolduruldu. Eski Doğu ve çok eski Yunanistan hakkında bildiklerimiz, yıldan yıla yeni keşiflerle o zamana değin hiç bilinmeyen dönemlere kadar yayıldı. Araştırmalar derinleştirilerek tarihsel açıklama için oldukça verimli belgeler kullanılır hâle geldi. Ben de gücüm dâhilinde bu alanın içine daha fazla girmeyi ve daha derin bir anlayışa ulaşmayı denedim. Bu eserin çerçevesini aşan derinleştirilmiş araştırmalar sayesinde pek çok alandaki temel dayanaklara ulaşılabilir.

Genişletilmiş ve derinleştirilmiş olan bu araştırma, yeni baskının sayfa sayısındaki önemli artışla kendini göstermektedir. Diğer yandan son dönemlerde katı bir şekilde uyulan eş zamanlı düzenleme, çok eski dönemlere oranla daha fazla gözlem yapmayı gerektiriyordu. Ayrıca plânlamada da bir değişikliği zorunlu kılıyordu. Her şeyden önce, günümüzde Giritli Misya'lılar dönemi ve Doğu, ayrı ayrı ele alınamazken Yunan tarihinin sonraki dönemleri bile, Doğu'nun çağdaş tarihiyle aynı zamanda ele alınmayı gerektirecektir. Birinci baskının ilk iki cildinin içeriğini oluşturan Doğu'nun ve Yunanistan'ın Med Savaşlarına kadar olan tarihi, burada üç cilde ayrılacak ve bu ciltlerin eski sayısı "birinci cildin ikinci yarısı" ve "ikinci cildin birinci ve ikinci yarısı" adı altında gösterilecektir.

Tarih biliminin ilkelerini ve antropolojiyi, sistemli bir sunu olarak geliştirip birinci cildin ilk yarısının en başına giriş olarak koyduk. Bu girişi koymamızdaki amaç, bir bütün içerisinde ele alınması düşünülen eski tarih bilimi için tamamıyla gerekli olduğu düşüncesidir. Çünkü burada tarihçi, her alanda bazı sorunlarla karşılaşmaktadır; o, halkların ve uygarlıkların başlangıcını tek tek ele alarak anlatmak zorunda kalmaktadır. Eğer bu sorunları bir bütün olarak tasarlamamış ve bu konuyla ilgili bir ilke edinmemişse, yaptığı işte hiçbir şekil-

de başarı elde edemez.

İlk iki cilt, kariyerimi ve düşünsel gelişimimi sonsuza değin kendilerine borçlu olduğum iki insana adanmıştır: JOHANNES CLASSEN (1805-1891) ve RICHARD ROEPELL (1808-1893). Bu ikisinin yanı sıra bir üçüncü bilim adamı GEORG EBERS'e de katkılarından dolayı çok şey borçlu olduğumu belirtmeden edemeyeceğim.

EDUARD MEYER

Sayfa :1

Elle nous permet encore, non pas, sans doute, de pénétrer jusqu'à l'origine du langage, — car c'est là un problème purement psychologique, inaccessible à toute recherche historique, — mais pourtant d'apercevoir comment, avec et dans le langage, la raison humaine s'accroît et se modifie, se développe toujours plus librement et

Sayfa :2

se crée de nouvelles formes pour chaque perception nouvelle et chaque nouvelle pensée. Les découvertes préhistoriques nous ouvrent un aperçu sur l'histoire, au progrès lent, des outils et des armes, des habitations, de la nourriture, du commerce, des usages funéraires.

Sayfa 1

[TOPLUMSAL VE SİYASÎ GELİŞME İNSANLIĞIN GELİŞİM TARİHİ]

Kuşkusuz hâlâ [dil bilim] bize sadece dilin kökenine kadar inmeyi sağlamakla kalmayıp **-çünkü bu tamamen psikolojik ve tarihsel araştırmadan uzak bir sorundur-** aynı zamanda dilin nasıl geliştiğini ve insan aklının dil aracılığıyla nasıl değişikliğe uğradığını, daima daha özgür bir şekilde ilerlediğini ve her yeni algılama ve her yeni düşüncede yeni biçimlerin ortaya çıktığını göstermeyi de sağlar. **[sayfa 2]** Tarih öncesi bulgular, bize ağır bir seyirle, **araç ve gereçler, silâhlar, yerleşim birimleri, yiyecek, ticaret, cenaze gelenekleri gibi** tarih konularında genel bir bakış açısı sunar.

Sayfa :2

L'idée, très en faveur aux débuts de la linguistique moderne, qu'on pouvait, en suivant l'évolution d'une famille de langues à travers les âges, parvenir à un aperçu historique sur l'origine et les stades primitifs du langage en général, est depuis longtemps reconnue pour une illusion. Tout langage que nous puissions reconstruire est un organisme aussi achevé que ceux qui se sont historiquement transmis et ceux qui vivent présentement, mais en même temps, tout comme ceux-ci, il est dans un mouvement perpétuel, et toujours partagé en d'innombrables variétés dialectales et individuelles. Le langage en soi, c'est-à-dire l'union indissoluble d'un groupe de sons avec une signification déterminée, est, pour la linguistique, quelque chose de tout donné, dont elle ne peut, par ses propres moyens, expliquer la naissance. Chacun de ces deux éléments suit sa propre voie ; les sons, aussi bien que la signification, se modifient continuellement ; mais l'union entre l'un et l'autre demeure inaltérée et ne saurait jamais

Sayfa : 3

s'interrompre. C'est pourquoi chaque langue, y compris la plus ancienne qu'on puisse reconstruire, consiste toujours en mots ; les « racines » que dresse la linguistique ne sont que des constructions auxiliaires abstraites, qui n'ont jamais eu de réalité, et une « langue de racines », comme on en a naguère si souvent postulé pour l'époque primitive de l'indo-européen et du sémitique, n'est qu'un pur néant. La linguistique ne peut, de plus, expliquer qu'en partie l'origine des éléments constituants de la flexion et de la formation des mots (préfixes et suffixes) : les nombreuses hypothèses bâties naguère à ce sujet sont, pour la plupart, apparues comme insoutenables. Sans doute l'étude linguistique, lorsqu'elle peut suivre durant des milliers d'années l'évolution d'un groupe de langues, montre bien comment de tels éléments, toujours à nouveau, naissent et se transforment, et par là indique comment ont dû prendre naissance les plus anciens éléments linguistiques de ce genre que nous puissions apercevoir. Mais, avant ceux-là, il s'en est toujours trouvé d'autres plus anciens encore. Certes, le besoin de saisir comme unité l'évolution des êtres organisés exige ce postulat, que le langage a pris une fois naissance, aussi bien que l'homme physique lui-même ; et les faits de la paléontologie prouvent que l'homme est en fait, un produit très tardif de l'histoire terrestre (cf. §§ 596, 600). Mais aucune recherche historique ne remonte jusqu'à ces problèmes. Pour cette recherche, l'existence de l'homme pensant et parlant, non moins que de l'homme physiquement constitué (et, de même, l'existence de la communauté sociale et politique, de la religion, des mœurs), est le point de départ donné, que, pour cette raison même, elle ne peut éclaircir davantage. — L'assertion, soutenue jadis avec zèle par SCHLEICHER, MAX MÜLLER, etc., que la linguistique est une science naturelle, reposait, d'une part, sur une estime naïvement exagérée des sciences naturelles et de leurs méthodes, d'autre part, sur une façon tout à fait unilatérale de mettre en relief la transformation mécanique des sons,

Sayfa 2

Modern dil bilimin başlangıcında en çok benimsenen, çağlara göre diller ailesinin gelişimini izleyerek, **genel dil yetisinin doğuş aşamaları** ve kökeni konusunda, tarihsel bir görüşe ulaşılabileceği fikri, çok uzun zamandan beri bir **yanılsama** olarak algılanmaktadır.

Bizim yeniden yapılandırabildiğimiz her dil, bitmiş bir olgu olabileceği gibi, **zaman içinde** aktarılarak günümüzde de varlığını sürdürmesinin yanı sıra, yaşam boyu süren bir devinime sahip olup daima **sayısız diyalekt ve bireysel çeşitlilik** gösterir. Dil bilim için, dilin kendine özgü oluşu, yani bir grup sesin **anlamla belirlenmiş** çözülemez bütünlüğü, dilin mevcut olanaklarıyla **doğuşunu** açıklayamadığı her şey bir veridir. Bu iki ögenin her biri kendi doğrultusunu izler; anlamlar da sesler gibi sürekli bir değişikliğe uğrar, ancak aralarındaki bağ bozulmadan kalır ve asla kesilemez. **[sayfa 3]** Bu nedenle, yeniden yapılandırılabilen her dil, buna en eski dil de dâhil olmak üzere, her zaman sözcüklere dayanır, dil bilimin dayandığı **"kökler"**, gerçekte asla olmayan sadece yardımcı soyut yapılardır ve "kök dil" olgusu daha önce çok sık dile getirilmesine rağmen, **Hint-Avrupa ve Samî** dili için tam bir **belirsizlikten** ibarettir. **Ayrıca dil bilim, bükümlemeyi ve sözcüklerin oluşumunu teşkil eden elemanların (ön ve ek son eklerin)** kökeninin **sadece bir kısmını** açıklayabilir. Daha önce bu konuda oluşturulan birçok varsayımın pek çoğu gerekli desteği bulamamıştır. Kuşkusuz dil bilimsel inceleme, **diller grubunun gelişimini binlerce yıl** izleyebildiği zaman, bu tür elemanların nasıl yeniden doğup dönüşüme uğradığını gösterir ve böylelikle karşılaşabileceğimiz bu türden en eski **dil bilimsel** elemanların nasıl ortaya çıktığını gösterir. Ancak bu elemanlardan çok önce, onlardan daha eski olan başka [dil bilimsel elemanların da] olduğu **ortaya çıkmıştır.** Gerçekten de, örgütlenmiş varlıkların gelişimini bir bütün olarak hissetme ihtiyacı, **insanın fiziksel oluşumuyla** dilin var olduğu öngörüsünü zorunlu kılar ve **paleontolojik** olaylar, insanın gerçekte yeryüzü tarihinin çok gecikmeli bir ürünü olduğunu kanıtlar. (bkz. 590, 600) Ancak hiçbir tarihî araştırma, bu sorunlarda bu kadar derine gitmez. İşte bu nedenle bu araştırma için, fiziksel olarak insanın oluşumu değil de, **düşünen** ve **konuşan** insanın var oluşu, daha uygun bir çıkış noktasıdır. Bir zamanlar **SCHLEICHER, MAX MÜLLER,** vb... tarafından şiddetle savunulan dil bilimin doğal bir bi-

lim olduğu iddiası, **doğal bilimlere ve doğal bilim yöntemlerine gösterilen yoğun ilgi** ve seslerin mekanik dönüşümlerinin tamamıyla tek yanlı ortaya konulmasına dayanıyordu.

Sayfa :3

C'est aussi sur la

Sayfa :4

considération toute mécanique des transformations phonétiques que reposait l'étrange assertion de SCHLEICHER, d'après laquelle la formation du langage et l'histoire seraient deux activités inconciliables de l'esprit humain, le langage tombant en décadence aux temps historiques. En réalité, la plus grande création de l'histoire du langage, l'élaboration de la phrase logiquement coordonnée (la période), par où seulement le langage devient l'instrument achevé de la pensée humaine, s'accomplit partout dans le plein jour de la vie historique.

Sayfa 3

SCHLEICHER'in ilginç tezi, sessel dönüşümlerin, tamamıyla mekanik olduğu görüşüne dayanıyordu. **[sayfa 4]** Bu teze göre dil, **tarihsel çağlarda** çökerse, **dilin** oluşumu ve **tarih**, insan zekâsının iki uzlaşmaz olgusu olurdu. Gerçekte dilin en önemli tarihsel oluşumu, eş güdümlü (period) mantıksal cümlenin oluşturulmasıdır. Dil sadece orada [mantıksal cümlede] insan düşüncesinin tamamlanmış bir aracı hâline gelir, tarihsel sürecin ışığında her yerde var olur.

Sayfa :200

la science historique a précisément pour objet la connaissance scientifique de ces événements, l'exposition de leur cours extérieur et de leur connexion interne

Sayfa 200

[III TARİH VE TARİH BİLİMİ TARİHİN İÇ ÖZETİ]

Tarih bilimi, özellikle bu olayların [tarihsel olayların] **bilimsel içeriğini, onların dış ve iç bağlantı süreçlerini sunmayı amaçlar.**

Sayfa :200

son objet consiste à éclaircir, au moyen du processus de pensée que nous nommons méthode scientifique, les matériaux empiriquement donnés sous une forme obscurcie par des mélanges et des altérations.

Sayfa 200

Nesnesi **bilimsel yöntem** diye adlandırdığımız düşünce süreci aracılığıyla, karışıklıklar ve bozulmalarla karanlıklaşan bir biçim altında, deneysel olarak sunulan **materyalleri** aydınlatmaya dayanır.

Sayfa :202

Quand l'histoire raconte la marche d'une bataille, elle n'a pas à expliquer les lois de la force motrice des projectiles, ni, quand elle parle de la production ou de l'importation d'aliments, les besoins et les lois de la nutrition:

Sayfa 202

Tarih, bir savaş yürüyüşünü anlatırken, mermilerin itiş gücü yasalarından; gıda üretimi ve ithalâtından bahsederkense, **beslenme ihtiyaçları ve yasalarından söz etmek zorunda değildir.**

Sayfa :203

La limite entre l'anthropologie et l'histoire est parfaitement claire. L'historien n'est pas plus anthropologiste qu'il n'est philosophe ou physicien quand il traite de l'histoire des sciences physiques, ou qu'il en applique les enseignements à comprendre le cas historique particulier; il doit seulement en savoir ce qu'il faut pour pouvoir les appliquer correctement. Sans doute il peut aussi, par un travail purement historique, servir indirectement ces sciences; et cela est notamment vrai d'une science dont le développement autonome est encore aussi peu avancé que celui de l'anthropologie, et qui, en même temps, puisque « l'homme » n'apparaît que sous les formes concrètes particulières de la vie historique, doit utiliser dans la plus large mesure les matériaux d'histoire, — mais cela pour d'autres fins que l'historien : ce qui est pour celui-ci le but, n'est pour celui-là que présupposition ou moyen, et inversement. Le rapport entre l'anthropologie et l'histoire est à cet égard analogue à celui de l'histoire et de la philologie.

Sayfa 203

Antropoloji ve tarih arasındaki sınır, tamamıyla belirgindir. Tarihçi, fizikî bilimlerin tarihini incelerken, ne antropolog ne felsefeci ne fizikçi ve ne de özel bir tarihî durumu anlamayı öğretecek bilgilerin uygulayıcısıdır. O, sadece bu bilgileri **doğru olarak uygulayabilmeyi gerektiren şeyi bilmek zorundadır.** Kuşkusuz o, yine de tamamen tarihsel bir çalışma gereği olarak **bu bilimleri dolaylı yoldan kullanabilir.** Bu özellikle gelişimini antropolojiye göre henüz çok az ilerletmiş bir bilim için doğrudur. Aynı zamanda insan, tarihsel yaşamın somut biçimleri olarak ortaya çıktığından arkeoloji, **tarihsel materyalleri** en geniş anlamda kullanmak zorundadır, ancak bir tarihçinin amaçlarından farklı olarak antropolog için amaç olan şey, tarihçi için bir varsayım veya araçtır ya da tam tersidir. Tarih ve antropoloji arasındaki ilişki, bu anlamda **tarih ve filoloji** arasındaki ilişkiyi andırır.

Sayfa :203

: l'histoire existe, une fois pour toutes, telle qu'elle est, et se maintiendra toujours sous cette forme, et l'historien n'a affaire qu'à des choses existant réellement, non à des abstractions théoriques.

Sayfa 203

Tarih her zaman olduğu şekliyle var olacak ve daima bu biçim altında korunacaktır ve **tarihçinin görevi kuramsal soyutlamalarla uğraşmak değil, gerçekten var olan şeylerle ilgilenmek olacaktır.**

Sayfa :204

l'histoire doit bien plutôt dire « comment les choses ont évolué » :

Sayfa 204

Tarih, daha çok **"olayların nasıl geliştiğini"** anlatmak zorundadır

Sayfa :204

elle devrait alors répéter sans interruption tout passé dans sa totalité, et par là même ne serait pas du tout en état de le comprendre, ni de saisir dans sa particularité un fragment du passé, en tant qu'unité s'opposant à d'autres. Ainsi, non seulement est requise la concentration d'un groupe d'événements particuliers sous des concepts historiques complexes, telle que déjà l'opère l'invention conceptuelle et linguistique, quand elle forme des expressions comme plébiscite, délibération, pro-

Sayfa :204

ces, traité, bataille, guerre, etc., ou quand elle parle des aspirations d'un parti ou d'une génération, de l'esprit d'une époque ou d'un siècle; mais, en outre, il est besoin d'une sélection parmi les innombrables événements de la vie humaine, qui, même alors, continuent de subsister. Ainsi se pose cette question : lesquels de ces événements sont historiques ? quels sont ceux que l'exposition historique doit prendre en considération ? La réponse générale ne peut être que celle-ci : est historique l'événement passé dont l'action efficace ne s'épuise pas au moment de son apparition, mais continue à s'exercer d'une façon perceptible sur le temps consécutif et y produit de nouveaux événements. Les effets, nous les découvrons immédiatement, d'abord dans le présent, puis dans un passé où nous nous transportons, et que nous considérons, au point de vue de l'exposition historique, comme un présent :

Sayfa 204

Tarih bilimi, geçmişin bir parçasını, [içinde bulunduğu] **özel koşullarında kavramak ve anlamak durumunda olmasa da, diğerlerine karşıt bir birim olarak durmadan tüm geçmişi, bütünlüğü içinde yinelemek zorundadır. Böylece kavramsal bulgulama ve dil bilimin daha önceleri kamuoyu yoklaması, düşünüp taşınma, dava, anlaşma, muharebe, savaş vb. gibi ifadeleri oluştururken yaptığı gibi ya da bir partinin veya bir kuşağın özlemlerinden, bir dönemin veya çağın anlayışından söz ettiğinde olduğu gibi, özel olayların bir grupta toplanması gereğinin yanı sıra, diğer yandan, hâlen mevcudiyetini sürdürmekte olan insan yaşamındaki sayısız olaylar arasından bir seçim yapma gereksinimi vardır. Böylece şu soru ortaya çıkıyor: Bu olaylardan hangileri tarihseldir? Tarihsel açıklama bunların hangilerini dikkate almalıdır? Genel yanıt an-**

cak şu olabilir: Ortaya çıktığında [hemen] kaybolmayıp, varlığını algılanabilir bir şekilde ardışık zaman sürecinde sürdürüp orada yeni olaylar üreten geçmiş olay, tarihseldir. Olaylara gelince, biz onları önce şimdiki zamanda, sonra da bırakıp gittiğimiz geçmişte görüyor ve tarihsel açıklamanın bakış açısıyla şimdiki zaman olarak göz önünde bulunduruyoruz.

Sayfa :205

On conçoit du même coup que la sélection, à son tour, ne puisse jamais être que relative et renferme toujours nécessairement un élément subjectif : elle s'oriente d'après le jugement du chercheur, et celui-ci est déterminé par le but final où tend son exposition; c'est de par ce but que se détermine l'étendue de la matière, c'est-à-dire des faits efficaces, qu'il considère. Par suite, les matériaux historiques, si abondants qu'ils puissent être pour une époque, ne sauraient jamais être complets. Car sans cesse surgissent pour la recherche des questions nouvelles, à mesure qu'elle découvre de nouveaux effets, dont les matériaux ne suffisent plus, en fin de compte, à fournir l'explication totale.

Sayfa 205

Bu arada, seçim sırasının görece olduğunu ve daima, her durumda, öznel bir elemanı kapsadığını kavrıyoruz. **Bu seçim, araştırmacının değer yargısına göre yönlenir** ve bu da açıklamasının yöneldiği sonucun amacı tarafından belirlenir; **konunun** kapsamı bu amaçla, yani **etkili** olduğunu düşündüğü olaylarla belirlenir. Ayrıca tarihsel **materyaller, ne denli zengin olursa olsun asla tam ola-**

maz. Çünkü araştırma için yeni izlenimler ortaya çıktıkça, materyaller yeterli olmayıp neticede **sürekli tam olarak açıklanamayan** yeni sorular ortaya çıkmaktadır.

Sayfa :205

106. L'histoire cherche à comprendre *l'existence* d'un présent, en la considérant comme un *devenir* à partir d'un passé. Par suite, sa tâche n'est pas la description d'un état de choses, mais l'exposé d'une évolution.

Sayfa 205

106. Tarih, **bugünün varlığını geçmişten hareketle bir evrim olarak kabul edip anlamaya çalışır.** Bu nedenle görevi, olayların durumunu tasvir etmek değil, **bir gelişimin sunumunu yapmaktır.**

Sayfa :206

plus le conflit est intense, plus le mouvement est rapide, plus les forces individuelles peuvent par suite acquérir d'efficacité, et plus cet intérêt devient vif, — par exemple, aux époques de grande crise intellectuelle ou politique, de révolution, de guerre comportant une lutte violente, aux époques où naissent et triomphent une nouvelle idée, une nouvelle religion, une nouvelle institution sociale. C'est pourquoi d'ailleurs les facteurs généraux le cèdent nécessairement, dans l'exposé historique, aux motifs individuels.

Sayfa 206

Anlaşmazlık ne denli yoğunsa hareket o denli çabuktur; bireysel güçler [anlaşmazlığın] hemen ardından ne denli etkinlik gösterebilirse, kazanç payı o denli büyük olur – **örneğin, büyük bir düşünsel ve siyasî kriz, ihtilâl, şiddetli bir çatışma içeren savaş dönemlerinde yeni bir fikir, yeni bir din, yeni bir toplumsal kurum ortaya çıkar.** Bu nedenle zaten genel etmenler, tarihsel açıklamada tüm bunları bireysel gerekçelere bırakır.

Sayfa :208

Vient ensuite la question de savoir quels événements et quelles œuvres de civilisation, appartenant au passé d'un peuple étranger, possèdent encore une valeur intrinsèque pour notre présent, continuent d'y agir comme facteurs importants et doivent, par suite, être historiquement compris, pour être correctement jugés et appréciés ;

Sayfa 208

Ardından, yabancı bir ulusun geçmişine ait hangi uygarlık olaylarının ve hangi uygarlık eserlerinin günümüz adına hâlâ gerçek bir değer taşıdığının **millî tarihi önemli bir ölçüde etkilemeye devam ettiğinin ve sonra tarihsel olarak doğru bir şekilde değerlendirilip benimsenebilmeleri için anlaşılmaları gerektiğinin** bilinmesi sorunu gündeme geliyor.

Sayfa :209

C'est pourquoi le langage courant désigne ces peuples comme des peuples « sans histoire » (1). Il n'en est guère autrement, en bien des cas, dans le domaine de civilisations beaucoup plus avancées. Jamais l'histoire de l'ancien Orient ne saurait éveiller le même intérêt que celle de la Grèce ou de Rome; et il en est de même de l'histoire d'un grand nombre de dynasties islamiques, ou des formations politiques éphémères, et d'étendue restreinte, du moyen âge et des premiers siècles de l'époque moderne, ou encore, par exemple, des petits États de Grèce et d'Italie. Non seulement la valeur intrinsèque en est mince, mais aussi l'effet historique. Toutefois, ce qui compte ici d'une façon décisive, ce n'est nullement l'étendue matérielle du groupe humain dont ces formations constituent l'unité. Que dans l'une d'elles se développe une haute civilisation, d'originalité marquée, comme par exemple chez les Israélites, ou à Milet, ou à Florence, aussitôt la valeur s'en accroît, et elles peuvent atteindre au plus haut degré de l'intérêt historique.

(1) Ces peuples « sans histoire » ne doivent pas, bien entendu, être confondus avec ceux qui n'ont conservé que dans une faible mesure une tradition concernant leur histoire, et qui n'ont produit que peu ou point de littérature historique; chez qui, par conséquent, le sens historique n'est pas développé, mais qui peuvent être néanmoins des peuple éminemment historiques, comme, par exemple, les Aryens de l'Inde et de l'Iran (§ 131).

Sayfa 209

Bu nedenle **günlük dil,** bu ulusları "tarihi olmayan uluslar[1]" olarak **gösterir.** Ne olursa olsun, çok daha ileri bir uygarlık alanına başka türlü hiçbir şekilde katılamazlar. **Eski Doğu tarihi, asla Yunan ve Roma tarihiyle aynı ilgiyi uyandıramaz ve çok sayıda İslâm hanedanlığının** tarihi veya geçici siyasal oluşumları, sınırlı yüz ölçümleri, Orta Çağın ve modern çağın ilk yüzyılları ya da örneğin **Yunan ve İtalya** küçük devletleri için de aynı şey söz konusudur. [Bunların] Sa-

dece gerçek değerlerinin zayıflığı değil, aynı zamanda tarihî etkileri de söz konusudur. Yine de burada önemli olan, hiçbir şekilde bu oluşumların bütünlüğünü oluşturan insan grubunun ne kadar alanı kapladığı değildir. [Bu ülkelerden birinde] örneğin **İsraillilerdeki, Milet**'teki ya da **Floransa'**daki gibi, çarpıcı özgünlükte ileri bir uygarlık gelişmeye başladığında, hemen [ülkelerin] değeri artar ve bunlar tarihsel ilgi açısından en üst dereceye ulaşabilir.

1 Kuşkusuz bu "tarihi olmayan" uluslar tarihlerini içeren geleneği sadece çok zayıf bir şekilde korumuş ve tarihsel edebiyatı sadece çok az ya da hiç oluşturmamış olan uluslarla karıştırılmamalıdır; sonuçta bu uluslarda tarih anlayışı gelişmemiş olup yine de örneğin Hindistan'daki ve İran'daki Arî'ler gibi ileri düzeyde tarihî uluslar olmayı da başarabilmişlerdir. (131)

Sayfa :214

110. Mais la séparation de l'histoire politique et de l'histoire de la civilisation n'est elle-même que relativement fondée. Car, si l'homme et le groupe humain sont des unités internes, il en est de même de leur vie historique : la véritable et suprême tâche de la science historique ne peut donc être que l'exposé de cette vie dans sa totalité.

Sayfa 214

Siyasî tarihin ve uygarlık tarihinin ayrılması, sadece bir dereceye kadar haklı kabul edilebilir. **Çünkü, eğer insan ve insan grubu iç bütünlük oluşturuyorsa, onların tarihsel yaşamı için de aynı şey söz konusudur. Şu hâlde tarih biliminin gerçek ve en büyük görevi, bu yaşamı sadece bütünlüğü içinde sergilemek olabilir.**

Sayfa :219

Cela dépend toujours de la personnalité du chercheur, qui montre par là s'il possède, ou non, une intime vocation pour l'activité à laquelle il se livre. Car, en toute science, la méthode peut bien donner des règles rationnelles, des instructions, des modèles généraux, mais l'application de ces préceptes au cas particulier, application qui se modifie chaque fois suivant les conditions spéciales que ce cas renferme, n'est pas objet d'enseignement.

Sayfa 219

Bu, daima **araştırmacının kişiliğine** bağlıdır ve araştırmacı **girişdiği etkinlik için tam bir yeteneğinin** olup olmadığını orada ortaya koyar. Çünkü her bilimde yöntem, **akılcı kurallar**, bilgiler ve genel **modeller ortaya koyabilir,** ancak bu temel kuralların **özel durumda** uygulanması, bu durumu kapsayan şartların her defasında **değişen uygulamaları,** öğretimin konusu değildir.

Sayfa :222

Elle a pour conditions préalables la critique de la tradition externe, principalement littéraire (critique des sources), l'exposé du développement de cette tradition, et ensuite le processus, très compliqué et très difficile dans le détail des cas, ayant pour but de comprendre le contenu de la tradition dans son vrai sens et sa véritable portée, sans idée préconçue ni opinion toute faite ; — ici, c'est la philologie qui constitue la plus importante de toutes les sciences historiques auxiliaires

Sayfa 222

Dış geleneğin, özellikle de edebiyatın [kaynakların] eleştirisi, bu geleneğin gelişiminin sunumu, olayların ayrıntısına inildiğinde karmaşa ve zorlukla karşılaşılan, hazır ve ön yargılı bir fikre dayanmayan, geleneği gerçek anlamında ve düzeyinde anlamayı amaçlayan süreç, bu etkinliğin öngördüğü koşullardır. **Burada tüm yardımcı tarih bilimlerinin en önemlisini oluşturan bilim, filolojidir.**

Sayfa :223

Toute conception et toute exposition historiques partent du présent et en subissent les conditions et les manières de voir : la critique historique a pour tâche de s'en émanciper, de comprendre le passé d'après les conditions, les manières de voir, les circonstances matérielles qui lui sont propres; l'historien doit, par suite, se transporter de toute sa pensée dans le passé, en adopter la façon de sentir, y vivre. Le passé devient alors pour lui une réalité.

Sayfa 223

Her tarihsel anlayış ve açıklama, şimdiki zamandan hareket eder, koşullar ve bakış açısı şimdiki zamanda oluşur. Tarihsel eleştiri geçmişi; koşullara, bakış açısına, kendine özgü materyal ayrıntılarına göre anlamaya çalışıp bundan [tarihsel olayları şimdiki zamana göre değerlendirmekten] kurtulmalıdır; tarihçi bundan sonra **tüm düşüncesini geçmişe aktarmalı, orada yaşadığı ve hissettiği izlenimi vermelidir. O zaman onun için geçmiş, bir gerçek hâline gelir.**

Sayfa :223

Pour l'intelligence d'un processus historique, il est d'une importance essentielle de découvrir et d'apprécier exactement, à côté des faits positifs, les facteurs qu'on peut désigner sous le nom de phénomènes négatifs, c'est-à-dire le fait qu'un événement ou un effet, qui est compris dans la sphère des conditions générales et des analogies, ne s'est pas produit dans le cas donné.

Sayfa 223

Tarihsel bir süreç anlayışı için, **olumlu olayların** yanında **olumsuz olaylar** olarak nitelendirilebilen etmenleri **bulmak ve kesinlikle benimsemek** aslında **çok önemlidir,** yani ardışık ve genel koşullar çerçevesinde algılanan bir olay ya da etkinin verilen durumda meydana gelmemesidir.

Sayfa :224

116. Le domaine de la recherche historique est idéalement infini; mais en fait, il trouve partout ses limites, qui résultent de l'étendue des matériaux historiques.

Sayfa 224

116. Tarihsel araştırmanın alanı, **ideal olarak** [düşünüldüğünde] **sınırsız olmakla birlikte, tarihsel materyallerin çokluğu** nedeniyle her yerde **sınırlamalarla** karşılaşılmaktadır.

Sayfa :225

Cet état le plus lointain qu'elle puisse atteindre, mesuré par rapport à l'objet de l'exposition, soit dans l'ordre chronologique, soit dans l'ordre causal, elle peut encore, au moyen de raisonnements analogiques, essayer de le comprendre génétiquement, de reconstruire l'évolution qui l'a produit : mais, au delà, le sentier se perd dans un désert impénétrable.

Sayfa 225

Açıklamanın konusuna göre, **gerek kronolojik sırayla, gerekse nedensel sırayla** ölçütlendirilmiş bu durum, araştırmanın en fazla ulaşabileceği noktadır. Üstelik araştırma, **benzer düşünceler aracılığıyla genetik olarak** bu durumu anlamaya ve onu üreten gelişimi yeniden inşa etmeye çalışır; ancak daha sonra **girilemeyen** çölde patika yol kaybolur.

Sayfa :225

L'étendue de ces matériaux est toujours susceptible de varier, et ne dépend que du hasard (§ 119) ; elle peut à tout moment être modifiée par de nouvelles trouvailles. Il n'y a nulle part un commencement absolu de l'histoire, vu qu'il coïnciderait avec l'apparition du genre humain, ou plutôt remonterait encore au delà.

Sayfa 225

Bu materyallerin çokluğu, daima değişikliğe açıktır ve **sadece tesadüfe bağlıdır (119); her an yeni keşiflerle değişebilir. İnsan türünün** ortaya çıkışı ya da onun ötesine uzanan bir başlangıçla aynı olan bir başlangıç, tarihin hiçbir yerinde yoktur.

Sayfa :225

l'histoire perd son caractère historique, jusqu'à ce qu'enfin celui-ci disparaisse complètement, et qu'il ne subsiste plus que l'anthropologie.

Sayfa 225

Tarih, tarihsel özelliğini bu özellik, **sonunda tamamen yok olunca ve geriye artık sadece antropoloji kalınca** yitirir.

Sayfa :225

L'exposition historique.

117. Si toute investigation historique part, en principe, du présent, et remonte des effets qui s'y laissent découvrir aux causes de ces effets, si, par conséquent, elle consiste

Sayfa :226

dans un processus indéfini de régression, qui n'est finalement limité qu'en fait, et non en théorie, la rédaction historique procède précisément à l'inverse: elle part des facteurs agissants, et développe de là les faits historiques, qu'elle expose, par suite, en série descendante, conformément au cours des événements.

Sayfa 225

Tarihsel Açıklama

117. Eğer her tarihsel inceleme, esasta **şimdiden** hareket ederse ve keşfedilmeyi bekleyen etkilerden, bu etkilerin sonuçlarına doğru giderse, **[sayfa 226]** eğer sonuçta kuramla değil de, sadece olayla sınırlanmış gerilemenin bilinmeyen sürecine dayanırsa, tarih yazımında bunun tam tersi bir yol izlenir; **etkili faktörlerden yola çıkılır** ve **ardından** olayların akışına uygun şekilde sunduğu **tarihsel olaylar,** birtakım bağlantılardan hareketle **geliştirilir.**

Sayfa :226

C'est sur l'exposition que reposent l'influence de la science historique et l'expansion de ses résultats dans la conscience historique de cercles étendus.

Sayfa 226

Tarih biliminin etkisi, açıklamaya ve tarihsel alan anlayışındaki sonuçların yayılmasına bağlıdır.

Sayfa :227

Il ne cesse pas de se trouver des gens, souvent d'une haute distinction intellectuelle, qui se croient autorisés à traiter une matière historique, sans se soucier de la critique ni des résultats scientifiques de leurs devanciers.

Sayfa 227

Kendilerinden öncekilerin bilimsel sonuçlarıyla ilgilenmeyen, **eleştiri kaygısı taşımayan,** ancak **kendilerine tarihsel bir konuyu ele alma hakkını tanıyan,** genellikle ayrıcalıklı, entelektüel insanlar her zaman vardır.

Sayfa :227

Il ne cesse pas de se trouver des gens, souvent d'une haute distinction intellectuelle, qui se croient autorisés à traiter une matière historique, sans se soucier de la critique ni des résultats scientifiques de leurs devanciers.

Sayfa 227

Tarihsel bir yapıt, ne denli değerli olursa ve konusunu ne denli tam anlamıyla verirse kendini o denli **kesin** bir şekilde ortaya koyar. Çünkü tarih yazmak, **geçmiş bir dönemin** etkili olaylarını hissedip onları **içsel bir bütünlükle kucaklamaktır.**

Sayfa :227

Ainsi s'explique que toute exposition historique soit non seulement œuvre de science, mais également œuvre d'art, et cela non pas seulement quant à la forme extérieure, comme c'est le cas pour tout ouvrage littéraire, mais aussi quant au contenu et par l'élaboration qu'elle fait subir à l'objet.

Sayfa 227

Böylece her tarihsel açıklamanın, sadece bir **bilimsel eser** olmayıp **aynı zamanda bir sanat eseri** de olması açıklanmış oluyor ve **bu, her edebiyat eserinde olduğu gibi sadece dış biçimde değil,** aynı zamanda içerik ve konunun maruz kaldığı hazırlama aşamasında da söz konusudur.

Sayfa :228

L'imagination artistique du poète est uniquement assujettie aux conditions de la possibilité ; celle de l'historien est soumise aux faits de la réalité, tout disparus qu'ils sont : l'imagination n'est pour lui qu'un moyen auxiliaire de l'élaboration historique. Mais elle complète les résultats de l'investigation scientifique, quand celle-ci atteint une limite que ses instruments ne lui permettent pas de franchir. Là où la méthode échoue en présence des problèmes psychologiques (§ 114), l'imagination historique parvient à saisir le caractère et l'individualité intellectuelle d'un homme.

Sayfa 228

Şairin **sanatsal** hayal gücü, sadece olanaklar dâhilinde elde edilmiş; tarihçininki ise hepsi yok olmuş olsa bile **gerçek olaylara** dayanmaktadır. Onun için hayal gücü, **tarihi hazırlarken sadece yardımcı bir araçtır.** Bu hayal gücü, ancak kullandığı yöntemler kendisine bir sınır getirip onu aşmasına izin vermediğinde, **bilimsel** araştırmanın sonuçlarını tamamlar. Yöntem, psikolojik sorunlar yüzünden başarısızlığa uğradığında, (114) tarihsel hayal gücü, **bir insanın entelektüel kimliğini ve özelliğini yakalamayı başarır.**

Sayfa :228

Par suite, l'individualité de l'exposition, qui repose sur la personnalité de l'historien, n'est nullement en contradiction avec l'obligation d'objectivité historique, c'est-à-dire avec la nécessité, en matière d'exposition historique, d'une vérité interne, que ne vienne troubler aucune influence extérieure ni aucune tendance étrangère à l'objet. Quand un historien comme THUCYDIDE ou RANKE se fait une vision de la réalité des choses, et sait, par les ressources de son exposition, reproduire cette image dans l'âme du lecteur, il a par là même atteint la suprême objectivité.

Sayfa 228

Öte yandan, tarihçinin kişiliği üzerine kurulu olan açıklamanın kimliği, tarihsel tarafsızlık zorunluluğuyla, yani **tarihsel açıklama konusunda hiçbir dış etki ve de konuya yabancı hiçbir eğilimin engelleyemeyeceği iç gerçeklikle** hiçbir şekilde çelişmez. **THUCYDIDE ya da RANKE** gibi bir tarihçi, olayların gerçeği hakkında bir görüş ortaya koyduğunda, bu görüşü okurun ruhuna ulaştırmayı bilir, orada bile tarafsızlığını en üst düzeyde korur.

Sayfa :229

La question de savoir si de tels témoignages existent et de quelle espèce ils sont, dépend exclusivement du hasard; car bien que ce soient l'état de la civilisation et les tendances dont l'action s'y fait sentir, qui expliquent qu'un peuple crée, ou non, à une époque déterminée de son évolution, des monuments importants ou une littérature, et, au sein de cette dernière, une littérature historique, ce n'en est pas moins de la rencontre d'innombrables circonstances extérieures,

Sayfa :229

dépourvues de toute connexion avec le caractère propre de cette civilisation, que dépend le point de savoir si ces monuments se sont conservés ou ont péri sans laisser de traces. De même en est-il, par exemple, pour la question de savoir si un peuple, qui n'a pas lui-même inventé l'écriture, l'a de bonne heure reçue d'un autre, ou si, sur ce même peuple, à une époque où lui-même ne pouvait produire et laisser que peu ou point de témoignages, d'autres peuples plus avancés nous ont transmis des renseignements, etc.

Sayfa 229

[Tarihsel Belgeler. Yazının Genel Tarihi. Anıtlar ve Belgeler]

Böylesi kanıtların **var olup olmadığını ve hangi türden olduğunu bilmek**, yalnızca tesadüfe bağlıdır. Çünkü **eylemiyle kendini hissettiren eğilimler ve uygarlığın** durumu ne olursa olsun, gelişimin belirli bir döneminde bir halkın ortaya çıkıp çıkmadığını önemli anıtlar ve **edebiyat ve edebiyatın bünyesindeki tarihsel edebiyat** ortaya koyar. Bu uygarlığın özgün karakteri, bu anıtların korunup korunmadığı ya da **hiçbir iz bırakmadan yok olup** olmadığıyla belirlenir. Bu özgün karakterden yoksun birçok dış ortama rastlamak da az görülür bir durum değildir. Örneğin aynı şekilde eğer bir ulus, **kendi başına yazıyı keşfetmemiş, başkasından daha sonra almışsa** ya da eğer aynı halkın, kendileri hakkında çok az veya hemen hemen hiç kanıt bırakmadığı bir dönem söz konusuysa, diğer ileri uluslar, bize [bu konuda] bilgi verirler.

Sayfa :229

Aussi bien l'état de la tradition se modifie-t-il continuellement, et cela, d'une part, grâce au progrès de la connaissance scientifique des matériaux déjà existants (par exemple, grâce au déchiffrement

Sayfa :230

d'une écriture et au progrès accompli dans l'intelligence d'une langue), d'autre part, grâce à des trouvailles et découvertes fortuites ; — car lors même que la recherche est entreprise méthodiquement, il ne dépend nullement de là qu'on trouve ou non quelque chose, ni qu'on trouve, le cas échéant, ceci ou cela. C'est de cette manière que, depuis un siècle et demi, notre connaissance de l'histoire ancienne des peuples orientaux et des Grecs s'est considérablement accrue, voire, pour une grande part, a été créée de toutes pièces, et que, par là, l'espace de temps a presque doublé, où nous pouvons embrasser du regard, au moins dans ses grands traits, l'évolution historique (sinon l'histoire universelle dans sa totalité, du moins celle des plus importants parmi les peuples civilisés).

Sayfa 229

Hem zaten geleneğin durumu, bir yandan **daha önceden var olan belgelerin** bilimsel bilgisi sayesinde (**örneğin, bir yazının deşifre edilmesi** [sayfa 230] **ve bir dilin anlayışındaki** tamamlanmış ilerleme), diğer yandan bulgular ve beklenmedik keşifler sayesinde durmadan değişir; çünkü araştırma, **yöntemsel** olarak ele alındığı sırada bile, gelenek hiçbir şekilde, bir şey bulunsun ya da bulunmasın, şu veya bu bulunsun olayına bağlı değildir. İşte bu şekilde, bir buçuk asırdan bu yana, **Yunanlılar ve eski Doğu halklarının** tarihi hakkındaki bilgimiz **oldukça arttı,** hatta belgelerin büyük bir kısmı oluşturuldu ve bundan hareketle tarihsel gelişime en azından genel çizgileriyle göz atabileceğimiz **zaman boyutu hemen hemen iki katına çıktı** (Bütünlüğü içinde evrensel tarih dışında, en azından uygar halklar arasında en önemli olanların tarihi).

Sayfa :230

Si, par exemple, le papyrus royal de Turin nous avait été conservé, non pas en maigres lambeaux, mais au complet, comme tant d'autres textes égyptiens, souvent tout à fait insignifiants, ou si un double de ce papyrus venait un jour à surgir, notre connaissance de l'histoire égyptienne subirait du coup une complète transformation.

Sayfa 230

Örneğin **Turin** kraliyetine ait papirüsler, eğer yırtık parçalar hâlinde değil de, **genellikle tamamıyla anlamsız olan** diğer Mısır metinleri gibi, bütün hâlinde saklanmış olsaydı ya da bu papirüsün bir ikincisi bir gün ortaya çıkıverseydi, bizim Mısır tarihi bilgimiz birdenbire değişime uğrayıverirdi.

Sayfa :231

Il y a des domaines de la vie historique, où des monuments non-écrits, s'ils s'offrent en grande abondance, suffisent à donner quelque aperçu du caractère et du cours de l'évolution, parce qu'ils témoignent, surtout dans la forme artistique, d'une forte originalité propre, et en même temps permettent, grâce, par exemple, à la disposition de villes et de rues, de palais et de tombeaux, nombre de conclusions régressives certaines touchant les conditions politiques et l'état de civilisation: tels, par exemple, les monuments de l'époque créto-mycénienne. Il en est de même, quoiqu'à un moindre degré, des

Sayfa :231

vestiges de l'époque dite « préhistorique » (§ 93). Même pour tous les temps qui ont laissé une tradition écrite et littéraire, des monuments de ce genre restent une source historique fort importante.

Sayfa 231

Yazılı olmayan anıtlar, tarihsel yaşam alanlarında bolca görülürlerse gelişimin seyri ve özelliği konusunda genel bir görüş vermede yeterli olur. Çünkü bu anıtlar, sanatsal biçimde çok güçlü **bir özgünlüğü** ifade eder ve aynı zamanda kentlerin, **yolların,** sarayların ve **mezarların** tanzimi sayesinde siyasî koşullara ve **uygarlık durumuna** gönderimde bulunan pek çok **gerileme sonucunu kesin** olarak öğrenmemizi sağlar. Örneğin **Giritli Misya'lılar** çağının anıtları gibi. **Tarih öncesi** denilen çağın kalıntıları için de, çok az düzeyde bile olsa aynı şey söz konusudur (93). **Yazılı bir gelenek ve edebiyat** bırakan bütün zamanlar için bile, bu türden anıtlar çok önemli bir tarihî kaynak olarak görülür.

Sayfa :231

121. Toute écriture est issue de la représentation imagée d'objets et d'événements, et par suite, est toujours à l'origine une écriture hiéroglyphique.

Sayfa 231

121. Her yazıt, konuların ve olayların zihinsel tasarımından çıkmıştır ve sonuçta kökeni, daima hiyeroglif yazıya aittir.

Sayfa :233

Aussi loin que s'étend notre connaissance, cette révolution s'est produite trois fois sur la terre (abstraction faite des germes qu'on trouve chez les Mexicains) : en Égypte, en Babylonie et en Chine.

Sayfa 233

Ulaşabildiğimiz en eski bilgilere göre bu devrim, dünya üzerinde üç kez (**Meksikalılarda** bulunan kaynaklar bir yana bırakılırsa) gerçekleşti: Mısır'da, Babil'de ve Çin'de.

Sayfa :234

Entre ces deux régions, nous rencontrons encore plusieurs autres systèmes d'écriture, l'écriture d'Asie Mineure, la crétoise, la hittite, la chypriote. A l'exception de cette dernière, elles ne sont pas encore déchiffrées, et par suite, il n'est pas encore possible de porter un jugement ferme sur leur nature et leur origine.

Sayfa 234

Bu iki bölge arasında, hâlâ pek çok farklı yazı sistemine rastlıyoruz; **Anadolu yazısı, Girit yazısı, Hitit yazısı, Kıbrıs yazısı** gibi. Bu sonuncusu dışındakiler, henüz deşifre edilmedi ve bu nedenle de onların niteliği ve **kökeni** konusunda henüz kesin bir yargıya varmak olanaksız.

Sayfa :234

ils ont simplement découvert pour leur propre langue, d'après ce modèle étranger, un système d'écriture indépendant : fait qui s'est souvent reproduit plus tard, notamment chez les peuples mongols.

123. Tandis que le principe de l'écriture est le même dans tous les systèmes graphiques, le détail, ainsi que le degré atteint dans l'évolution, varie pour chacun d'eux.

Sayfa 234

Yazıyı keşfedenler, sadece kendi dilleri için bu yabancı modele göre, bağımsız bir yazı sistemi keşfettiler. Çok daha sonraları bu olay, **Moğol halklarında** sık sık görülmüştür.

123. Bütün **grafik** sistemlerinde yazının esası aynı olduğu hâlde, gelişimde detayın yanı sıra düzey de bunların her biri için farklılık gösterir.

Sayfa :234

Devant un document correctement interprété, toute les données traditionnelles qui le contredisent s'écroulent irrémédiablement, si sûre que cette tradition puisse paraître par ailleurs.

Sayfa 234

Doğru bir şekilde yorumlanmış bir belge, o denli güvenilirdir ki onun karşısında tersini söyleyen bütün geleneksel verilerle başka yerlerde karşılaşılabilse de [bunlar] çaresiz bir şekilde geçerliliğini yitirir.

Sayfa :239

126. En tout temps, on se communique des récits sur les événements qui agitent l'époque, surtout lorsqu'ils exercent une action étendue, comme les guerres et les batailles, ou comme les mesures prises et la conduite personnelle tenue par un souverain ou un homme d'État.

Sayfa 239

Tarihsel Gelenek

126. Her dönemde, çağı sarsan olaylar, özellikle de bu olaylar, savaşlar, muharebeler, alınan önlemler, bir hükümdar veya bir **Devlet** adamı tarafından yönetimin bireysel güdümü gibi büyük bir olayı oluşturuyorsa bunları konuyla ilgili anlatılan şeylerden öğreniyoruz.

Sayfa :239

des récits parallèles, empruntés à l'histoire et au mythe, se mélangent : en particulier, des récits embrassant en un ensemble unique les actes et les destinées d'un groupe — d'une tribu, par exemple, ou d'une ville — peuvent être rattachés à une figure mythique, par exemple à l'ancêtre éponyme. L'imagination aime notamment à mettre en liaison diverses figures dominantes et à les faire se manifester en l'occurrence par des paroles et des actes caractéristiques, de façon à réunir les récits isolés en un cycle plus etendu

Sayfa 239

Mitoloji ve tarihten alınan paralel anlatılar, birbirine karışır. Özellikle bir grubun –örneğin, bir **kabilenin** veya bir **kentin**- eylemleri ve yazgılarını tek bir bütün olarak benimseyen anlatılar, örneğin olaya adını veren ata gibi mitolojik bir betiye bağlanmış olabilir. Hayal gücü, özellikle farklı **belirgin betileri**, kopuk anlatıları daha geniş bir döneme bağlayacak şekilde, sözler ve belirli eylemler aracılığıyla **ortaya çıkaracak** bir ilişkiye sokmayı sever.

Sayfa :266

L'histoire de l'antiquité.

143. Une civilisation supérieure, comme en suppose toute connaissance historique, a pris naissance sur la terre, pour la première fois et d'une façon indépendante, précisément aux trois endroits où s'est créée l'écriture : en Égypte, en Babylonie et en Chine.

Sayfa 266

İlk Çağ Tarihi

143. Tüm tarihsel bilgilerde var sayıldığı üzere, dünya üzerinde ilk kez ve bağımsız bir şekilde, yazının ortaya çıktığı üç yerde ileri bir uygarlık meydana gelmiştir: **Mısır'da Babil'de** ve **Çin'de.**

Sayfa :267

Ce qui constitue le problème le plus difficile de l'histoire primitive de l'homme, c'est la civilisation de l'époque paléolithique récente, qui s'est offerte à nous de si surprenante façon dans les trouvailles des grottes françaises de Brassempouy, La Madelaine, Font de Gaume, Combarelles, Bruniquel, à Altamira près Santander en Asturie, au Kesslerloch près Schaffhouse, etc.

Sayfa 267

İnsanın ilk tarihinin en güç sorununu oluşturan şey, **yakın Paleolitik Çağ** uygarlığıdır. Bu uygarlık, Brassempoy, La Madelaine, Font de Gaume, Combarelles, Bruniquel, Asturie'de Sautander yakınlarındaki Altamira, Schauffouse yakınlarındaki Kesslerloch Fransız mağaralarında elde edilen bulgularla oldukça şaşırtıcı bir şekilde karşımıza çıkar.

HISTOIRE GÉNÉRALE

PUBLIÉE SOUS LA DIRECTION DE

Louis HALPHEN et Philippe SAGNAC

22

LES

PREMIÈRES CIVILISATIONS

PAR

Gustave FOUGÈRES

Membre de l'Institut
Professeur à la Faculté des Lettres de Paris
Ancien directeur de l'École française d'Athènes

Georges CONTENAU

Conservateur-adjoint
au Musée du Louvre

René GROUSSET

Conservateur-adjoint
du Musée Guimet

Pierre JOUGUET

Membre de l'Institut
Directeur de l'Institut
français du Caire

Jean LESQUIER

Professeur
à la Faculté des Lettres
d'Aix

DEUXIÈME ÉDITION

1641

PARIS
LIBRAIRIE FÉLIX ALCAN
108, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 108

1929

GENEL TARİH

Louis Halphen ve Philippe Sagnac yönetiminde yayımlanmıştır.

İLK UYGARLIKLAR

Enstitü Üyesi
Paris Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden
Atina Fransız Okulunun Eski Müdürü
Gustave Fougeres

Louvre Müzesi Müdür Yardımcısı
Georges Contenau

Guimet Müzesi Müdür Yardımcısı
Rene Grousset

Enstitü Üyesi
Kahire Fransız Kültür Müdürü
Pierre Jouguet

Aix Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden
Jean Lesquier

İkinci Baskı
Paris, Felix Alcan Kitap Evi
108, Boulevard Saint-Germain, 108
Yayın Yılı: 1929

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1641
Yazar	: Lous Halpen ve Philippe Sagnac [Yay. Yön.]
Cild	: Kahve
Ebadı	:
	En : 13 cm.
	Boy : 21 cm.
Sayfa Adedi	: VIII + 477
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Ön Söz [Özet]

Dünyada dayanışma duygusunu geliştiren bir savaşın peşinden, bugün yayınladığımız kitaplar, ortak bir bakış açısı altında toplumların tarihini ele almamıza olanak tanıyor. Farklı uygarlıkları birbirinden ayıran detayları sıralamak yerine, ortak yönleri ortaya koymak istedik.

Zor bir bir program, ama hepimiz biliyoruz ki olayları global bir anlayışla incelerken, onları yanlış anlama ve doğru olmayan bir tarzda yorumlama riski daha azdır. Bu birinci ciltten itibaren, bazı önemli olayları vurgulamak için detayları çok fazla dikkate almama yolunu seçtik. Roma'nın şanlı geçmişini hatırlarken Avrupamızın oluşumu için kalıcı ve kesin olan her şeyin üzerinde özel bir titizlikle duracağız. Orta Çağ'ı ele alırken alışılmışın dışına çıkarak İslâmın rolü, Arap düşünürlerinin ve Balkan halklarının İlk Çağ tarihi üzerinde durmaktan kaçınmayacağız.

Her toplumun, dünya tarihinin belirli bir döneminde etkili olduğunun önemini vurgulamak istiyoruz. Bu 20 ciltlik tarih kitabı oluşturulurken yazarları tarafından tek bir kalemden çıkmışçasına görüş ve üslûp birliği sağlanmasına büyük özen gösterilmiştir.

Sayfa : 2

A l'est, la limite est jalonnée par les premières pentes de l'Altaï, du T'ien-Chan, du plateau de Pamir, enfin par la vallée de l'Indus, — l'Indus que n'a pas dépassé l'empire perse au temps de Darius. De ce côté aussi, certains peuples ont débordé, puisque l'un des rameaux de la grande migration aryenne qui bouleversa, vers le xxe siècle avant J.-C., l'aspect du monde oriental, envahit aussi l'Inde septentrionale; mais l'Inde n'a encore avec les pays de l'Asie antérieure que des contacts fugitifs.

Sayfa 2

Doğuda sınır, Altay'ın ilk yamaçlarıyla, Tien-Chan, Pamir Yaylası ve İnduş vadisiyle belirlenmiştir. İnduş, Darius döneminde Pers İmparatorluğu'nun sınırları içerisine girmedi. Bu bakımdan da bazı toplumlar isyan ettiler; çünkü M.Ö. XX. yüzyıla doğru, Doğu Dünyası'nın görünümünü altüst eden büyük Arî göçünün kollarından biri, Kuzey Hindistan'ı da kuşattı. Ama Hindistan'ın yalnızca Orta Asya ülkeleriyle geçici ilişkileri vardı.

Sayfa : 2

55

Le territoire ainsi délimité s'étend, au plus, sur cinquante-cinq degrés en longitude et quarante en latitude. La grande plaine du nord s'arrête aux abords des Carpathes, du Caucase, de la Caspienne et du plateau de l'Iran. En deçà de cette ligne, se succèdent des plateaux, des plaines, des dépressions et des mers.

De puissants plissements ont agi sur ce domaine. Les plissements alpins de l'époque tertiaire, les plus récents, sont, par là-même, ceux dont les effets demeurent les plus imposants et les plus amples.

Sayfa 2

Bu şekilde sınırlanmış toprak, **55°** boylam ve **40°** enlem üzerinde yayılır. Kuzeydeki büyük ova; Karpatlar, Kafkasya, Hazar ve İran yaylası dolaylarında son bulur. Bu hattın diğer tarafında yaylalar, **ovalar, çöküntü alanları ve denizler** birbirini izler.

Çok büyük kıvrılmalar, bu alan üzerinde etkili olmuştur. En yeni kıvrılmalar, etkisi çok büyük ve geniş olarak görülen 3. Dönem'in dağ kıvrılmalarıdır.

Sayfa : 3

Mais la direction dominante du système, considéré dans son ensemble, des Pyrénées à l'Altaï, est nettement de l'ouest à l'est. Elle est marquée manifestement par le rebord septentrional de l'Asie Mineure, le Caucase arménien, l'Elbourz, le Kopet Dagh, l'Altaï et l'Hindou-Kouch. Au sud, un autre plissement de même sens, prolongeant le Pinde et le Taygète, a produit les montagnes de Crète, le Taurus, les monts d'Arménie, le Kourdistan, le Farsistan, le Béloutchistan.

Le sol a aussi été disloqué par des effondrements. Le plus important de tous est la grande entaille où s'étale la Méditerranée, récente en sa forme actuelle, qui date de l'époque tertiaire.

Sayfa 3

Pirenelerden Altay'a kadar bütün olarak ele alındığında, sistemin etkin doğrultusu, hiç şüphesiz **batıdan doğuya doğrudur.** Sistemin bu doğrultusu, Anadolu'nun kuzey kenarlarında, Ermeni Kafkasyasında, Elbruz'da, **Kopet dağında, Altay'da** ve **Hindukuş'ta** açıkça görülür. Güneyde Pinde'ye ve Taygete'ye kadar uzanan aynı yöndeki bir başka kıvrılma; Girit dağlarını, Toros'u, Ermeni tepelerini, Kürdistan'ı, Farsistan'ı ve Beluşistan'ı oluşturmuştur.

Toprak, çöküntüler sonucunda parçalara ayrıldı. Bunların arasında en önemlisi **3. Döneme ait olan, bugünkü şekline** yeni ulaşmış olan ve büyük yarığı Akdeniz'de yer alan kırıktır.

Sayfa : 5

Certains savants supposent qu'après la période glaciaire le dessèchement du sol s'est produit lentement, par étapes et comme par flux et par reflux. Il y aurait eu des steppes là où depuis s'est étendu le désert ; mais, comme les périodes humides auraient alterné avec les périodes sèches, l'herbe aurait pu reparaître sur le sol aride. Ces « pulsations climatériques » en Asie seraient la cause essentielle du grand fait des migrations. Mais ce sont là des théories très discutables, sur lesquelles il nous paraît prudent de ne pas faire fond ici.

Sayfa 5

Bazı bilim adamları, Buzul Dönem'den sonra toprağın kuraklaşmasının yavaşça, kademe kademe ve gelgitlerle oluştuğunu iddia ederler. Çölün uzandığı yerden itibaren bozkırlar oluşmuş olabilir. Fakat nemli dönemler, kurak dönemleri getirdiği için, kurak topraklarda otlar da büyümüş olabilir. Asya'daki "bu iklimsel dalgalanmalar" Büyük Kavimler Göç'ünün başlıca nedeni olabilir. Ama pek güvenilir gibi görünmeyen bu teoriler, tartışmaya açıktır.

Sayfa : 26

II. — LE MORCELLEMENT POLITIQUE DE L'ÉGYPTE PRIMITIVE[1].

Le pays a dû d'abord être divisé en plusieurs petits États indépendants ; puis ces États se sont groupés et ont formé deux royaumes, celui du nord et celui du midi, qui n'ont fini par se réunir en un seul qu'après bien des vicissitudes.

Sayfa : 26

Les petits États séparés ou « nomes » (νομοί en grec et *hesep* en égyptien) n'ont pu s'organiser qu'après le peuplement de la vallée. Chacun a pour centre un culte, très souvent zôolatrique. Il est tout à fait douteux que le nome ait été un clan « totémique ». On ne trouve pas en Égypte ces relations juridiques qu'engendre le totémisme, soit entre les individus, soit entre les familles.

Sayfa 26

İlk Çağ'da Mısır'daki Politik Bölünme

Ülke, ilk önce birçok bağımsız küçük devlete bölünmek zorunda kalmıştı; daha sonra bu küçük devletler birleşti ve uzun süren istikrarsızlığın ardından nihayet tek bir krallıkta birleşerek kuzey ve güney olmak üzere iki krallık oluşturdular.

Ayrı ayrı küçük devletler veya "yönetim bölgeleri" (Yunanca voyoi, Mısır dilinde hesep) sadece vadinin kalabalıklaşmasından sonra organize olabildiler. Her birinin genellikle hayvana taptıkları bir ibadet merkezi vardı. Yönetim bölgesinin bir "totem" kabilesi olması son derece şüphelidir. İster bireyler arasında ister aileler arasında olsun toteme inanmayı sağlayan bu hukuksal ilişkilere, Mısır'da rastlamıyoruz.

Sayfa : 137

D'autres tablettes sont écrites dans une langue différente, qui est le hittite[1]. Les uns considèrent que le hittite est une langue indo-européenne, dont le vocabulaire a admis un très grand nombre d'éléments « asianiques », c'est-à-dire empruntés à ces langues mal connues d'Asie Mineure, telles que le lycien, le lydien, le carien, etc., qui ne sont ni sémitiques ni indo-européennes. D'autres pensent que le fond de la langue hittite est asianique, avec des emprunts à l'indo-européen. Il nous paraît démontré que, si le cadre de la langue (déclinaisons, conju

Sayfa : 137

gaisons, etc.) est indo-européen, le vocabulaire ne l'est pas. Semblable phénomène se rencontre dans d'autres langues : l'égyptien ancien a subi l'influence du sémitique dans ses pronoms par exemple, tandis que le persan moderne a accepté une multitude de mots arabes. En somme, dans le hittite il y a deux éléments, l'un, essentiel et primitif, l'asianique, l'autre constitué par un apport ultérieur, l'indo-européen.

Sayfa 137

[Hitit Toplumunun Kökleri]

Diğer levhalar farklı bir dilde, Hititçe yazılmıştır. **Kimileri, Hititçenin sözcük dağarcığının Likyaca, Lidyaca, Karyaca ve benzerleri gibi ne Samî ne de Hint-Avrupa dil ailesinden olan, Anadolu'da çok az tanınan bu dillerden alıntılarla oluşturulmuş, çok sayıda Asya ögesinden oluşan, bir Hint-Avrupa dili olduğunu kabul eder.** Kimileri ise, **Hititçenin kaynağının Hint-Avrupa dilinden alıntılarla oluşmuş bir Asya dili olduğunu** düşünür. **Dilin yapısı (ad, fiil çekimi vb.) Hint-Avrupa olsa da, sözcük dağarcığının Hint-Avrupa olmadığı ispatlanmış gibi görünüyor.** Buna benzer durumlara, diğer dillerde de rastlanıyor. Örneğin eski Mısır dili, zamirlerinde Samîlerin etkisine maruz kalmıştır. Bunun yanı sıra modern Farsça, birçok Arapça sözcüğü kabul etmiştir. **Sonuç olarak Hitit dili, iki unsur içerir: Birincisi temel ve ilk biçimiyle bir Asya dili olması, ikincisi ise sonraki ilâvelerle Hint-Avrupa unsuru taşımasıdır.**

BIBLIOTHÈQUE DE L'ENSEIGNEMENT DES BEAUX-ARTS
PUBLIÉE SOUS LA DIRECTION DE M. JULES COMTE

MANUEL
D'ARCHÉOLOGIE
ORIENTALE

CHALDÉE — ASSYRIE — PERSE
SYRIE — JUDÉE — PHÉNICIE — CARTHAGE

PAR

ERNEST BABELON

BIBLIOTHÉCAIRE AU DÉPARTEMENT DES MÉDAILLES ET ANTIQUES
DE LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

1645

PARIS

MAISON QUANTIN

COMPAGNIE GÉNÉRALE D'IMPRESSION ET D'ÉDITION

7, RUE SAINT-BENOIT

GÜZEL SANATLAR ÖĞRETİMİ KÜTÜPHANESİ

JULES COMTE BAŞKANLIĞINDA YAYIMLANMIŞTIR

DOĞU ARKEOLOJİSİ EL KİTABI

KALDE – ASUR – PERS – SURİYE – JUDE – FENİKE - KARTACA

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANTİKA VE SİKKE BÖLÜMÜ GÖREVLİSİ

Yazar: ERNEST BABELON

PARİS

MAISON QUANTIN
COMPAGNIE GÉNÉRALE D'IMPRESSION ET D'ÉDITION
7, RUE SAINT - BENOIT

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri	
Envanter No	: 1645
Yazar	: Ernest [Carles Francois] Babelon
Cild	: Yeşil
Ebadı	:
	En : 13 cm.
	Boy : 21 cm.
Sayfa Adedi	: 318
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

AVANT-PROPOS

Le domaine que nous allons parcourir dans ce petit ouvrage embrasse toutes les civilisations de l'antique Orient, moins l'Egypte. Il s'étend aux Chaldéens, aux Assyriens, aux Perses avant Alexandre, aux Héthéens de la Syrie, de la Cappadoce et de l'Asie Mineure, aux Juifs, aux Phéniciens, à Cypre même, enfin aux Carthaginois et à leurs colonies. Ce champ si vaste qui, dans l'œuvre monumentale de MM. G. Perrot et Ch. Chipiez[1], comprendra au moins quatre volumes, ne peut être exploré ici que sommairement, et l'auteur n'a pas d'autre prétention que d'avoir écrit un modeste résumé. Qu'on se garde bien de croire, pourtant, malgré la diversité et la dispersion des peuples que nous venons d'énumérer, que le sujet manque de cohésion et d'unité. Si le lecteur veut bien nous suivre jusqu'au bout, il sera, au contraire, frappé de la parfaite homogénéité du livre et de la solidarité de toutes ses parties. Le tableau, dirons-nous, comporte de nombreux personnages, mais tous concourent à une action commune, et le spectateur saisit, au premier coup d'œil, l'harmonie de la composition.

1. *Histoire de l'art dans l'antiquité.* Paris, Hachette, gr. in-8°.

Ön Söz

Bu küçük eserde ele alacağımız konu, Eski Doğu'nun tüm uygarlıklarını, çok az bir şekilde de Mısır'ı içine alır. Bu eser; Kalde'lileri, Asurluları, Alexandre'den önceki Perslileri, Suriye'deki, Kapadokya'daki ve Anadolu'daki **Héthén'leri,** Yahudileri, Fenikelileri, hatta Kıbrıs'ı, son olarak da Kartacalıları ve onların kolonilerini kapsar. Bu konu, G. Perrot'un ve Ch Chipiez[1]'in başyapıtı olan eserde en az dört cildi oluşturacak kadar geniştir, burada ise sadece özet olarak ele alınmıştır. Yazar da bunun küçük bir özetini yapmış olmaktan başka bir iddiada bulunmuyor. Biraz önce sıraladığımız halkların dağınıklıklarına ve farklılıklarına rağmen, konunun bağlantı ve bütünlükten yoksun olduğunu düşünmemek gerekir. Eğer okuyucu bizi sonuna kadar takip ederse, tam tersine kitabın mükemmel derecedeki bağdaşıklığından ve her bölümün birbiriyle bağlantılı olan bütünlüğünden etkilenecektir. Listede çok sayıda kişi olmasına rağmen hepsi ortak bir eyleme katkıda bulunmaktadır. Okuyucu ise ilk bakışta bu bütünlüğün uyumunu fark edecektir.

---

1 Histoire de l'art dans l'antiquité [Eski Çağ'da Sanat Tarihi] Paris, Hachette, gr in-8°.

Sayfa :1

MANUEL

D'ARCHÉOLOGIE ORIENTALE

CHAPITRE PREMIER

L'ART CHALDÉEN

La vaste région de l'Asie occidentale à laquelle les Grecs ont donné le nom de Mésopotamie fut, dès l'époque des plus lointains souvenirs de l'humanité, le centre d'une civilisation puissante, rivale de celle de l'Égypte, et qui dispute à cette dernière la gloire d'avoir été le berceau des arts dans l'antique Orient. Babylone et Ninive furent tour à tour, au gré des événements politiques, le foyer intellectuel où s'alluma le génie original et hardi qui caractérise les œuvres artistiques de la Chaldée et de l'Assyrie et dont le reflet se manifeste dans les monuments de la Perse, de la Judée, de la Phénicie et de Carthage, de l'île de Cypre et des populations héthéennes

Sayfa 1

DOĞU ARKEOLOJİSİ EL KİTABI

BİRİNCİ BÖLÜM KALDE SANATI

Yunanlıların Mezopotamya adını verdikleri Batı Asya'nın bu geniş bölgesi, insanlık tarihinin en eski devirlerinden beri **Mısır uygarlığı-**

nın rakibi olan ve Eski Doğu'da sanatın beşiği olmanın zaferini onlardan almak için kavga eden, güçlü bir uygarlığın merkeziydi. Politik olaylara göre, bazen Babil bazen Ninive [Ninova], Kalde ve Asur sanat eserlerini belirleyen, özgün ve cesur dehanın parladığı entelektüel merkezler olmuştur. **Pers, Jude, Fenike, Kartaca, Kıbrıs ve Héthéen halkının eserlerinde bunun yansımaları görülmektedir.**

Sayfa :11

Mais les fouilles considérables et méthodiques entreprises, de 1877 à 1881, par M. E. de Sarzec à Tello (Tell-Loh), en enrichissant le Louvre d'une collection de monuments qui n'ont leur pendant dans aucun autre musée de l'Europe, permettent de se rendre, dès à présent, un compte exact et précis de ce qu'étaient l'architecture et la sculpture en Chaldée, longtemps avant que Ninive et Babylone eussent réussi à imposer leur domination à ce pays.

Sayfa 11

1877-1881 yılları arasında M. E. de Sarzec tarafından Tello (Tell-Loh)'da yürütülen sistemli ve kayda değer kazılar, Louvre müzesini, Avrupa'nın diğer hiçbir müzesinde eşi benzeri olmayan eserlerle zenginleştirerek, Ninova ve Babil'in bu ülkeye [Kalde] egemenliklerini kabul ettirmelerinden çok önce, Kalde'de mimarînin ve heykelciliğin nasıl olduğunu tam ve kesin bir şekilde anlamamıza olanak tanır.

Sayfa :14

La Mésopotamie possède d'abondantes sources de bitume, notamment à Hit et à Kalah Shergat; quant aux grands roseaux qui croissent encore en abondance dans les marécages de la basse Chaldée, leur emploi dans la construction avait pour effet de donner plus de solidarité et de cohésion aux lits de briques.

Sayfa 14

Mezopotamya, özellikle **Hit'te** ve Kalah-Shergat'ta çok sayıda bitum [asfalt yapımında kullanılan malzeme] kaynaklarına sahiptir. Aşağı Kalde'nin bataklıklarında yine bol miktarda büyüyen büyük sazlara gelince bunlar, inşaat yapımında, tuğlaları birbirine yapıştırmak ve sağlamlık kazandırmak amacıyla kullanılmaktadır.

HISTOIRE DU MONDE

E. CAVAIGNAC
PROFESSEUR A L'UNIVERSITÉ DE STRASBOURG

PROLÉGOMÈNES

PARIS
E. DE BOCCARD, ÉDITEUR
Anciennes Maisons Thorin et Fontemoing
1, RUE DE MÉDICIS, 1
1922

DÜNYA TARİHİ

STRASBOURG ÜNİVERSİTESİ
ÖĞRETİM GÖREVLİSİ

E. CAVAIGNAC

PROLEGOMENLER

PARİS

Yayıncı: E. DE BOLLARD
Thorin ve Fontemoing Eski Yayın Evleri
1. RUE DE MEDICIS, 1

1992

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1646
Yazar	: Prof. E [ugéne] Cavaignac
Cild	: Yeşil
Ebadı	:
	En : 13 cm.
	Boy : 21 cm.
Sayfa Adedi	: IX + 373
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa :VII

Préface

Le présent volume a pour but d'expliquer le plan de l'ouvrage général annoncé, de dire pourquoi tels sujets y ont été compris et tels autres non, pourquoi on a adopté tel ordre et non pas tel autre.

La base de l'exposition étant avant tout géographique, on ne s'étonnera pas qu'une large place ait été faite ici à la géographie. Le tableau tracé paraîtra peut-être trop long au public et trop sommaire aux géographes. Mais, ayant adopté une division du monde habité qui ne cadre pas avec la division usuelle en cinq parties du monde, j'étais obligé de faire apparaître aussi nettement que possible les bases naturelles de

Sayfa :VIII

cette division : je n'ai pas prétendu faire autre chose.

Il fallait expliquer, de plus, pourquoi l'on n'a pas cru devoir suivre, dans l'exposition, un ordre *uniquement* géographique. Sans doute, pour la plus longue partie des temps historiques, il n'y a pas grand inconvénient à suivre séparément les civilisations fondamentales. Pourtant, il y a des points de suture, rares, mais intéressants, et il a paru nécessaire de les marquer en tenant compte, dans une certaine mesure, de la chronologie. Ensuite, à partir des grandes découvertes qui, aux XVe et XVIe siècles, ont fondé la thalassocratie européenne, il y a plus d'avantages que d'inconvénients à mener toutes les histoires de front, encore que la solidarité mondiale n'apparaisse, avec une netteté frappante, que dans la guerre qui vient de finir.

J'espère donc que ce volume attestera l'unité de plan de l'ouvrage. Notre travail ne pouvait être que collectif. Aujourd'hui, après un siècle d'éducation historique intensive, le public ne supporterait plus des histoires de l'Orient arabe, de l'Inde, de la Chine, qui ne seraient pas écrites par des orientalistes, des histoires d'Amérique qui ne seraient pas écrites par des espagnolisants, etc. Mais il supporterait plus difficilement encore, au moins quand il est français, qu'un ouvrage

Sayfa :IX

n'ait pas de plan. Le présent volume lui procurera, j'espère. que notre « Histoire » en a un, et que les hommes qui l'ont entreprise se sont mis d'accord sur l'ensemble avant de s'attacher, chacun dans son domaine, au détail.

E. CAVAIGNAC.

Sayfa VII

Sunuş

Bu cildin amacı, eserin plânını ana hatlarıyla belirtmek, bazı konuların ele alınıp da bazılarının neden ele alınmadığını ifade etmek, sıralamanın başka bir şekilde değil de neden bu şekilde yapıldığını açıklamaktır.

Konunun temeli, öncelikle coğrafî olduğundan burada coğrafyaya geniş bir yer verilmesine şaşırmamak gerekir. Çizilen tablo, belki okuyucuya çok uzun, ancak coğrafyacılara çok özet gibi gelebilir. [Ben] Dünyanın alışılageldiği üzere beş bölüme ayrılması [düşüncesine] uymayıp yaşanan dünyayı kesitlere ayırma eylemini benimseyerek bu kesitlendirme işleminin doğal temellerini olabildiğince açık bir şekilde ortaya koymak zorundayım; **[sayfa VIII]** başka bir şey yapmayı amaçlamadım.

Ayrıca bu çalışmada, neden sadece coğrafî bir sıralamayı izleme zorunluluğuna inanmadığımızı da açıklamak gerekiyordu. Şüphesiz tarih zamanlarının en uzun bölümü için, başlıca uygarlıkları ayrı ayrı ele almakta büyük bir sakınca yoktur. Halbuki nadir, fakat ilginç bağlantı noktaları bulunmaktadır ve onları belli bir ölçü çerçevesin-

de kronolojik sırayı göz önünde bulundurarak belirtmek gerekli görülmüştür. XV. ve XVI. yüzyıllarda Avrupa deniz imparatorluğunu oluşturan büyük keşiflerden itibaren tarihleri bir bütün olarak ele almanın yanı sıra kısa bir süre önce sona eren savaşla birlikte çarpıcı bir şekilde ortaya çıkan dünya dayanışmasını da bir bütün olarak ele almanın zarardan çok yararı vardır.

Bu durumda, bu cildin eserin plân bütünlüğünü kanıtlayacağını umuyorum. Çalışmamız ancak kolektif bir şekilde yapılabilirdi. Halk, yoğun tarihsel bir eğitimden bir asır sonra, Doğulular tarafından yazılan Doğu Arap, Hindistan, Çin tarihine ve İspanyollaşmış kişiler tarafından yazılmayan Amerikan tarihine artık katlanamazdı. Fakat bir Fransız için plânsız bir esere katlanmak çok daha zor olacaktır. **[sayfa IX]** Umarım bu cilt, ona [bir Fransıza] tarihimizde böyle bir eserin olduğunu kanıtlar. Bu çalışmayı yürütenler, detaya çok fazla girmeden her biri kendi alanındaki bütünlük konusunda uzlaşmıştır.

E. CAVAIGNAC

Sayfa :2

De grandes chaînes se sont usées peu à peu jusqu'à ne plus laisser comme trace que de modestes plateaux; d'autres, qui comptent maintenant parmi les plus hautes du globe, n'ont commencé à se former qu'à l'époque tertiaire. Des changements climatiques considérables se sont produits: à une époque qui, géologiquement parlant, est d'hier, une épaisse calotte de glace descendait jusqu'au centre de l'Europe et de l'Amérique du Nord. La géographie physique actuelle, comme on l'a dit, n'a, par rapport à l'amplitude de ces transformations, que la valeur d'une photographie instantanée.

Sayfa 2

Büyük sıradağlar, yavaş yavaş geriye sadece basit yaylalar olarak iz bırakıncaya kadar aşınmıştır. **Günümüzde yerkürenin en yüksek dağları olarak nitelendirilen diğer dağlarsa ancak üçüncü dönemde oluşmuştur.** Önemli iklim değişiklikleri ise, yer bilimsel olarak ifade edersek dünümüzde kalın **bir buz kütlesinin Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın ortalarına kadar indiği** bir dönemde meydana gelmiştir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, bu değişimlerin büyüklüğü karşısında fizikî coğrafyanın günümüzde sadece bir fotoğraf [karesi kadar] değeri vardır.

Sayfa :2

Les géologues semblent portés aujourd'hui à réagir contre les exagérations chronométriques. « Rien ne nous oblige, dit l'un d'eux, pour la dernière période

Sayfa :3

de l'histoire de la planète, pour la période humaine, à compter par unités plus grandes que par dizaines de milliers d'années. » Autrement dit, on peut parfaitement admettre qu'il y a cent mille ans, la Terre avait un aspect sensiblement différent de celui qu'elle présente aujourd'hui. En revanche, dix mille ans sont un très court laps de temps géologique.

Sayfa 2

Bugün jeologlar, zaman ölçümündeki abartılara karşı harekete geçmiş gibi görünmektedirler. Aralarından biri: **[sayfa 3]** "Hiçbir şey bizi, insanlık dönemi ve dünyanın son tarihsel dönemi hakkında on binlerce yıldan daha büyük birimlerle hesap etmeye zorlayamaz." demektedir. Başka bir deyişle, **yüz bin yıl önce** dünyanın bugünkü görünümünden tamamıyla farklı bir görünümünün olduğunu kesinlikle kabul edebiliriz, buna karşın on bin yıl, jeolojik dönem için çok kısa bir süreçtir.

Sayfa :3

On sait qu'à l'époque géologique qui a précédé immédiatement celle où nous nous vivons, sous l'influence de causes cosmiques, la calotte de glace polaire est descendue jusqu'à des latitudes sensiblement plus basses que les latitudes actuelles, et cela dans l'Ancien Continent comme dans le Nouveau, au nord comme au sud de l'Equateur. Or, grâce à des circonstances favorables, le retrait des glaces a pu être étudié de près dans la Suède méridionale par le baron De Geer. Il ne remonterait pas, dans cette région, plus haut que 12.000 ans environ. C'est donc depuis cette époque que les grands glaciers ont reculé sous le cercle polaire, laissant au sud des vestiges qui ne se sont atténués que peu à peu. A l'aurore des temps historiques, le caractère lacustre et marécageux de la région de l'Oural septentrional était encore sensiblement plus accusé qu'aujourd'hui. Vers la même époque, la région où l'Asie et l'Amérique se touchent presque (détroit de Behring), était peut-être encore inaccessible à l'homme.

Sayfa 3

Bilindiği üzere, yaşadığımız dönemden hemen bir önceki jeolojik dönemde, kutuplardaki buz kütleleri, kozmik etmenlerden dolayı Ekvator'un kuzeyinde olduğu kadar güneyinde de **günümüzdeki enlemlerin** çok daha aşağılarına inmiş durumundaydı. Uygun koşullar sayesinde buzların çekilmesi, Güney İsveç'te Baron de Geer tarafından yakından incelenmiştir. Bu bölgede gerçekleşen bu olay, yaklaşık olarak 12.000 yıldan daha öteye gitmez. O hâlde, bu dönemden itibaren büyük buz kütleleri, güneyde yavaş yavaş eriyip kalıntılar bırakarak kutuplara doğru çekilmiştir. Tarihsel dönemlerin başında, Kuzey Ural bölgesinin göl ve bataklık özelliği bugünkünden daha belirgindi. Aynı döneme doğru, **Asya ve Amerika'nın hemen hemen birbirine yaklaştığı bölge** (Bering Boğazı), **belki de hâlâ insanın ulaşamadığı bir yerdi.**

Sayfa :54

Turkestan

Le climat iranien, nous l'avons vu, s'humanise aux abords des montagnes du Kopet Dagh et de l'Hindoukoush. Mais, de l'autre côté de ces chaînes, la zone désertique reprend immédiatement, le phénomène s'accentuant sous l'influence de causes climatiques sur lesquelles nous reviendrons. Seulement, les montagnes envoient là de puissants fleuves, l'Oxus et l'Iaxarte des Anciens, aujourd'hui Amou-Daria et Syr-Daria, qui arrosent de larges oasis, avant de se perdre dans les lacs intérieurs. Mais il faut tout de suite si gnaler ici certaines possibilités de changements.

En effet, on a avancé que non seulement pendant

Sayfa :54

l'époque géologique actuelle, mais même au cours des

Z Velidi Bey'e cevap

Sayfa :55

temps historiques. L'aspect de la région s'était modifié, soit par suite de changements climatiques, soit par suite d'un léger mouvement de soulèvement. On ne peut aller jusqu'à supposer une communication large entre la Caspienne et la mer d'Aral.

Sayfa 54

Türkistan

Bilindiği üzere İran iklimi, **Kopet Dağı ve Hindukuş** dağları dolaylarında yumuşar. Bu sıradağların diğer tarafında, daha sonra bahsedeceğimiz iklimsel nedenlerin etkisiyle yoğunlaşan olay, yerini hemen çöl bölgesine bırakır. İç göllerde kaybolmadan önce geniş vadileri sulayan bugünkü adıyla Amu Derya ve Siri Derya, eski adıyla Oxus ve Iaxarte gibi güçlü nehirleri oraya, sadece dağlar gönderir. Ama bazı değişiklik olasılıklarını da hemen belirtmek gerekir.

Gerçekten de sadece günümüzdeki jeolojik dönemde değil, aynı zamanda tarihsel dönemler boyunca da, **[sayfa 55]** gerek iklim değişikliklerinin ardından **gerekse hafif bir yükselme hareketinin ardından bölgenin görünümünün değiştiği ileri sürülmüştür.** Ancak Caspienne Denizi ile Aral Denizi arasında önemli bir ilişki olduğu varsayımına kadar gidilemez.

Sayfa :55

Nous laisserons pour le moment de côté les hautes montagnes qui la dominent à l'est, le Tianchan, plus étendu et plus haut que les Alpes, et dont la disposition, analogue à celle du Jura, rend les passages difficiles. De ses glaciers roulent l'Amou et le Syr, auxquels il imprime d'abord une direction du nord-est au sud-ouest.

Sayfa 55

Bölgeye doğuda hâkim olan yüksek dağları şimdilik bir yana bırakırsak Alpler'den daha yüksek ve daha geniş bir alana yayılmış olan ve konumu, Jura'nınkiyle benzerlik gösteren Tianchan [Tanrı Dağları], zor geçit verir. Buzlarından Amu ve Siri ırmaklarının oluştuğu bu dağlar, kuzeydoğudan güneybatıya doğru bu nehirlere yön verir.

Sayfa :57

Sur l'étendue de 3000 kilomètres qui va de l'Oural à l'Altaï, l'Asie et l'Europe se mêlent.

Le pays des deux fleuves est un des points qui ont pu voir de bonne heure se développer une vie agricole. Les ancêtres des Iraniens ont connu ce genre de vie au moins au 2ᵉ millénaire avant J.-C. Puis l'Iranien est devenu l'ennemi du Massagète, du Scythe, du Sake, restés nomades. L'antagonisme de l'Iran et du Touran s'est fait plus fondamental encore quand sont venus des nomades plus lointains, descendus par la porte de

Sayfa :57

Dzoungarie, Turcs, Mongols. L'Iranien, le Tadjik, est resté l'élément sédentaire, cultivateur, perdu dans un « Turkestan ».

C'est assez tard, pas avant le IIe siècle av. J.-C., semble-t-il, que ces passages de nomades ont frayé la voie aux marchands. C'est ici que les gens d'Occident ont fait connaissance avec la soie, avec le papier de Chine. Nombre d'indices attestent qu'on n'a pas reculé même devant les passages du Tian-Chan. Pourtant, à l'époque mongole, la grande route qui partait d'Otrar cherchait les passages plus faciles situés au nord de ces montagnes. Quant aux germes de civilisation, ils sont venus nettement de l'Occident. Les princes gréco-bactriens en avaient apporté. Plus tard, les Arabes ont fait du pays un foyer brillant : Boukhara, Samarcande, sont restées jusqu'au XVe siècle des capitales intellectuelles de l'Islam.

Sayfa 57

Ural'dan Altay'a kadar olan 3000 km'ye yayılmış alan üzerinde **Asya ve Avrupa birbirine karışır.**

İki ırmağın ülkesi, **yakın zamanlarda tarım hayatının kalkınabildiği** yerlerden biridir. İranlıların ataları, bu tür bir hayatı Milât'tan en az **2000** yıl önce yaşamışlardı. Sonra İran halkı, göçebelikten kurtulamayan Massagète, **Scythe** ve **Sake** halkının düşmanı haline gelmiştir. İran ve Turan arasındaki çatışma, **Dzoungarie** kapısından çok uzaklardaki **Türk ve Moğol** göçebelerinin gelmesiyle daha da şiddetlenmiştir. İranlılar ve Tacikler, "Türkistan"da kaybolan yerleşik bir çiftçi unsurunu barındırmışlardır.

M.Ö. 2. yüzyıldan daha geç olmayan bir zamanda, bu göçebelerin geçişleri, tüccarların yolunu açmış gibi görünüyor. **Batılıların**

ipekle ve Çin kâğıdıyla tanışmaları burada olmuştur. İnsanların **Ti-an-chan'ın** geçitleri karşısında bile geri çekilmediklerini gösteren birçok kanıt vardır. **Bununla birlikte Moğol döneminde, Otrar'dan başlayan büyük yol, bu dağların kuzeyinde bulunan daha kolay geçitler aramaktaydı. Uygarlık tohumlarının ise Batı'dan geldiği apaçıktır.** Yunan-Bactrien prensleri, bu tohumları getirmiştir. Daha sonra Araplar, ülkeyi parlak bir yurt haline getirmişlerdir: Buhara ve Semerkand XV. yüzyıla kadar **İslâmiyet'in önemli entelektüel merkezleri** olarak kalmıştır.

Sayfa :305

TROISIÈME PARTIE

LES CIVILISATIONS

Il semble bien que l'homme, à quelque race qu'il appartienne, et par cela seul qu'il est homme, possède l'aptitude à la civilisation. Mais, pour l'immense majorité des hommes qui ont vécu, et pour la majorité des hommes qui vivent encore, cette aptitude est restée à l'état virtuel. Même dans les sociétés dites civilisées, une masse d'hommes ne participent à la civilisation que de très loin, et presque uniquement par la communauté de la langue. Or, l'historien ne s'occupe, en principe, que de l'homme civilisé.

Sayfa 305

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGARLIKLAR

Hangi ırktan olursa olsun insanın, sadece insan olduğu için uygarlık olgusuna sahip olduğu düşünülebilir. Fakat bu olgu, yaşamış ve yaşamakta olan insanların büyük bir çoğunluğu için mevcut bir durum olarak kalmıştır. Uygar olarak nitelendirilen toplumlarda bile, bir insan kitlesi, **uygarlığa hemen hemen sadece dil birliği aracılığıyla ve çok uzaktan** katılır. Halbuki tarihçi, ilke olarak yalnızca uygar insanla ilgilenir.

Sayfa :307

L'homme, mis en présence du monde matériel, a d'abord à constater et à comprendre. Il réfléchit sur les phénomènes, cherche à se les expliquer. Au début, il va de soi que ses explications sont enfantines. Mais, peu à peu, elles viennent à serrer de plus près la réalité, et la *science* naît.

Sayfa 307

Maddî dünyayla karşı karşıya kalan insan, ilk önce fark etmeli ve anlamalıdır. Olaylar üzerinde çalışır ve onları yorumlamaya çalışır. Yorumlarının, başlangıçta çocukça olması doğaldır, ancak gitgide bu yorumlar, gerçeğe daha çok yaklaşır ve **bilim ortaya çıkar.**

Sayfa :308

Enfin, l'homme est très vite amené, par le sentiment de son impuissance, à éprouver la notion du surhumain : on a pu dire (Renan) qu'il est avant tout un animal *religieux*. Il peut arriver à la religion par bien des voies, adoration des forces de la nature, culte des morts, instinct moral, etc., mais toujours l'appel au surhumain se manifeste en lui.

Sayfa 308

Sonunda insan, güçsüzlük duygusuyla kısa sürede insanüstü kavramını benimsemeye başlar. Onun her şeyden önce dinsel bir hayvan olduğu söylenebildi (Renan). İnsan dine; **doğanın gücüne tapma, ölülere büyük saygı, ahlâkî içgüdü vb. yollarla, ancak daima kendi içinde ortaya çıkan insanüstü olana çağrı aracılığıyla ulaşabilir.**

Sayfa :308

1 2 3 4

Science, art, morale, religion, voilà à peu près les facteurs essentiels de la civilisation. Encore une fois, il n'est pas possible de dire quel est le minimum de développement qu'ils doivent atteindre pour qu'il y ait vie civilisée. On fera mieux de se montrer exigeant, et de ne pas prodiguer l'épithète.

Sayfa 308

Bilim, sanat, ahlâk ve din, işte uygarlığın hemen hemen temel etmenleri. Onların [insanlığın en uygar toplumlarının] **uygar bir yaşama sahip olmaları için, ulaşmaları gereken en az gelişmenin ne olduğunu bir kez daha söylemek imkânsızdır. Kendimizi ısrarcı gösterip ancak bu isteği abartmamakla daha iyi ederiz.**

Sayfa :309

On rencontre de très bonne heure des cas certains, mais sporadiques, de vie vraiment civilisée. Le plus connu est celui des hommes de la Madeleine (Périgord) et d'Altamira (Asturies). Il a vécu là de véritables artistes, et, si l'absence de documents écrits nous empêche de dire dans quelle mesure ces facultés artistiques étaient accompagnées d'autres, il est impossible que cet élément de supériorité psychique ait été complètement isolé. On évalue à 15.000 ans l'éloignement de ces sociétés, et c'est assez dire qu'il y a eu dans ces parages d'énormes régressions.

Sayfa 309

Son zamanlarda **gerçek uygar yaşamın** belirli, ama nadiren gerçekleşen durumlarıyla karşılaşıyoruz. Bunlar arasından en çok bilineni **Madeleine** (Périgord) ve **Altamira** (Asturies) halkının durumudur. Buralarda gerçek sanatçılar yetişmiştir. Yazılı belgelerin eksikliği, bu sanatsal yeteneklere başka hangi yeteneklerin ne ölçüde eşlik ettiğini söylememize engel teşkil etse bile, bu ruhanî üstünlük unsurunu tamamıyla yok saymamız imkânsızdır. Bu toplumların geçmişini **15.000** yıl olarak tahmin ediyoruz ve bu yörelerde önemli gerilemeler olduğu açıkça söylenebilir.

Sayfa :309

Elles sont peu nombreuses, et nous aurons même à examiner s'il n'y a pas des raisons à cette rareté. Pour le moment, il faut commencer par constater les faits. Dans la zone méditerranéenne, nous rencontrons d'abord l'Egypte.

Sayfa 309

Bu uygarlıkların sayısı oldukça azdır ve bu azlığın nedenlerinin olup olmadığını da araştırmak zorundayız. Şimdilik olayları tespit etmekle işe başlayacağız. **Akdeniz bölgesinde karşımıza** ilk olarak Mısır **çıkıyor.**

Sayfa :322

Ces hommes sont le peuple mystérieux des Sumériens. Leur existence se révèle à nous principalement par ce fait qu'ils ont inventé l'écriture cunéiforme.

Sayfa 322

Bu insanlar [Kalde'liler], **Sümerlerin gizemli** bir halkıdır. Varlıklarını özellikle, icat ettikleri çivi yazısı aracılığıyla kanıtlarlar.

Sayfa :323

Cette écriture était usitée depuis longtemps, mais se présentait encore comme un mélange de signes idéographiques et de signes syllabiques, quand elle fut adaptée à la langue des voisins occidentaux des Sumériens, les Sémites. Elle a servi longtemps en commun aux deux races, ce qui explique les nombreux bilingues. Puis, quand le sumérien fut devenu une langue morte, le fait que de nombreux textes sacrés avaient été conçus dans cet idiome a forcé les scribes sémites à conserver le contact, à se

Sayfa :323

faire des lexiques. On a donc pu lire couramment le sumérien. Aujourd'hui, il n'y a plus moyen de douter de l'existence d'un peuple et d'une langue sumériens.

Sayfa 323

Bu yazı, uzun zamandır kullanılıyordu, fakat Sümerlilerin batı komşuları olan Samîlerin diline uyarlandığında hâlâ resimli işaretler ve hece işaretleri karışımı olarak kendini gösteriyordu. [Bu yazı], **uzunca bir süre, iki ırkta da ortak olarak kullanıldı.** Bu [durum], neden çok sayıda iki dilli insan olduğunu açıklamaktadır. Daha sonraları Sümerce ölü bir dil haline geldiğinde, pek çok kutsal metnin bu dille yazılmış olması, Samîli kâtipleri bu ilişkiyi korumaya ve bir sözlük hazırlamaya zorlamıştır. Günümüzde **Sümer halkının varlığından ve dilinden** kuşku duymamızı gerektirecek bir durum söz konusu değildir.

Sayfa :323

Le premier flot nettement saisissable est le flot accadien (vers 3000). Puis est venu le flot amorrhéen, prépondérant aux environs de l'an 2000. Avec les Sémites, la Chaldée du nord a pris peu à peu le dessus : Babylone est devenue, et est restée, la métropole de la civilisation chaldéenne.

Sayfa 323

Açıkça görülebilen ilk göç, Akadların göçüdür (3000 yılına doğru). Ardından büyük olasılıkla **2000** yılı civarlarında **Amorhen'lerin göçü** meydana gelmiştir. Kuzey Kalde, Samîlerle birlikte giderek

önemli bir hâle gelmeye başlamıştır. Babil, Kalde uygarlığının en önemli merkezi haline gelmiş ve bu şekilde kalmıştır.

Sayfa :336

Inde

Géographiquement, c'est dans le domaine noir que se place la civilisation hindoue. Mais elle est l'œuvre de blancs appartenant les uns à la branche médiane (Dravidiens), les autres même à la branche septentrionale de la race.

Sayfa 336

HİNDİSTAN

Hint uygarlığı, coğrafi olarak siyah ırkın bulunduğu bölgede yer alır. **Fakat bu uygarlık, orta kola ait olan bir kısım beyazlarla (Dravidien'ler) ırkın kuzey koluna ait olan diğer kesiminin eseridir.**

Sayfa :337

En disant qu'aux abords de l'an 2000 av. J.-C. les ancêtres des gens de l'Euphrate et des Indiens vivaient encore ensemble dans les régions du nord, nous laissons un bon millénaire à leurs descendants pour gagner l'Indus, puis le Gange, et y acquérir les traits de caractère qui les ont distingués du reste des hommes. Les anciens hymnes, les Védas, nous permettent encore d'entrevoir un état de civilisation très appa-

Sayfa :337

reulé au fond commun indoeuropéen. Mais avec les premières productions de la littérature brahmanique (les Brâhmanas et les Upanishads que les savants compétents considèrent comme les plus archaïques), la civilisation hindoue est déjà à part.

Sayfa 337

M.Ö. 2000 yılı civarlarında Hintlilerin ve Fırat insanlarının atalarının kuzey bölgelerde hâlâ bir arada yaşadığını söylerken İndus'u ve Gangé [Ganj]'yi elde etmeleri için ve onları diğer insanlardan ayıran karakteristik özellikleri oralarda kazanmaları açısından torunlarına yaklaşık bin yıllık bir süre tanımış oluyoruz. Eski **marşlar** ve **Veda'lar,** bizim **Hint-Avrupa** ile temelde ortak olan çok yakın bir uygarlığı görmemize olanak tanıyor. Ancak Brahman edebiyatının ilk eserleriyle birlikte (Brahmanalar ve Upanishadlar, uzmanlarca en eski eserler olarak kabul edilmektedir.) Hint uygarlığı, çoktan saf dışı kalmıştır.

Sayfa :339 **Chine**

A l'extrémité orientale de l'Asie, au sud des grandes plaines qui sont le domaine actuel des nomades, l'immense région où coulent l'Houang-ho, le Yang-tseu-Kiang et le Si-Kiang paraît avoir été très anciennement le siège d'une civilisation commune assez peu développée, qui, fondée religieusement et politiquement sur l'agriculture et le féodalisme, se sépare nettement de la civilisation des gens de la steppe, fondée sur l'élevage des troupeaux et l'organisation tribale.

Sayfa :339

C'est celle des Chinois préhistoriques et de leurs voisins méridionaux aujourd'hui presque disparus, Lolos, Thaïs, peut-être aussi Miao-tseu.

Sayfa 339

ÇİN

Asya'nın doğu ucunda, bugün göçebelerin yaşadığı büyük ovaların güneyinde Houang-ho, Yang-tseu, Kiang ve Si-kiang nehirlerinin aktığı çok geniş bölgenin, çok eskiden oldukça az gelişmiş ortak bir uygarlığın merkezi olduğu sanılıyor. **Tarım ve derebeyliğe dayalı olarak kurulan bu uygarlık, hayvan yetiştiriciliği ve kabile düzenine dayalı insanların uygarlığından kesin ve net bir şekilde ayrılır.** Bunlar, Eski Çağ'daki Çinlilerin uygarlığıyla bugün hemen hemen yok olmuş güney komşularının uygarlığı olan **Lolos, Thäis** ve belki de **Miao-tseu'**dur.

Sayfa :342

Les Chinois se sont longtemps développés à part, sinon dans un isolement complet, du moins à l'écart des autres grands foyers de civilisation. A l'est, la mer qui les borne effraie ce peuple de terriens et d'agriculteurs; elle a été pour lui presque toujours une barrière, et non une route. Au nord et à l'ouest, ce sont des déserts.

Sayfa 342

Çinliler, uzun süre ayrı bir şekilde, hatta tamamıyla kendilerini soyutlayarak, en azından diğer büyük uygarlık merkezlerinin dışında kalarak gelişmişlerdir. **Doğuda kendilerine sınır olan deniz, bu toprak ve çiftçi halkını korkutmaktadır. Bu halk denizi, bir yol olarak değil,** hemen hemen her zaman bir engel olarak görmüştür. Kuzeyde ve batıda ise çöller bulunur.

Sayfa :343

Les Aztèques n'ont guère été maîtres du Mexique que vers 1300 de notre ère. Mais ils ont trouvé là une civilisation déjà vieille, œuvre de Toltèques, dont les ruines jonchent le sol de l'Amérique centrale. Une puissante monarchie militaire se dressa au Mexique devant les Espagnols, avec des villes qui surprirent par leur grandeur et leur bonne tenue.

Sayfa 343

Aztekler, ancak **1300'lere doğru** Meksika'ya hâkim olmuşlardır. Fakat onlar burada, kalıntıları hâlen Orta Amerika topraklarında bulunan **Tolteques** [Toltekler]'in eseri olan çok eski bir uygarlığa rastlamışlardır. Meksika'daki büyüklükleri ve gösterişleri insanı şaşırtan şehirler sayesinde İspanyollar karşısında güçlü bir askerî monarşi kurulmuştur.

Sayfa :343

Les Incas exerçaient, depuis plus longtemps que les Aztèques du Mexique, leur pouvoir à Cuzco et sur les hauts plateaux des Andes. Ils avaient organisé là une monarchie centralisée et collectiviste. Il s'y trouvait de bonnes routes, des constructions soignées dont l'or-

Sayfa :343

nementation dorée sollicita la cupidité des Européens. De menus objets, spécimens de poterie, de sculpture en relief, permettent d'affirmer qu'un art digne de ce nom florissait. Les Incas, à la différence des Aztèques, ignoraient l'écriture.

Sayfa 343

İnkalar, **Meksika'daki Astekler'den** çok daha uzun bir süredir Cuzco'da ve **Andes'in** yüksek yaylalarında iktidarlarını sürdürüyorlardı. Onlar, orada merkeziyetçi ve iş birliğine dayalı bir monarşi oluşturmuşlardı. Orada iyi yollar ve Avrupalıların iştahını kabartan bakımlı yapılar bulunmaktaydı. Birçok eşya, kabartma heykel ve çömlek örnekleri, bu ada lâyık bir sanatın geliştiğini doğrulamaktadır. İnkalar, **Aztekler**'den farklı olarak yazıyı bilmiyorlardı.

Sayfa :349

En outre, des points de repère précieux sont fournis par l'évolution du calendrier égyptien. Dès la plus haute antiquité, les Egyptiens se sont servis d'une année de 365 jours, qui retardait de un jour à peu près tous les quatre ans sur l'année solaire vraie. Le jour de l'an égyptien (1er Thoth) parcourait donc toute l'année dans un intervalle de 1460 ans, au bout duquel il retombait à la date considérée comme normale, 19 juillet julien, lever de l'étoile Sothis (d'où le nom de *période sothiaque*). Comme on sait qu'une de ces coïncidences se place vers l'an 140 après J.-C., on en déduit que la précédente est tombée vers l'an 1321 avant J.-C., celle d'avant vers 2781 avant J.-C., celle d'avant encore vers 4240 avant J.-C.

Sayfa 349

Diğer yandan Mısır takviminin gelişmesiyle çok değerli işaret noktaları oluşturulmuştur. İlk Çağ'ın başından itibaren Mısırlılar, gerçek güneş yılı üzerinden her dört yılda bir, bir günü eksik olan **365** günlük sistemi bir yıl olarak kabul etmişlerdir. Bu durumda, Mısır yılının birinci günü olan **(1. Troth), 1460** yıllık bir zaman diliminde tam bir yıl katediyordu. Bu sürecin sonunda, normal olarak kabul edilen Sothis yıldızının doğuş tarihine denk gelen (Sothiaque [Zodyak] döneminin adı, buradan gelmektedir). Jülyen takvimine göre 19 Temmuz tarihine geri dönülüyordu. Bilindiği gibi bu rastlantılardan biri, M.S. **140** yılına doğru gerçekleşmiştir. Buradan, bir önceki rastlantının M.Ö. 1321'e, ondan bir öncekinin M.Ö. 2781'e ve daha öncekinin ise M.Ö. 4240'a doğru gerçekleştiği sonucunu çıkarabiliyoruz.

Sayfa :359

L'Egypte et la Chaldée, pourtant assez voisines, ont vécu pendant des siècles sans se rencontrer. On peut, sans aucun embarras, parler de l'une sans faire allusion à l'autre. Cette situation n'a changé qu'aux environs de l'an 1500 avant J.-C. Par les conquêtes égyptiennes en Asie, par celles de Thoutmès III surtout, des rapports se sont trouvés impliqués. Et il s'est écoulé deux ou trois siècles avant que le contact se relâchât.

Sayfa 359

Mısır ve Kalde, oldukça yakın komşu ülkeler olmalarına rağmen, yüzyıllar boyunca birbirleriyle hiç karşılaşmadan yaşamışlardır. Diğerine hiçbir imada bulunmadan rahatlıkla bu ülkelerin

birinden söz edebiliriz. Ancak bu durum, M.Ö. 1500 yılı civarlarında değişmiştir. Asya'da Mısırlıların, özellikle de III. Thoutmès'in fetihleriyle ilişkiler daha güçlü bir hâle gelmiştir. İlişkilerin gevşemesi için iki veya üç yüzyıl geçmesi gerekmiştir.

Sayfa :371

Sayfa 371

Sayfa :372

Sayfa 372

Sayfa :373

Sayfa 373

L'ÉVOLUTION DE L'HUMANITÉ

SYNTHÈSE COLLECTIVE

Dirigée par HENRI BERR

LA

FIN DU MONDE ANTIQUE

ET LE

DÉBUT DU MOYEN ÂGE

avec 3 planches et 3 cartes hors texte

PAR

FERDINAND LOT
MEMBRE DE L'INSTITUT,
PROFESSEUR A L'UNIVERSITÉ DE PARIS

LA RENAISSANCE DU LIVRE
78, BOULEVARD SAINT-MICHEL, PARIS

1927

İNSANLIĞIN GELİŞİMİ
HENRI BERR Yönetiminde
ORTAK SENTEZ

ANTİK DÜNYA'NIN SONU VE ORTA ÇAĞ'IN BAŞI

(Metin dışında 3 resim ve 3 harita eklenmiştir.)

Enstitü Üyesi
Paris Üniversitesi Öğretim Üyesi
FERDINARD LOT

LA RENAISSANCE DU LIVRE
78, BOULEVARD SAINT-MICHEL, PARİS

1927

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1648
Yazar : Ferdinard Lot
Cild : Bordo
Ebadı :
En : 13 cm.
Boy : 20 cm.
Sayfa Adedi : XXVI + 515 + 1
Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Ön Söz [Özet]

İnsanlığın gelişiminde İlk ve Orta Çağ arasında bir bağ olduğunu belirtmiş ve ilk ciltte bu bağı oluşturmaya çalışmıştık.

İnsanın bir arada yaşama çabalarının sonucunda, binlerce yıllık deneyimi miras alan ve devleti oluşturan Doğu İmparatorluğu, Büyük İskender İmparatorluğu, Yunan Monarşileri, Roma İmparatorluğu oluşmuştur. Ayrıca Doğu ve Yunan kültürünün baskın olduğu bir uygarlığın kökeni de gözlemlenmektedir. Akdenizin bu güçlü imparatorluğu, kendini sürekli geliştirmek yerine, oldukça hızlı bir düşüş yaşamaktaydı. Bu imparatorluğun düşüşü, tarihçi ve toplum bilimcilerin gözünde en heyecan verici manzaralardan biriydi. Dünya tarihinin en önemli sorunlarından biri olan bu düşüş, aynı zamanda dünyanın da düşüşüydü.

Roma İmparatorluğu'nun çöküşünün nedenleri, dış sebeplerden ziyade iç sebeplerdir. Bu sebeplerin birincisi, imparatorluk gücünün örgütlenmedeki yetersizliğidir. Başlangıçta imparatorluğun yönetiminde, ordu söz sahibi iken son dönemlerde ise tam tersi bir durum gözlenmiştir. İç çekişmelerle yıpranan imparatorlar, bu zayıflıklarını, dışarıdan gelen saldırılara gösterdikleri dirençle kapatıyorlardı. Bununla birlikte bu imparatorların içinde, parçalanmayı geciktirme çabaları gösteren üstün nitelikli imparatorlar da vardı (7. Sévère, Probus, Aurélien, Dioclétien, Constantin, I. Valentinien, Théodose). Ancak imparatorun kendi kendine karar verme yetkisi olmadığından, yönetimde başka kişilerin de sözü geçmekteydi. Bu durum, kendi içlerinde bir bürokrasinin oluşmasına neden oldu. Bu yönetim anlayışı, geleceğin devletlerine de örnek teşkil etmiştir.

İmparatorluğun işleyişinde toplumun yapısı, bir kast rejiminin oluşmasını sağladı. Bu yapıda; en alt konumda asker, daha sonra

yukarıya doğru tüccar, çiftçi ve devlet memuru yer alıyordu. Bu yapı içinde toprak sahibi çiftçiler giderek güçleniyordu. Bu durum, Roma'nın siyasî ve ekonomik düşüşünü körüklemede, merkez ve taşra şehirlerinin yavaş yavaş önemini yitirmesinde rol oynuyordu.

İmparatorluğun merkezi konumunda olan Roma şehri, üretken bir topluma sahip değildi. Burada, aylaklığın getirdiği çöküşün karşısında, üretimden uzak bir zenginlik ve giderek fakirleşen bir toplum gözleniyordu. Fethetme, yağmalama anlayışından kaynaklanan bu durum, Roma halkını sanayiye hiç sevk etmediği gibi, sanayinin canlanmasını da önlemekteydi. Tüm bunların sonucunda, öyle bir an geldi ki Roma ekonomisi, doğal hizmetlerin karşılığında yapılan değiş tokuş anlayışına dayalı, daha ilkel bir ekonomik yapı sergilemeye başladı. Yıpranmaya başlayan Roma İmparatorluğu'nda kötüye kullanılmayan tek zenginlik, topraktı. Özellikle III. yüzyılda önem kazanmaya başlayan toprak, tüm cazibesini yitiren, birer kaleye dönüşerek kendi içinde boğulan şehirlerden kaçan soyluların dikkatini çekmekteydi. Böylece taşraya yerleşen soylular, 15 yüzyıl boyunca Derebeyi [Senyör] konumunda toprağa bağlı aristokrasiyi oluşturdular ve kan kaybeden şehrin ve devletin gücünü ellerine geçirdiler.

İmparatorluğun çöküş sebeplerinden bir diğeri ise, Hristiyanlığın siyasî açıdan imparatorluk için yıkıcı olmasıdır. Bunun nedenlerini şu şekilde açıklayabiliriz:

1. Hristiyanlık, çok tanrılı dinin içinde kendi benliğini yitirmemiştir.

2. Hristiyanlık, imparatora karşı derin sevgi ve saygı beslemeyi kabul etmemiştir.

3. Hristiyanlık, acı çekenlerin diniydi.

Bu konumda antik toplum [Eski Çağ toplumu] derin yaralar aldı.

Bunun üzerine Hristiyanlık, din kavgaları ve Ortodoks mezhebinin müdafaası konusunda devlete karşı savaş açtı. Hristiyanlığın yayılması ve bu anlamda zafer kazanması, imparatorluk içinde var olan krizi giderek artırdı.

Karma toplumlardan oluşan "Barbarlar"dan bazıları, Roma İmparatorluğu'nu istilâ etmeden önce kendilerine sunulan kimi hizmetlerin karşılığında imparatorluğa baskı uyguluyorlardı. İmparatorluk, doğuda Barbarlardan saygı görmek için onlara haraç vermekte, batıda ise Roma ordusu yavaş yavaş Barbarlardan oluşmaktaydı. Barbarlar, Roma İmparatorluğu'nun ihtişamından büyülenmişlerdi. Onlar için Roma İmparatorluğu, ideal bir olgu gibi kendini ortaya koymaktaydı. Yazar eserinde, bir yandan istilâ edilmiş bölgelerin yapısını, diğer bir yandan ise istilâcı Barbarların yapısını ortaya koymuştur. Aynı zamanda yazar [Lot], Barbar yöneticiler arasındaki kavgaları, değişen siyasî oluşumları belirgin ve yalın bölümler halinde özetler. Özellikle Antik Dünya'nın batmasından sonra, en yüce yazgıların alnına yazıldığı Frank Krallığı üzerinde durur. Ona göre Frank Kralı Clovis, kendi vaftiz töreni vasıtasıyla Barbar ve Hristiyan gücünü bir araya getirerek yeni bir tarihî güç oluşturmuştu. Oluşan bu tarihî güç, aslında bir ulus olmayıp düzmece bir görünümdeydi. Yazara göre Barbar Hanedanlığı'nın dönemi "lânetli bir tarihî dönem"dir.

Ekonomik anlamdaki gerileme, Antik Çağ'dan Orta Çağ'a geçişte kendisini daha fazla hissettirdi. Derebeylerin zenginliği, çiftçilerin ise tek kaynağı olan toprak, yavaş yavaş sadece ekonominin değil, toplumsal örgütlenmenin de temelini oluşturdu. Değerini kaybeden şehirlerde sanayi hükümsüz kalırken, ticaret de gerilemişti.

F. Lot'un değeri şuradadır: Ele aldığı konuları derinliğine inceler. Fransız bilimine mükemmel bir yöntem ve kesinlik kazandıran bu Orta Çağ bilimcisi, sadece olaylar üzerinde durmakla kalmaz, birey-

sel ve toplumsal psikolojinin derinliklerine de iner. Bu cilt, analizler ve düşünceler sayesinde okuyucuyu kendine çekecektir. Bu, bir tarihçinin yazabileceği en güzel kitaplardan biridir.

Bu kitapta, imparatorluğun çöküşü, Barbar istilâları, Hristiyanlığın yayılması sonucu, insan psikolojisinin kökten değiştiği fikri ele alınmıştır. Şöyle ki artık eski dönem insanıyla yeni dönem insanı arasında ortak düşünce olmayacaktır. Lot, "Hristiyanlığın zaferi, insan psikolojisini alt üst ederek bizimle Eski Çağ arasında bir uçurum oluşturmuştur." der.

Tarihin oluşturulması karmaşıktır: Politika, ekonomi, din, düşünce, ahlâk gibi farklı unsurlar tarihi oluşturur. Bütün bu unsurların gelişmesi, aynı anda ve aynı şekilde olmaz. Orta Çağ'ın başlama tarihi bile, her tarihçiye göre farklıdır. Orta Çağ, 395'te imparatorluğun paylaşılmasıyla mı başlamıştır, 476'da Romulus Augustule'nin ölümüyle mi, yoksa 630-730 yılları arasındaki Müslüman istilâlarıyla mı? Ferdinand Lot'un doğru gördüğü şey şudur: Ona göre Orta Çağ, gerçekte VIII. yüzyılda, İslâmiyet, Papalık, hükümdara bağlılık gibi yeni düşüncelerle başlamıştır. Bu eserde "Orta Çağ" kavramını niçin geri plâna atmadığımız anlaşılacaktır.

İkinci seri, Hristiyanlığın başlangıcı, gelişimi ve Antik Dünya'nın ahlâkî krizine yönelik konuları içermektedir. Üçüncü ve dördüncü serilerde, din imparatorluğunun rolünü, sanatın özelliklerini ele alacağız. Son serilerde ise, Avrupa'nın bütününü inceleyeceğiz.

HENRİ BERR

Sayfa : 44

Dressons le bilan de ce qu'ont gagné et perdu l'État et l'Église à leur mariage.

Sayfa 44

Devletin ve kilisenin evliliklerinde [birbirleriyle uzlaşmalarında] **ne kazandıklarının, ne kaybettiklerinin bir bilânçosunu çıkaralım.**

Sayfa : 61

L'État médiéval et moderne, héritier en partie de l'État romain, n'a donc pu être absorbé par l'Église. Il a gardé conscience, tout baigné qu'il fût de christianisme, d'être une chose à part de l'Église. Si les racines de l'État n'avaient pas été profondément enfoncées dans le passé romain, l'État médiéval se serait dissous dans l'Église et l'Église dans l'État, et l'on ne voit pas comment le concept moderne de la séparation entre la conscience religieuse et l'État aurait pu se développer, ou même aurait pu naître.

Là est le secret de la différence profonde, bien plus profonde encore qu'on ne croit, entre États chrétiens et États musulmans. L'Islam apporte non seulement une religion, mais un droit, une politique, dont on chercherait vainement l'équivalent dans l'Évangile. Encore cette façon de parler est-elle inexacte: droits, coutumes, usages même, tout est indiscernable de la religion. Impossible de toucher à quoi que ce soit sans rencontrer, sans risquer d'offenser le dogme. Et comme droit, politique, usages, sont rudimentaires, constitués pour une société peu évoluée, c'est une tâche surhumaine d'adapter une société musulmane à la vie moderne. Ici la religion ne se laisse pas réduire à la portion congrue. Il est vain de chercher à la mettre à sa place,

Sayfa : 61

car sa place est partout ou nulle part (1).

(1) RENAN, *L'Islamisme et la Science*, conférence faite à la Sorbonne le 29 mars 1883; GOLDZIHER, CLXXV. cf. deux articles anonymes remarquables dans la *Revue de Paris*, 15 janvier et 1er septembre 1916.

Sayfa 61

Kısmen Roma Devleti'nden miras kalan Orta Çağ'a özgü ve modern devlet [yapısı], kilise tarafından eritilemedi. Bu devlet, Hristiyan olmasına rağmen kiliseden apayrı bir şey olma bilincini korudu. Eğer devletin kökleri Roma geçmişi içine iyice yerleşmemiş olsaydı, Orta Çağ devleti kilisenin içinde, kilise ise devletin içinde erimiş olacaktı. Din bilinci ile devlet ayrılığının modern anlayışının, kendisini nasıl geliştirebildiğini ve ortaya çıktığını bilemiyoruz.

Müslüman devletler ile Hristiyan devletler arasında, zannettiğimizden daha derin olan farkın sırrı, burada yatmaktadır. İslâmiyet sadece bir din getirmekle kalmıyor, aynı zamanda dengini İncil'de boşuna arayacağımız bir hukuk, bir politika da getiriyor. Bununla birlikte bu söyleyiş tarzı doğru değildir: Yasalar, gelenekler, hatta âdetler dinin ayrılmaz parçalarıdır. Dogma ile yüz yüze gelmeden, ona aykırı davranmadan İslâmiyette herhangi bir şekilde değişiklik yapmak imkânsızdır. Az gelişmiş bir toplum için oluşturulmuş hukuk, politika, âdetler ilkel düzeyde olduğu için, Müslüman bir toplumu modern hayata alıştırmak insanüstü bir iştir. Bu durumda, din kendini güç belâ geçinecek duruma düşürmez. Dini yerine oturtmaya çalışmak boşunadır, zira dinin yeri her yerdedir veya hiçbir yerdedir.[1]

1- RENAN, İslâmiyet ve Bilim, 29 Mart 1883 tarihinde Sorbonne Üniversitesinde düzenlenen konferans; GOLDZIER, CLXXV; bkz. 15 Ocak ve 1 Eylül 1916 tarihinde Paris Dergisi'nde yayımlanan iki ortak makale.

Sayfa : 62

CHAPITRE IV

RÉGRESSION ÉCONOMIQUE DU MONDE ROMAIN

I

LES CRISES MONÉTAIRES ET ÉCONOMIQUES.

Les signes le plus évidents de cette perturbation économique nous sont présentés par l'altération des monnaies et le bouleversement des prix. A la fin de la République romaine, l'économie monétaire avait depuis fort lontemps succédé à l'économie dite « naturelle » ou domestique, dans laquelle les valeurs d'échange n'existent pas ou existent à peine. Chaque domaine, grand ou petit, fournit tout ce qui est nécessaire à la subsistance de la famille, et les produits en nature sont consommés sur place, tout au plus sont ils échangés contre d'autres produits en nature, ainsi le vin contre l'huile, si tel domaine ne produit pas assez d'olives, etc.

Sayfa 62

IV. BÖLÜM

ROMA DÜNYASININ EKONOMİK GERİLEMESİ,

I.

PARASAL VE EKONOMİK KRİZLER

Bu ekonomik krizin en açık belirtileri, sahte para basımı ve fiyatların alt üst olması şeklinde görülür. Roma Cumhuriyeti'nin sonunda karşılıklı ticarî ilişki değerlerinin var olmadığı ya da henüz

yeni ortaya çıktığı, "doğal" ya da aile bütçesi olarak adlandırılan ekonominin yerini çok uzun zamandan beri malî ekonomi almıştı. Büyük ya da küçük her bölge, ailenin geçimi için gerekli olan her şeyi sağlar, doğadan elde edilen ürünler yerinde tüketilir, ayrıca başka doğal ürünlerle değiş tokuş yapılırdı. Şöyle ki herhangi bir bölge, yeterince zeytin üretmezse, şarap zeytinyağı ile değiş tokuş edilirdi.

Sayfa : 79

L'Asie Mineure était, au contraire, prospère et peuplée; du moins l'Ouest (Asie proconsulaire, Bithynie, etc.), car le centre (Galatie, Cappadoce) n'a jamais pu avoir qu'une maigre population. Estimée de nos jours (1910) à 11 millions d'habitants, soit 17 au kilomètre carré, cette contrée a pu atteindre dans l'antiquité un chiffre plus élevé.

Sayfa 79

Buna karşılık Anadolu'nun batısı, varlıklı ve kalabalıktı (Asya Prokonsüllüğü [valiliği], Bitinya, vb.), merkezde yer alan Galatya'da ve Kapadokya'da da nüfus asla azalmıyordu. Günümüzde (1910), kilometrekareye 17 kişi düşen, yaklaşık 11 milyon nüfusu olduğu tahmin edilen bu bölgenin nüfusu, İlk Çağ'da daha yüksek bir sayıya ulaşabilmişti.

Sayfa : 80

Rome était-elle un marché? En un certain sens oui, et même un marché mondial, comme nous dirions ; tous les produits de la nature et de l'art y affluaient (3). Mais, en échange, Rome ne vendait rien parce qu'on n'y produisait quasi rien. La population, entretenue dans une demi-oisiveté par les distributions de vivres et l'abondance exagérée des specta-

(3) FRIEDLAENDER, CXLV, 5e éd., t. I, p. 15 ; cf., par contre, LXXII MARQUARDT, CCCXLIV, trad. fr., t. XV, p. 13.

Sayfa : 81

cles (1), rendait très peu. « Rome, qui faisait tout venir des provinces, ne les remboursait jamais qu'avec l'argent des impôts, c'est-à-dire avec les sommes mêmes que ces provinces lui avaient fournies. Son prétendu commerce n'était donc au fond qu'une spoliation indirecte (2). » La capitale, cité improductive, était vraiment une « pieuvre » (3).

(1) Voir en dernier lieu R. CAGNAT, LXIX.
(2) LX, t. II, p. 234.
(3) CXXVIII, t. VI, p. 71; SALVIOLI, CCCCXXX, p. 159; LANDRY, *Manuel*, p. 29.

Sayfa 80

Roma bir pazar mıydı? Bir bakıma evet, hatta bir dünya pazarıydı, diyebiliriz. Doğanın ve sanatın tüm ürünleri oraya akıyordu.[3] Ama buna karşılık Roma, hiçbir şey satmıyordu, çünkü orada hemen hemen hiçbir şey üretilmiyordu.

3 FRIENDKAENDER, CXLV, 5. baskı, I. cilt, s. 15; bkz., buna karşın, LXXII MARQUARDT, CCCXLIV, fr. çev., XV. cilt, s.1 3.

Kendilerine sunulan yiyeceklerin bolluğu ve yaşam biçimi hâline getirdikleri sefahat sayesinde, yarı aylaklık içinde hayatına devam eden toplum, kendisine sunulan bu nimetlere karşılık hiç para ödemiyordu[1]. [sayfa 81] "Her şeyi taşradan getiren Roma, vergilerden elde ettiği parayla – yani bu taşra şehirlerinin Roma'ya verdikleri parayla – taşra şehirlerine hiçbir zaman geri ödemede bulunmuyordu. O hâlde, Roma'nın ticarî ilkesi, aslında dolaylı bir soygundan başka bir şey değildi.[2]" Üretken olmayan bu merkez [Roma], gerçekten de bir "ahtapot"tu.[3]

1. En son bölümde R. CAGNAT, LXIX'a bakınız.
2. LX, II. cilt, s. 234.
3. CXXVIII, VI. cilt, s. 71; SALVIOLI, CCCCXXX, s. 159; LANDRY, Manuel, s. 29.

Sayfa : 107

Tous les sujets, les plus humbles comme les plus grands, sont suspects au maître, car tout homme libre peut aspirer à l'Empire. Un des successeurs de Constantin, son fils Constance, apparaît déjà comme une sorte d'Abd-ul-Hamid. //

Sayfa 107

Sosyal sınıf ne olursa olsun tüm halk, efendisinin gözünde şüphelidir; zira her özgür insan, içten içe imparator olmayı düşler. **Constantin** [Konstantin]**'in haleflerinden biri olan oğlu Constance** [Konstans]**, şimdiden bir nevi Abdülhamit gibi ortaya çıkmaktadır.**

PRÉCIS
DE
L'HISTOIRE UNIVERSELLE
OU
TABLEAU HISTORIQUE

PRÉSENTANT LES VICISSITUDES DES NATIONS, LEUR DÉCADENCE ET LEURS CATASTROPHES, DEPUIS LE TEMPS OU ELLES ONT COMMENCÉ A ÊTRE CONNUES JUSQU'A LA FIN DU XVIIIe SIECLE.

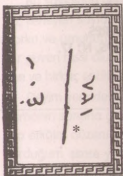
PAR ANQUETIL,

DE L'INSTITUT ET DE LA LÉGION D'HONNEUR.

NOUVELLE ÉDITION

REVUE ET CORRIGÉE.

TOME PREMIER.

1650

A PARIS

CHEZ JANET ET COTELLE, LIBRAIRES,

RUE NEUVE-DES-PETITS-CHAMPS, N° 17.

M. DCCCXVIII.

1818

* 138

EVRENSEL TARİHİN ÖZETİ
VEYA
TARİHÎ TABLO

Tanınmaya başladıkları tarihten XVIII. yüzyılın sonuna kadar ulusların değişimleri, çöküşleri ve yok oluşları

Yazar: ANQUETIL (Enstitü üyesi ve şeref liyakatı sahibi)

GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ VE DÜZELTİLMİŞ

YENİ BASKI

BİRİNCİ CİLT

PARİS

CHEZ JANES ET COTELLE, LIBRAIRES,
PUE NEUVE - DES - PETITS - CHAMPS, N° 17.
M. DCCCXVIII.
(1818)

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1650
Yazar	: [Louis Pierre] Anquetil
Cild	: Siyah
Ebadı	:
	En : 14 cm.
	Boy : 20 cm.
Sayfa Adedi	: XIII + 502
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Ön Söz [Özet]

Dünyanın başlangıcından günümüze kadarki dönemi içeren "Evrensel Tarih" adlı eseri dikkatlice okudum ve böylesine hacimli bir eserin herkes tarafından kolaylıkla okunabilmesi için, 126 ciltten oluşan bu eseri, önemli olan hiçbir şeyi göz ardı etmeden en aza indirgemek istedim. Yaklaşık 10 yıl kadar önce başladığım bu çalışma, benim için sadece hoş bir uğraş olmayıp, aynı zamanda çalışmam sırasında gözümün önünde olup biten olaylarla, geçmiş olaylar arasında sık sık ortaya çıkan bağlantılar konusunda da son derece ilgimi çekmekteydi. Nitekim geçmiş dönemlerdeki tüm korkunçlukları göz önüne alırsak, bunların yakın dönemdeki olaylara benzerliği konusundaki şüphemiz de hemen ortadan kalkacaktır.

Bu sayfaların bende bıraktığı derin ve üzücü düşüncelerden sonra, ilerleyen sayfalarda bir takım umut izlerine de rastladım. Bende korku ve umudun ardından, insanlık tarihinde etkili olan kişiye tam bir güven hissi oluştu. Bu güven hissinden sonra yazgıya boyun eğme ve birkaç endişe anı dışında, tam bir sessizlik hâkim olmaktaydı.

Deyim yerindeyse, arkama hiç bakmadan yapmış olduğum çalışmanın sonuna geldiğimde, kendi kendime orijinal esere göre takip ettiğim düzeni koruyup koruyamayacağımı ya da bu yeni oluşturduğum esere yeni bir düzen verip veremeyeceğimi incelemeye başladım. Sonuçta hiçbir şeyi göz ardı etmeden indirgemeye çalıştığım düzenin, benim için olduğu kadar okuyucular için de çok daha uygun olacağına karar verdim.

Hacmini daraltarak özetlediğim konulara, tarihlerin uyarlanması oldukça zor oldu. Çünkü bu tarihler kimi zaman aynı anda gerçekleşen pek çok olayı karşıladığı gibi çok daha eski olayları da karşılayabiliyordu. Bu durumda, dönemler konusunda daha doğru ve tam

bilgiye sahip olmak isteyen okuyucular, kendilerine coğrafya, birkaç olayın ayrıntıları ve bizim kısaltmamızın üstlenemediği kanıtlar konusunda gerekli aydınlatmaları sağlayabilecek orijinal esere başvurabilirler.

Ayrıca, orijinal eserin yazarlarının İngiltere'nin tarihinden ayırt etmedikleri İskoç ve İrlanda tarihlerini ayrı ayrı yeniden hazırladım. Bunun yanı sıra bir de Fransa, İsveç, Danimarka, Polonya, Rusya ve diğer devletlerin tarihlerini, günümüze kadar devam ettirmek için gerekli olan herşeyi ekledim.

Böylelikle eser tamamlanmış, sıra ona bir başlık bulunmasına gelmişti. Esere önceleri "Evrensel Tarihin Tablosu" adını vermeyi düşündüm. Bu başlık hoşuma gitmişti. Çünkü bu eser gerçekten de her ulusun varolmaya başladığı ilk günden itibaren günümüze kadar, özellikle ülkenin dini, gelenekleri, ticareti, önemi ve ürettikleri konusunda hiçbir şeyin göz ardı edilmeden sunulduğu bir tablo oluşturmaktaydı. Böylelikle "Evrensel tarihin Tablosu" başlığı, bir eser hakkında verilebilecek en doğru düşünceyi çağrıştırmaktaydı. Ancak daha sonraları eserime bu adı vermekten vazgeçtim, zira eser "Evrenin Tablosu"nu sunmasına rağmen "tablo" sözcüğü onu aşırı gösterişli ve bildik kılmaktaydı. Bu sözcüğün yerine, herhangi bir konuda çok önemli olanın "kısaltılması" olarak tanımlanabilecek "özet" sözcüğünü seçtim. Bu, gerçekte benim yapmış olduğum şeye de uygundu: belli başlı ve önemli olanları eserimde ortaya koymuş, gerekli olmayanları ise çıkarmıştım.

Üslup konusunda, kendimi kalemimin akışına bıraktım: kimi zaman şiddetli, kimi zaman ılımlı ve yumuşak, kimi zaman ise yansıttığım kişiliklere ve olaylara göre yalın ve basit bir üslup kullandım.

Sonuçta, herşeye rağmen eğer eserimde görülebilecek hatalarım ya da ihmallerim olduysa, bu konuda okuyucularımın hoşgörüsüne sığınıyorum.

Sayfa :123

Le tableau brillant de ce règne ~~aussi ses ombres~~* ~~il~~ commence par des prospérités.

* [Tümcede yer alan «aussi ses ombres» ifadesi ile «il» sözcüğünün üzerleri Atatürk tarafından çizilerek karalanmıştır.]

Sayfa 123

Bu saltanatın parlak tablosu **ve hatta karanlık** [yönleri] kalkınmalarla başlar.

Sayfa :123

~~Heureux David, s'il n'eût ouvert son cœur qu'à ce genre de tendresse!~~

Mais, se promenant sur la terrasse de son palais, il aperçut sur une autre terrasse une belle femme dans la liberté et la négligence du bain. Ce prince se laisse enflammer d'un desir criminel, et réussit à le satisfaire. Betzabée, cette beauté dangereuse, était femme d'Urie, qui depuis plusieurs mois combattait sur la frontière. Elle se trouve enceinte, et fait part de son embarras à son amant. Il mande Urie, comptant qu'après une lon-

Sayfa :124

gue absence ce guerrier profitera volontiers de l'occasion de revoir son épouse. « Je n'ai garde, répond le « brave soldat, pendant que mes compagnons sont « exposés aux injures de l'air, d'aller coucher molle- « ment dans un lit. » Il passe la nuit avec ceux qui veillent à la porte du palais, et repart. David le fait accompagner, avec un ordre au général de l'exposer dans la première occasion dangereuse. Urie est tué. Ainsi un crime en appelle un autre, et l'adultère devient homicide.

Sayfa 123

Eğer kalbini sadece bu tür sevgilere açmışsa, ne mutlu Davud'a!

Davud sarayın bahçesinde dolaşırken başka bir bahçede özgür ve umursamaz bir şekilde banyo yapan güzel bir kadın gördü. Bu prens [Davud], **kendisini öldürücü bir arzunun tutuşturmasına bırakır ve** [bu] **arzusunu tatmin etmeyi başarır. Bat-Şeba, bu tehlikeli güzellik, sınırda aylardan beri savaşan Uriya'nın karısıdır. Hamile kalan Bat-Şeba** [bu] **sıkıntısını aşığına** [Davud'a] **duyurur.** [sayfa 124] **Uzun bir ayrılıktan sonra, bu savaşçının** [Uriya'nın] **karısını tekrar görme fırsatından seve seve yararlanacağını düşünen prens** [Davud], **onu** [Uriya'yı] **çağırır. Bu cesur savaşçı** [Uriya] **"silâh arkadaşlarım yüksek sınıftan bir kişinin haksızlıklarına maruz kalırken ben, bir yatakta tembel tembel yatmak niyetinde değilim" diye ona** [Davud'a] **cevap verir. Geceyi sarayın kapısında nöbet tutanlarla birlikte geçirir ve** [ertesi gün] **geri döner. Davud, ilk tehlikeli durumda onun** [Uriya'nın] **ortadan kaldırılmasını generale emreden** [yazılı] **bir emirle birlikte onu** [Uriya'yı] **uğurlar. Uriya öldürülür. Böylelikle bir suç diğerini doğurmuş, zina cinayete dönüşmüştür.**

Sayfa :124

De ce moment son règne ne fut plus qu'un tissu d'infortunes. Il vit son royaume ravagé par des guerres malheureuses, par la peste et par la famine. Il éprouva des maux domestiques, et l'inceste souille sa famille. La nation murmura et se plaignit; des révoltes éclatèrent. Celle d'Absalon, fils trop chéri de David, fut accompagnée de circonstances humiliantes. Le roi s'enfuit de sa capitale, chargé des imprécations du peuple.

Sayfa :125

Son fils, conseillé par les perfides qui avoient intérêt de le rendre irréconciliable avec son père, fit élever une tente sur la terrasse du palais royal, y appela les concubines de David, et n'eut pas honte de faire à ce prince, à la vue du peuple, le plus grand des outrages. La vieillesse de David fut troublée par des chagrins de la part de l'aîné de ses enfants, qui aspiroit au trône. Mais, par ordre exprès de Dieu, David destina sa couronne à Salomon, fils de Betzabée, et qui étoit né après que, devenue veuve, il eut contracté mariage avec elle.

Sayfa 124

O andan itibaren Davud'un saltanatı, sadece bir yığın acıdan ibarettir. Krallığının bedbaht savaşlarla, vebayla, açlıkla harap olduğunu görür. Yuvasında pek çok felâketlere tanık olur **ve ensest ilişki kendi ailesini kirletir.** Halk fısıldaşmaya başlar ve [bu durumdan]

şikayet eder. İsyanlar başlar. Davud'un en çok sevdiği oğlu Abşalom'un isyanı, aşağılayıcı durumları da beraberinde getirir. Bir zamanlar kendisini taparcasına seven halkın lânetleri altında ezilen kral [Davud], başkentten kaçar. [sayfa 125] **Babası** [Davud] **ile arasının açılmasından çıkarı olan hainlerin yönlendirmeleriyle** [Davud'un] **oğlu** [Abşalom] **sarayın bahçesine bir çadır kurar, oraya Davud'un nikâhsız eşlerini çağırır ve bu prens, halkın gözü önünde** [Davud]**'a hakaretlerin en büyüğünü yapmaktan çekinmez.** Davud'un yaşlılığı, çocukları arasında tahta geçmeye en fazla can atan en büyük oğlunun verdiği acılarla sarsılır. Ama, Tanrı'nın kesin emriyle Davud, **dul kalan Bat-Şeba ile evlendikten sonra ondan** [Bat-Şeba'dan] **olma oğlu** Süleyman'a tacı verir.

Sayfa :130

Achab passe pour un des plus méchants rois d'Israël. Cependant on rémarque dans sa vie quelques traits de bonté, ~~et il paroît qu'il y auroit peu de reproches à lui faire, s'il n avoit épousé une méchante femme.~~

Sayfa 130

Achab, İsrail'in en kötü krallarından biri olarak tarihe geçer. Bununla birlikte onun yaşamında birkaç iyi şeye de rastlanır. **Eğer o** [Achab] **kötü bir kadın ile evlenmemiş olsaydı,** [halkı tarafından] **çok daha az kınanabilirdi.**

Sayfa :131

~~Dieu~~ * içinde /kendi/ /cevremu

~~lui fit annoncer par un prophete que les chiens lécheroient son sang et dévoreroient les membres de la cruelle Jézabel~~ Achab fut tué dans une bataille, le sang ~~qui inondoit son char fut léché par les chiens; et Jézabel, précipitée d'une fenêtre, par ordre de l'usurpateur Jéhu, devint, selon la prophétie, la proie des mêmes animaux.~~

* "Tanrı onu [Achab'ı] sert bir biçimde cezalandırdı."

Sayfa 131

Tanrı bir peygamber aracılığıyla Achab'a, köpeklerin onun kanını yalayacaklarını, [Achab'ın karısı] **Jézabel'in organlarını ise parçalayarak yiyeceklerini bildirmişti.** Achab, bir savaşta öldürülür. **Onun savaş arabasına akan kanı, köpekler tarafından yalanmış,** [aynı] **kehânete göre, zalim Jéhu'nun emriyle pencereden aşağı atılan Jézabel ise aynı hayvanların yiyeceği olmuştu.**

Sayfa :131

La famine étoit parvenue à ce dernier excès qui fait frémir la nature. Une femme tenant une autre femme après elle, vint interrompre la sombre rêverie du roi. « Justice, » s'écria-t-elle ; justice : pressée par la faim, j'ai partagé

Sayfa :132

▪ mon fils avec cette malheureuse, à condition que je ▪ partagerois aussi le sien. Actuellement que le mien est ▪ mangé, elle le cache, et refuse de tenir sa parole. ▪ Joram, pénétré de douleur, déchira ses vêtements. Le malheur amena le repentir. Il eut recours à Élisée, qu'il avoit maltraité auparavant. Le prophète lui promit que le lendemain il seroit délivré; et en effet un bruit d'armes et de chevaux qui se fit entendre pendant la nuit persuada aux Syriens qu'une formidable armée d'Égyptiens arrivoit au secours des Israélites.

Sayfa 131

Açlık, doğayı sarsan en son aşamasına ulaşmıştı. **Başka bir kadını ardından sürükleyen bir kadın, kralın** [Kral Joram'ın] **içler acısı düşüncelerini yarıda kesti.** [sayfa 132] **Bu kadın "Adalet." diye bağırdı. Açlıktan bitkin hâldeki kadın: "Adalet. Kendi oğlunu bu zavallı kadınla paylaşmam karşılığında, ben de onun oğlunu onunla birlikte paylaşacaktım. Şu anda benim oğlum yendi. O kendi oğlunu saklıyor ve sözünde durmayı reddediyor.»** Acı içindeki [kral] **Joram kendi elbiselerini yırtar. Felâket onu pişman olmaya itmişti. Bir zamanlar kötü davrandığı Élisée'ye** [yardım istemek amacıyla] **başvurur. Peygamber ona ertesi gün** [bu durumdan] **kurtulacağına dair söz verir** ve gerçekten de Suriyeliler, gece boyunca işitilen silâh ve at seslerinin, İsraillilerin yardımına gelen muhteşem Mısır ordusuna ait olduğuna inanırlar.

Sayfa :140

On est étonné qu'un si petit pays ait pu envoyer hors de son sein des armées d'un million et de douze cent mille hommes, nombre qui effraie l'imagination, quand on songe combien, outre les combattants, il devoit se trouver à la suite d'hommes pour le service.

En vain voudroit-on connoître les mœurs, la religion, le commerce, les usages des Assyriens; ils ont dû avoir ceux de tous les peuples qu'ils rassembloient; c'est-à-dire qu'ils étoient conquérants et barbares, excessivement libres entre eux sur la police et les rites, pourvu qu'aucun n'adoptât des lois ou des pratiques capables de ralentir les succès guerriers.

Sayfa 140

Bu kadar küçük bir ülkenin kendi içinden bir milyon ya da bir milyon iki yüz bin kişi gibi hayal edilemeyecek sayıda bir ordu göndermesi hayret vericidir. Savaşçılar [askerler] **hariç bu sayının ne kadar olduğu hakkında bir fikir yürütüldüğünde,** [onların] **ardında hizmet veren adamların da bulunduğu unutulmamalıdır.**

Asurluların geleneklerini, dinini, ticaretlerini bilmeye çalışmak boşunadır. Onlar [Asurlular] bünyesinde bir arada yaşayan toplumların [tüm] özelliklerini almış olmalılar. Yani, [iç] düzen ve törenler konusunda son derece özgür olan Asurlular, **fetihler yapan Barbarlardı.** Yeter ki onlardan [bünyesinde yer alan toplumlardan] hiçbirisi savaş başarılarını yavaşlatacak yasaları ya da uygulamaları [düzen içinde] devreye sokmasın.

Sayfa :141

transmis quelques uns, les ont-ils singulièrement altérés : on doit, il faut en convenir, à cette dernière nation presque toutes les connoissances historiques relatives aux anciennes nations asiatiques; mais il faut avouer aussi que souvent ils ont travesti, ils ont grécisé les noms des dieux et des hommes, et lié les récits à leurs traditions, de sorte qu'au lieu de vérités bien constatées, on n'a souvent que des fables grecques. Cet avertissement suffit pour indiquer le degré de confiance qu'on doit accorder à l'histoire de ces anciens temps.

Sayfa 141

Eski Asya uluslarına dair hemen hemen tüm tarihî bilgilerin, [Yunan] **ulusuna ait olduğunu kabul etmek gerekir. Ama onların** [Yunanlıların] **oldukça belirgin gerçekler yerine, tanrıların ve insanların adlarını sık sık değiştirerek Yunanlaştırdıklarını ve anlatıları kendi geleneklerine bağladıklarını da itiraf etmek gerekir.** [Böylece] **biz**[ler] **sadece Yunan masallarına sahibiz. Bu uyarı, Eski Çağların tarihine duyulabilecek güvenin derecesini belirtmek için yeterli olmaktadır.**

Sayfa :151

Les Babyloniens et les Assyriens disputoient d'ancienneté avec les Égyptiens, et prétendoient même l'emporter sur ceux-ci. En effet, si les Assyriens avoient pour fondateur de leur monarchie Nemrod, petit-fils de Noé, que des historiens prétendent avoir bâti Ninive, ils sont vraisemblablement le plus ancien peuple qui ait existé en corps de nation.

Sayfa 151

[BABİLLİLER]

En eski uygarlık olma konusunda Babilliler ve Asurlular Mısırlılarla çekişmekte ve bu konuda [onların] **Mısırlılardan** [daha] **üstün oldukları öne sürülmektedir. Gerçekten de, eğer Asurlular kendi monarşilerinin kurucusu olarak, tarihçilerin Ninova'yı inşa ettiğini öne sürdükleri Nuh'un torunu Nemrut'a sahipseler** [o hâlde] **hiç kuşku yok ki** [Asurlular] **ulus olarak var olmuş en eski topluluktur.**

Sayfa :160

A voir le nombre et la grandeur des fleuves qui s'y jettent, on seroit tenté de croire que cette mer ne peut absorber toutes ces eaux sans les décharger par une communication souterraine dans l'Océan, ou plutot dans la mer d'Azoph et dans la mer Noire.

Sayfa 160

Oraya [Hazar Denizi'ne] **akan ırmakların sayısına ve büyüklüklerine bakılırsa, bu denizin tüm bu suları bir yeraltı kanalıyla okyanusa veya daha ziyade Azak Denizi'ne ve Karadeniz'e boşaltmadan kendi içine alıp eritemiyeceğine inanılabilir.**

Sayfa :161

On suppose pour patriarche aux Médes, Madaï, troisième fils de Japhet. Ces peuples, d'abord très belli queux, en s'alliant aux Perses qui étoient déja plonges dans la mollesse, devinrent efféminés comme eux; ils ach:vèrent de prendre toutes leurs habitudes, lorsque Cyrus le grand eut réuni les deux empires en un seul

Sayfa 161

Japhet'in üçüncü oğlu Madai'nin [Tufana dek gelen], **Medlerde ilk peygamberlerden biri olduğu tahmin edilmektedir. Başlangıçta çok savaşçı olan bu halklar, rehavet içine çok önceden düşmüş olan Persler** [İranlılar] **ile birleşerek tıpkı onlar** [Persler] **gibi olmuşlardı. Büyük Cyrus** [Büyük Keyhüsrev]**'un bu her iki imparatorluğu tek bir imparatorluk altında bir araya getirdiği zaman onlar** [Medler] **onların** [Perslerin] **tüm alışkanlıklarını kapmışlardı bile.**

Sayfa :167

Perse, entre la Scythie, l'Inde, la mer des Indes, la mer Rouge, l'Arabie, la Méditerranée et la mer Caspienne.

Sayfa 167

[PERSLER]

Pers [İran], **İskit, Hindistan, Hindistan Denizi, Kızıldeniz, Arabistan, Akdeniz ve Hazar Denizi arasında** [yer almakta]**dır.**

Sayfa :184

Son frère Smerdis, d'un caractère plus doux, plus humain, devint l'objet de sa jalousie et de ses soupçons; il le fit assassiner par Prexaspe, son principal favori. L'amour entra dans le cœur de ce monstre, mais ce fut pour mieux faire éclater sa férocité. Il avoit une sœur, nommée Méroë, dont les charmes le touchèrent. La coutume d'épouser ses sœurs n'étoit pas encore établie en Perse.

Sayfa :185

Il fit venir les mages, et demanda leur avis. Placés entre le glaive du tyran et l'estime publique, qu'une réponse favorable au crime pouvoit leur faire perdre, ils se tirèrent habilement de ce pas difficile. « Il n'y a « point, lui dirent-ils, de lois qui autorisent à épouser « sa sœur; mais il y en a une qui permet à l'empereur. « de faire tout ce qu'il veut. » Ainsi Méroe tomba entre ses mains.

Elle étoit douce et humaine, et sa sensibilité la perdit. Elle assistoit un jour au combat d'un jeune lion contre un chien. Celui-ci étoit près de périr, un autre chien s'élance et le délivre Ce spectacle amusoit le roi. Il

Sayfa :185

regarde son épouse, et s'aperçoit que ses yeux se mouilloient de larmes, il veut en savoir la cause. « Hélas, répond-elle naïvement, il ne s'est trouvé per- « sonne pour sauver mon frère Smerdis! » Le brutal se lève, la frappe du pied dans le ventre; elle étoit enceinte, et elle en mourut.

Sayfa 184

Çok daha yumuşak ve insancıl bir karaktere sahip olan erkek kardeşi Smerdis [Baktra], onun [Cambyse [II. Kambis]'in] kıskançlığının ve şüphelerinin odak noktası haline gelmişti. Kambis, erkek kardeşini en güvendiği adamı Prexaspe'ye öldürtmüştü. **Aşk, bu canavarın kalbine girmiş ama bu, onun acımasızlığının daha çok ortaya çıkmasına neden olmuştu.** [Kambis'in] **cazibesiyle onu çok etkileyen Méroë adında bir** [de] **kızkardeşi vardı.** [O dönemde] kızkardeşlerle evlenme geleneği henüz Pers [İran]'te yerleşmemişti. [sayfa 185] **Mubitler getirterek** [bu konu hakkında] **onlara fikirlerini sordu. Zorba hükümdarın** [iki ağzı keskin] **kılıcı ile halkın saygısı arasında kalan** [mubitlerin] **suçtan yana bir cevap** [vermeleri] **onların ölümlerine neden olabilirdi. Bu zor durumdan ustalıkla sıyrıldılar. Ona** [Kambis'e] **"Kızkardeş ile evlenmeye izin veren** [yasal kılan] **hiçbir yasa yok, ama imparatora istediği her şeyi yapma yetkisini veren bir yasa var" dediler. Böylece Méroë onun ellerine düşmüş oldu.**

[Méroë], **uysal ve insancıldı ve onun duyarlılığı kendisini ölüme götürmüştü. Bir gün yavru bir arslanla bir köpeğin dövüşüne şahit olur. Köpek ölmek üzeredir. O anda, bir başka köpek atılır ve onu** [köpeği] **kurtarır. Bu sahne kralı eğlendirmektedir. Karısına bakar**

ve onun gözlerinin yaşlarla dolu olduğunu farkeder. Bunun nedenini bilmek ister. [Méroë] ona "Ne yazık ki kardeşim Smerdis [Baktra]'i kurtaracak hiç kimse bulunamadı!" diye safça cevap verir. Kaba adam ayağa kalkar ve Méroë'nin karnına bir tekme atar. Hamile olan Méroë bu darbeyle ölür.

Sayfa :187

L'excès de précaution nuisit au frère du mage. On crut apercevoir qu'il craignoit des éclaircissements; c'en fut assez pour donner des soupçons. Il avoit épousé toutes les femmes de Cambyse, entre autres Atosse, sa sœur. Elle devoit connoître son frère. C'est par elle qu'on se flatta de découvrir s'il étoit le vrai Smerdis. Mais toutes ces femmes étoient séparées, et ne se communiquoient point: de sorte que Phédenie, fille d'Otanès, une d'entre elles, que son père, un des plus grands seigneurs de Perse, avoit chargée d'interroger Atosse, répondit qu'il ne lui étoit pas possible d'approcher de cette princesse. Nouvelle matière à de plus grands soupçons. Il ne restoit qu'un moyen de les éclaircir

Sayfa 187

Aşırı temkinli olmak Mubit'in erkek kardeşinin zararınadır. Onun, [olayın] aydınlatılmasından ürktüğüne inanılır. Bu [durum] şüphelerin [onun üzerinde] toplanması için yeterli olmaktaydı. Aralarında kendi kızkardeşi Atosse'nin de olduğu Kambis'in tüm eşleriyle evlenmişti. Onun [Atosse'nin], kendi erkek kardeşini tanıyor olması gerekirdi. Onun [Atosse'nin] sayesinde onun [Smerdis'in [Baktra'nın]] gerçek Smerdis [Baktra] olup olmadığı hayaline kapılındı. Ama tüm kadınlar, birbirlerinden ayrıydı ve birbirleriyle hiçbir şekilde görüşmü-

yorlardı: Öyle ki bunlardan [bu kadınlardan] biri olan Otanès'in kızı Phédenie, Pers [İran]'in en büyük senyörlerinden biri olup, kendi kızını sorgulamakla görevli olan Atosse'nin babasının bu prensese [Atosse'ye] yaklaşmasının onun [Atosse'nin babası] için mümkün olmadığını söyledi. [İşte] daha büyük şüpheler [doğuran] yeni bir belge [daha]. Onları [bu şüpheleri] aydınlatmak için tek bir yol kalmaktaydı.

* [Atatürk bu paragrafın son tümcesinde yer alan "Il ne restait qu'un" ifadesinin üzerini çizerek yerine "Il n'ya aurait qu'nun" ifadesini kullanmıştır. Buna göre, birinci durumda anlam "Sadece tek bir... kalmaktadır" iken, düzeltme ile "sadece tek bir...vardır"a dönüşmektedir.]

Sayfa :202

Le fleuve Inachus, appelé ainsi du nom d'Inachus, le premier roi, voyoit sur sa rive Inachus, capitale du royaume. Pyrrhus, roi d'Épire, fut tué dans cette ville au milieu de son triomphe, par une tuile que lui lança une vieille femme. Là se voyoit la tour d'airain où Jupiter, transformé en pluie d'or, séduisit Danaé. Les prairies d'Argos, où ~~bondissoient~~ de

* abondaient

Sayfa :203

nombreux haras, nourrissoient les chevaux de Neptune.

Sayfa 202-203

[ARGOS]

İlk kral Inachus ile aynı adı taşıyan ırmağın kıyısında, krallığın başkenti bulunmaktaydı. Epir Kralı Pyrrhos, [parlak bir] zaferin [ardından kente girişinin] tam ortasında, yaşlı bir kadının ona fırlattığı kiremitle bu şehirde öldürülmüştü. Burada, altın bir yağmura dönüşen Jupiter'in Danaé'yi cezbettiği yerde, çan kulesi vardı.

Sayısız haranın **bol miktarda bulunduğu** Argos otlakları, Neptune'nin atlarını besliyordu.

* [Atatürk'ün üstünü çizerek düzelttiği sözcük metinde **"bondir"** fiilidir. Anlamı **"sıçramak, hoplamak"** olan bu fiilin yerine Atatürk **"bol miktarda bulunan"** anlamına gelen "abonder" fiilini kullanmıştır.]

Sayfa :204

Plus on avance, plus la fable prête de faits extraordinaires aux rois d'Argos. Alcmène, femme d'Amphitryon, ~~est~~ trompée par Jupiter, qui prolonge la nuit trois fois plus qu'à l'ordinaire, pour la rendre mère d'Hercule.

devient mère

Sayfa 204

Masal, ilerledikçe [okundukça] Argos krallarına olağanüstü olaylar atfeder. Amphitryon'un karısı Alcmène, kendisini Hercule [Herkül]'nin annesi yapmak isteyen **Jüpiter'in** gece süresini normalden üç kat fazla uzatmasıyla onun [Jüpiter] **tarafından aldatılır.**

[Atatürk'ün bu bölümde ok ile işaretlediği ve sayfanın sol yanına düştüğü notta yer alan **"devient mère"** ifadesi **"annesi oldu"** anlamına gelmektedir.

Sayfa :207

CRÈTE.

La Crète, actuellement nommée Candie, est une des plus grandes îles de la Méditerranée, beaucoup plus longue que large. On lui donne environ deux cents lieues de tour. Elle est bien arrosée, et produit de bons vins. Le territoire est fertile et l'air excellent. Cette île étoit autrefois couverte de cent villes, dont il reste des vestiges qui présentent encore des curiosités remarquables, quoique le plus grand nombre ait été enlevé par les Vénitiens, quand ils en étoient possesseurs. On y voit des colonnes torses et cannelées de granit, de dix-huit pieds de circonférence, chefs-d'œuvre de l'art, que nous aurions peine à exécuter. La principale montagne est Ida ; on y jouit de la vue des mers qui l'environnent.

Sur cette montagne et dans les environs ont vécu les premiers habitants de la Crète, les Dactyles qui montrèrent à faire du feu, à fondre le cuivre et le fer, et à les mettre en œuvre, qui ont aussi enseigné la poésie, la musique et les cérémonies sacrées. Ils demeuroient dans les cavernes des montagnes couronnées de grands arbres, et ces hommes si habiles en choses moins utiles ne savoient pas bâtir des maisons. C'est probablement lorsqu'ils parvinrent à cette industrie qu'il réunirent les hommes en société, qu'ils les formèrent à gouverner les troupeaux, à apprivoiser les chevaux, à chasser, à danser, à faire des épées et des casques, et beaucoup d'autres choses qu'on attribue aux Curètes.

Sayfa :208

Les Titans, autre race indigène, ne furent pas moins utiles au genre humain. Loin de les faire battre contre les dieux, les Crétois tiroient d'eux leurs divinités, Saturne, Jupiter, Neptune, Rhéa, Thétis, Mnémosyne, Latone, Cérès; et, de ces dieux, ils faisoient descendre Minos, le premier législateur de la Grèce.

Sayfa 207

GİRİT

Bugün, Kandiye olarak adlandırılan Girit, Akdeniz'in geniş olduğu kadar oldukça uzun olan en büyük adalarından biridir. Çevresi yaklaşık olarak iki yüz fersahtır. Oldukça sulak bir yer olan Girit'te kaliteli şarap üretilir. Bölge verimlidir ve havası da mükemmeldir. Bir zamanlar bu adada yüz şehir ve Venedikliler adanın sahibi oldukları zaman her ne kadar büyük bir kısmı onlar tarafından götürülmüş olsa da bugün hâlen önemli ölçüde ilgi çeken tarihî kalıntılar bulunmaktadır. Günümüzde bile yapmakta zorlanacağımız sanat eserleri, olukları granitle yapılmış, çapı on sekiz adım olan sütun gövdeleri bulunur. Başlıca dağı Ida dağıdır. Buradan [İda dağından] Girit'i çevreleyen denizlerin seyrine doyum olmaz.

Bu dağda ve [onun] **civarlarında ateş yakmayı, bakır ve demir dökümü yapmayı ve bunları işlemeyi bilen, ayrıca şiiri, müziği ve kutsal törenleri öğreten ve Girit'in ilk yerleşen** [halkı] **olan Dactyle'ler yaşamışlardı. Büyük ağaçlarla kaplı dağların mağaralarında ikâmet ediyorlardı. Bu insanlar, pek de önemli olmayan şeylerde oldukça becerikli olmalarına rağmen, ev inşa etmeyi bilmiyorlardı. Bu** [konuda] **ustalığa eriştikleri zaman büyük bir olasılıkla onlar, topluluk** [olmak için] **bir araya gelmiş ve sürüleri gütme-**

yi, atları evcilleştirmeyi, avlanmayı, dans etmeyi kılıç ve zırhlı başlıklar yapmayı ve Curéte'lere atfedilen daha pek çok şey yapmaya da alıştılar. [sayfa 208] Bir diğer yerli ırk olan Titanlar insan nesline [Bactyle'lerden] daha yararlı olmamışlardı. Onları tanrılar ile özdeşleştirmenin ötesinde, Giritliler onlardan [Titanlardan] onların [Titanlıların] tanrıları olan Satürn, Jüpiter, Neptün, Rheia, Thetis, Mnemosyne, Latona ve Ceres'i aldılar ve bu tanrılardan Yunanistan'ın ilk yasa koyucusu olan **Minos'u** [gökten] yere indirdiler.

Sayfa :209

Au gouvernement monarchique succéda le gouvernement républicain. On ne sait dans quel temps, ni pour quelle cause. La puissance souveraine résidoit dans le sénat, composé de trente membres. Ses décisions cependant n'obtenoient force de lois que du consentement du peuple. Il y avoit dix cosmes, ou hommes chargés de maintenir l'ordre dans l'état. On les choisissoit, comme les éphores de Sparte, parmi le peuple; les derniers de cette classe pouvoient être élus.

Sayfa 209

Monarşi yönetiminin ardından Cumhuriyet yönetimi geldi. **Bunun hangi dönemde ve hangi amaçla olduğu bilinmiyor. Egemen güç, otuz üyeden oluşan senatoda bulunuyordu. Bununla birlikte** [egemen gücün] **kararları halkın rızasından çok, sadece yasanın gücünden ileri geliyordu. Bunların içinde, devlet içinde düzeni muhafaza etmekle görevli olan** ve Sparte'nin [senoto ve kral üzerinde etkisi olan] yüksek görevlileri halkın arasından seçilen on cosme [düzen koyucu] vardı.

Sayfa :235

On trouve chez les Scythes les divinités de la Grèce: Uranus et Rhéa, le ciel et la terre, qui engendrent Saturne ou le Temps. Saturne qui dévore ses enfants; Jupiter échappe à sa voracité, épouse sa sœur Junon, très jalouse, et avec raison, des galanteries de son mari, auxquelles Mercure doit sa naissance. Vénus, Mars, Neptune, Pluton, les demi-dieux, Pan et Sylvain, ont vécu en Scythie; l'Olympe entier est peuplé de Scythes.

On appeloit ainsi, du temps d'Alexandre, tous les peuples qui enveloppoient la Perse, depuis les sources du Gange jusqu à la mer Caspienne, à une profondeur indéterminée vers le nord. Les divisions de cet immense pays ont varié à l'infini. Les peuples qui l'ont habité successivement ont porté toutes sortes de noms, mais c'est toujours une même nation, et on remarque entre les individus qui peuplent encore ces vastes contrées un air de ressemblance, qui atteste l'identité d'origine.

Les Scythes étoient les uns sédentaires, les autres nomades ou errants. Les premiers ont bâti des bourgades, des maisons éparses et des villes en petit nombre; les seconds vivoient sous des tentes, ou dans des chariots qui leur servoient à transporter leurs familles dans les endroits propres aux pâturages.

Sayfa 235

Yunan tanrılarına İskitlerde de rastlanır. Kendi çocuklarını parçalayarak yiyen Satürn ya da [başka bir adıyla] Zaman, gökyüzü tanrısı Uranos ve yeryüzü tanrısı Rheia'nın çocuğu olarak dünyaya ge-

lir. Jüpiter kendi açgözlülüğünden kaçarak kızkardeşi Junon ile evlenir. Junan çok kıskançtır ve kocasının kaçamaklarından dolayı bu kıskançlığında haklıdır. Merkür, bu kaçamakların meyvesidir. Venüs, Mars, Neptün, Plüton, yarı tanrı olan Pan ve Silvanus, İskitlerde de vardı. **Tüm Olympos dağını İskitler kaplamıştı.**

İskender'in zamanında, Ganj Nehri'nin kaynaklarından Hazar Denizi'ne kadar ve kuzeye doğru sonsuz bir biçimde uzanan [topraklar üzerinde] **İran'ı içine alan tüm halklar, İskitler olarak adlandırılıyordu. Bu uçsuz bucaksız ülkenin bölümleri çok değişti. Bu bölgede birbiri ardı sıraya yerleşmiş olan halklar, farklı isimler taşımış olmalarına rağmen her zaman aynı ulustu. Bu geniş bölgelerde hâlen yaşayan kişiler arasında ortak kimliklerini doğrulayan bir benzerlik dikkati çeker.**

İskitlerin bir kısmı yerleşik, bir kısmı ise göçebe ve geziciydi. Yerleşik olanlar, küçük kasabalar, dağınık biçimde evler ve az sayıda şehirler kurdular. Göçebe ve gezici olanlar ise, çadırlarda ya da hayvancılık yapmaya elverişli alanlara ailelerini taşımaya yarayan yük arabalarında yaşıyorlardı.

Sayfa :236

La polygamie, non seulement celle qui souffre plusieurs femmes, mais encore celle qui permet de jouir de la femme d'autrui, se pratiquoit chez les Scythes, comme une chose d'habitude dont personne n'étoit ni surpris ni blessé. La haine pour les ennemis, et la vengeance, ont fait chez eux des anthropophages comme chez d'autres peuples; mais croiroit-on que la piété filiale a fait des cannibales? Cet horrible délire s'est trouvé chez les

Sayfa :236

Scythes. Quand un père, une mère, ou quelque autre parent, étoient attaqués de maux qui faisoient craindre pour eux une vie douloureuse, ils le tuoient et faisoient un festin de sa chair; le mourant se félicitoit d'une pareille sépulture, bien plus honorable pour lui que s'il devenoit la pâture des vers!

Sayfa 236

Sadece birçok kadının acı çektiği bir şey olmayıp, aynı zamanda başkasının karısıyla gönül eğlendirmeye izin veren çok eşlilik, İskitlerde hiç kimsenin şaşırmadığı ve incinmediği bir alışkanlık olarak uygulanıyordu. Düşmanlara karşı kin ve öç alma, diğer toplumlarda olduğu gibi onların da yamyam olmalarına neden oldu. Ama, evlât sevgisinin insanı yamyamlaştırdığına inanılabilir mi? Bu korkunç durum İskitlerde vardı.

Bir baba, bir anne veya başka bir ebeveyn, kendileri açısından acılı bir yaşama neden olan kötülüklere maruz kalan kişiyi öldürüyor ve etiyle şölen yapıyorlardı. Ölecek olan kişi, böyle [bir toprağa] gömülmekten dolayı çok mutlu olurdu. Çünkü onun için bu olay, solucanlara yem olmaktan daha onurluydu!

Sayfa :236

XX Les conquêtes des Scythes sont plus excusables que

Sayfa :237

celles des autres peuples. Cette nation frugale et robuste étoit extrêmement féconde : sa grande population rendit étroits pour elle les premiers pays qu'elle habita. Repoussée par les glaces du Nord, et obligée de se jeter sur des pays moins froids, elle en chassa devant elle les habitants, ou se les incorpora. Voilà ce que l'on en sait en général, et très confusément ; car nous ne connoissons aucun historien scythe, soit que leurs annales se soient perdues, soit qu'il n'y en ait jamais eu dans une nation si ambulante et si agitée.

Les Amazones sont une des merveilles de la Scythie : leur existence, comme corps militaire, ne seroit pas fort étonnante chez une nation errante qui ne connoissoit pas les travaux sédentaires et domestiques, et chez qui l'éducation des femmes étoit toute virile. Mais on a peine à croire qu'il se soit formé une association de femmes qui a exclu les hommes, excepté à des temps marqués. Encore moins persuadera-t-on que cette association a duré long-temps, et qu'elle est devenue un empire qui a eu des reines, a soutenu des guerres, et porté au loin ses exploits. Amazones.

Sayfa 236

İskitlerin fetihleri, diğer toplumlarınkinden daha fazla hoşgörülebilirdi. [sayfa 237] Bu azla yetinen güçlü ulus, son derece verimliydi. Onun yerleştiği ilk ülkeler, kendi büyük nüfusuna küçük geldi. Kuzey'in buzlarıyla itilen ve kendini daha sıcak ülkelere atmak zorunda kalan bu ulus, kendi önüne çıkan halkları, ya yurtlarından etti ya da bünyesine kattı. İşte, genel olarak onlar hakkında tüm bilgilerimiz bu kadardır ve bu da çok **karmaşıktır.** Onların yıllıkları kaybolduğundan ya da böylesine gezgin ve hareketli bir toplumda asla

bir tarihî belge olmadığı için hiçbir İskit tarihçisini bilmiyoruz.

Amazonlar, İskitlerin harikalarından biridir. Askerî birlik olarak varlıkları, yerleşik hayata özgü işleri ve ev işlerini bilmeyen kadınların eğitimi tamamen erkekçeydi. Bu durum gezici bir ulusta çok şaşırtıcı olmamalıdır. Belirli zamanlar hariç erkekleri dışlayan bir kadınlar birliğinin oluşmuş olmasına inanmakta güçlük çekilir. Bu birliğin, uzun zaman sürdüğüne ve kraliçelere sahip olan, savaşlar yapan uzaklara başarılarını taşıyan bir imparatorluğa dönüştüğüne inanmak pek mümkün değildir.

Sayfa :239

L'histoire nous a laissé plus de détails sur Jancyrus ou Indaty, qui fut aussi attaqué injustement par les Perses. Aux bravades de Darius, qui lui envoyoit demander la terre et l'eau, il répondit par une espéce d'énigme relative à ces éléments. Jancyrus lui envoya un oiseau, une grenouille, une souris et cinq fleches. Les devins s'assemblèrent pour expliquer ces emblèmes. Darius aimoit à se persuader qu'ils signifioient une soumission entière à ses volontés. « Point du tout, répondit un « seigneur nommé Gobrias, qui connoissoit mieux les « Scythes que son maître; cela veut dire: Si les Perses « entrent chez les Scythes, ils ne doivent pas se flatter « de leur échapper, à moins qu'ils ne sachent voler en « l'air comme des oiseaux, nager dans l'eau comme des « grenouilles, ou entrer dans la terre comme des souris. » Quant aux flèches, elles signifioient cinq rois Scythes qui devoient se joindre à Jancyrus pour repousser l'ennemi commun.

Jancyrus.

Ancyr kelimesi bundan gelmiş olamaz mı?

Sayfa 239

Tarih bize, Persler [İranlılar] tarafından haksız yere saldırıya uğrayan Indati ya da Jancyrus hakkında çok fazla ayrıntı bıraktı. Daryus'un ondan toprak ve su istemeye yönelik meydan okumalarına Jancyrus, bu unsurlarla bağlantılı olan bir tür bilmeceyle cevap verir. Jancyrus, Daryus'a bir kuş, bir kurbağa, bir fare ve beş ok gönderir. Kâhinler bu simgeleri açıklamak için toplanırlar. Daryus, bu simgelerin onun [Jancyrus] isteklerine tam anlamıyla bir boyun eğme anlamına geldiği konusunda ikna olmayı seviyordu. İskitleri efendisinden daha iyi tanıyan Gobrias adındaki bir senyör "Hiç alâkası yok." diye cevap verdi. "Bu şu anlama gelir; eğer Persler [İranlılar] İskitlere saldırırlarsa, kuşlar gibi havada uçmayı, kurbağalar gibi suda yüzmeyi veya fareler gibi toprağa girmeyi bilmiyorlarsa, İskitler kaçma hayaline kapılmamalıdırlar." Oklara gelince; bu oklar ortak düşmanı geri püskürtmek için Jancyrus'a katılmak durumunda olan beş İskit Kralını işaret ediyor.

[**«Jancyrus»** sözcüğünün altını çizen Atatürk, bunun altına şu notu düşmüştür; **"Ancyre? sözcüğü bundan gelmiş olamaz mı?"**]

Sayfa :259

Les Giliciens des plaines étoient un composé de Phrygiens et d'autres peuples de l'Asie mineure, qui, fuyant la fureur dévastatrice des conquérants babyloniens, perses et egyptiens, se réfugièrent dans ce petit pays, entouré de fortifications naturelles, qu'il est facile de défendre

Sayfa 259

[KİLİKYALILAR]

Ovalarda [yaşayan] **Kilikyalılar, Babilli, Persli ve Mısırlı savaşçı-**

ların yıkıcı zulmünden kaçan Frigyalılardan ve Anadolu'nun diğer halklarından oluşmaktaydı ve savunması kolay doğal kalelerle çevrili küçük ülkeye sığınmışlardı.

Sayfa :260

On conjecture avec assez de fondement que la Gréce a été habitée, peu de siécles après le déluge, par des descendants de Javan, petit-fils de Noé. A mesure que nous ferons l'histoire des différents cantons, on verra comment les Grecs se sont élevés oeu à peu, d'un état de grossièreté et d'ignorance, à celui d'une habileté supérieure dans les arts, les sciences, les lois, la guerre et le gouvernement. Cette espece de conception, qui, dans le sein d'une nation barbare, a fait naître un peuple civilisé, a duré environ neuf cents ans.

Sayfa 260

[YUNANİSTAN]

Yunanistan'da, Tufan'dan sonra birkaç yüzyıl [boyunca] **Nuh'un torunu Javan'ın soyundan gelenlerin oturduğunu, yeterli miktardaki kanıta dayalı olarak tahmin ediyoruz. Farklı bölgelerin tarihini yazdıkça, Yunanlıların yavaş yavaş kaba ve cahil bir devletken, sanatta, bilimde, hukukta, savaşta ve yönetimde üstün bir yetkinliğe nasıl ulaştıklarını göreceğiz. Barbar bir ulusun merkezindeki bu tür bir kavram, yaklaşık dokuz yüz yıl sürecek uygar bir halkı meydana getirecektir**

HISTOIRE

DES ROMAINS

DEPUIS LES TEMPS LES PLUS RECULÉS

JUSQU'A L'INVASION DES BARBARES

PAR

VICTOR DURUY

MEMBRE DE L'INSTITUT, ANCIEN MINISTRE DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE

NOUVELLE ÉDITION

REVUE, AUGMENTÉE

ET ENRICHIE D'ENVIRON 2500 GRAVURES DESSINÉES D'APRÈS L'ANTIQUE

ET DE 100 CARTES OU PLANS

TOME I

(DES ORIGINES A LA FIN DE LA DEUXIÈME GUERRE PUNIQUE)

CONTENANT 518 GRAVURES

9 CARTES, 1 PLAN ET 7 CHROMOLITHOGRAPHIES

1650

PARIS

LIBRAIRIE HACHETTE ET Cie

79, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 79

1879

ROMALILARIN TARİHİ

ÇOK ESKİ ZAMANLARDAN BARBARLARIN İSTİLSINA KADAR

Yazar
Enstitü Üyesi, Eski Halk Eğitim Bakanı
Victor DURUY

Yeni baskı

Dergi, İlk Çağ'a ait yaklaşık 2500 gravür, 100 harita ve plânla zenginleştirilerek genişletilmiştir.

1. Cilt
(Başlangıçlarından İkinci Kartaca Savaşı'nın Sonuna Kadar)
518 gravür, 9 harita, 1 plân ve 7 renkli taş basması içermektedir.

Paris
Hachette Kitap Evi ve Ortakları
79, Boulevard Saint-Germain
1897

Çankaya Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1650
Yazar : Victor Duruy
Cild : Kırmızı
Ebadı :
En : 21 cm.
Boy : 28.5 cm.
Sayfa Adedi : CXXXI + 674 + 1
Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa :XXXV

Mais, ces régions une fois habitées, l'Italie a été le point de l'Europe où se sont rencontrées le plus de races étrangères. Tous les pays qui l'entourent contribuèrent à former sa population, et chaque révolution qui les troubla lui valut un nouveau peuple. Ainsi, après de longues guerres, l'Espagne lui envoya les tribus ibériennes des Sicanes; de la Gaule vinrent les Ligures, les Celtes Sénonais, Boïens, Insubriens et Cénomans; des grandes Alpes, les Étrusques; des Alpes juliennes, les Vénètes; de la côte orientale de l'Adriatique et du Péloponnèse, de nombreuses tribus illyriennes et pélasgiques; de la Grèce, ces Hellènes débarqués en si grand nombre dans l'Italie méridionale, qu'elle en porta le nom de Grande-Grèce; de l'Asie Mineure, les Pélasges lydiens; des côtes enfin de la Syrie et de l'Afrique, les colonies, plus certaines, que Tyr et Carthage établirent dans les deux grandes îles italiennes. Et, s'il fallait en croire le patriotique orgueil d'un de ses historiens*, ce serait à l'Égypte et au monde lointain de l'Orient que l'Étrurie aurait dû ses doctrines religieuses, ses arts et son gouvernement sacerdotal.

L'Italie fut donc le commun asile de tous les fugitifs de l'ancien monde. Tous y vinrent avec leur langue et leurs mœurs; beaucoup y conservèrent leur caractère primitif et leur indépendance, jusqu'à ce

Sayfa :XXXVI

que, du milieu d'eux, s'élevât une cité qui forma à leurs dépens sa population, ses lois et sa religion : Rome, asile elle-même de toutes les races et de toutes les civilisations italiennes[1].

Toutes les races italiotes appartenaient à la grande famille indo-européenne qui, descendue des hautes régions de l'Asie centrale, a successivement peuplé une partie de l'Asie occidentale et toute l'Europe. Quand elles pénétrèrent dans la péninsule, elles étaient déjà arrivées à ce degré de civilisation qui tient le milieu entre l'état pasto-

Sayfa :XXXVI

* Monnaie de Sybaris.

les bestiaux, *pecus* d'où *pecunia*.

ral ou nomade et l'état agricole ou sédentaire. Les noms géographiques les plus anciens en fournissent la preuve : l'*OEnotrie* était le pays de la vigne, l'*Italie* celui des bœufs, le nom des *Opici* signifiait travailleurs des champs, et les premiers moyens d'échange furent

* Sybaris'in madenî parası

Sayfa XXXV

PELASGE'LER ve OMBRIEN'LER

II

İTALYA'NIN ESKİ TOPLUMLARI- PELASGE'LER ve OMBRIEN'LER

Ama bu bölgeler yerleşim merkezi olunca İtalya, birçok yabancı ırkın en fazla buluştuğu Avrupa'nın merkezi haline geldi. İtalya'yı çevreleyen tüm ülkeler, buranın nüfusunun oluşumuna katkıda bulundu ve bu ülkeleri karıştıran her devrim, İtalya'da yeni bir halkın ortaya çıkmasını sağladı. Örneğin uzun savaşlardan sonra **İspanya, Sicane'lerin İber kavimlerini buraya gönderdi. Ligure'ler, Senon'lu Kelt'ler, Boyen'ler, Insubrien'ler ve Senoman'lar** Galya'dan geldiler. Büyük Alpler'den **Etrüsk'ler,** Jülien Alpleri'nden Venet'ler, Adriyatik Denizi'nin doğu kıyısından ve Peloponnes'ten birçok Pelasjik ve İllirien kavimleri bu bölgeye geldi, Yunanistan'dan güney İtalya'ya kadar büyük bir kalabalık halinde gelen bu Helen'ler nedeniyle İtalya, "Büyük Yunanistan" adını almıştır. **Anadolu'dan Lydyalı Pelasge'ler** ve son olarak da Suriye ve Afrika kıyılarının en önemli sömürgelerinden olan Tyr ve Kartaca, İtalya'nın iki büyük adasına yerleşti. Eğer tarihçilerinden birinin onurlu vatanseverliğine inanırsak **Etruria, papalık hükûmetini, sanatlarını ve dinsel öğretilerini Doğu'nun uzak dünyasına ve Mısır'a borçludur.**

Bu yüzden İtalya, eski dünyanın tüm kaçaklarının ortak sığınma yeri olmuştur. Hepsi buraya dilleriyle ve gelenekleriyle gelmiştir. **[sayfa XXXVI]** Birçoğu burada kendilerine ait nüfusu, dini ve kanunlarını kapsayan bir şehir kurulana kadar özgün niteliğini ve bağımsızlığını korumuştur. **Roma, bütün ırkların ve bütün İtalyan uygarlıklarının[1] tek sığınma yeridir.**

Orta Asya'nın yüksek bölgelerinden inerek tüm Avrupa'nın ve Batı Asya'nın bir kısmına art arda gelip yerleşen tüm İtalyan ırkları, büyük Hint-Avrupa ailesinin üyesidir. **Yarımadanın içlerine doğru girdiklerinde, göçebe veya çoban, tarımsal veya yerleşik yaşayışın arasında kalan uygarlık düzeyine çoktan ulaşmışlardı.** En eski coğrafî isimler de bunu kanıtlamaktadır: **Oenotrie** üzüm, İtalya ise hayvancılık ülkesiydi; Opici'lerin adı "tarlada çalışanlar" anlamına geliyordu ve ilk değiş tokuş araçları, "büyükbaş hayvan" anlamına gelen pecus olmuştur ve Pecunya adı da buradan gelmektedir.

Sayfa :XXXVI

Les plus anciennes de ces populations semblent avoir appartenu au peuple mystérieux des Pélasges[1], qu'on retrouve confusément à la tête de tant d'histoires, quoiqu'il n'ait laissé de lui-même que son nom et des constructions indestructibles. Après avoir porté son industrieuse activité dans la Grèce et ses îles, dans la Macédoine et l'Épire, dans l'Italie et peut-être jusqu'en Espagne, il disparut, pour-

[1] Il faut dire que ces questions d'origine et de filiation sont du nombre des procès historiques qu'on instruit toujours. Le pour et le contre y sont trop mêlés pour qu'on ne puisse accumuler de part et d'autre des citations ou des interprétations contraires et cette foule de preuves douteuses qui fatiguent l'esprit plus qu'elles ne l'éclairent. Niebuhr dit, au sujet d'un de ces peuples : « A quel abus d'imagination ne s'est-on pas livré sur les mystères et la sagesse des Pélasges! Leur nom seul est pour l'historien véritable et sérieux un objet désagréable et pénible. Aussi ce dégoût m'avait-il autrefois empêché de parler de ce peuple d'une manière générale, pour ne pas donner lieu à un nouveau débordement d'écrits sur ce malheureux sujet. » Mais plus tard il ne put résister « à ce penchant qui l'entraînait, comme beaucoup de ses compatriotes, à *deviner* l'histoire perdue, » et les Pélasges obtinrent de lui soixante pages. Le travail le plus récent et le plus complet sur les anciennes populations d'Italie est celui de Schwegler (*Römische Geschichte*, t. I, p. 154-384).

Sayfa :XXXVI

[3] *Pelasgi primi Italiam tenuisse perhibentur* (Serv. in Æn., VIII, 600).

Sayfa :XXXVII

suivi, selon l'antique légende, par les puissances célestes et livré à des maux sans fin

Sayfa XXXVI

Bu toplulukların en eskileri, kendisinden geriye sadece adı ve sağlam yapıları kalan ve başından birçok karışık olay geçtiği bilinen gizemli Pelasge halkındanmış gibi görünüyor. Pelasge'ler faaliyetlerini Yunanistan'a ve adalarına, Makedonya'ya ve Epir'e, İtalya'ya ve belki de İspanya'ya kadar taşıdıktan sonra, [sayfa XXXVII] **eski efsanelere göre sonu gelmez kötülüklerin pençesine düşmüş ve tanrısal güçlerin etkisiyle ortadan kaybolmuşlardır.**

---

1 Bu köken ve soy zinciri sorunlarının, daima sorgulanan sayısız tarihsel uzantılarının olduğunu söylemek gerekir. Zıt alıntılar veya yorumlar ve zihni aydınlatmaktan çok, yoran pek çok kuşkulu kanıt, her iki yandan da toplanmasın diye lehte ve aleyhte olan şeyler, birbirine burada çok karışmıştır. Niebuhr, bu halklardan biri hakkında şöyle söylemektedir: "Pelasge'lerin bilgeliği ve sırları konusunda hangi boş hayallere sürüklenilmedi ki! Sadece isimleri bile, ciddî ve gerçekçi bir tarihçi için yorucu ve hoş olmayan bir konudur. Aynı iğrenme, bu zahmetli konuda yazılanlar hakkında yeni bir taşkınlığa meydan vermemek için, bir zamanlar benim bu halktan genel olarak bahsetmemi engelemiştir." Ancak daha sonra pek çok hemşehrisi gibi, kendisini sürükleyen kaybolmuş tarihi bulma eğilimine dayanamayarak Pelasge'ler hakkında altmış sayfa yazmıştır. İtalya'nın en eski toplumları hakkındaki en yeni ve en tam çalışma, Schwegler çalışmasıdır (Römische Geschihte, I. cilt, s. 154-384).

3 Pelasgi primi Italium tenvisse perhibeculur (Serv. In L'n., VIII, 600).

Sayfa :XXXVII

Comme lés Pélasges, les Finnois ouvrent les mines ou travaillent les métaux, et ce sont eux qui forgent pour les dieux odiniques les liens indissolubles du Loup Fenris, comme Vulcain, le dieu pélasgique, avait fabriqué, pour des divinités nouvelles aussi, les chaînes de Prométhée.

Sayfa XXXVII

Pelasge'ler gibi Finliler de maden ocakları açmışlar ve metalleri işlemişlerdir. Tıpkı Pelasjik tanrısı Vulcain'in, yeni tanrılar için Promete'nin zincirlerini yaptığı gibi, Pelasge'ler de Odinik tanrıları için, Fenris Kurdu'nun çözülmez bağlarını demire işlemişlerdir.

Sayfa :XXXVII

Au nord, dans les basses plaines du Pô, et sur les côtes de l'ouest, depuis l'Arno, étaient des Sicules, fondateurs de Tibur dont un quartier s'appelait le Sicélion[1]; au sud-ouest, des Chones, des Morgètes et surtout des Œnotriens, qui avaient, comme les Doriens de Sparte, des repas publics; au sud-est, des Dauniens, des Peucétiens et des Messapiens, divisés en Calabrais et en Salentins. qu'une tradition fait venir de la Crète; à l'est enfin, des Liburnes, de cette

Sayfa :XXXVIII

race illyrienne qu'il faut peut-être confondre avec la race pélasgique[1].

Sayfa XXXVII

Kuzeyde Po Ovası'nın aşağı bölümlerinde ve Arno'dan itibaren batı kıyılarında, Tibur'un kurucularının büyük bir çoğunluğunun Sicélion diye adlandırdığı Siculi'ler vardı. Sparta'lı **Dorien'ler** gibi, güneybatıdaki Chone'lerin, Morgêt'lerin ve özellikle Oenotrie'lerin de millî yemekleri vardı. Güneydoğuda Daunien'ler, Peucetien'ler ve Messapien'ler **Girit'ten getirilen bir gelenek** yüzünden **Salentin'de ve Calabrais'te bölünmüşlerdir.** [sayfa XXXVIII] Son olarak da İllirya ırkından olan Liburne ve Pélasgique ırkını birlikte düşünmek gerekebilir

Sayfa :XXXVIII

« Aux jours du roi Atys, fils de Manès, il y eut une grande famine par toute la terre de Lydie.... Le roi se résolut à partager la nation par moitié et à faire tirer les deux portions au sort : les uns devaient demeurer dans le pays, les autres s'exiler. Il continuerait de régner lui-même sur ceux qui obtiendraient de rester : aux émigrants, il assigna pour chef son fils Tyrsênos. Le tirage accompli, ceux qui étaient destinés à quitter le pays descendirent à Smyrne, construisirent des navires, y chargèrent tout ce qui pouvait leur être utile et s'en allèrent à la recherche d'une terre hospitalière. Après avoir suivi bien des rivages, ils parvinrent dans l'Ombrie maritime, où ils fondèrent des villes qu'ils habitent jusqu'à ce jour. Ils quittèrent leur nom de Lydiens et, d'après le fils du roi qui leur avait servi de guide, se firent appeler Tyrséniens[1]. » Ces villes, dont parle Hérodote, s'élevaient au nord des bouches du Tibre, par conséquent fort près de Rome : c'étaient Alsium, Agylla ou Cære[2], Pyrgi, qui lui servait de port, Tarquinies, qui joua un si grand rôle dans l'histoire romaine et, peut-être, aux bouches de l'Arno, la cité de Pise dont la population parlait grec.

Le récit d'Hérodote est fabuleux, mais il peut rappeler une émigration véritable.

Lidyadan gelenler

Sayfa XXXVIII

"Manes'in oğlu Kral Atis döneminde, Lidya'nın her yerinde büyük bir açlık vardı. Kral, çözümü ulusu ikiye ayırıp bu iki taraf arasında kura çekmekte buldu. Bir kısmı ülkede kalacak, diğerle-

ri göç edecekti. Kral, kalmayı hak edenlere kendisi hükümdarlık etmeye devam edecek, göç edenleri ise oğlu Tyrsênos yönetecekti. Kura çekildi ve ülkeyi terk etmek zorunda kalanlar, İzmir'e inip birçok gemi yaptılar ve kendilerine gerekebilecek her şeyi bu gemilere yükleyerek barınabilecekleri bir toprak aramaya koyuldular. Kıyı boyunca giderek bugüne kadar oturdukları ve şehirler inşa ettikleri Ombri'ye ulaştılar. **Lidyalılar adını bırakıp** kendilerine önderlik eden kralın oğlundan esinlenerek **Tirsenya'lılar adını aldılar.**" Herodot'un sözünü ettiği bu şehirler, Roma'nın çok yakınındaki Tiber Nehri'nin doğduğu yerin kuzeyine kadar uzanıyordu. Bu şehirler şunlardı: **Alsium, Aquila veya Caere, liman şehri Pyrgi,** Roma tarihinde önemli bir rol oynayan **Tarquinia** ve belki de Arno'nun doğduğu yerde bulunan ve halkı Yunanca konuşan Piza şehri.

Herodot'un bu anlatısı efsanevî, **ancak gerçek bir göçü çağrıştırabilir.**

Sayfa :XLI

Mais, tout en admettant l'existence de ces Tyrrhéniens, il n'est pas nécessaire de leur sacrifier les Étrusques. Les Romains, qui certainement ne l'avaient pas appris des Grecs, appelaient Tusci ou Etrusci, les Rasenas, leurs voisins, et les tables Eugubines, monument ombrien, les nomment également *Turscum*, preuve évidente que le nom des Tyrrhéniens était national aussi dans l'Étrurie.

Sayfa XLI

Tirenya'lıların varlığını kabul etsek de Etrüsk'leri onlara aitmiş gibi **göstermek** gerekmez. Romalılar, kesinlikle Yunanlılardan öğrenmedikleri **Tusci** veya **Etrusci** adını, komşuları olan Rasenas'lara ve Ombri anıtı olan Eugubines levhalarına vermişlerdi ve aynı zaman-

da bunları, **Turscum** olarak da adlandırıyorlardı. Bunun en iyi kanıtı, **Tirenya'lılar adının Etruria'da da ulusal bir ad olmasıdır.**

Sayfa : XLI

Il ne resta d'eux que les murailles cyclopéennes de l'Étrurie et du Latium, blocs énormes posés sans ciment, et qui ont résisté au temps comme aux hommes[2].

[1] Les Grecs disaient Τυῤῥηνοί et Τυρσηνοί, d'où, par la forme étrusque *Turscum*, on arrive aisément à *Tusci*, *Etrusci* et *Etruria*.

[2] « A Segni, les murs composés de blocs énormes, forment une triple enceinte. A Alatri on voit encore la citadelle pélasgique. Les murs ont 40 pieds de haut et quelques pierres 8 à 9 pieds de long. Le faîte d'une des portes de la ville est formé par trois blocs posés l'un à côté de l'autre. Ces pierres ont été taillées avec soin et ajustées avec art. Le joint des pierres est parfait. C'est un ouvrage de géants, mais de géants adroits. » (Ampère, *l'Histoire romaine à Rome*, t. I, p. 155.) Pour la description de ces monuments, voyez Abeken, *Mittelitalien vor den Zeiten römischer Herrschaft*.

Sayfa XLI

Pelasge'lerden geriye sadece, insanlara[3] olduğu gibi, **zamana da direnen, çimentosuz, üst üste konmuş büyük taşlardan yapılmış Latyum'un** ve Etruria'nın devasa surları kalmıştır.

---

3 Segni'de çok büyük bloklardan yapılmış olan duvarlar, üç katlı kale duvarını oluşturur. Pelasjik kalesi, hâlâ Alatri'de bulunmaktadır. Duvarlar 40 ayak yüksekliğinde ve bazı taşlar 8-9 ayak uzunluğundadır. Şehir kapılarından birinin üstünde, yan yana konmuş üç blok yer almaktadır. Özenle yontulmuş bu taşlar, sanatsal özellikler de taşımaktadır. Bu taşların dizilişi mükemmeldir. Bu, büyük ustalar tarafından yapılmış dev bir eserdir. (Ampere, Roma'da Roma Tarihi, 1. cilt, s. 135) Bu yapılar hakkında daha geniş bilgi için bkz. Abeken, Xdlelitalien vur den Zeiten römischer Herrschaft.

Sayfa :XLVII

Les femmes y travaillaient, comme les hommes, aux plus rudes ouvrages, et allaient se louer pour la moisson dans les campagnes voisines, tandis que leurs maris couraient la mer sur de frêles navires, jusqu'en Sardaigne, jusqu'en Afrique, contre les riches marchands de Marseille, de l'Étrurie et de Carthage[1].

Sayfa XLVII

Burada kadınlar, en zor işlerde erkek gibi çalışırlardı ve kocaları Kartaca'nın, Etruria'nın, Marsilya'nın zengin tüccarlarıyla rekabet ederek Sardunya'ya ve Afrika'ya **kadar dayanıksız gemilerle denizlerde yol alırken onlar, komşu tarlalara hasat işçisi olarak giderlerdi.**

Sayfa :LII

III

ÉTRUSQUES

Notre civilisation occidentale a, comme le vieil Orient, ses mystères; l'Étrurie est pour nous ce que l'Égypte était avant Champollion. Nous savons bien qu'elle a été habitée par un peuple industrieux, commerçant, artiste et guerrier, rival des Grecs tout en subissant leur influence, longtemps puissant et redouté dans la Méditerranée; mais ce peuple a disparu, nous laissant pour énigme une langue inconnue et, pour preuve de ce qu'il avait été, d'innombrables monuments : vases, statues, bas-reliefs, ciselures, objets précieux pour le travail et la matière.

Sayfa LII

III

ETRÜSK'LER

Batı uygarlığımızın da Eski Doğu uygarlığı gibi gizemleri vardır; Champollion'dan önce Mısır ne ise, Etruria da bizim için öyledir. **Yunanlıların rakibi** olan ve Akdeniz'de uzun süre onların baskıcı ve korkutucu etkilerine maruz kalan **sanayici, tüccar, sanatçı ve savaşçı** bir toplumun Etruria'da yaşadığını çok iyi biliyoruz. Ancak bu toplum, [arkalarında] sır olarak gizemli bir dil, yaşadıklarının kanıtı olarak da birçok vazo, heykel, alçak kabartma, maden oyma, hammadde ve işçilik için gerekli değerli eşya bırakarak tarih sahnesinden silinmiştir.

Sayfa :LV

Les portraits qu'ils nous ont laissés d'eux-mêmes sur leurs tombeaux n'en disent pas davantage. Ces hommes trapus et obèses, au nez courbe et au front fuyant, n'ont rien de commun avec le type grec ou italiote et ne sont pas de la même race que les personnages à traits effilés représentés sur leurs vases.

D'où venaient-ils? Les anciens eux-mêmes l'ignoraient. Trompés par le nom des Tyrrhéniens, qui avaient précédé les Étrusques au nord du Tibre, les Grecs les prirent pour des Pélasges, et les firent voyager de la Thessalie et de l'Asie Mineure jusqu'en Toscane. Mais, au témoignage de Denys d'Halicarnasse, leur langue, leurs lois, leurs usages, leur religion, n'avaient rien de commun avec ceux des Pélasges. Niebuhr et Otf. Müller font sortir les Étrusques ou Rasenas, comme ils se nommaient eux-mêmes, des montagnes de la Rhétie¹. Rien ne s'oppose en effet à ce que les Étrusques, qui plaçaient au nord² la demeure de leurs dieux et leur donnaient le nom scandinave des Ases³, soient regardés comme une tribu asiatique qui, après avoir pénétré en

Sayfa :LVI

Europe par les défilés du Caucase où les Goths passèrent ensuite, aurait laissé au sud la presqu'île des Balkans, occupée par les races pélasgiques, et aurait remonté la vallée du Danube jusqu'aux Alpes du Tyrol. La domination des prêtres, la division en classes rigoureusement séparées et la prédominance du dogme de la fatalité sont des caractères qu'on retrouve de plus en plus prononcés à mesure qu'on recule dans le cours des siècles et qu'on se rapproche davantage de l'Asie.

[1] Tite Live (V, 33), Pline (III, 20), Justin (XX, 5), soutiennent au contraire que les Rhétiens sont des Étrusques réfugiés dans les Alpes après la conquête de la Lombardie par les Gaulois. Niebuhr suppose que la langue singulière de Grœden, dans le Tyrol méridional, est un débris de la langue étrusque. Beaucoup de noms de lieux y rappellent les Rasenas, et le musée de Trente conserve des vases et figurines de bronze avec inscriptions étrusques découverts dans cette province. Tout récemment, en 1877, on a trouvé dans la Valteline, non loin de Côme, des objets étrusques d'une haute antiquité. (*Rev. arch.* de sept 1877, p. 204.) Ogiuli a essayé de prouver, dans le *Giornale Acadico*, la parenté des Germains et des Étrusques. M. Noël des Vergers, qui a cherché la solution du problème surtout dans l'étude des monuments figurés, est disposé à accepter la tradition d'Hérodote, l'origine lydienne. Mais la plastique peut avoir été introduite en Étrurie postérieurement à l'arrivée des Étrusques, par le commerce, ou antérieurement par les Tyrrhéniens. En somme le problème restera insoluble tant que nous ne connaîtrons pas la langue étrusque.

Sayfa LV

Onların mezarlarından kalan portreler, bizi çok fazla aydınlatmıyor. **Eğri burunlu, açık alınlı bu bodur ve şişman adamların** [Etrüsk'lerin], **İtalyan ve Yunan tipiyle** hiçbir ortak özelliği yoktur. Ayrıca vazolarının üzerine resmettikleri ince ve uzun yüz çizgileri olan kişilerle de aynı ırktan değildirler.

Nereden geliyorlardı? Bunu, yaşlıları bile bilmiyordu. Yunanlılar, Tibre'nin kuzeyinde Etrüsk'lerden daha önce yaşamış olan **Tirenya'lıların adını, Pelasge'ler olarak kabul etmekle** yanılgıya düşmüşlerdir. Onları **Tessali'den ve Anadolu'dan Toscan'a kadar** sür-

müşlerdir. Ancak Halikarnaslı Denis'in kanıtladığı üzere dillerinin, yasalarının, geleneklerinin ve dinlerinin Pelasge'lerinkiyle hiçbir ortak yanı yoktur. Niebuhr ve Otf. Müller, kendilerini Etrüsk'ler veya Rasena'lar olarak adlandıran halkın, Rhétie[3] Dağları'ndan geldiğini iddia eder. İskandinavca **Ases** adını verdikleri tanrılarının tapınaklarını kuzeye yapan Etrüsk'lere hiçbir şey engel olmamıştır. Daha sonraları Gotların geçeceği [sayfa LVI] **Kafkas dar boğazlarından Avrupa'ya girdikten sonra bir Asya kavmi olarak kabul edilseler bile,** Pelasjik **ırkları tarafından işgal edilen** Balkan Yarımadası'nı güneyde bırakıp **Tuna** Vadisi'nden Tirol **Alpleri'ne kadar** çıkmışlardır. Eski yüzyıllara doğru gittikçe ve **Asya'ya** daha fazla yaklaştıkça papazların egemenliğinin, çok katı bir sınıfsal katmanlaşmanın varlığının ve kadercilik inancının baskınlığının daha çok sözü edilen unsurlar olduğunu görüyoruz.

3 Tite Live (V, 33), Pline (III, 20), Justin (XX, 5) Lombardiya'nın Galya'lılar tarafından işgal edilmesinden sonra, Rhétien'lerin Alpler'e sığınan Etrüsk'ler olduğu şeklinde tam tersi bir iddiada bulunuyorlardı. Niebuhr, güney Throl'deki Groeden'lerin dilinin Etrüskçenin bir kalıntısı olduğunu iddia etmektedir. Buradaki birçok yer adı, Rasena'ları çağrıştırmakta ve Trente müzesi bu eyalette bulunmuş, üzerinde Etrüsk yazıları bulunan bronz heykelcikleri ve vazoları barındırmaktadır. Çok yakınlarda 1877'de Côme yakınlarındaki Valtelin'de ileri İlk Çağ dönemine ait Etrüsk eşyaları bulunmuştur (Rev. arch. Eylül 1877, s. 204). Ogiuli, Giornale Acadio adlı eserinde Cermenlerle Etrüsk'lerin akrabalığını kanıtlamaya çalışmıştır. Sorunun çözümünü, özellikle resimli eserleri inceleyerek araştıran M. Noel des Vergers ise, Heredot'un onların Lidya kökenli olduğu tezini kabul etmeye hazırdır. Ancak Etruria'daki biçim güzelliği, Etrüsk'lerin gelişinden sonra, ticaret sayesinde veya daha önceleri Tirenyen'ler sayesinde başlatılmış olabilir. Sonuçta bu sorun, Etrüsk dilini bilmedikçe çözülemez olarak kalacaktır.

Sayfa :LXI

Un trait particulier des mœurs étrusques est cependant en contradiction absolue avec les mœurs grecques. Ce peuple sensuel aimait à aiguiser le plaisir par des scènes de mort. Il avait l'usage des sacrifices humains, décorait ses tombeaux de scènes sanguinaires[1] et a donné à ses voisins des sept collines ces jeux de gladiateurs qu'ont imités les villes d'une moitié du monde romain.

[1] Voy. p. 59. Ce dessin, tiré de la pl. XXI de l'*Atlas* de Noël des Vergers, représente Achille immolant des captifs aux mânes de Patrocle. Voici la lecture des noms écrits au-dessus de la tête de chaque personnage et leur transcription par M. Bréal, en allant de gauche à droite: ACHMENRUN (Agamemnon); HINTHIAL PATRUCLES (spectre de Patrocle); VVP (?); ACHLE (Achille); TRUIALS (Trojanus); CHARN (Charon); AIVAS TLMUNUS (Ajax Telamonius); TRUIALS (Trojanus); AIVAS VILATAS (Ajax Oïleus). Cette scène de meurtre répondait si bien aux mœurs des Étrusques que, voulant représenter un épisode de l'*Iliade*, ils ont choisi le seul récit de cette nature qui se trouve dans Homère. Quantité de témoignages des auteurs anciens et ceux qu'ils ont eux-mêmes laissés sur leurs monuments, attestent ce caractère odieux de la société étrusque. Macrobe (*Saturn.*, I. VII) dit que Tarquin faisait immoler des enfants à la déesse Mania, mère des Lares. Quant au personnage ailé qui se tient derrière Achille, je le prendrais volontiers pour le *génie* du héros. Voyez plus loin la doctrine étrusque des *génies*

Sayfa LXI

Bununla birlikte Etrüsk âdetlerinin ilginç bir özelliği, Yunan âdetleriyle tam bir çelişki içinde olmasıdır. Bu sadist toplum, ölüm sahneleriyle tatmin olmayı severdi. İnsanları kurban etme gelenekleri vardı ve mezarlarını kanlı sahneler süslüyordu.[1] Etrüsk halkı, Roma dünyasındaki şehirlerin yarısının taklit ettiği bu glâdyatör oyunlarını, dört bir yanındaki komşu ülkelere yaymıştır.

1 Bkz. s. 59 Noël des Vergers'in Atlas [adlı eserinin] XXI. sırasından alınan bu resim, Achille'nin Patrocle kutsal ruhları adına tutsakları kılıçtan geçirmesini temsil ediyor. İşte soldan sağa doğru, M. Bréal tarafından her kişinin kafasının üzerinde yazılı olan adların okunuşu ve yazılışı: ACHMENRUN (Agamemnon); HINTRIAL PATRUCLES (Patrocle hayaleti); VVP (?); ACHLE (Achille); TRUIALS (Trojanus); CHARN (Charon); AIVAS TLMUNUS

(Ajax Telamonius); TRUIALS (Trojanus); AIVAS VILATAS (Ajax Oileus). Bu sahne, İlyada destanını temsil etmek isteyen Etrüsk'lerin geleneğine tıpatıp uymaktaydı. Homer'de bulunan bu niteliği, tek anlatı olarak seçmişlerdi. Eski yazarların kanıtlarının çokluğu ve eserlerinde bizzat kendilerinin bırakmış olduğu kanıtlar, Etrüsk toplumunun bu cani özelliğini doğrulamaktadır. Macrobe, (Saturn, I) Tarquin'in çocukları kılıçtan geçirterek Lar'ların annesi Mania tanrıçasına kurban ettiğini belirtmektedir. Achille'nin arkasında duran kanatlı kişiye gelince, ben onu kolayca kahramanın doğaüstülüğü olarak kabul ediyorum. Daha sonraki [bölümlerde bulunan] Etrüsk'lerde doğaüstü varlıklara inanç bölümüne bakınız.

Sayfa :LXI

« Alors presque toute la péninsule, des Alpes au détroit de Messine, se trouva sous leur

Sayfa :LXII

puissance' », et les deux mers qui baigueut l'Italie prirent et gardent encore, l'une le nom même de ce peuple *Tuscum mare*, la mer de Toscane, l'autre celui de sa colonie d'*Adria*, l'Adriatique.

Malheureusement l'union manquait à cette vaste domination. Les Étrusques étaient partout, sur les bords du Pô, de l'Arno et du Tibre, au pied des Alpes et dans la Campanie, sur l'Adriatique et sur la mer Tyrrhénienne; mais l'Étrurie où était-elle? Comme l'Attique sous Cécrops, comme les Éoliens et les Ioniens en Asie, les Achéens dans la Grèce, les Salentins et les Lucaniens en Italie, les Étrusques se divisaient, dans chaque contrée occupée par eux, en douze peuples indépendants, que réunissait cependant un lien fédératif, sans qu'il y eût pour toute la nation de ligue générale

Sayfa LXI

"Şu hâlde, Alpler'den Messina Boğazı'na kadar hemen hemen tüm yarımada, onların yönetimindeydi." [sayfa LXII] İtalya'yı çevreleyen iki denizden biri, Tuscum Mare halkıyla aynı adı taşıyan Toscana Denizi adını alır ve günümüzde de aynı adla anılır; diğeri ise Adria kolonisinin adı olan Adriatik [denizi]'tir.

Bu geniş egemenlikte ne yazık ki bir bütünlük yoktu. Etrüsk'ler her yerdeydiler; Tibre'nin, Aron'un, Po'nun kıyılarında, Alpler'in eteğinde, Kampani'de, Adriatik ve Tiren Denizi'nde. Ama Etruria tam olarak neredeydi?

Attika'lıların Kekrops yönetimi altında, Eolya'lılar ve İyon'ların Asya'da, Aka'ların Yunanistan'da, Selantin'ler ve Lakonya'lıların İtalya'da olduğu gibi, Etrüskler de tüm ulus için genel bir birlik bulunmasa da federal bir bağın bir araya getirdiği 12 bağımsız halkın işgal ettiği birçok bölgeye bölünmüştü.

Sayfa :LXII

Mais, peu à peu, le lien se relâcha, et les Étrusques, qui s'étaient présentés d'abord comme un grand peuple, ne

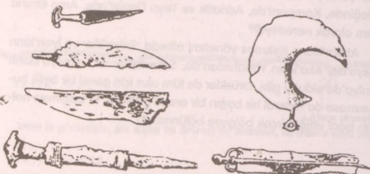
Sayfa :LXIII

furent point échapper à ce morcellement politique que, jusqu'à nos jours, l'Italie a tant aimé.

Sayfa LXII-LXIII

Ama bu [federal] bağ, yavaş yavaş gevşemişti. Önceleri büyük bir toplum olarak bilinen Etrüsk'ler, İtalya'nın günümüze kadar çok sevdiği politikanın bu parçalanmasından hiçbir biçimde kaçamamıştır.

Sayfa :LXIII **Tantôt quelques-uns**

* Armes en bronze trouvées à Bologne ². * * Outils en bronze trouvés à Bologne ².

d'entre eux comme magistrats annuels, tantôt un seul comme roi ², gouvernaient la cité, mais avec un pouvoir limité par les priviléges de cette aristocratie sacerdotale qui avait uni en d'indissolubles liens la religion, l'agriculture et l'État.

* "Bologne'de bulunan silâhlar[2] ** Bologne'de bulunan aletler."

¹ En 1871, on a mis au jour trois cent soixante-cinq tombeaux etrusques à la Chartreuse, près de Bologne, et aux environs de Villanova de nombreux objets préhistoriques rappelant ceux des cités lacustres de la Suisse. En 1877, une seule fouille, à Bologne, a fait mettre la main sur une amphore haute de 1ᵐ,40, large de 1ᵐ,20, enfouie sans doute au moment d'une invasion et qui contenait quatorze mille objets en bronze, ustensiles, armes et parures. Ces bronzes étaient alors des objets précieux et fort chers qu'un commerce à la fois craintif et hardi répandait de là en Italie et dans les pays transalpins. (*Rev. arch.* de juin 1877.) Le comte Gozzadini fait remonter ces bronzes au dixième siècle avant J. C.

² *Tædio annuæ ambitionis regem creavere* (Tite Live, V, 1).

Sayfa LXIII

Din, tarım ve devlet, papazlardan oluşan bu soylu sınıfın ayrıcalıklı olanları tarafından sağlam bağlarla birbirine bağlanmıştı. Bazıları bir yıllığına üst düzey yöneticiler olarak, bazıları da tek bir kral gibi bu kişilerin tekelinde olan bir güçle siteyi yönetiyordu.

---

2 1871'de, Bologne yakınlarındaki Chartreuse'de üç yüz altmış beş Etrüsk mezarı ve Villanova civarlarında ise İsviçre'deki göllerin altında bulunan şehirlerinkine benzer tarih öncesine ait çok sayıda eşya ortaya çıkarılmıştır. 1877'de Boulogne'deki tek bir kazı, 1 metre 40 santimetre yüksekliğinde ve 1 metre 20 santimetre genişliğinde kuşkusuz bir istilâ sırasında toprağa gömülmüş olan içinde on dört bin bronz eşya, kap kacak, silâh ve süs eşyası bulunan iki kulplu, dibi sivri, dar boyunlu karnı geniş bir testinin bulunmasını sağlamıştır. Bu bronzlar, o sıralarda bu ülkeden İtalya'ya ve Alpler'in ötesine yayılmakta olan, cesur olduğu kadar ürkek de olan bir ticaret adına oldukça değerli ve pahalı eşyalardı. (Rev. arch. Haziran 1877) Gozzadini bu bronzların M.Ö. 10. yüzyıla ait olduğunu söylemektedir.

Sayfa :LXV

Les autres peuples italiens vivaient épars dans des bourgades (*vicatim*) : les Étrusques eurent toujours des villes murées et ordinairement placées sur de hautes collines, comme autant de forteresses qui dominaient le pays. Guerriers, agriculteurs et marchands, ils combattaient,

Sayfa :LXV

* Vases de bronze trouvés à Bologne (p. LXIII, n. 2).

desséchaient les marais et creusaient des ports. L'Inde et l'Égypte, qui se croyaient éternelles, dépensaient des siècles à de grandioses inutilités; la Grèce couvrait de temples ses promontoires, de statues ses routes, de portiques les rues et les places de ses villes. Ici, c'était le génie désintéressé des arts; là, le sentiment profondément religieux et l'espérance d'une durée sans fin. Mais l'Étrurie savait quand elle et ses dieux devaient mourir, et, pressée de vivre et de jouir avant cette fin prévue, elle ne prodiguait le temps et les hommes qu'en des travaux utiles, perçant des routes, ouvrant des canaux, détournant les fleuves, ou entourant ses villes d'infranchissables murailles.

* Bologne'da bulunan bronz vazolar

Sayfa LXV

Diğer İtalyan toplumları, küçük kasabalarda (Vicatim) dağınık olarak yaşıyorlardı. **Etrüsk'lerin her zaman, genellikle yüksek tepeler üzerine kurulu, duvarlarla çevrili, ülkeyi hâkimiyetine almış gi-**

bi görünen yeterli sayıda kale gibi şehirleri vardı. Savaşçılar, çiftçiler ve tüccarlar savaşıyorlar, bataklıkları kurutuyor ve liman kentleri yapıyorlardı. Kendilerini ebedî zanneden Mısır ve Hindistan, gereksiz görkemli eserlere yüzyıllarını harcıyordu. Yunanistan, en yüksek tepelerini tapınaklarla, yollarını heykellerle, şehirlerin meydanlarını ve sokaklarını sütunlarla donatıyordu. [Yunanistan'daki] bu durum, sadece sanat kaygısı taşıyan bir dehaydı. Oysa [Mısır ve Hindistan'da] derin dinî duygular ve sonsuzluğun umudu işleniyordu. Ama Etruria, kendisinin ve tanrılarının ne zaman öleceğini biliyordu. Bu öngörülmüş sondan önce doyasıya yaşamak ve yaşamın tadını çıkarmak zorunda olan Etruria, zamanı ve **insanları sadece yollar ve kanallar açmak, nehir yataklarını değiştirmek ya da şehirlerini aşılamayan yüksek duvarlarla çevrelemek gibi yararlı işlerde kullanıyordu.**

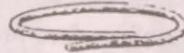
Sayfa :LXVI

Les eaux, contenues ou détournées, livrèrent à l'agriculture

Sayfa :LXVI

* Bijoux en bronze*

des terres fertiles; les villes s'y multiplièrent, et, du Piémont à l'Adige, on trouve des inscriptions étrusques, des bronzes, des vases peints, etc., souvenirs de la domination d'un peuple industrieux.

* "Bronz takılar."

[3] L'excellent minerai de l'île d'Elbe était apporté à Populonia, où étaient établies de grandes fonderies. L'île n'est séparée du continent que par un canal large de 10 kilomètres

Sayfa LXVI

Yatağı değiştirilerek biriktirilen sular, tarıma elverişli verimli toprakları taşırlar, burada çok sayıda şehir vardır. Piémont'tan Adige'ye kadar, sanayi toplumunun egemenliğinin izlerini taşıyan **Etrüsk yazıtlarına, bronzlara, boyalı vazolara vb. rastlanır.**

3.**Elbe** adasındaki **değerli maden filizi,** büyük döküm evlerinin bulunduğu Populonia'ya götürüldü. Ada, kıtadan sadece 10 km genişliğinde bir kanalla ayrılır.

Sayfa :LXIX

Quand les Phocéens vinrent, en 556, chercher dans ces mers une autre patrie, les Étrusques s'unirent aux Carthaginois contre ces Grecs que les deux peuples rencontraient et combattaient partout.

Sayfa LXIX

Karşılaştıkları her yerde savaşan Etrüsk'ler ve Kartaca'lılar, **Phocéen'ler 556'da** başka bir yurt aramak için bu denizlere **geldiklerinde,** Yunanlılara karşı birleşirler.

Sayfa :LXX

Aussi les Étrusques prirent-ils parti pour Athènes contre Syracuse.

Sayfa LXX

Böylece **Etrüsk'ler, Syracuse'ye karşı Atina'nın yanında yer almışlardır.**

Sayfa :LXXI

Menacés au nord par les Gaulois, au centre par Rome, au sud par les Grecs et les Samnites, ils perdirent la Lombardie, la rive gauche du Tibre et la Campanie, où les Samnites s'emparèrent de Volturnum, dont ils égorgèrent. dans une nuit les habitants : a la fin du cinquieme siècle (av. J. C.), ils ne gardaient plus que la Toscane.

Sayfa LXXI

Kuzeyde Galya'lılar, güneyde ise Yunanlılar ve Samnit'ler tarafından tehdit edilen Etrüsk'ler; Lombardiya'yı, Tibre'nin sol yakasını ve Volturnum'u işgal ederek bir gecede halkını katleden Samnit'lerin bulunduğu Campania'yı kaybetmişlerdir. M.Ö. 5. yüzyılın sonunda Etrüsk'lerin elinde sadece **Toskana** kalmıştı.

Sayfa :LXXII

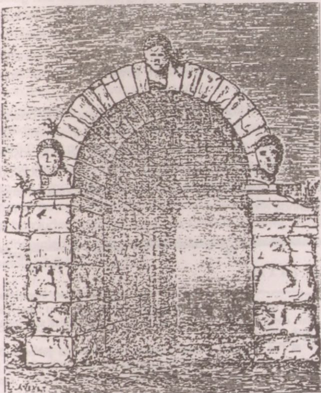
L'Étrurie ne s'en releva plus. Son organisation sociale avait péri; sa langue aussi disparut. De tant de puissance, de gloire, d'art et de science, une seule chose survécut : jusqu'aux derniers jours du monde antique, l'aruspice toscan conserva son crédit auprès du peuple des campagnes. Nul ne savait mieux lire dans les entrailles des victimes, dans les éclats de la foudre, dans les phénomènes de

Sayfa :LXXIII

la nature. Vaine science qui reposait sur le dogme énervant de la fatalité et qui engourdit ce peuple jusqu'à la mort.

Il a pourtant joué un rôle considérable dans la civilisation de l'Italie : non par les idées, car il n'a rien donné à la pensée humaine, ni

Sayfa :LXXIII

* Porte de Volterra (. LXXIV).

par l'art, puisque, pour les œuvres élevées, le sien a peu d'originalité; mais par sa conception utilitaire de la vie, par son industrie et par l'influence qu'il exerça sur Rome.

* Volterra kapısı

Sayfa LXXII

Bundan sonra **Etruria, kendini toparlayamadı. Toplumsal yapısı çöktü ve dili de kayboldu.** O kadar güçten, zaferden, sanattan ve bilimden geriye tek bir şey kaldı: İlk Çağ dünyasının son günlerine kadar **Toskan kâhini,** köylerdeki **halk üzerindeki etkisini korudu.** [sayfa LXXIII] Hiç kimse, kurban edilen insanların iç organlarını, şimşeğin ışığını ve doğa olaylarını ondan daha iyi yorumlayamazdı. Bu, halkı yok oluncaya kadar uyuşturan, gevşeten kadercilik inancına dayalı boş bir bilimdir.

Bununla birlikte kâhin, İtalya'nın uygarlaşmasında önemli bir rol oynamıştır, ama bunu fikirleriyle gerçekleştirmemiştir. Çünkü onun eserleri, diğer seçkin eserlere göre orijinal özellikler taşımadığı için sanatsal anlamda insan düşüncesine hiçbir katkıda bulunmamıştır. Ancak **beceriklilıği ve yaşamdan yararlanma anlayışıyla** Roma üzerinde etkili olmuştur.

Sayfa :LXXIV

Mais l'art augural n'était qu'un assemblage de règles puériles qui enchaînaient l'esprit et ont fait d'eux d'abord, des Romains ensuite, le peuple le plus formaliste de l'univers.

Si l'on excepte les Grecs établis sur les rives des golfes de Naples et de Tarente, ils étaient la plus policée des nations italiennes. Leurs artisans étaient habiles, leurs nobles aimaient la pompe dans les cérémonies, la magnificence dans les costumes, et ils donnèrent ces goûts à Rome avec leurs courses de chevaux et leurs combats d'athlètes. Ils lui donnèrent aussi leur massive architecture, qui était une lourde imitation de l'ordre dorique. Le temple de Jupiter, sur le Capitole, lui dut cet aspect écrasé qui convenait si bien à la pesante imagination romaine, mais si peu au Dieu du ciel immense. La porte de Volterra et la *Cloaca Maxima* prouvent qu'ils surent construire des arcs et des voûtes, ce que les Grecs de la grande époque ne savaient plus faire.

Sayfa LXXIV

Ancak falcılık sanatı, insan zekâsını zincire vuran çocukça kuralların bir araya getirilmesinden ibarettir ve bu, önce Etrüsk'lerin daha sonra da Romalıların **dünyanın en biçimci toplumu** olmalarına neden olmuştur.

Tarente ve Napoli Körfezi kıyılarına yerleşmiş olan Yunanlıları saymazsak Etrüsk'ler, İtalyan uluslarının içinde en uygar olanlarıydı. Zanaatkârları yetenekliydi, soyluları törenlerde görkemi ve giysilerde gösterişi severdi. **Onlar, bu zevklerini at yarışlarıyla ve atletizm müsabakalarıyla Roma'ya taşımışlardır. Ayrıca Dor stilinin kaba bir taklidi olan ağır mimarilerini de ona** [Roma'ya] **yansıtmışlardır. Capitole üzerindeki Jüpiter tapınağı, Roma hayal gücünün sıkıcılığına çok uygun düşen, ama sonsuz gökyüzünün tanrısına hiç de uymayan bu ezik görüntüyü ona** [Dor stilinin kaba bir taklidi olmasına] **borçludur. Volterra kapısı ve Cloaca Maxima, Yunanlıların ileri dönemlerinde bile yapmayı bilmedikleri tavan ve kemerleri yapmayı bildiklerini kanıtlar.**

Sayfa :LXXIV

Mais, tandis que les Romains plaçaient, comme nous, les tombeaux à la surface du sol, les Étrusques creusaient sous terre ou dans le roc de leurs collines des chambres funéraires dont quelques-unes, par exemple dans la vallée de Castel d'Asso, ont un singulier rapport avec celles qu'on voit près de Thèbes en Égypte

Sayfa LXXIV

Ancak Romalılar, mezarlarını bizim gibi toprağın üzerine yapmalarına rağmen Etrüsk'ler, cenaze odalarını yerin altına ya da tepelerdeki kayalara oyuyorlardı. Örneğin Castel d'Asso Vadisi'ndeki birkaç mezar odası, **Mısır'daki Thèbes** [Teb] yakınlarında bulunan mezar odalarıyla ilginç bir benzerlik gösterir.

Sayfa :LXXVI

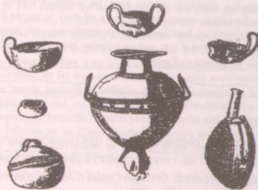
Ensevelir les chefs sous de grands *tumuli* était une coutume des Scythes, des Germains, des Celtes et des Lydiens, par conséquent des Pélasges : il est donc naturel de la retrouver en Étrurie, surtout dans la région où les Tyrrhènes s'étaient établis.

Sayfa LXXVI

Yöneticileri **büyük höyüklerin altına gömmek İskitlerin, Cermenlerin, Kelt'lerin, Lidyalıların** ve dolayısıyla Pelasge'lerin **bir âdetiydi**. Şu hâlde Etruria'da, özellikle de Tiren'lilerin yerleşmiş olduğu bölgede buna [bu geleneğe] rastlamak doğaldır.

Sayfa :LXXIX

La ville est détruite, mais sa nécropole subsiste, creusée dans le roc comme les tombes de Médinet-About. La façade est d'ordre dorique, caractère général de l'architecture étrusque, et les portes, plus petites en haut qu'en bas, les décorations en relief, les moulures, rappellent les monuments des rives du Nil. Soana, Norchia, ont aussi leur vallée des tombeaux; ceux de Castel d'Asso étaient encore inconnus en 1808. Un peuple immense s'agitait autrefois dans ces solitudes où le voyageur n'ose plus

* Bronz ev aletleri * Ustensiles en bronze *.

Sayfa :LXXIX

s'aventurer dès qu'il sent les tièdes et mortels effluves du printemps de la Maremme.

Les fouilles étrusques nous ont livré une innombrable quantité de bronzes, de terres cuites, de bijoux et d'ustensiles domestiques d'un travail remarquable. Leur toreutique était renommée, même à Athènes; partout on recherchait les ciselures, candélabres, miroirs de bronze gravé, coupes et bijoux d'or, venus du pays des Tyrrhènes, et lorsque, il y a quelques années, le musée Campana nous a fait connaître ces merveilles, l'orfévrerie moderne a dû se mettre, pour

Sayfa :LXXX

un temps, à la mode étrusque.

Sayfa LXXIX

Şehir yıkılmış, ama Medinet-About mezarları gibi kayaların içine kazılmış olan kent mezarlığı ayakta kalmıştır. Dış yüzeyi, Etrüsk mimarîsinin genel özelliği olan Dor tarzındadır. Yukarıdaki kapılar, aşağıdaki kapılardan daha küçüktür. Kabartmalı süslemeleri ve silmeleri Nil Nehri kıyılarındaki yapıları hatırlatır. Soana ve Norchia'da da mezar vadileri vardır; Castel d'Asso'daki mezarlar, 1808'de hâlâ bilinmiyordu. Herhangi bir gezginin Maremme ilkbaharının ılık ve dayanılmaz kokularını duyar duymaz macera yaşamaya artık cesaret edemeyeceği bu ıssız yerlerde, vaktiyle çok büyük bir toplum yaşıyordu.

Etrüsk kazıları, bize sayısız bronzlar, pişirilmiş topraklar, mücevherler, özenle yapılmış ev aletleri sunmuştur. Oymacılıklarının ünü, Atina'ya bile yayılmıştı. Her yerde Tiren ülkesinden gelen maden işlemeleri, büyük şamdanlar, bronz işlemeli aynalar, kupalar ve altın takılar aranıyordu. Birkaç yıl önce Campana Müzesi, bize bu harika şeyleri tanıttığı zaman modern kuyumculuk, belli bir dönem [sayfa LXXX] **Etrüsk modasını izlemek durumunda kalmıştı.**

Sayfa :LXXX

La poterie rouge d'Arezzo, la poterie noire de Chiusi sont purement étrusques. La forme est parfois bizarre, mais souvent aussi très-élégante. Les ornements en relief qui les décorent, les animaux fantastiques qu'on y voit, sphinx, chevaux ailés, griffons, sirènes, rappellent des motifs familiers aux artistes orientaux et nous conduisent à la conclusion que nous avons déjà présentée sur les sources diverses de la civilisation étrusque.

Il est même quelques-uns de ces vases qu'on pourrait prendre pour

Sayfa :LXXXI

les canopes égyptiens, ces urnes dont le couvercle est une tête d'homme. Parmi les specimens que nous donnons se trouve une aiguière en forme de poisson; le musée Campana en a une autre en forme d'oiseau. — Les savants s'accordent à considérer ces vases noirs comme fort anciens, et Juvénal prétendait déjà que le bon roi Numa n'en avait point d'autres :

Sayfa LXXX

Arezzo'nun kırmızı çömlekçiliği ve **Chiusi**'nin siyah çömlekçiliği **tamamen Etrüsk** tarzıdır. **Şekli bazen garip, ama aynı zamanda genelde çok şıktır. Bunları süsleyen kabartma motifler ve üzerinde gördüğümüz fantastik hayvan figürleri (sfenksler, kanatlı atlar, kartal başlı atlar, deniz kızları), doğulu sanatçılara özgü motifleri hatırlatır ve bizi, daha önce tanıttığımız Etrüsk uygarlığının farklı**

kaynaklarında ulaştığımız sonuca götürür.

[sayfa LXXXI] Kapakları insan başı şeklinde olan bu kavanozları ve bu vazoların bazılarını **Mısır "canop"ları** olarak da kabul edebiliriz.

Verdiğimiz örneklerde balık şeklinde bir ibrik vardır. Campana Müzesi'nde bu ibriğin bir de kuş şeklinde olanı vardır. Bilim adamları, bu siyah vazoların çok eski olduğu konusunda hemfikirdirler. Juvenal, iyi kral Numa'nın bu vazolardan başka hiçbir vazoya sahip olmadığını iddia etmiştir.

Sayfa :LXXXI

Quant aux vases peints, ils sont imités des vases grecs ou ont été importés par le commerce très-actif que l'Italie faisait avec tous les pays qui bordent la Méditerranée orientale : l'Égypte, la Phénicie, Chypre, Rhodes, surtout avec la Grèce asiatique et européenne

Sayfa LXXXI

Boyalı vazolarsa İtalya'nın Akdeniz kıyılarındaki Mısır, Fenike, Kıbrıs, Rodos ve **özellikle de Asya ve** Avrupa **Yunanistan'ı** gibi ülkelerle yaptığı aktif ticaretle ithal edilmiş veya Yunan vazolarından taklit edilmiştir.

Sayfa :LXXXII

Le plus admirable des vases antiques est sorti des fouilles de Chiusi, et puisqu'un habitant de Vulci avait estimé un vase panathénaïque assez précieux pour le faire ensevelir avec lui, mettons à côté de ce que l'Étrurie a fait, ce qu'elle a aimé.

Sayfa LXXXII

Antik vazoların en hayranlık uyandıranı Chiusi kazılarından çıkmıştır ve mademki Vulci'li bir kişi, oldukça değerli panathenaïque vazosunun kendisiyle birlikte gömülmesini istemiş, öyleyse Etruria'nın yaptıklarını bir kenara bırakıp güzel şeylerini ele alalım.

L'ÉVOLUTION DE L'HUMANITÉ

SYNTHÈSE COLLECTIVE

Dirigée par HENRI BERR

LA MÉSOPOTAMIE

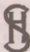
LES CIVILISATIONS BABYLONIENNE ET ASSYRIENNE

Avec 1 carte et 60 figures dans le texte.

PAR

L. DELAPORTE

ANCIEN ATTACHÉ DES MUSÉES NATIONAUX,
PROFESSEUR A L'INSTITUT CATHOLIQUE DE PARIS.

1652

LA RENAISSANCE DU LIVRE

78, BOULEVARD SAINT-MICHEL, 78, PARIS

1925

ULUSAL MÜZELERİ KORUMA ENSTİTÜSÜ ÜYESİ
İNSANLIĞIN GELİŞİMİ
ORTAK SENTEZ
HENRI BERR

MEZOPOTAMYA

BABİL VE ASUR UYGARLIKLARI
Metinde 1 harita ve 60 desen kullanılmıştır.

Yazar: L. DELAPORTE
Ulusal Müzeler Eski Ataşesi
Paris Katolik Enstitüsü Öğretim Görevlisi

Yayın Evi: LA RENAISSANCE DU LIVRE
(KİTABIN YENİDEN DOĞUŞU)
78, BOULEVARD SAINT-MICHEL, 78, PARIS

Yıl: 1923

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1652
Yazar : L [ous Joseph] Delaporte
Cild : Siyah
Ebadı :
En : 14 cm.
Boy : 20 cm.
Sayfa Adedi : XIV + 424
Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Ön Söz [Özet]

4. ciltte eski doğunun genel tarihi içinde, Mezopotamya imparatorlukları ve toplumları; 7. ciltte ise Mısır incelendi. Bu cilt ise, Babil ve Asur uygarlıklarının insanlığın gelişimine katkılarını ve rollerini belirlemeye yöneliktir.

Birçok cildin tarafsız sentezlere yer vermesine rağmen, bu iki büyük Mezopotamya imparatorluğunun her yönünü bilemiyoruz. Hiç şüphesiz Mezopotamya'nın kronolojik çerçevesi istenildiği gibi oluşturulamadı. Irklar sorunu, sonuçlanmış olmaktan çok uzak veya belki de çözümü imkânsızdır.

Anadolu, birçok toplumun, ırkın, olayın ve göçlerin beşiğidir. Etnik kökenleri çok farklı olan grupların hareketlerinde, ilk plânda görülen Samîlerdir. Daha sonra Sümerler, Elam'lılar, Kassit'ler, Hititler ve Mitaniç'ler.

Toplumlarda, özellikle Asurlularda savaş çok önemli bir rol oynadı. Askerî kurumları çok iyi gelişmişti. Asur'da savaş sadece bir araç değildi, aynı zamanda bir zafer elde etmek gibiydi. Kaynaklara göre savaşlar, Asur krallarının zaferlerini ölümsüzleştiren ve insanlık "vahşetinin" en korkunç ifadesini anlatan, artıran bir araçtı.

Savaşın bu efendileri, bu garip Asur halkı, (bu konuda bunlarla benzerlik taşırlar) tarihte kanlı bir iz bırakırlar. Babil, İsrail, Fenikeliler ve Lidyalılar üzerinde etkili olan bu toplumlar, Hititler ve Yunanlılar üzerinde de etkin bir rol oynadılar.

Babil, Samî ve Sümer unsurlarının bir karışımı gibidir. Birçok alandaki gelişimleri, yenilikleri, kültürleri, bilgileri Samîlere atfetmek gerekir.

Manduk, Istar, Asur, Babil bahçeleri yerlerini, Sarganid'lerin ve Nabuşodorosor'un devasa saraylarını ve insan üstü görkemlerini kana susamış bir despotluğa bıraktılar.

Buna karşın; birçok yeniliğin, gelişmenin, insan toplumunun gelişiminin, çalışma tekniğinin, iletişim araçlarının ve doğanın tanınması bu dönemde başlamıştır.

HENRI BERR

Sayfa : XI

Ce que les Assyriens ont transmis, ce sont donc certains progrès d'organisation sociale; ce sont des techniques et un art; ce sont enfin des mythes et des connaissances, — un savoir faux et un savoir réel. En Chaldée et en Assyrie, les cadres sociaux de la vie humaine se sont consolidés. Égoïstes et pratiques, si ces peuples se meuvent dans l'atmosphère religieuse dont nous avons parlé (4), s'ils attribuent toujours une origine religieuse au pouvoir, et au roi un caractère sacré (5), ils se font volontiers

Sayfa : XII

de la religion un instrument et il leur arrive plus aisément qu'à d'autres de s'en affranchir.

Sayfa XI-XII

Asurluların etkileri, sosyal oluşumlarda gerçekleştirdikleri bazı ilerlemelerdir. Bunlar; sanatsal ve teknik ilerlemeler, mitler ve inanışlardır.

Kalde'de ve Asur'da insan yaşamının sosyal çerçeveleri belirginleşmişti. Daha önce sözünü ettiğimiz dinî ortamda yoğrulan bu bencil ve pratik halklar, her zaman devlete dinî bir kimlik ve **krala kutsal bir kişilik yüklerler,** dini bir araç olarak kullanırlar ve kendilerinin kurtulmasının, başkalarına göre daha kolay olduğuna inanırlar.

Sayfa : XII

L'organisation économique, chez eux, est singulièrement avancée, et le contrat, en particulier, y joue un rôle aussi important, sans doute, que « dans le droit attique du IVe siècle avant J.-C., dans le droit romain du début de notre ère, ou dans le droit français du début de la Renaissance »

Sayfa XII

Ekonomik yapılanma, onlarda eşi görülmemiş bir şekilde ileridir ve sözleşme, özellikle M.Ö. 4. yüzyılın Atik hukuku çağımızın başlangıcındaki Roma hukukunda ya da Rönesansın başındaki Fransız hukukunda olduğu kadar önemli bir rol oynadığına şüphe yoktur.

Sayfa : XIV

Calcul, écriture, cosmologie, voilà — dans cette lente formation du psychisme, dont il a été précédemment question (2) — des éléments nouveaux, et d'avenir, voilà les fécondes inventions mésopotamiennes.

Sayfa XIV

Daha önce sözü edilen döneme özgü **kişiliğin bu yavaş oluşumunda** matematik, yazı, kozmoloji Mezopotamyalıların yararlı buluşları olup geleceğe de hizmet etmektedir.

Sayfa : 4

Il a fallu les fouilles de la Délégation en Perse pour multiplier les textes rédigés en cette langue, l'anzanite, que parla ent les habitants non-sémites de l'Élam.

Sayfa 4

Elam'da yaşayan Samî olmayan halkın konuştuğu Anzanit dilinde yazılmış metinleri çoğaltmak için, bir kazı heyetinin İran'da yapacağı kazılara ihtiyaç vardı.

Sayfa : 6

La littérature babylonienne et assyrienne est extrêmement variée. Les milliers de textes, originaux ou copies antiques, maintenant conservés dans les musées d'Europe et d'Amérique, se répartissent sur une période qui remonte au delà de l'an 3000 avant notre ère et descend jusqu'au premier siècle.

Sayfa 6

Babil ve Asur edebiyatı oldukça çeşitlidir. Asıl veya antik kopyalardan oluşan binlerce metin, şimdi Amerika veya Avrupa müzelerinde korunmaktadır. **Günümüzden 3000 yıl öncesine kadar ulaşan ve birinci yüzyıla kadar inen bir döneme yayılır.**

Sayfa : 7

la plaine élevée de Mésopotamie, où s'établiront les Assyriens, dont il est séparé par une ligne qui part de Hit, sur l'Euphrate, et atteint le Tigre un peu au-dessus du confluent de l'Adhem;

Sayfa 7

Asurluların yerleşeceği yüksek Mezopotamya ovası, Fırat üzerindeki Hit'ten başlayan bir çizgi ile ayrılır ve Diyarbakır su kavşağının biraz üstündeki Dicle'ye kadar ulaşır.

Sayfa : 13

L'homme qui s'établit dans ces parages, dès qu'ils sont habitables, possède déjà une haute culture. Pour se mettre à l'abri de l'inondation, il bâtit des villes sur des escarpements artificiels ; il construit des maisons et des temples en briques, possède de nombreux troupeaux de gros et de petit bétail ; il sait irriguer ses cultures, creuse des canaux et fabrique des machines d'arrosage ; il travaille le cuivre et l'argent, façonne des armes en métal ; si sa sculpture est encore rude et naïve, son écriture témoigne d'un grand développement : elle n'est plus simplement pictographique, et à côté de signes idéographiques se rencontrent des signes purement phonétiques. Dans les couches les plus profondes, on trouve cependant des traces de l'industrie néolithique, silex taillés importés des régions montagneuses.

Sayfa 13

Bu yerleşmeye elverişli bölgelere yerleşen insan, daha o andan itibaren ileri bir kültüre sahip olur. Buralara yerleşen insan, selden korunmak için, yapay yükseltiler üzerinde şehirler inşa eder. Tuğladan evler, tapınaklar inşa eder, küçük ve büyük baş hayvan sürülerine sahip olur, ekinlerini sular, kanallar açar, sulama makinaları üretir. Altını ve bakırı işler, metalden silâhlar yapar; heykelciliği henüz kaba ve naif olmasına rağmen, yazı biçimi büyük bir gelişmenin varlığını kanıtlar. Artık tamamen sembolik bir yazı biçimi değildir, düşünce bildiren işaretlerin yanında, tamamen fonetik (sesletimsel) işaretlere de rastlanır. En derin katmanlarda bulunan dağlık bölgelerden getirilerek işlenmiş silekslerde, Neolitik Döneme ait çalışmaların izleri görülür.

Sayfa : 16

Les caravanes de Babylone descendront, le long de la côte méditerranéenne, jusqu'au delta du Nil, préparant les voies aux Assyriens et à Nabuchodorosor. En Asie Mineure, au cours du troisième millénaire, l'écriture cunéiforme sur tablette d'argile est adoptée par des sémites adorateurs d'Ashour, dont l'art manifeste déjà certains caractères qui distingueront les œuvres des Hittites et des Assyriens.

Sayfa 16

Babil kervanları, Akdeniz kıyısı boyunca Nil deltasına kadar ineceklerdir. Böylece Nabuşodorosor'a ve Asurlulara yollar yapmış olurlar. Anadolu'da üçüncü bin yıl döneminde, kil tabloları üzerindeki çivi yazısı Ashour'daki Samî tapınanları tarafından uyarlanır ve sanatı Hitit ve Asya eserlerini ayırt edecek bazı özellikler ortaya koyar.

Sayfa : 17

La plaine est habitée par deux races distinctes : au sud, des non-sémites ; au nord, des sémites. Quels furent les premiers venus et durent-ils céder une partie de leur territoire ? La tradition n'en garde pas le souvenir ; elle note seulement que tantôt une ville du nord, tantôt une ville du sud, tantôt même une ville étrangère conquiert l'hégémonie et exerce une suprématie plus ou moins éphémère. Un des plus anciens documents témoigne de l'intervention d'un roi de Kish, ville de la partie septentrionale, entre les gens d'Oumma et ceux de Lagash, qui appartiennent au groupe du sud.

Les non-sémites sont appelés Sumériens, du nom de Sumer par lequel leurs voisins sémites désignaient leur territoire. Souvent aussi, dans les plus anciens documents, cette région, appelée Kengi en langue sumérienne, est simplement nommée *kalam*, « le Pays », par opposition à *kourkour*, « les contrées », expression qui s'applique en général à tout le monde habité, mais plus particulièrement à ce qui n'est pas Sumer.

Sayfa 17

Ova, iki farklı ırk tarafından paylaşılıyordu: Güneyde Samî ırkından olmayanlar, **kuzeyde ise Samîler. İlk gelenler ve topraklarının bir kısmını bırakmak zorunda kalanlar** kimlerdi? Tarihsel kaynaklarda, bu konuya dair pek bilgi yoktur. Sadece, bazen bir kuzey şehrinin, bazen bir güney şehrinin, hatta bazen de farklı bir şehrin hakimiyeti kazandığından ve uzun veya kısa süreli bir üstünlük kurduğundan bahsedilir. En eski belgelerden biri, **kuzeydeki Kiş şehri kralının Umma insanlarıyla, güney gruba ait olan Lagaş'lılar arasındaki** bir müdahalesini kanıtlamaktadır.

Samî ırkından olmayanlar, Sümerliler olarak anılırdı ve komşuları Samîlerin topraklarını Sümer diye adlandırırlardı. Çok eski belgelerde bu bölge, genellikle Sümer dilinde **"Kengi" olarak geçer ve "Bölgeler" anlamına gelen "Kurkur"un tersine "Ülke" anlamına gelen "Kalam" ismine dönüşür. "Bölgeler" genellikle oturan halkın tümünü içine alan, ama özellikle Sümer'e ait olmayan anlamında bir ifadeydi.**

Sayfa : 17

Sa domination s'étend sur Nippour, la capitale religieuse et ville la plus septentrionale, sur Our, Ourouk, Larsa...

Sayfa 17

Lugalzaggisi'nin egemenliği **Ur, Uruk, Larsaya** ve en kuzeyde bulunan dinî başkent **Nipur'a** kadar uzanır.

Sayfa : 18

Sargon d'Agadé devient aussi « roi du Pays » quand, après avoir vaincu Lougalzaggisi, il en a achevé la conquête; mais ce sont les rois d'Our, semble-t-il, qui les premiers, au xxive siècle, prennent le titre de « rois de Sumer et d'Akkad », et ce titre se maintient jusque dans les inscriptions de Cyrus, après la chute de l'empire néo-babylonien. Les rois amorrhéens fondâteurs de la première dynastie de Babylone réunissent définitivement sous un même sceptre les deux régions et la race sumérienne se trouve en grande partie anéantie pendant leur lutte contre l'Élam :

Sayfa 18

Agade'li Sargon, Lugalzaggisi'yi yendikten sonra "ülkenin kralı" olur ve burada fethe son verir. Ama **"Sümer ve Akad Kralı"** unvanını ilk kez alanların (24. yüzyıl) Ur kralları oldukları düşünülür. Bu unvan, yeni Babil İmparatorluğu'nun sona ermesinden sonra, Cyrus yazıtlarında dahi bulunur. İlk Babil Hanedanlığı'nın kurucuları olan Amoren kralları, **Elam'a** karşı yapılan savaşta büyük bir kısmının yok olduğu Sümer ırkını ve her iki bölgeyi, aynı hükümdarlık çatısı altında kesin olarak birleştirirler.

Sayfa : 19

Une tablette du Louvre donne la chronologie d'une dynastie qui régna à Larsa 262 ans et disparaît en la 29e année de Hammourabi, l'an 2095. Le début de cette série de rois remonte donc exactement à 2357. Cela permettrait de déterminer les dates des événements relatifs à une dynastie contemporaine, établie à Isin pendant environ 225 ans, s'il n'y avait hésitation pour la dernière année;

Sayfa 19

Louvre'daki bir levha, Larsa'da 262 yıl hüküm süren ve Hammurabi'nin 29. yılında 2095'te ortadan kaybolan bir hanedanlığın krono-

lojisini verir. Bu krallar serisinin başı, tam olarak 2357'ye dayanır. Bu durum, Isin'de kurulmuş yaklaşık **225 yıllık çağdaş bir hanedanlıkla ilgili olayların tarihlerini ortaya koymaya olanak sağlayabilir.**

Sayfa : 25

Au delà des frontières du pays il attaque Ourouaz, Mishimé et Aroua, les pille, les incendie. Zouzou, roi d'Akshak, s'inquiète des succès du roi de Lagash;

Sayfa 25

Ülke [Sümer] sınırının öte tarafında, **Uruaz'a,** Mişime'ye, Arua'ya **saldırır;** talan eder ve yakar. Aksak kralı **Zuzu,** Lagaş kralının başarısından kaygı duyar...

Sayfa : 309

Fig. 45. — Mort de Téoumman, roi d'Élam (D'après Layard, The Monuments of Nineveh, t. I).

Sayfa 309

Resim 45: Elam Kralı Téoman'ın ölümü (Layard)

Sayfa : 354

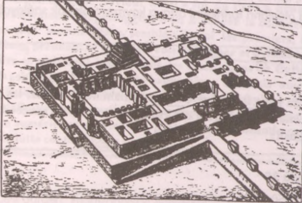

Fig. 47. — Le palais de Dour-Sharroukin : vue à vol d'oiseau (d'après Perrot et Chipiez).

Sayfa 354

Resim 47: Dour - Sharroukin Sarayı. Kuş bakışı (Perrot ve Chipiez)

Sayfa : 355

Fig. 48. — Palais de Sargon : détail de la façade, du coté de la ville.

Sayfa 355

Resim 48: Sorgon Sarayı. Dış cephe detayı, şehir yönünden.

Sayfa : 396

Nous ignorons encore d'où venaient les Sémites qui s'installèrent dans la plaine du bas Euphrate. Cependant il serait précieux de savoir si leur habitat antérieur fut l'Arabie, comme on l'a longtemps soutenu, ou si ce fut plutôt, suivant une thèse plus récente (1), la région amorrhéenne, la Syrie et la Palestine. Ceci a une importance capitale, en particulier pour déterminer dans quelle mesure la civilisation babylonienne a exercé son action propre sur les peuples divers qui ont occupé l'Asie Mineure et la côte syrienne de la Méditerranée. S'il se confirme que les premiers Sémites installés parmi les Sumériens forment un rameau détaché du groupe des Sémites occidentaux, si l'on établit d'une façon définitive l'origine amorrhéenne des plus anciens rois de Kish et d'Ourouk, si l'on constate à la base des légendes concernant ces rois des événements qui se sont produits en Syrie à une époque antérieure aux faits les plus anciens pour lesquels nous avons dès maintenant des documents contemporains, il en résulte la ruine de la thèse des panbabylonistes ; la civilisation d'Israël ne dépend plus entièrement de la civilisation babylonienne

Sayfa 396

Aşağı Fırat ovasına yerleşen Samîlerin, nereden geldiklerini hâlen bilmiyoruz. Bununla birlikte uzun zamandır savunulduğu gibi, onların daha önceki yurtlarının Arabistan mı yoksa yeni bir varsayıma göre Suriye ve Filistin'in bulunduğu Amorren bölgesi mi olduğunu bilmek çok önemlidir. Bu, Babil uygarlığının Akdeniz'in Suriye tarafını ve Anadolu'yu mesken tutan diğer toplumların üzerinde, kendi etkisinin ne düzeyde olduğunu belirlemek için

büyük bir önem taşır. Her ne kadar Sümerler arasında yerleşmiş ilk Samîlerin, batı Samîleri grubundan ayrılmış bir kolunu oluşturduğunu ispatlasa da, Uruk'un ve Kiş'in en eski krallarının kesinlikle Amoren kökenli olduğu varsayılmaktadır. Artık yeni belgelere sahip olduğumuz en eski olaylardan önceki dönemde, Suriye'de meydana gelen olayların krallarını ilgilendiren efsanelerin temelinde, bu olayları görsek de Babil'i savunanların tezinin çöküşü ortaya çıkar. İsrail medeniyeti, artık tam olarak Babil uygarlığına bağlı değildir.

Sayfa : 397

Elles s'expliquent mieux si l'on admet l'origine amorrhéenne des Akkadiens ; les points de contact des deux groupes ethniques, ce sont les villes de la côte syrienne où, au début des temps historiques, l'Égypte a déjà établi de riches comptoirs qui servent de base pour l'exploitation des forêts du Liban dès l'époque de sa troisième dynastie dont Lougalzaggisi d'Ourouk paraît être le contemporain.

Dans la région cappadocienne c'est d'abord, au milieu du troisième millénaire, une colonie de trafiquants adorateurs d'Ashour, plus tard les Hittites; les uns et les autres utilisent l'écriture cunéiforme et s'inspirent de l'art suméro-akkadien, mais ils créent des formules différentes qui se retrouvent sur les bords du Tigre et préparent le développement de l'art assyrien classique.

La civilisation assyrienne agit tout particulièrement sur les peuples montagnards des hautes vallées de l'Euphrate et du Tigre ; au Moutsatsir et en Ourartou, par exemple, au temps de Sargon.

Par ailleurs les travaux de la Délégation en Perse ont mis en évidence l'action exercée par Sumer et Akkad sur l'Elam. Les rois d'Agadé et les rois d'Our ont imposé leur langue ainsi que leur écriture,

Sayfa 397

Akadların, Amoren kökeninden olduğu kabul edilirse Babil ve Mısır uygarlıklarının etkileri daha iyi açıklanır. Bu iki etnik grubun ortak noktaları, tarih dönemlerinin başında Mısır'ın, çağdaşının **Uruk'lu Lugalzagisi** olduğu düşünülen, üçüncü hanedanlık döneminden itibaren Lübnan ormanlarının işletilmesi için üs olan zengin işletmeler kurduğu Suriye tarafındaki şehirlerdir.

Kapadokya bölgesinde, üçüncü bin yılın ortalarında, ilk önceleri Asur'un madrabaz tapınıcılarının bir kolonisi, daha sonra da **Hititler** vardır. **Her ikisi de çivi yazısını kullanır, Sümer, Akad sanatından ilham alırlar, ama Dicle kıyılarında görülen ve klâsik Asur sanatının gelişimine ön ayak olan farklı formüller yaratırlar.**

Asur uygarlığı, özellikle Dicle'nin ve Fırat'ın yüksek vadilerindeki dağlık toplumları üzerinde etkilidir; örneğin Sorgon döneminde **Mutsatsir'de** ve Urartu'da.

Ayrıca İran'daki kazı heyetinin çalışmaları, Elam üzerinde Sümer ve Akadların etkili olduğunu gün ışığına çıkarır. Agade ve Ur kralları dillerini ve yazılarını benimsetmişlerdir.

Sayfa : 398

elle avait atteint Chypre avant le temps de Hammourabi et peut-être la Crète, mais les Grecs proprement dits ne la connurent qu'à son déclin, sous la domination des Perses et surtout sous celle des Séleucides. Alors les prêtres chaldéens, héritiers des antiques traditions de Sumer et d'Akkad, infatigables copistes des tablettes cultuelles, répandirent leur science dans tout le monde méditerranéen : le plus connu s'appelle Bérose.

Sayfa 398

Yunanistan, Hammurabi döneminden önce Kıbrıs'a belki de Girit'e kadar ulaşmıştı, ama **söz konusu Yunanlılar, Girit'i sadece Perslerin egemenliği altında ve özellikle de Selosid'lerin egemenliği altında, son zamanlarında tanıdılar. Bundan sonra, Sümer ve Akad'ın eski geleneklerinin mirasçıları, tapınak yazıtlarının yorulmaz sanatçıları Kalde'li rahipler, bilimlerini tüm Akdeniz'e yaydılar. Bunların en tanınmışı, Bérose'dir.**

Sayfa : 401

nous connaissons le site de Tirqa, la capitale du royaume de Hana, qui florissait vers l'an 2000. L'exploration méthodique des ruines de ces deux cités donnerait certainement des résultats très appréciables.

Sayfa 401

2000 yılına doğru parlayan **Hana Krallığının** başkenti **Tirga** şehrini biliyoruz. Bu iki şehrin harabelerindeki düzenli çalışmaların, çok olumlu sonuçlar vereceğini sanıyoruz.

L'ÉVOLUTION DE L'HUMANITÉ
SYNTHÈSE COLLECTIVE
Dirigée par HENRI BERR

LA PERSE ANTIQUE

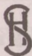
ET

LA CIVILISATION IRANIENNE

PAR

CLÉMENT HUART

MEMBRE DE L'INSTITUT
PROFESSEUR A L'ÉCOLE NATIONALE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES
DIRECTEUR D'ÉTUDES A L'ÉCOLE DES HAUTES ÉTUDES

LA RENAISSANCE DU LIVRE
78, BOULEVARD SAINT-MICHEL, PARIS

1925

INSANLIĞIN GELİŞİMİ
HENRI BEER tarafından yönetilen
Toplu sentez

ESKİ ÇAĞ'DA İRAN
Ve
İran medeniyeti

CLÉMENT HUART
Enstitü üyesi
Yaşayan Doğu Dilleri Ulusal Okulu'nda Profesör
Yüksek Öğrenim Okulu'nda Müdür

LA RENAISSANCE DU LIVRE
78, Boulevard Saint-Michel, PARIS

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1653
Yazar : Prof. Clément [İmbault] Huart
Cild : Siyah
Ebadı :
En : 14 cm.
Boy : 19 cm.
Sayfa Adedi : XV + 295
Not : Kitabın ilgili bölümleri Hülya Lüle tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa : el yazısı

belki M.E 3500 den itibaren
dahi, ~~İran~~ ~~emaletlerini~~
ve ~~---~~ cenubi Rusyaya ~~müşterek~~
olan ~~edebiyat~~ Trakya, Make=
donya ve Tesalyaya giriş olup
ve yavaş bir yürüyüşle Fokida
kadar ilerleyecek ve Teosid ve
~~Teot~~ Beosiya varacak ve Korent
Körfezine erişecektir ~~dir~~. Mevzii
değişiklikler rağmen bu
~~edebiyat~~ Makedonya
tumbalarından ve Tesalya
Magoulalardan

Sayfa :V

AVANT-PROPOS

LA CIVILISATION IRANIENNE

L'Evolution de l'Humanité répond à cette idée, qui s'impose de plus en plus, qu'il y a une unité dans l'histoire des groupes humains. Si l'on ne peut affirmer que leur origine soit unique, — mais on ne peut davantage affirmer le contraire, — leur solidarité, aujourd'hui manifeste, apparaît comme très ancienne : quelque éloignés qu'ils fussent les uns des autres, ils ont eu entre eux des rapports souvent étroits.

Sayfa V

ÖN SÖZ

İRAN UYGARLIĞI

İnsanlığın gelişimi gittikçe kendini empoze eden şu düşünceye uymaktadır: insan toplulukları arasında bir birlik vardır. **Kökenlerini tek olduğunu** iddia edemezsek de – ama aksini de iddia edemeyiz – bugün alenî olan dayanışmaları, çok eskilere dayanmaktadır: Birbirinden ne kadar uzak olurlarsa olsunlar, çok sıkı ilişki içinde olmuşlardır.

Sayfa :VI

On est obligé de faire un effort pour comprendre quelle a été la fonction, en quelque sorte, de l'Iran dans l'antiquité. Aujourd'hui, cette région est en dehors des grandes voies du monde : elle a servi jadis de trait d'union entre l'Extrême-Orient et l'Occident ; elle a vu les peuples en migration, et plus tard les armées en marche, s'écouler à travers ses hauts plateaux, entre la mer Caspienne et la

Sayfa : VII

mer d'Oman; elle a été un de ces carrefours des peuples où se rencontrent les civilisations.

Si la situation de la Perse est spéciale, son climat l'est également : méridionale par sa latitude, elle doit à l'altitude la fraîcheur ou le froid. Dominée par des cimes neigeuses, constituée en partie par des déserts arides, elle offre, là où les cours d'eau — qui se perdent dans les lagunes ou les sables — apportent la fécondité, des oasis délicieuses. En ces lieux privilégiés, où des nuits rafraîchissantes succèdent aux journées de radieuse lumière dans une atmosphère étonnamment limpide, « les arbres, les plantes, les oiseaux et le printemps paraissent tels que chez nous » (1). C'est le royaume de la rose et du rossignol, des parfums et des chants; et ses jardins ont donné leur nom au « paradis ». L'oasis enchantée explique tout le côté voluptueux de la civilisation iranienne, alors que de la rude montagne étaient descendus sur le plateau des hommes aux mœurs pures et à la mâle vertu.

Au cours de ces flux de peuples, qui en entraînaient d'autres, de ces formations et destructions d'États dont il a été question en des volumes antérieurs, l'habitat dont nous venons d'indiquer les conditions si particulières a reçu une population — ne disons pas de race (2), mais d'origine aryenne, assez proche, au point de vue linguistique, de celle qui a occupé l'Inde. Aux mouvements qui portèrent sur le plateau iranien et dans les plaines de la grande péninsule indoue les tribus aryennes « il est impossible d'assigner une date, et c'est à peine si nous en pouvons suivre les traces; mais, vraisemblablement, ils se termi-

Sayfa :VIII

*nèrent entre le XV*e *et le XII*e *siècles avant notre ère, leur origine se perdant dans la nuit des temps »* (1). *Pendant que luttaient pour la domination les Sémites de l'Asie et les Égyptiens, les envahisseurs de l'Iran, divisés en une foule de tribus dont les principales sont celles des Mèdes et des Perses, absorbent ou refoulent les populations anciennes. Voisins de Sémites puissants et plus avancés qu'eux dans la civilisation matérielle, ils sont soumis par ceux-ci. Mais ils les soumettent à leur tour. Ils deviennent, eux aussi, conquérants. Au delà de l'immense plate-forme qui s'élève abrupte sur le continent asiatique, et qui est comme leur bastion, ils étendent leur domination de toutes parts. Ils créent un empire plus vaste encore que ceux auxquels il succède, « le premier de cette importance qu'on vit s'établir sur la terre »* (2).

Sous trois dynasties successives, — dont l'une est étrangère, — parmi des vicissitudes qui naissent de son ambition même, cet empire développe une civilisation composite où l'Égypte, la Phénicie, l'Assyrie, la Chaldée, la Grèce, où l'Asie, l'Afrique et l'Europe ont introduit des éléments variés, et qui a pourtant un caractère original.

(1) J. de Morgan, Les premières civilisations, p. *314*.
(2) Huart, p. *89*.

Sayfa VI

Eski çağlarda İran'ın rolünün ne olduğunu anlamak için biraz çaba harcamalıyız. Bugün, bu bölge dünyanın büyük yollarının dışındadır: Eskiden Uzak-Doğu ile Batı arasında bir köprüydü; halkların göç etmesine tanık oldu ve daha sonra orduların hareketini, onların Hazar Denizi ve Umman Denizi arasında, bu yüksek yaylardan süzülüşünü gördü; medeniyetlerin karşılaştığı bir kavşak oldu.

[Sayfa VII]

İran'ın durumu özellik arz ediyorsa, iklimi de öyledir: Enlem olarak güneyde fakat irtifası nedeniyle serin veya soğuktur. Karlı tepelere, kuru çöllere, suların bolluk getirdiği yerlerde nefis vahalara sahiptir. Işıltılı günlerin serin geceleri takip ettiği, pırıl pırıl bir havası olan bu yerlerde "ağaçlar, ovalar, kuşlar ve ilkbahar bizdeki gibidir"[1]. Burası. gül ve bülbülün, şarkılar ve güzel kokuların krallığıdır. Bahçeleri ise cennettir. Büyülü vaha İran medeniyetinin muhteşem güzelliğini yansıtmaktadır. Temiz gelenekleri olan yiğit insanlar dik tepelerden yaylalara inmişlerdir.

Birbirini takip eden bu göçler ve devletlerin oluşumu ve yıkımı esnasında, yukarıda özelliklerini anlattığımız yerleşim yeri – Arî kökenli [ırkı demeyelim], dil bakımından Hindistan'da yaşayan bir halka çok yakın olan- bir halkı barındırmıştır[2]. Arî kabilelerinin İran yaylalarına ve Hint Yarımadası'na gelişi ile ilgili bir tarih vermemiz imkânsızdır ve izlerini takip etmemiz dahi zordur; ama büyük bir olasılıkla XV ve XII. asırlarda gerçekleşmiştir. [sayfa VIII] Asya'da Samîler ve Mısırlılar egemenlik için savaş verirken, çoğunlukla Medyalı ve Perslerden oluşan kabileler İran'ı istilâ ederler ve eski halkları içlerine alırlar veya püskürtürler. Bunlar güçlü Samîlerin komşusudurlar. Maddî medeniyet bakımından onlardan ileri oldukları hâlde, onların egemenliği altındadırlar. Fakat daha sıra onlara gelir ve onlarda Samîleri egemenlikleri altına alırlar ve fatih olurlar. Asya kıtası üzerinde yükselen ve kaleleri gibi duran dev sahanlıkta her yere egemenliklerini yayarlar. Daha öncekilerden daha büyük bir imparatorluk kurarlar.[2]

Bu imparatorluk, birbirini izleyen ve biri yabancı olan üç hanedanlık boyunca, ihtirasından doğan değişkenlikle, içinde Fenike, Asur, Kildani, Yunanistan, Asya, Afrika ve Avrupa'nın çeşitli unsurlarının bulunmakla birlikte özgün olan karma bir medeniyet geliştirir.

[1] Bkz. LOTI, Vers Ispahan/Ispahan'a doğru, s.4, 50, 106.

[2] Bkz. PITTARD, V.Cilt L'Evolution de l'Humanité/İnsanlığın Gelişimi, s.373, 444. "İran'da yapılan kazı çalışmalarının büyüklüğünü, tarihi, estetik, dil zenginliklerini düşünürsek, bu geçmişi aydınlatan antropolojik malzemenin tüm bu önemli araştırmaları yapan arkeologların ilgisini çekme şansına sahip olmamasına üzülmekteyiz.

[1] J.DE MORGAN, Les premières civilisations/İlk Medeniyetler, s.314.

[2] HUART, s.89

Sayfa :IX

En ce qui concerne la civilisation matérielle, les arts plastiques, la Perse est surtout tributaire de la Mésopotamie; elle a subi, alors qu'elle en dependait, l'influence de l'Assyrie — elle-même, nous le savons, profondément influencé par la Chaldée: Babylone a créé l'art oriental. Mais la Perse a emprunté de toutes parts. « Les ruines de Persépolis nous font connaître un art composite, né de la fantaisie royale, qui a ramassé, en une unité artificielle et puissante, toutes les formes artistiques qui l'ont frappée dans ses provinces d'Assyrie, d'Égypte et de Grèce asiatique; c'est le caprice d'un dilettante tout-puissant et qui a le goût du grandiose (3). »

Sayfa IX

Maddî medeniyet ve plastik sanatlara gelince, İran özellikle Mezopotamya'dan etkilenmiştir; ona bağlı olduğu zamanlarda – kendisi de Kildani'lerden etkilenen: Babil doğu sanatını yaratmıştır – **Asur'ların** etkisi altında kalmıştır. Aslında İran her yerden bir şeyler almıştır. "Persepolis harabeleri bize, saray fantezilerinden doğan, yapay ve güçlü bir bütünlükte, Asur, Mısır, **Asya Yunanistan'da** ilgisini çeken artistik şekilleri toplamış olan karma bir sanatı tanıtmaktadır: O görkemden hoşlanan çok güçlü bir özengenin kaprisidir."

Sayfa :X

L'art de la Perse est oriental et il est aryen (1) : comme celui de la Grèce, — duquel il relève pour la sculpture, — il manifeste, jusqu'à un certain point, le sentiment de la mesure et le goût de l'ordre (2).

Sayfa X

İran sanatı doğu sanatıdır ve Arî menşelidir: **Yunanistan'ınki gibi** – heykelcilikte ondan etkilenmiştir – ölçü ve düzen vardır.

Sayfa :XII

Pour comprendre la sagesse politique, les préoccupations morales des Iraniens, il faut aller jusqu'au fond original de leurs conceptions religieuses. C'est surtout dans le domaine des idées que les Iraniens ont mis leur empreinte sur l'histoire. Nous disons : les Iraniens, — Perses et Mèdes. Peut-être le Perse était il plus agissant ; le Mède, plus spéculatif : la tribu mède des Mages a joué un grand rôle dans l'évolution de l'Iran et de l'humanité tout entière. Quoi qu'il en soit, les armées perses ont été les « missionnaires d'une révolution religieuse » : elles ont porté à travers le monde, en liaison avec une conception nouvelle de l'impérialisme, une religion de qualité supérieure, — « la moins païenne du monde païen », a dit Renan (1).

Sayfa XII

İranlıların manevî kaygılarını, politik alandaki bilgeliklerini anlamak için, dinî görüşlerini derinden incelemek gerekir. **İranlılar özellikle fikir alanında tarihe damgalarını vurmuşlardır. İranlılar, Pers ve Medyalıdır diyoruz. Belki Pers daha etkili, Medyalı daha nazariîdir. Mecu-**

silerin Medyalı kabileleri İran'ın gelişiminde ve tüm insanlık tarihi üzerinde büyük rol oynamışlardır. Ne olursa olsun, İran orduları "dinî bir devrimin misyonerleri" olmuşlardır. Yeni bir emperyalizm kavramı ile birlikte tüm dünyaya üstün nitelikli bir din yaymışlardır – Renan'a göre "Pagan dünyasının en az pagan olan bir dinidir".

Sayfa :XIII

Bien des siècles avant l'ère chrétienne, Zarathoustra recevait de son dieu Ahura-Mazda une révélation; et, qu'un personnage de ce nom ait ou n'ait pas existé vers 1100, de ces temps date « un culte épuré, dégagé des sacrifices sanglants qui souillaient encore les autels de tous les peuples aryens » (1).

Le Zoroastrisme ou Mazdéisme a subi des vicissitudes. Mais les Achéménides, à partir de Darius, et les Sâsânides, beaucoup plus tard, l'ont soutenu et propagé; et Ahura-Mazda (Ormazd) a joué dans la croyance iranienne un rôle de plus en plus éminent. Sinon dieu unique, le plus grand des dieux, — comme le roi de Perse est le Roi des rois (2), — il efface les autres divinités. Il est le ciel; il est la lumière; il est symbolisé par le feu : mais il n'a pas, il ne peut avoir d'image. Il veut le bien; et les hommes, selon qu'ils observent ou rejettent sa loi, méritent ou déméritent. « Tout l'enseignement du mazdéisme tend à produire... ce qu'une belle formule zende appelle houmatem, houkhtem, huarestem, *de « bonnes pensées », de « bonnes paroles », de « bonnes actions »* (Yaçna, *19*, *45*).

Sayfa XIII

Hristiyanlık çağından çok önce Zerdüşt, tanrısı Ormazd'dan bir vahiy alır. 1100'lerde böyle bir kişi yaşamış veya yaşamamış olsun, o zamanlarda tüm Arî halkların sunaklarını kana bulayan kurbanlardan arıtılmış bir din vardı.

Zerdüştlük değişikliğe uğradı fakat Darius'tan itibaren Akemeniler ve daha sonra Sasaniler onu desteklemiş ve yaymışlardır; Ormazd İranlıların inancı üzerinde giderek daha etkili olmuştur. Tek tanrı olmasa bile, tanrıların en büyüğüdür – İran kralının kralların kralı olduğu gibi. O gökyüzü, o ışıktır, ateşle simgelenmiştir, fakat görüntüsü yoktur ve olamaz. İyiliği ister ve insanlar, kanununu kabul etmesi veya reddetmesine göre bazı şeylere lâyık olurlar veya olmazlar. "Zerdüştlüğün tüm öğretisi **"humatem, huktem, huarestem"** ile özetlenmiştir (güzel düşünceler, güzel sözler, güzel eylemler).

Sayfa :1

LA PERSE ANTIQUE
ET LA CIVILISATION IRANIENNE

INTRODUCTION

CHAPITRE PREMIER

CONFIGURATION PHYSIQUE DE LA PERSE

Le pays que nous appelons communément *Perse* est un État créé à la fin du XVIIIᵉ siècle par la dynastie des Qadjar, d'origine turcomane, qui y règne encore aujourd'hui. Il n'embrasse qu'une partie de ce qui fut, au cours des siècles, l'Iran

Sayfa 1

ESKİ İRAN VE İRAN MEDENİYETİ

Giriş

BİRİNCİ BÖLÜM

İRANIN FİZİKİ YAPISI

Pers olarak adlandırdığımız ülke XVIII asırda, hâlâ orada yaşayan Türk kökenli Kaçar hanedanı tarafından kurulmuştur. Yüzyıllar boyu İran olan yerin sadece bir kısmını kapsamaktadır.

Sayfa :15

Les Perses se sont servis successivement de trois systèmes d'écriture :

Sayfa 15

[İKİNCİ BÖLÜM

PERS YAZILARI]

Persler **üç yazı şekli** kullanmışlardır.

Sayfa :21

ÉCRITURES DE L'ASIE CENTRALE.

Les missions archéologiques qui, en ces dernières années, ont parcouru et étudié le Turkestan chinois ont rapporté des documents qui jettent un jour tout nouveau sur les rapports politiques et économiques entre la Perse du haut moyen âge et l'Extrême-Orient; ce sont celles de M. Aurel Stein en Angleterre, de MM. Grünwedel et von Le Coq en Allemagne, de

Sayfa :21

M. Pelliot en France, surtout la dernière. Elles ont fait connaître plusieurs nouvelles langues indo-européennes, le sogdien et le tokharien, celle-ci avec deux variétés. Chose inattendue, ces langues se rapprochent plutôt du groupe européen que du groupe indo-iranien. Le sogdien, en particulier, a été au moyen âge « l'instrument d'une culture avancée et la langue internationale de toute l'Asie centrale » (1).

Sayfa 21

ORTA ASYA YAZILARI

Son yıllarda Çin Türkistan'ını inceleyen arkeoloji uzmanları (İngiltere'den Bay Aurel Stein, Almanya'dan Bay Grünwedel ve von Le Coq, Fransa'dan Bay Pelliot) Orta Çağ İran'ı ile Uzak Doğu arasındaki ekonomik ve politik ilişkilere yeni bir ışık tutan bazı belgeler getirmişlerdir. Bu belgeler Toh ve Sogd gibi birçok yeni Hint-Avrupa dili tanıtmışlardır. Bu dillerin Hint-İran dillerinden çok Avrupa dillerine yakın olmaları ilginçtir. Özellikle Sogd dili, Orta Çağ'da tüm Orta Asya'nın uluslar arası dili ve ileri kültürlerin dili olmuştur.

Sayfa :21

En 1900, Sir Aurel Stein partait de l'Inde pour le Turkestan chinois et trouvait le texte persan le plus ancien à notre connaissance, tracé en carac-

Sayfa :22

tères hébreux. Deux ans plus tard, MM. Grünwedel et Huth, envoyés en mission par le gouvernement allemand, firent, dans la région de Tourfan, la découverte de documents turcs et pehlevis (pour la première fois, ces derniers ne renfermaient pas d'idéogrammes), parmi lesquels M. F. W. K. Müller,

Sayfa :22

au cours de son déchiffrement, renco trait une langue indo-européenne nouvelle à laquelle M. Andreas donnait le nom de *sogdien*, d'après la province de Sogdiane représentée aujourd'hui par la région de Samarqand ; elle était transcrite en caractères manichéens.

Sayfa 21

1900 yılında, Sör Aurel Stein Hindistan'dan Çin Türkistan'ına gider ve bilinen İbrani harflerle yazılmış en eski İranlı metni bulur. [sayfa 22] İki yıl sonra, Alman Hükûmeti tarafından görevlendirilen Bay Grünwedel ve Huth, Turfan bölgesinde Türk ve Pehlevi belgeler keşfederler (ilk defa bunların içinde düşünsel yazı bulunmamaktadır). Bay F.W.K. Müller bunları incelerken yeni bir Hint-Avrupa dilini keşfeder ve Bay Andreas, bugün Semerkant olan Sogdiyan bölgesinde geldiği için bu dile Sogd adını verir. Bu dilde Mani harfleri kullanılmaktadır.

Sayfa :22

La seconde expédition de Sir Aurel Stein fournit de nouveaux textes. En explorant les fortifications construites par les Chinois pour barrer la route aux incursions des nomades, on trouva, dans une tour de garde, des documents sur étoffe et sur papier, pliés à la manière des lettres, et couverts de caractères araméens dans lesquels Gauthiot reconnut du sogdien. Or, l'abandon de ces vieilles fortifications remontant au premier siècle de notre ère, ces documents se trouvaient par là datés.

On est mis, en conséquence, en présence de deux étages successifs d'évolution de cette écriture : les lettres découvertes par Aurel Stein, qui datent du début de notre ère, et les textes bouddhiques, écrits du VIIe au IXe siècle.

Quelle e t l'origine de cet alphabet? Araméenne assurément, mais, comme pour l'ouïgour auquel il ressemble beaucoup, il

Sayfa :23

faut renoncer à y voir de l'estranghélo ou syriaque archaïque : les nombreuses ressemblances avec le pehlevi des incriptions nous reportent au palmyrénien et à l'araméen des papyrus, qui paraissent avoir donné naissance aux divers types pehlevis.

Sayfa 22

İkinci gidişinde, Sör Aurel Stein yeni metinler bulmuştur. Çinlilerin göçebelerin baskınlarına mani olmak amacıyla inşa ettikleri surlarda keşif yaparken, bir gözetleme kulesinde kağıt ve kumaş üzerine yazılmış belgeler bulmuştur. **Bu belgelerde Aram harfleri bulunmaktadır ve Gauthiot bunların içinde Sogd diline rastlamıştır. Oysa, bu surlar çağımızdan önce birinci asırda terk edilmiştir.**

Böylece, bu dilin gelişimiyle ilgili olarak iki evre olduğunu görmekteyiz. Bay Aurel Stein'in keşfettiği ve birinci asra ait olan yazılar ve **VII ile IX. asır arasında yazılmış olan Budizm'e ait metinler.**

Bu alfabenin kökeni nedir? Büyük bir ihtimalle Aram kökenlidir fakat, çok benzediği **Uygur** dilinde olduğu gibi, onda Estrangelo veya eski Süryanîce aramamak lâzım: [sayfa 23] Yazılarda bulunan Pehlevi'ye olan benzerlikler, çeşitli tip Pehlevi yazıların meydana gelmesine yol açtığı sanılan papirüslerdeki Palmir ve Aram dilini hatırlatmaktadır.

Sayfa :23

Cet alphabet est devenu ensuite l'ouïgour, en s'appliquant à la langue turque, et celui-ci a enfanté le mongol et le mandchou, encore en usage chez ces deux peuples.

La langue sogdienne, transcrite par cet alphabet, remonte à l'indo-européen à travers l'iranien septentrional;

Sayfa 23

Bu alfabe daha sonra Uygur diline dönüşmüş, Türkçe'ye uygulanmış, bu da hâlâ kullanılmakta olan Moğol ve Mançurya dillerini doğurmuştur.

Bu alfabeyle yazılan Sogd dili, Kuzey İran dilinden Hint-Avrupa diline uzanmaktadır.

Sayfa :26

Celles qui ont été écrites autrefois, attestées par des monuments épigraphiques ou manuscrits, sont : 1° le vieux-perse des inscriptions cunéiformes achéménides; 2° le zend ou langue de l'Avesta; 3° le pehlevi des inscriptions sâsânides, des commentaires de l'Avesta, des documents trouvés à Tourfan, en Asie centrale.

Le vieux perse est une langue indo-européenne d'un aspect archaïque, se rapprochant du sanscrit des Védas:

Le zend est une langue sœur du vieux-perse,

Sayfa 26

Elle yazılmış belgeler veya yazıtlarda doğrulanan eski diller şunlardır: 1) Aşemeni yazıtlarında kullanılan eski Pers dili 2) Zend veya Avesta dili 3) Sasani yazıtlarındaki, Avesta yorumlarındaki, **Orta Asya'da Turfan'da bulunan belgelerdeki Pehlevi dili.**

Eski Pers dili bir Hint-Avrupa dilidir ve Vedalardaki **sanskrite** yakındır.

Zend eski Pers dilinin kardeş dilidir.

Sayfa :27

Le persan moderne est l'héritier direct du pehlevi.

Les langues qui se parlent actuellement sont :

1° La langue littéraire, le persan, parlé par les classes cultivées non seulement dans la Perse de nos jours, mais encore en Afghanistan; elle a été, depuis la création de l'empire des Grands-Mogols au commencement du XVI° siècle jusqu'à la suppression de la Compagnie anglaise des Indes orientales en 1835, la langue savante écrite dans l'Inde; elle est parlée par le peuple dans les grandes villes de l'Iran actuel.

Sayfa 27

Modern İran dili doğrudan Pehlevi'den gelmektedir.

Bugün konuşulan diller aşağıda sırlanmıştır:

1) Edebiyat dili, İran dili, İran ve Afganistan'da eğitimli kitleler tarafından kullanılmaktadır. Bu dil, **Büyük Moğolistan İmparatorluğu'nun kurulduğu XVI.** asırdan 1835'te Doğu Hindistan İngiliz sömürgelerinin kalkmasına kadar, Hindistan'da bilimsel yazı dili olmuştur; bugünkü İran'ın büyük şehirlerinde halk tarafından kullanılmaktadır.

Sayfa :27

6° L'ossète, parlé par un peuple iranien qui habite les montagnes, les vallées et les passes du Caucase moyen, ayant à l'est la région du Kazbek, le plus haut sommet de cette

Sayfa :28

chaîne, et s'étendant à l'ouest dans les montagnes qui avoisinent celle-ci. Ils paraissent être les descendants des Sarmates et des Scythes du Pont, et furent connus au moyen âge sous le nom d'Alains.

Sayfa 27 – 28

6) Oset dili, doğusunda Kazbek bölgesi bulunan Orta Kafkasya'nın dağlarında ve **ovalarında yaşayan bir İranlı halk tarafından kullanılmıştır. Bu halkın Sarmatya ve İskityalıların soyunda geldiği düşünülmekte ve Orta Çağ'da "Alain" adıyla anılmıştır.**

Sayfa :29

A des époques indéterminées et sûrement fort anciennes, des négritos ont habité l'Élam ou Susiane (2).

Sayfa 29

Çok eski çağlarda **Elam veya Susiyan'da zenciler yaşamıştır**

Sayfa :30

Ces deux peuples parlaient une langue indo-européenne; nous avons sur ce fait le témoignage de Strabon (3) qui nous informe que les Mèdes, les Perses, les Bactriens et les Sogdiens parlaient une même langue avec de légères différences.

Sayfa 30

Strabon'un belirttiğine göre, Medyalılar, Persler, Baktriya ve Sogd halkları küçük farklılıkları olan aynı dili kullanmışlardır.

Sayfa :30

C'étaient des immigrés ; ils venaient de ces vastes espaces presque déserts que les anciens ont connus sous le nom de Scythie, peut-être même de la partie de cet énorme territoire qui correspond à la Russie méridionale d'aujourd'hui. Le souvenir de ces transplantations a été conservé par l'Avesta, qui parle en termes vagues d'un territoire perdu, d'une sorte de paradis terrestre appelé Airyanem Vaejo. Obligés par le froid de quitter leur territoire primitif, les Aryens vinrent dans la Sogdiane (Boukhara et Samarqand) et la Margiane (Merw) ; une invasion de sauterelles et des tribus hostiles les contraignirent

Sayfa :31

à descendre plus au sud, à Balkh, puis dans le Khorasan, d'où ils rayonnèrent en Perse (1).

Est-il possible de déterminer approximativement l'époque de cette migration? En 1100, les Mèdes ne sont pas encore établis sur le territoire qui fut appelé, de leur nom, Médie. D'autre part, les Hittites avaient constitué en Asie mineure un empire qui lutta contre les Assyriens et les Egyptiens (2). Les Mèdes n'entrent en scène que longtemps après ces premiers envahisseurs ;en sepèrent gure faire remonter au delà du premier millénaire leur intrusion sur les hauts plateaux, habités alors par une population dont l'origine ethnique nous est inconnue; celle-ci fut, ou refoulée dans les montagnes, ou assimilée par les envahisseurs.

Sayfa 30

Onlar göçebeydiler; belki bugünün Kuzey Rusya'sı olan ve eskilerin İskitya olarak bildikleri büyük ve nerdeyse boş alanlardan gelmekteydiler. Arîler, soğuk nedeniyle bulundukları yerleri terk edip Sogdya'ya (Buhara ve Semerkant) ve Margiyan'an (Merv) gelmişler; düşman kabileler ve bir çekirge istilası yüzünden daha güneye, Balk'a, oradan da Horasan'a inmek zorunda kalmışlar ve İran'a yayılmışlardır.

[Sayfa 31]

Bu göçün tarihini tam olarak tespit etmek mümkün müdür? **1100 yılında, Medya halkı isimlerini verdikleri bu bölgeye henüz yerleşmemişlerdir.** Diğer yandan, Hititler Orta Asya'da Asurlular ve Mısırlılara karşı savaşan bir imparatorluk kurmuşlardır. Medyalılar bu ilk istilâcılardan sonra ortaya çıkmışlardır, o zamanlar **etnik kökeni pek bilinmeyen bir nüfusun** yaşadığı bu yüksek yaylalara gelmeleri birinci asırdan öncesine dayanmamaktadır.

Sayfa :31

Ils se transportaient dans des chariots dont les roues et les essieux étaient grossièrement taillés dans des troncs d'arbre.

Sayfa 31

Medyalılar, tekerlekleri ve dingilleri büyük ağaç gövdelerinden kabaca oyulmuş yük arabaları kullanırlardı.

Sayfa :32

Quinze ans plus tard, en 722, Sargon II s'empara de Samarie et transporta au loin la population du royaume d'Israël, ainsi

Sayfa :33

qu'il est raconté dans le second Livre des Rois (XVII, 6) ; les Israélites furent distribués entre Kalah, la capitale de l'Assyrie à cette époque, les rives du Khabour et enfin les cités des Mèdes. Quelques années après ce grand événement historique, en 715, le même souverain, au cours d'une campagne contre les Mannai qui habitaient l'Adherbaïdjân au sud du lac d'Ourmia, et étaient apparentés aux Mèdes, s'empara d'un de leurs chefs, nommé Dayaukku, et, contrairement à l'habitude invétérée, il épargna la vie du prisonnier et l'envoya avec sa famille en exil à Hama, en Syrie. Or, ce nom de Dayaukku est le même que celui du fondateur de l'empire des Mèdes, que les Grecs nous ont transmis sous la forme de Deiokes (Déjocès) ; mais la similitude de nom n'indique pas qu'il s'agisse du même personnage.

Sayfa 32

722 yılında, ikinci Kralların Kitabı'nda (XVII, 6) anlatıldığına göre II.Sargon Samiriye'yi ele geçirmiş ve İsrail krallığının halkını uzağa göndermiştir. **[sayfa 33]** İsrailliler, o zaman Asur başkenti olan Kalah, Habur kıyıları ve Medya şehirlerine dağılmışlardır. Bu büyük tarihî olaydan birkaç yıl sonra, 715'te, aynı hükümdar, **Azerbaycan**'da Urmiya gölünün güneyinde yaşayan ve **Medyalılara** yakın olan Mannai'lere karşı savaşırken onların Dayaukku adında bir reisini ele geçirmiş, adetlerin tersine onun hayatını bağışlamış ve onu ailesiyle

birlikte Suriye'de Hama'ya sürgüne göndermiştir. **Oysa, bu Dayaukku ismi Yunanlıların bize Deiokes (Diyoses) olarak aktardıkları Med İmparatorluğu'nun kurucusunun ismiyle aynıdır; fakat isim benzerliği aynı kişi olduğunu göstermemektedir.**

Sayfa :34

CHAPITRE II

L'EMPIRE DES MÈDES

DÉJOCÈS.

Le premier acte du nouveau roi fut de s'entourer d'une puissante garde du corps, et le second de se créer une capitale. Il fit choix pour cela de la ville de Hamadan, l'Ecbatane des Grecs, dont il ne fut pas le fondateur, puisqu'elle est mentionnée sous le nom de Amadana dans l'inscription de Tiglath-Pileser Ier, mais il lui donna un nouveau lustre en accroissant sa population :

Sayfa 34

II.BÖLÜM

MED İMPARATORLUĞU

Diyoses

Kral, ilk olarak kendisine güçlü bir koruma ordusu, ikinci olarak da bir başkent seçmiştir. Başkent olarak, kurucusu olmadığı, zira I.Tiglat Pileser'in yazıtında **Amadana** adıyla anılmaktadır, fakat nüfusunu çoğaltarak yeni bir çehre kazandırdığı **Hamadan** (Yunanlıların **Ecbatane** olarak adlandırdıkları) şehrini seçmiştir.

Sayfa :35

Pendant son règne decinquante-trois ans (708-655), Déjocès eut le temps de travailler à unir les Mèdes, jusqu'alors dispersés, en un seul corps de nation. Il eut la chance de rester à l'abri des entreprises des Assyriens, s'il n'est pas le même que le Dayaukku des textes cunéiformes, car Sennachérib était trop occupé par ses luttes contre Babylone et l'Élam ou Susiane pour songer aux hautes et difficiles montagnes du Kurdistan, et la seule expédition qui menaçât la Médie est celle qui fut conduite contre Ellipi, c'est-à-dire le district de Kirmanchâh.

PHRAORTE.

A Déjocès succéda son fils Phraorte (Fravartis), qui portait le même nom que son grand-père ; celui-ci continua la politique de son père, à savoir : maintien de bonnes relations

Sayfa :36

avec l'Assyrie, où régnait Assarbanipal (1), moyennant l'acquittement régulier du tribut, et assimilation progressive, par voie de conquête, des peuplades de même origine campées sur le plateau ; c'est ainsi que les Mèdes furent amenés à s'emparer des contrées habitées par les Perses, leurs congénères.

Sayfa 35

Elli üç yıllık (708-655) hükümdarlığı döneminde, Diyoses, o güne kadar dağınık olan Medyalıları bir millet olarak birleştirmiştir. Dayaukku ile aynı kişi değilse, şans eseri Asur'ların teşebbüslerine maruz kalmamıştır. Çünkü Senaşerib Babil ve Elam veya Susiyan'a karşı verdiği mücadele ile çok meşgul olduğundan **Kürdistan'ın** yüksek ve zor dağlarını düşünemiyordu ve Medya bölgesini tehdit eden tek sefer, Kirmanşah kazası Ellipi'ye yapılan sefer olmuştur.

Sayfa 36

PHRAORTE

Déjocés'in yerini, büyük babasıyla aynı adı taşıyan oğlu Phraorte (Fravartis) almıştır; o da babasının yolundan gitmiş, Assurbanipal'ın yönettiği Asurlarla, düzenli olarak verilen bir haraç ve tedrici bir asimilasyon sayesinde iyi ilişkilerini devam ettirmiş, bu yaylalarda yaşayan aynı menşeli halkları fethetmiştir. Bu şekilde, Medler **soydaşları olan Perslerin** yaşadığı yöreleri ele geçirmişlerdir.

Sayfa :36

CYAXARE.

C'est alors que Cyaxare (Huva Khchatara), habile administrateur et général heureux, monta sur le trône.

Sayfa 36

SİAKSARE

O zaman, cömert ve becerikli bir idareci olan Siaksare (Huva Hatara) tahta çıkmıştır.

Sayfa :38

Une étrange légende nous a conservé la cause prétendue de la rupture entre la Médie et la Lydie. Cyaxare avait pris à son service un corps de Scythes en qualité de chasseurs et leur avait confié quelques jeunes gens de la noblesse pour faire l'éducation de ceux-ci. Un jour, ces chasseurs étant revenus bredouilles, le roi les insulta; pour se venger, les Scythes assassinèrent et coupèrent en morceaux un de ces jeunes gens, et le servirent au roi dans un banquet, en guise de mets ; puis ils s'enfuirent auprès d'Alyattès, qui refusa de les livrer. La guerre éclata.

Sayfa 38

İlginç bir efsane Medya ve Lidya arasındaki kopukluğun sebebini anlatmaktadır. Siaksare avcı olarak bir grup **İskityalıyı** hizmetine almış ve onları birkaç asil genci eğitmekle görevlendirmiştir. Bir gün, bu avcılar başarısız olarak avdan dönmüş ve Kral onlara hakaret etmiştir; **İskityalılar da intikam almak amacıyla bu gençlerden birini öldürüp, parçalamış ve yemek olarak Krala sunmuşlardır. Daha sonra, onları teslim etmeyi reddeden Alyates'in yanına kaçmışlardır. Böylece savaş başlamıştır.**

Sayfa :39

Toutefois, le peuple avait à se plaindre, car, lorsque les Perses attaquèrent le royaume, les sujets du roi l'abandonnèrent et passèrent à l'ennemi. C'est ainsi que tomba, en 550, l'empire des Mèdes, sans grande difficulté, sous les coups que lui porta Cyrus.

Sayfa 39

Ancak, halk şikayetçiydi ki İranlılar saldırdığında, Kralın hizmetinde olanlar onu terk edip düşmana katılmışlardır. Böylece, 550 yılında Medya İmparatorluğu, Keyhüsrev'in darbeleriyle, oldukça kolay bir şekilde yıkılmıştır.

Sayfa :40

LES PERSES : CYRUS

Les Perses, comme les Mèdes, étaient divisés en tribus : les Pasargades, les Maraphiens, les Maspiens, les Panthaliens, les Dérousiens, les Germaniens, tous agriculteurs ; il s'y joignait quatre tribus restées nomades : les Daens, les Mardes, les Dropiques et les Sagartiens (1). Les premiers étaient les plus importants, et les Hakhâmanich un clan qui dépendait de ceux-là.

Sayfa 40

PERSLER: CYRUS

Persler, Medler gibi kabilelerden oluşmaktadırlar: Hepsi tarımcı olan Pasargadlar, Marafiyenler, Maspiyenler, Pantaliyenler, Derusyenler, **Germaniyenler. Bunlara birkaç göçebe kabile eklenmektedir:** Daenler, Mardlar, Dropikler ve Sagartiyenler. Birinci grup daha önemlidir ve Hamaniler de bunlara bağlı bir oymaktır.

Sayfa :40

Cette famille aryenne était, à la suite d'événements qui restent ignorés de l'histoire, descendue des montagnes des Parsua et s'était installée au milieu d'une population d'origine toute différente, les Cosséens ou Anzanites, peut-être apparentés, par la langue, aux Géorgiens de la Transcaucasie. Les Hakhâmanich avaient amené avec eux le peuple d'où ils étaient sortis, les Perses. Trois rois de cette origine s'étaient déjà succédé : Tchaichpich (Téispès), Kurach, Kambujiya, cités sur les cylindres de Nabonide. Kurach II, que nous nom-

Sayfa :41

mons Cyrus (d'après les Grecs, Kyros) (1), succéda à cette lignée en 558 (2), et, par des conquêtes imprévues et stupéfiantes, créa un immense empire, tel qu'on n'en avait pas encore vu, s'étendant depuis l'Hellespont jusqu'aux frontières de l'Inde. Il faut bien que Cyrus, sur lequel nous n'avons que peu de renseignements, parfois contradictoires, ait été un profond génie militaire et organisateur, pour avoir subjugué tant de peuples et légué à ses successeurs un État tel qu'il fallut, deux siècles et demi plus tard, un Alexandre pour le renverser.

Que faisaient les Perses dans leurs montagnes avant que le clan Hakhâmanich, profitant de quelque circonstance favorable

Sayfa :41

que nous ne connaissons pas, se séparât de la tribu des Pasargades pour fonder un nouveau royaume sur les ruines de l'empire élamite? Le monarque assyrien qui a fait graver l'obélisque noir au IXᵉ siècle se vante d'avoir rendu tributaires vingt sept princes perses.

Sayfa 40

Bu Arî aile, tarihte bilinmeyen sebeplerle, Parsua dağlarından inmiş ve tamamen değişik kökenli bir topluluk olan Anzanilerin (dilleri nedeniyle bugünkü Gürcistanlılar olarak kabul edilmektedirler) arasına yerleşmişlerdir. Hamaniler geldikleri yerin halkı olan Persleri de beraberlerinde getirmişlerdir. **Kurah II** (Keyhüsrev, Yunanlıların Kiros olarak adlandırdıkları) 558'de tahta çıkmış ve beklenmedik, şaşırtıcı fetihlerle daha önce görülmemiş dev bir imparatorluk yaratmıştır. **[sayfa 41]** Hakkında az bilgi sahibi olduğumuz Keyhüsrev'in, bu kadar halkı boyunduruğu altına aldığı ve kendisinden sonra gelenlere bıraktığı devleti yıkmak için iki buçuk asır sonra bir İskender gerekmiş olduğu için büyük bir askeri deha ve organizasyon yeteneğine sahip olması gerekmektedir.

Hamani oymağının, bilmediğimiz bazı uygun koşulları fırsat bilerek, Pasargrad kabilesinden ayrılarak Elam İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerinde yeni bir krallık kurmasından önce Persler dağlarda ne yapıyorlardı? IX. Asırda siyah dikilitaşı diken Asur kralı yirmi yedi Pers prensini kendine bağlamakla övünmüştür.

Sayfa :42

Notre seule autorité, pour cette époque, est Hérodote, bien qu'il ne nous rapporte que des légendes; mais celles-ci semblent plus près de la vérité historique que les contes de Ctésias. Astyage rêva que de sa fille Mandane sortait un torrent tel que non seulement il remplissait sa capitale, mais qu'il couvrait encore l'Asie entière. Craignant de lui donner pour époux un noble Mède, capable de réaliser ce songe, il choisit pour elle un Perse de bonne famille, mais d'un tempérament tranquille, qu'il considérait comme inférieur à un Mède de condition même modeste; c'était Cambyse,

Sayfa 42

Sadece efsanelerden ibaret olsa da, bu devir için bizim tek kaynağımız Herodotus'tur. Astyage rüyasında kızı Mandan'ın başkenti ve tüm Asya'yı kaplayan bir sel yarattığını görür. Ona, bu rüyasını gerçekleştirebilecek olan asil bir Medyalıyı eş olarak seçmek yerine, iyi bir aileden gelen, sakin yaratılışlı, bir **Med'den** daha aşağı seviyede gördüğü bir Pers'i seçer: Kambiz.

Sayfa :42

Un second songe lui fit voir une vigne sortant du corps de sa fille et couvrant la totalité de l'Asie. Terrifié, il fit venir Mandane auprès de lui, et, quand l'enfant naquit, il le remit à Harpage, qui était de sa propre famille et de toute confiance, avec l'ordre de le mettre à mort. Harpage, peu désireux de procéder au meurtre de ses propres mains, préférant d'ailleurs assurer l'avenir et se prémunir contre la vengeance que Mandane, succédant à son père, ne manquerait pas d'exercer sur le meurtrier de son fils, confia l'enfant à un des bergers du roi, nommé Mithradates, en lui ordonnant de l'exposer dans les

Sayfa :42

montagnes les plus sauvages, où il mourra t promptement. La temme de ce berger, qui s'appelait Spaco, « chienne » (c'est le seul mot mède que nous aient transmis les Grecs), venait de mettre au monde un enfant mort-né ; elle persuada son mari de le substituer au fils de Mandane et de le montrer à Harpage comme étant le cadavre de celui-ci.

Sayfa 42

İkinci bir rüyada, kızının vücudundan çıkan ve tüm Asya'yı kaplayan bir asma görür. Korku içinde Mandan'ı yanına çağırır ve çocuk doğduğunda onu kendi soyundan olan ve güvendiği Harpaj'a teslim ederek, öldürmesini emreder. Harpaj, kendi geleceğini korumak amacıyla ve Mandan'ın bir gün babasının yerine geçerek çocuğunun katilinden intikam alabilir düşüncesiyle, çocuğu kralın çobanlarından birine emanet eder ve onu hemen ölebileceği en vahşi dağlarda bırakmasını emreder. Bu çobanın karısı **Spako** (köpek demek-Yunanlıların bize aktarmış olduğu Med dilindeki tek kelimedir) yeni bir ölü doğum yapmıştır; onu Mandan'ın oğlunun yerine göstermesi için kocasını ikna eder.

Sayfa :45

La chute de la Médie et l'important accroissement de la Perse, qui entrait pour la première fois dans l'histoire, étaient de nature à le préoccuper. C'était un allié qui disparaissait ; cependant, il possédait une armée solide et une superbe cavalerie ; il pouvait compter sur des mercenaires grecs, sur l'appui de Babylone et de l'Egypte (2).

Sayfa 45

Med'lerin yenilmesi ve tarih sahnesine yeni adım atan Pers'lerin gelişmesi, endişe vericiydi. Yok olan bir müttefik söz konusuydu, fakat onun güçlü bir ordusu ve muhteşem bir süvari birliği vardı; **Yunanlı paralı askerler,** Babil ve Mısır'ın desteğine güvenebilirdi.

Sayfa :48

Nous ne savons presque rien des campagnes que Cyrus entreprit ensuite dans les régions de l'Est ; pendant cinq ou six ans, de 545 à 539, il guerroya contre des peuplades inconnues habitant entre la Caspienne et l'Inde. Il prit Balkh, ce qui entraîna la soumission de la Margiane (Merw) et de la Sogdiane (Samarqand); il s'avança jusqu'au Iaxartes (Sir-Deryâ) et y éleva des forteresses qui existaient encore au temps d'Alexandre, telles que Cyropolis (Oura-Tübé) commandant un des gués principaux du fleuve.

Sayfa 48

Keyhüsrev'in daha sonra doğuya yapmış olduğu seferler hakkında pek bilgimiz yoktur; beş yıl boyunca, 545'ten 539'a kadar, Hazar Denizi ile Hindistan arasında bilinmeyen bir çok ilkel topluluklarla savaşmıştır. Margiyan (Merv) ve Sogdiyan'ın (Semerkant) teslim olmasına yol açan Balk'ı ele geçirmiştir; Sir-Derya'ya kadar ilerlemiş, ırmak geçidini kontrol eden Uratübe gibi, İskender zamanında hâlâ var olan kaleler inşa etmiştir.

Sayfa :49

Ces prêtres, il se les aliéna en partie quand il introduisit à Babylone les dieux d'Ur, d'Uruk et d'Eridu; il ne venait même pas dans sa capitale, où sa présence était pourtant nécessaire; il se faisait remplacer par son fils Balthazar.

Sayfa 49

Babil'de **Ur, Uruk** ve Eridu adlı Tanrıları benimseterek, papazların bir kısmını kendi tarafına çekmiştir; bazen varlığının gerekli olduğu hâlde kendi başkentine bile gelmeyip oğlu **Baltazar** tarafından temsil edilmiştir.

Sayfa :49

La marche du conquérant avait été facilitée par le Babylonien Koubarou (Gobryas), gouverneur de la province entre le Zâb et la Diyâla, qui avait pris son parti et fourni des recrues (1).

Sayfa 49

Fetih, asker gönderen ve Zab ile Diyala arasındaki bölgenin valisi olan Babil'li **Kubaru'nun** yardımıyla daha kolay olmuştur.

Sayfa :50

Nabonide se rendit volontairement et fut interné en Caramanie (Kirmân), où il vécut jusqu'à sa mort.

Sayfa 49

Nabonid kendiliğinden teslim olmuş ve ölümüne kadar yaşadığı **Kirman'da** hapsedilmiştir.

Sayfa :50

On ignore quelles furent les dernières campagnes de Cyrus

Sayfa :51

et quelle fut sa fin. On peut supposer qu'il fut rappelé dans l'Est de son empire par une invasion de ces nomades que les steppes de l'Asie centrale devaient, pendant longtemps encore déverser sur les contrées plus civilisées du Midi.

Sayfa 50-51

Keyhüsrev'in son seferlerinin hangileri olduğu ve sonunun ne olduğu bilinmemektedir. Muhtemelen, **Orta Asya bozkırlarından daha uzun bir süre güneyin en medenî yörelerine akın eden göçebelerin bir istilâsıyla imparatorluğunun doğusuna gönderilmiştir.**

Sayfa :51

Suivant Bérose (2), c'est au cours d'une guerre contre les Dahai de Parthie que Cyrus fut tué ; d'après Ctésias (3), c'est en combat tant, non les Massagètes, mais les Derbices, peuplade à l'est de la mer Caspienne, dont le roi Amorraios était l'allié des Indiens et avait des éléphants dans son armée.

Sayfa 51

Beroz'a göre, Keyhüsrev Partya'da Dahai'lerle savaşırken ölmüştür; Ktesyas'a göre ise, Hazar Denizinin doğusundaki bir topluluk olan Derbis'lerle savaşırken ölmüştür. Bunların kralı Amorraios Hintlilerin müttefikiydi ve ordusunda filler bulunmaktaydı.

Sayfa :52

Un général ne serait que peu de chose sans la valeur de ses soldats; Napoléon n'aurait pu déployer tout son génie s'il n'avait eu sous la main ce merveilleux instrument qu'était l'armée de la Revolution, et l'on a vu les armées turques, qui certes n'ont jamais compté de chefs de valeur, avoir raison des troupes de l Empire d'Allemagne et s'avancer jusqu'à Vienne. Quelle était cette armée avec laquelle Cyrus a conquis l'Asie antérieure? Nous n'en savons rien; mais il est permis de supposer, d'après ce que nous connaissons des Achéménides, qu'elle se composait de troupes feudataires levées par les chefs de tribus, soit parmi les habitants de la plaine de Susiane, soit parmi les montagnards tels que les Bakhtiyari de nos jours. Ce n'était point une armée nationale, mais des troupes recrutées et commandées par des chefs de leur nationalité.

Sayfa 52

Askerleri olmadan bir generalin değeri olmazdı; Devrim ordusu olmadan Napolyon bütün dehasını kullanamazdı. Değerli kumandanları olmayan Türk ordularının Alman İmparatorluğu'nun hakkından gelip Viyana'ya kadar yürüdüklerini gördük. Keyhüsrev'in beraberinde Asya'yı fethettiği ordusu nasıldı? Bilmiyoruz. **Aşemeniler hakkında bildiğimiz kadarıyla, bu ordu, kabile reisleri tarafından Susiyan ovalarında yaşayanlar veya bugünün Bahtiyarları**

olarak adlandırılan dağlarda yaşayanlar arasından seçilmiş birliklerden oluştuğunu tahmin edebiliriz. Ulusal bir ordu değildi, kendi uluslarından olan kumandanlar tarafından yönetilen birliklerden oluşan bir orduydu.

Sayfa :52

Ces soldats avaient une organisation supérieure à celle des autres États.

Sayfa 52

Bu askerler, diğer devletlerinkine nazaran daha güçlü bir teşkilatlânmaya sahiplerdi.

Sayfa :58

Les gens de sa cour n'échappaient pas à ses actes insensés : il tua sa propre sœur Roxane,

Sayfa 58

Saray erkanı onun deliliklerinden nasibini almaktaydı. Kendi öz kardeşi **Roksan'ı** öldürdü.

Sayfa :65

cette course à cheval s'appelait en langue perse *angaréion* (2).

Sayfa 65

Bu atla yapılan yolculuğun adı Pers dilinde **angareion** olarak adlandırılmıştır.

Sayfa :66

Pourquoi Darius songea-t-il à la conquête de la Scythie? Déjà Cyrus avait eu affaire à des peuples habitant le Turkestan actuel, à son grand dam. Cette fois, c'est la Scythie d'Europe, la Russie méridionale, habitée par des nomades aryens, mais non slaves, que Darius a en vue. Si c'est une campagne contre la Grèce qu'il préméditait, ce qui est probable, vu que ce fut la pensée maîtresse de Xercès, qu'il avait sans doute héritée de son père, on peut supposer qu'il voulait, en conquérant la Scythie, se prémunir contre une attaque de flanc au cours de l'expédition.

Sayfa 66

Neden Darius İskitya'yı fethetmeyi düşünmüştür? Daha önce Keyhüsrev şimdiki Türkistan olan bu bölgenin halkıyla kendi zararına muhatap **olmuştur.** Bu kez, Darius Avrupa'daki İskitya'yı, Slav değil Arî göçebelerin bulunduğu Güney Rusya'yı düşünmüştür. Eğer ta-

sarladığı şey Yunanlılara karşı bir seferse, ki bu muhtemeldir çünkü bu Kserses'in başlıca fikriydi ve ona babasından miras kalmış olabilir, **İskitya'yı fethederek** sefer sırasında yandan bir saldırıdan sakınmak istediğini düşünebiliriz.

Sayfa :67

Pendant deux mois, l'armée perse fit une promenade militaire dans ces arides solitudes. Elle y perdit du monde, souffrit de maladies, et éprouva une grande gêne pour les provisions qu'il fallait faire venir de la base, le pays ne donnant rien, et les Scythes ayant détruit les fourrages et comblé les puits.

Darius fit sommer le roi des Scythes de se soumettre; celui-ci répondit par un message muet, porté par un héraut, et consistant en un oiseau, une souris, une grenouille et cinq flèches. Gobryas, son beau-père, en donna une explication ingénieuse, mais qui pour nous est encore insuffisante : « A moins que vous ne deveniez des oiseaux pour voler dans l'air, des souris pour pénétrer sous la terre, des grenouilles pour vous réfugier dans les marais, vous ne pourrez échapper à nos flèches. »

Sayfa 67

İki ay boyunca, ordu çok insan kaybetmiş, hastalıklarla mücadele etmiş ve büyük erzak sıkıntısı yaşamıştır. Çünkü ülkede hiçbir şey bulunmuyordu **İskityalılar bütün yiyecekleri yok etmişler ve kuyuları kapatmışlardı.**

Daryus, İskitya kralının teslim olmasını istemiştir. İskitya kralı, bir haberciyle bir kuş, bir fare, bir kurbağa ve beş oktan oluşan sessiz bir mesaj göndermiştir. Onun büyük babası Gobrias bizim için hâlâ

yetersiz olan akıllı bir açıklama yapar: "Kuş olup göklerde uçmadığınız, fare olup yerin altına girmediğiniz, kurbağa olup bataklıklara sığınmadığınız takdirde, bizim **oklarımızdan** kaçamazsınız".

Sayfa :86

Il restait à conquérir le plateau de l'Iran et ses dépendances vers l'Orient. Darius pensait à réunir de nouvelles troupes en Médie; son projet fut traversé par la conspiration de deux satrapes, Bessos et Barsaëntes, qui le tuèrent pendant qu'il fuyait devant l'armée d'Alexandre (juillet 330). Le premier des deux meurtriers, de la race des Achéménides, songeait à succéder à sa victime sous le nom d'Artaxercès IV; la marche en avant de Ptolémée interrompit son entreprise.

Sayfa 86

Geriye İran yaylalarını ve onun doğuda buyruğu altında olan bölgeleri istilâ etmek kalıyordu. Darius, **Med ülkesinde** yeni birlikler toplamayı düşünüyordu; onun bu tasarısı Bessos ve Barsaentes adında iki **satrapın** işbirliğiyle engellenmiş ve bunlar Darius'u **İskender ordusundan kaçarken** öldürmüşlerdir **(Temmuz 330). Bu katillerden birincisi,** Aşemeni ırkındandır ve Artakserses II adıyla onun yerine geçmeyi düşünmekteydi. Ptoleme onun bu girişimini engellemiştir.

Sayfa :88 CHAPITRE V

ORGANISATION DE L'EMPIRE ACHÉMÉNIDE

Le grand empire fondé par Cyrus et Darius Ier n'existait plus; il n'était remplacé par rien, car Alexandre en mourant laissait le trône au plus digne, et ce fut un morcellement dans lequel on voit réapparaître les nationalités qui, durant deux siècles, avaient été groupées sous la domination des Achéménides.

Sayfa 88

BÖLÜM V

AŞEMENİ İMPARATORLUĞU'NUN TEŞKİLATLÂNMASI

Keyhüsrev ve Darius I tarafından kurulan büyük imparatorluk artık yoktur ve yerine hiçbir şey konmamıştır. Çünkü İskender ölürken tahtı en layık olana bırakmıştır. Bir parçalanma meydana gelmektedir ve iki asırdır **Aşemeni'lerin** hükümdarlığı altında toplanmış milliyetlerin yeniden ortaya çıktığı görülmektedir.

Sayfa :88

Les éclatants succès des deux fondateurs avaient illuminé leur souvenir d'une gloire impérissable, et c'est pour matérialiser cette gloire que les Perses croyaient que leurs rois étaient entourés de cette auréole que les peintres appellent justement une gloire, le *hvarenó* de l'Avesta (*farr* du persan moderne).

Sayfa 88

İki kurucunun büyük başarıları hafızaları sonsuz bir şanla ışıklandırmıştır ve bu şanı somutlaştırmak için Persler krallarının, ressamların şan olarak adlandırdığı, **Avesta'da** hvareno olarak geçen bir haleyle çevrelendiklerine inanmışlardır.

Sayfa :256

Ce Dahhâk, qui portait le surnom de Baevare-açpa, « aux dix mille chevaux », était originaire de la Babylonie; sa mère

Sayfa :256

descendait directement d'Ahriman. C'était un serpent à trois têtes, trois gueules et six yeux. Il régna mille ans sur la Perse, qu'il conquit sur Djam sans que celui-ci pût tenter la moindre résistance.

Sayfa 256

Lakabı Baevare-açpa olan "on bin atlı" **Dahak,** Babil kökenliydi; annesi doğrudan Ahriman soyundan gelmekteydi. Dahak üç başı,, üç ağzı ve altı gözü olan bir yılandı. En ufak bir direniş gösteremeyen Djam'ın elinden aldığı Pers üzerinde bin yıl hüküm sürmüştür.

Sayfa :256

il se rendit auprès de Kureng, roi du Zâboul, c'est-à-dire de la région de Ghazna, dont il épousa la fille, et de ce mariage sortit la lignée qui fournit plus tard à la légende le héros Roustem.

Sayfa 256

Dahak Gazna bölgesinin yani Zebul Kralı olan Kureng'in kızıyla evlendi ve bu evlilikten sonra devam eden soy **Rüstem** kahramanının efsanesini doğurmuştur.

Sayfa :256

Il y avait à Ispahan un forgeron nommé Kâwè, auquel on avait pris tous ses fils sauf un, pour nourrir ce serpent; on voulut lui enlever le dernier; il fomenta alors une révolte, mit au bout d'une lance le tablier de cuir qui le protégeait pendant son travail; ce fut le drapeau de l'indépen-

Sayfa :257

dance iranienne, et, sous le nom de *dirafch-i-kâwiyânî* « drapeau de Kawè » il est resté l'étendard national jusqu'à la conquête arabe. Il fallait un roi : on le trouva dans la personne de Thraetaona (Féridoûn), descendant de Djam, élevé dans les montagnes par un berger.

Sayfa 256-257

İspahan'da Kave adında bir demirci varmış. Bu yılanı doyurmak için onun bütün çocuklarını almışlar, sadece bir tanesi hariç; o da bir isyan kışkırtmış, çalışırken giydiği deri önlüğü bir mızrağın ucuna bağlamış; bu bayrak İran bağımsızlığının bayrağı olmuş ve Arap istilâsına kadar, dirafş-i-kaviyani adıyla (Kave'nin bayrağı) ulusal bayrak olarak kalmıştır. Kral olarak, Djam soyundan gelen, dağlarda bir çobanın büyüttüğü Traetaona (Feridun) uygun görülmüştür.

Sayfa :257

Thraetaona eut trois fils, Selm, Toûr et Iradj, entre lesquels il partagea le royaume.

Sayfa 257

Traetaona'nun üç oğlu olmuştur, Selm, Tur ve Iradj ve krallığını **onlar arasında** bölüştürmüştür.

Sayfa :257

Les deux premiers ne furent pas satisfaits de leur sort et portèrent envie au troisième, à qui avait été réservée leur patrie d'origine. Ils résolurent de faire disparaître celui-ci, qui fut en effet tué par Tour.

Sayfa 257

Bu paylaşımdan memnun olmayan iki çocuktan biri, **Tur,** üçüncüsünü, Iradj'ı, **öldürmüştür.** Iradj'ın eşlerinden biri doğuştan yetim bir kız çocuğu dünyaya getirmiştir.

Sayfa :259

Les dernières années du règne de Minôtchihr furent malheureuses, ayant été marquées par une guerre avec Afrâsyâb (Franraçyan), roi du Touran, qui contraignit le roi de Perse à se retirer dans les marécages du Tabaristan, sur les rivesde la Caspienne;

Sayfa 259

Minotşir'in hükümdarlığının son yılları kötü geçmiştir, Turan kralı **Afrasyab** (Franraçyan) ile bir savaş yaşanmıştır, Afrasyab Pers kralını, Hazar denizi kıyısındaki Tataristan bataklıklarına çekilmeye zorlamıştır.

Sayfa :260

Alors Roustem mit sur le trône le fondateur d'une nouvelle dynastie, celle des Kaïânides, ainsi nommée parce que le nom de ces rois est précédé de l'épithète *Kaï*; elle correspond à peu près à la série historique des Achéménides, parce qu'elle se termine avec la conquête d'Alexandre, mais les péripéties de la légende sont entièrement différentes de ce que nous savons de ceux-ci. Le premier de cette série est Kaï-Qobâd (Kavi Kavâta) qui régna glorieusement, la tourbe des Touraniens ayant été vaincue par Roustem. Il eut pour capitale Persépolis, et resta quinze ans sur le trône. Avec son fils et successeur Kaï-Kâous (Kava Uça), la Perse entra de nouveau dans une suite de guerres perpétuelles : campagne contre le Mâzandarân, habité alors par des démons, au cours de laquelle le roi, fait prisonnier avec toute son armée, est délivré par Roustem, qui le retrouve après sept aventures détaillées dans l'épopée; la dernière est celle dans laquelle le héros vainquit le démon blanc (*dêw-i sipîd*);

Sayfa 260

O zaman Rüstem tahta yeni bir **hükümdarlığın, Keyanilerin,** kurucusunu getirmiştir. Kralların isminin önüne Key eklendiği için Keyaniler denmiştir. İskender'in fethiyle son bulduğu için Aşemenil'eri andırmakla birlikte bu efsanede gelişen olaylar tamamen farklıdır. Bu olaylardan ilki görkemli bir hükümdarlık süren Keykubat (Kavi Kavata)'la ilgilidir, Turanlılar Rüstem tarafından yenilmiştir. Başkent Persepolis olmuştur. Bu hükümdarlık on beş yıl sürmüştür. Bu olayların sonuncusunda kahraman beyaz iblisi (dev-i sipid) yenmiştir.

Sayfa :261

Afrâsiyâb étant de nouveau parti en guerre, le jeune prince demanda l'autorisation d'aller le combattre, et Roustem lui prêta son concours, de sorte que les Touraniens furent battus devant Bactres;

Sayfa 261

Atrasiyab yeniden savaşa gitmiştir, genç prens onunla savaşmak için izin istemiştir ve Rüstem ona yardım etmiştir. Böylece **Turanlılar** Baktır önünde yenilmişlerdir.

Sayfa :261

Devenu l'époux de Firingis, fille d'Afrâsiyâb, il eut d'elle Kaï-Khosrau, qui devait plus tard régner sur la Perse. Accusé à tort de rébellion par un traître, il fut battu, fait prisonnier et exécuté.

Son fils avait été élevé chez les Touraniens, mais, comme il était le roi légitime, il s'agissait de le ramener dans l'Iran. Cette mission incomba à Gêv, fils de Gudarz, qui partit seul et erra pendant sept ans sans rencontrer le personnage cherché; puis, au bout de ce temps, il l'aperçut à la chasse, et le reconnut à la majesté dont était empreinte toute sa personne; une tache noire qu'il avait au bras, et que tous les Kaïaniens avaient depuis Kaï-Qobâd, confirma son origine. L'histoire de Kaï-Khosrau est remplie par de longues luttes contre Afrâsiyâb, où les Iraniens sont tantôt vainqueurs et tantôt vaincus; toutefois, le roi des Touraniens finit par être obligé de s'enfuir; il est fait prisonnier et exécuté dans les environs du lac Tchaetchast, qui est le lac d'Ourmia.

Sayfa 261

Afrasiyab'ın kızı Firingis ile evlenen Kai-Kaus'un daha sonra Pers hükümdarı olan Kai-Kosru adında bir oğlu olmuştur. Haksız olarak hain ilan edilmiş, hapsedilmiş ve öldürülmüştür.

Oğlunu Turanlılar büyütmüştür. Meşru kral o olduğu için, Iran'dan getirilmesi gerekmekteydi. Bu görev Gudarz'ın oğlu Gev'e verilmiştir. Gev yedi yıl boyunca onu aramış, sonunda onu bir gün avda, kökenini belirleyen kolundaki kara lekeden tanımıştır. Bu lekeyi **Keykubat'tan beri tüm Keyaniler** taşımaktaydı. **Kai-Kosru**'nun hikâyesi Afrasiyab'a karşı vermiş olduğu uzun mücadelelerle doludur. İranlılar bazen yenilmiş, bazen yenmişlerdir. Sonunda Turanlılar kralı kaçmak zorunda kalmış, tutsak alınmış ve **Çaeçast** gölü **(Urmiya gölü)** yakınlarında öldürülmüştür.

Sayfa :262

Lohrâsp avait sa capitale à Bactres, où il éleva un temple du feu. Ce n'est pas le seul changement que l'on constate à partir de son règne. Auparavant, les Touraniens étaient représentés dans la légende comme étant de la même religion que les Iraniens; maintenant, ils sont adorateurs des idoles, c'est-à-dire probablement bouddhistes; leur roi est de la race de Pèghoû, nom dans lequel on retrouve aisément le nom turc Baïghou ; la légende se rapproche de l'histoire ; c'est une projection dans le passé de la situation trouvée devant eux par les conquérants arabes quand ils franchirent l'Oxus pour la première fois et se trouvèrent en contact avec des Turcs, dont les uns étaient bouddhistes et les autres manichéens.

Sayfa 262

Losrap zamanında başkent Baktır olmuştur, orada ateşten bir saray yapmıştır. Onun hükümdarlığı zamanında meydana gelen tek değişiklik bu değildir. Daha önce efsanede Turanlılar ve İran-

lılar aynı dine mensuptu; Losrap döneminde ise putperest, yani muhtemelen Budisttirler; kralları Pegu soyundandır. Bu isimde Türk ismi Baygu kolayca tanınmaktadır; efsane tarihe yaklaşmaktadır. Arap istilâcıların ilk defa Oksus'u geçtikleri ve bazıları Budist, bazıları Manikeizm yanlısı olan Türklerle karşılaştıkları zamanki durumun geçmişe bir yansımasıdır.

Sayfa :264

Dârâb fit la guerre à Philippe de Macédoine et le contraignit à lui donner sa fille en mariage; mais le roi de Perse répudia celle-ci avant qu'elle eût mis au jour le fils dont elle était enceinte; ce fils fut Alexandre : c'est ainsi que la légende rejoint l'histoire; les Perses ne voulaient pas admettre qu'ils

Sayfa :265

eussent été vaincus par un étranger, et ils firent du fils de Philippe le fils d'un de leurs rois.

Sayfa 264

Darab Makedonya kralı Philippe'e karşı savaşmış ve onu kızına vermeye zorlamıştır. Fakat o daha hamile olduğu çocuğunu dünyaya getirmeden Pers kralı ondan boşanmıştır. **Bu çocuk İskender'dir: böylece efsane** tarihle buluşmuştur. Persler bir yabancı tarafından yenilmeyi **kabul edememişler** ve Philippe'in oğullarından birini krallarından birinin oğlu yapmışlardır.

L'ÉVOLUTION DE L'HUMANITÉ

SYNTHÈSE COLLECTIVE

Dirigée par HENRI BERR

LA CIVILISATION ÉGÉENNE

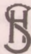
Avec 87 figures et 3 cartes dans le texte et quatre planches hors texte.

PAR

GUSTAVE GLOTZ

MEMBRE DE L'INSTITUT

PROFESSEUR D'HISTOIRE GRECQUE A L'UNIVERSITÉ DE PARIS

LA RENAISSANCE DU LIVRE

78, BOULEVARD SAINT-MICHEL, 78, PARIS

1923

MEDENİYETİN GELİŞMESİ
KOLLEKTİF SENTEZ
HENRI BERR TARAFINDAN YÖNETİLMİŞTİR.

EGE MEDENİYETİ

Metin içerisinde 87 şekil ve 3 harita ve metin dışında dört tablodan oluşmaktadır.

GUSTAVE GLOTZ
ENSTİTÜ ÜYESİ
PARİS ÜNİVERSİTESİNDE YUNAN TARİHİ PROFESÖRÜ

1654
LA RENAISSANCE DU LIVRE (KİTABIN RÖNESANSI)
78, BOULEVARD SAINT MICHEL 78, PARIS
1923

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1654	
Yazar	: Gustave Glotz	
Cild	: Siyah	
Ebadı	:	
	En	: 14 cm.
	Boy	: 19 cm.
Sayfa Adedi	: VIII + 476	
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Orhan Öztaşkın tarafından tercüme edilmiştir.	

Sayfa :I

AVANT-PROPOS

LA PREMIÈRE CIVILISATION MÉDITERRANÉENNE

Dans les précédents volumes de l'Évolution de l'Humanité on a souligné l'importance des fouilles, la valeur des documents archéologiques pour la préhistoire et la protohistoire (1). Le pendant de ces victoires des naturalistes et des physiciens qui arrachent leurs secrets à la vie et à la matière, ce sont les évocations d'un J. de Morgan, d'un Sehliemann, d'un Evans qui font sortir de terre des villes, des civilisations, des peuples.

Sayfa I

Ön Söz

İLK AKDENİZ MEDENİYETİ

İnsanlığın gelişiminin daha önceki ciltlerinde, kazıların önemi, tarih öncesi ve tarih sonrası için arkeolojik belgelerin önemi üzerinde durulmuştur. Sırlarını hayattan ve malzemeden söke söke alan doğabilimciler ve fizikçilerin zaferleri esnasında, J. de Morgan'ın, Schliemann'ın, Evans'ın büyüleri de; yerden şehirleri, medeniyetleri, halkları çıkartmıştır.

Sayfa : II

Des causes ont joué — identité des besoins (1), socialité diffuse, imitation (2) — qui, avant les Empires, puis parallèlement à l'impérialisme, ont fait qu'il y a eu de vastes groupes humains plus ou moins homogènes et, en quelque mesure, une humanité. Le bassin de la Méditerranée se prête par sa conformation — et tout particulièrement la région égéenne — à cette uniformisation de la vie et de la culture. Avant qu'il se romanisât, avant qu'il s'hellénisât, le monde ancien s'est égéanisé. Mais ce qui a contribué à cette unité, — plus encore que la nature du milieu (3), semble-t-il, — c'est la nature d'une certaine population — qui a pu bénéficier d'influences orientales, mais qui a trouvé en elle-même des qualités originales, des vertus singulières pour la civilisation, par lesquelles elle a rayonné puissamment (4).

Sayfa II

İmparatorlukların öncesinde ve daha sonra, emperyalizme paralel olarak az veya çok homojen büyük insan grupları ve bir ölçüye kadarda insanlık vardı. Akdeniz havzası ve özellikle Ege bölgesi, bu hayat ve kültürün tek düzeliğine hazırdı. Eski dünya Romalılaşmadan, Yunanlılaşmadan evvel Egelileşmişti. Fakat bu birliğe katkıda bulunan, ortamın tabiatından önce, Doğu etkilerinden de faydalanmış olabilen, fakat kuvvetle yayılmak için bizzat kendisinde kullandığı kendi orjinal özellikleri olan bir kitlenin yapısıdır.

Sayfa :VII

Des rapprochements ingénieux aident le lecteur à comprendre un passé lointain. Et d'ailleurs cette curieuse civilisation invite perpétuellement l'historien à en faire : cette royauté des fleurs de lys, cette vierge-mère, cette Notre-Dame du Mont ou des Flots, ces symboles plastiques, le nombre trois ou la croix, cette « Pari-

Sayfa :VIII

sienne » de Cnosse, ces boxeurs et ces toréadors « rapprochent » effectivement de nous une vie que des millénaires séparent de notre époque. C'est le don éminent des meilleurs historiens d'aujourd'hui, nous semble-t-il, de discerner dans l'évolution humaine le même et l'autre, le changeant et l'éternel.

HENRI BERR.

Sayfa VII

Düşünceli yaklaşımlar, okuyucunun çok uzaktaki geçmişi anlamasına yardım eder ve bu uzaktaki garip medeniyet sürekli olarak tarihçiyi bu leylâk çiçekleri krallığıyla, bu Meryem Ana'yla, bu Notre Dame'la veya filolarla, bu değişken şekilli sembollerle, üçlemeyle veya haçla, bu Cnosse'un "Parislisiyle", bu boksörlerle ve boğa güreşçileriyle uğraştırır. Bu da binlerce senenin bizden ayırdığı hayatı bize yaklaştırır. **[sayfa VIII]** Bugün, insanlığın gelişiminde bize aynı ve farklı olanla, değişken ve sonsuz olanı ayırdetmeyi, ancak en iyi tarihçilerin seçkin bağışları sağlamaktadır.

HENRİ BERR

Sayfa :1

LA CIVILISATION ÉGÉENNE

INTRODUCTION

I. LA MÉDITERRANÉE ET L'ÉGÉIDE.

Depuis de longs siècles la vallée du Nil et les steppes de la Mésopotamie étaient sortis de la barbarie, durant de longs siècles encore les sauvages tribus de l'Europe continentale allaient croupir dans d'épaisses ténèbres, quand naquit sur les bords de la Méditerranée la civilisation qui devait être celle de l'avenir. 1

Sayfa 1

EGE MEDENİYETİ

GİRİŞ

I. AKDENİZ VE EGE.

Akdeniz kıyılarında ortaya çıkan medeniyet, **geleceğin medeniyeti** haline gelecek iken, Nil vadisi ve Mezopotamya stepleri de barbarlıktan çıkmışlardı, fakat bu esnada Kıta Avrupası'nın vahşî kabileleri uzun asırlar boyu daha rezilce yaşamaya devam ediyorlardı.

Sayfa :1

Pour la première fois apparaissent des peuples dispersés dans de petites îles ou dans des cantons montagneux, amoureux d'autonomie, 2 **fragmentés dans des cités peu accessibles par l'intérieur, mais tournées vers la mer, toujours prêts à se lance. sur tous les chemins du monde. La Méditerranée va exercer sur les destinées de l'humanité une influence décisive.** 3

Sayfa 1

İlk defa, küçük adalara veya dağlık bağımsız küçük yönetim birimlerine dağılmış, kendini yönetme sevdalısı, içerden pek az ulaşılabilir fakat denize yüzü dönük, her zaman dünyanın bütün yollarına atılmaya hazır halklar ortaya çıktı. Akdeniz, insanlığın kaderi üzerinde karar verici bir etkiye sahip olacaktı.

Sayfa :2

Les avantages communs à tout le bassin de la Méditerranée sont réunis d'une façon éminente et prennent une valeur singulière dans la partie orientale. La mer Égée marque le point où la vallée maritime bifurque vers le N.-E. par le Bosphore et le Pont-Euxin, vers le S.-E. par la mer du Levant qui mène elle-même, d'un côté, au Nil et à la mer Rouge, de l'autre, vers l'Euphrate et le golfe Persique. C'est là que les trois parties du monde baignées par la Méditerranée se rapprochent le plus et que les peuples ont appris à les distinguer. C'est là que l'Europe et l'Asie projettent l'une vers l'autre, en face de l'Afrique, des presqu'îles que séparent à peine des détroits resserrés et qu'unissent presque les archipels. C'est là que les dislocations les plus fortes ont produit le pêle-mêle le plus chaotique de dépressions et de hauteurs, de fossés maritimes et d'îles rocheuses, de plaines et de montagnes. C'est là que, sur les pentes élevées, la chaleur sèche du Midi rencontre le plus vite la fraîcheur humide du Nord, que la végétation présente le plus de diversité. C'est là, enfin, que se

Sayfa :3

trouve le foyer où les races et les civilisations se concentrèrent le plus facilement, où elles s'affinèrent par les contrastes les plus féconds et d'où elles rayonnèrent avec le plus d'intensité. Quand Zeus, pour marquer le centre de la terre, lâcha deux de ses aigles aux extrémités du ciel et leur donna l'ordre de voler l'un vers l'autre, ils se rencontrèrent dans l'Hellade.

Il est donc nécessaire, avant que d'étudier la première des civilisations méditerranéennes, d'examiner de plus près l'influence que la mer, la terre et le climat ont exercée sur les hommes qui l'ont créée. Quand on aura vu les traits qui caractérisent la Méditerranée en général s'accuser avec une vigueur particulière sur les bords de l'Égée, on comprendra mieux qu'une civilisation née dans l'île la plus rapprochée à la fois de l'Asie et de l'Égypte se soit répandue sur les terres voisines d'Europe et qu'après avoir conquis les Grecs, elle ait éveillé de leur sommeil léthargique les barbares des rives les plus éloignées.

6

7

Sayfa 2

Bütün Akdeniz havzasının avantajları üstün bir şekilde doğu kısmında toplanmakta ve şaşırtıcı bir değer kazanmaktadır. Ege Denizi, kuzeydoğuya doğru İstanbul Boğazı ve Pont-Euxin'le, güneydoğuya doğru, bir tarafı Nil ve Kızıl Deniz, öbür tarafı ise Fırat ve İran (Basra) Körfezi'ne doğru giden Doğu Denizi'nden oluşan deniz vadisinin kuzeydoğu ve güneydoğu kollarının buluştuğu noktayı işaret etmektedir. İşte bu nokta, dünyanın üç kıtasının birbirine en fazla yaklaşarak Akdeniz'in sularında yıkındığı ve halkların da onları ayırdedebilmeyi öğrendiği noktadır. Burası, Avrupa ve Asya'nın, Afrika'nın tam önünde. İşte burada, en kuvvetli parçalanmalar, kırılmaların ve yüksekliklerin, deniz vadilerinin, kayalık adaların, ovaların ve dağların en kaoslu karışıklığına birbirlerinden ancak çok sıkışık boğazlarla ayrılarak ve takımadalar gibi birleşerek birbirlerinin kolları-

na doğru atıldığı yerdir. [sayfa 3] **En sonunda, burada, ırklar ve medeniyetler, en üretici zıtlıklarla, en şiddetle yayıldıkları, en kolay saflaştıkları bu yerde, en kolay bir şekilde yoğunlaşmışlardır. Zeus, dünyanın merkezini belirlemek için, kartallarından iki tanesini göğün uçlarında salıp birbirlerine doğru uçma emrini verdiğinde, kartallar Hellade'da buluşmuşlardır.**

Onun için Akdeniz medeniyetlerinden ilkini incelemeden önce bu medeniyet üzerindeki denizin, toprağın ve iklimin, âdeta yarattıkları insan üzerinde yaptığı etkileri incelemek gerekmektedir.

Akdeniz'i karakterize eden, genelde Ege kıyılarına önem vermekle suçlanan çizgilerini gördüğümüz zaman, aynı anda hem Asya, hem de Mısır'a en yakın bir adada doğan bir medeniyet, Yunanlılar onları işgal ettikten sonra, en uzak kıyıların barbarlarını derin uykusundan uyandırmak üzere, Avrupa'nın komşu topraklarında yayılmıştır.

Sayfa :3

Or, la plus remarquable des trois est celle de l'Est, la presqu'île balkanique. Engagée dans le tronc du continent, elle se prolonge par une quatrième presqu'île qui s'élance à sa rencontre, l'Asie Mineure, et elle a encore pour appendice la presqu'île hellénique qui, elle-même, coupée par le golfe de Corinthe, s'achève en une dernière presqu'île, le Péloponèse. Entre les côtes de la Thrace, de l'Asie Mineure et de la Grèce, la mer Égée est ainsi merveilleusement découpée.

8

Sayfa 3

Her üçünün en kayda değer olanı, doğudaki Balkan yarımadasıdır. Kıtanın gövdesine yerleşmiş olarak, dördüncü bir yarımada olan Küçük Asya'yla ileri doğru uzanır ve ilâve olarak biz-

zat kendisi de Korent körfezi ile kesilmiş bulunan Peloponez yarımadasına ulaşır. Ege Denizi de, Trakya, Küçük Asya ve Yunanistan kıyıları arasında şaşırtıcı bir şekilde kesilmiştir.

Sayfa :4

De Grèce et d'Asie Mineure, des petites presqu'îles s'avancent les unes au-devant des autres, comme les culées de ponts dont des îles innombrables forment les piles.

Sayfa 4

Yunanistan ve Küçük Asya'dan küçük yarımadalar birbirlerinin önünde yığınlar oluşturan sayısız adalar köprüsünün, köprü ayakları gibi uzanırlar.

Sayfa :6

10 Les Crétois de la période préhistorique créèrent la première thalassocratie qui ait existé ; les Hellènes n'eurent qu'à s'établir sur les rives qui devaient les fixer à jamais, pour se transformer en marins. Parqués dans leurs îles ou leurs enceintes de montagnes, tous ces hommes ont la mer pour patrie commune. « Peuples de la mer », c'est le nom qu'on leur donne en Égypte.

Sayfa 6

Tarih öncesi devrin Giritlileri, mevcut olan en eski "deniz tipi yönetimi" (thalassocratie)'ni kurmuşlardır. Yunanlılar bu yönetimi, hep insanlarını denizciye dönüştürmek istedikleri için sabit tutmayacakları kıyılarda kurmuşlardır. Adalarında veya dağlık yerleşimlerinde hapsedilmiş bu insanlar için deniz, ortak vatanlarıydı. "Denizin insanları", bu onlara Mısır'da verilen isimdi.

Sayfa :14

Pourtant, dans l'horizon étroit d'une cité, d'une île, une pareille civilisation risque d'épuiser tôt sa sève et de mourir prématurément. Mais il y a la mer, la grande bienfaitrice

Sayfa 14

Bununla birlikte, bir şehrin, bir adanın dar ufkunda, böyle bir medeniyet etkinliğini erken tüketmek ve zamanından önce ölmek riskini taşımaktadır. Fakat deniz, büyük koruyucudur.

Sayfa :15

II. LES FOUILLES.

Avant les premières années de ce siècle, on n'avait aucune idée de ce que pouvait être la Grèce avant les Grecs. On pro-

Sayfa 15

II. KAZILAR.

Bu yüzyılın ilk yıllarına kadar, **Yunanlılardan önce Yunanistan'ın nasıl bir şey olduğuna dair hiç bir fikrimiz yoktu.**

Sayfa :15

On n'était pas sans connaître quelques vestiges d'un passé très lointain, mais inexplicables. Des vases étranges étaient arrivés de Mélos au musée de Sèvres, de Céphallénie au musée de Neuchâtel (1); les fouilles d'Ialysos et de Camiros, à Rhodes, avaient mis au jour dans des couches profondes toutes sortes d'objets qui n'avaient aucun rapport avec la Grèce ancienne (2); Fouqué avait exhumé, à Thèra et à Thèrasia, des cités englouties par une éruption qu'on croyait antérieure à l'an 2000 (3). Tout cela, on ne savait pas ce que c'était. Les archéologues hochaient la tête, méfiants. A partir de 1875 Schliemann, l'esprit hanté par Homère, étonna le monde par ses admirables découvertes :

Sayfa 15

Çok eski, fakat açıklanamayan bir geçmişin bazı izlerini biliyorduk. Garip bazı testiler, Melos'tan Sevres Müzesi'ne, Cephallenie'den Neuchatel müzesine gelmişti, Ialysos ve Camiros'dan Rodos'a kadar katmanlarda, derin bir şekilde yapılan kazılarda eski **Yunanla ilgisi olmayan nesneler çıkmıştı.** Fouque, Thera ve Therasia'da, **2000 yılının öncesine ait bir yanardağ patlaması tarafından yutulmuş şehirler buldu. Bütün bunların ne olduğu bilinmiyordu. Arkeologlar çok dikkatli bir çaba gösterdiler. 1875'ten itibaren** Homere tarafından da kabul edilen fikirle, dünyayı muhteşem buluşlarıyla şaşırttı.

Sayfa :16

De plusieurs côtés on avait déjà prédit l'importance que prendrait la Crète dans l'histoire des sociétés préhelléniques (2). En 1878, un marchand de Candie au nom prédestiné, Minos Kalokairinos, avait fixé l'emplacement de Cnosse en y faisant d'intéressantes observations (3).

Sayfa 16

Birçok kez, Girit'in Yunan öncesi toplumlarının tarihindeki önemini belirtmiştik. 1878'de Minos Kalokairinos adındaki bir Kandiye'li şekerleme satıcısı, ilgi çekici gözlemlerde bulunarak Cnosse'un yerini belirlemişti.

Sayfa :16

La Crète attirait de plus en plus les regards. Des explorations rapides confirmèrent les prévisions : déjà les archéologues stupéfaits passaient d'une période néolithique (Miamou) (4), à une période chalcolithique (Haghios Onouphrios) (5), des beaux vases trouvés dans la grotte de Camarès (6) aux cuves funéraires d'Anoja et de Milato (7) ; déjà même Evans classait les « pictogrammes » d'une écriture préhellénique.

Sayfa 16

Girit, giderek daha fazla dikkatleri çekiyordu. Hızlı keşifler öngörülenleri doğruladı: Şu ana kadar şaşırmış arkeologlar bir Neolitik Çağ'dan (Miamou), bir Kalkolitik Çağ'a (Haghios Onouphrios) geçmişler, Camares mağarasında, Anoja ve Milato'nun mezar çukurlarında çok güzel testiler bulunmuştur. **Aynı şekilde, Evans, Yunan öncesi bir yazıyla yazılmış "ikonaları" tasnif etmiştir.**

Sayfa :17

il a évoqué une société dont l'existence commence au VIe millénaire avant Jésus-Christ et qui, de progrès en progrès, atteint son apogée au IIe.

6,000
5

Sayfa 17

Evans, varlığı milâttan önce VI. binyıla dayanan bir toplum bulduğunu ve bu toplumun gelişerek zirve noktasına II. binyılda geldiğini ifade etmiştir.

Sayfa :21

Elle présente un très grand nombre de sites que les Athéniens appelaient pélasgiques (1) : après Nisaia et l'îlot Minoa, on peut citer Salamine, Éleusis, l'Acropole d'Athènes, Thoricos et, à l'intérieur, Spata, Ménidi et Aphidna.

Sayfa 21

Attik yarımadası, Atinalıların pelajik olarak adlandırdıkları: **Nisaia ve Minoa adacığından sonra, Salamine, Eleusis, Atina Akropolü, Thoricas ve içeride Bpata, Menidi ve Aphidna olarak belirleyeceğimiz büyük sayıda şehir sunar.**

Sayfa :22

De là vient l'intérêt des fouilles entreprises en Macédoine pendant la dernière guerre par les Anglais et les Français (3); elles comblent en partie l'énorme lacune qui existait dans la préhistoire entre la Thessalie et les approches du Danube.

Si le fond sur lequel se projette la civilisation égéenne reste encore bien obscur en Europe dès qu'on s'éloigne de l'Argolide, en Asie Mineure on est presque partout devant la nuit noire. On connaît les six villes qui se sont succédé sur la colline d'Hissarlik jusqu'à la guerre de Troie (4); mais la civilisation qu'on y voit, malgré certaines relations de caractère commercial avec l'Égéide, est d'un type manifestement européen et témoigne que l'Hellespont n'a jamais été un obstacle aux communications. A Yortan, rien ne rappelle ni les îles ni l'Hellade. Il n'est pas impossible sans doute que les populations indigènes de l'Asie Mineure, les Cariens par exemple, aient subi l'influence des Mésopotamiens et surtout des Hittites; on peut même supposer si l'on veut, d'après de vagues indices, qu'ils en ont transmis quelque chose aux Égéens. Mais les fouilles qui élucideraient le problème font cruellement défaut. Celles qu'on a exécutées jusqu'à présent, à Milet (5) ou à Phocée (6), témoignent seulement que, marchands ou colons, les Crétois et les Mycéniens sont venus sur le tard dans ces parages, comme ils ont abordé à Cypre et en Syrie, en Italie et en Sicile.

Karia (*)

* Menteşe Livâsı

** Karesi Livâsı

Sayfa 22

Buradan, son savaş esnasında İngilizlerin ve Fransızların Makedonya'da giriştikleri kazıların kazancı ortaya çıktı. Bunlar **Tesalya ile Tuna bölgesi arasındaki tarih öncesi devirde bulunan boşlukları kısmen doldurmaktadırlar.**

Ege medeniyetinin üzerine kurulduğu taban, Argolide'den uzaklaşıldıkça oldukça karanlık olmakla birlikte, Küçük Asya'da bu konuda tamamen bir gece karanlığı ile karşılaşıyoruz. Truva savaşına kadar, Hisarlık tepesinin üzerinde birbiri ardına gelen altı şehir biliniyordu. Fakat Ege'yle ticarî özellikle bazı ilişkiler de olsa, burada gördüğümüz medeniyet açıkça Avrupaî gibi görünmekte ve Hellespont'un iletişime engel teşkil etmediğini göstermektedir. Yortan'da hiç bir şey ne adaları ne de Yunanistan'ı hatırlatmaktadır. Hiç şüphe yok ki Küçük Asya'nın yerli nüfusları, meselâ Karyalılar, Mezopotamyalıların ve daha ziyade Hititlerin etkisine maruz kalmışlardır. İstendiği takdirde, belirsiz göstergelere dayanarak, Egelilere bazı şeylerin nakledildiğini varsayabiliriz. Fakat problemi açıklayacak olan kazıların bulguları kötü bir şekilde yorumlandı. Bugüne kadar Milet ve Foça'da yapılan kazılarda, sadece, Kıbrıs'a, Suriye'ye, İtalyaya ve Sicilya'ya ait bulgulara ulaştıkları gibi bu dolaylara geç dönemlerde gelen Giritliler ve Mikenlilere tanıklık etmiştir.

Sayfa :23

Il rattache toute cette civilisation, à partir du moment où elle est sortie des limbes néolithiques, au légendaire roi de Cnosse, Minos : il l'appelle Minoenne.

Sayfa 23
[III. KRONOLOJİ]
Evans, Neolitik Devrin yaprakları arasından çıkan bu medeniyeti, **Cnosse'un efsanevî kralı Minos'a** bağlamakta ve bu medeniyete Minoen medeniyeti demektedir.

Sayfa :24

Afin de ne rien compliquer par des hypothèses fausses ou prématurées, nous appellerons simplement égéen ce qui est de l'Egéide et crétois ce qui concerne la Crète.

Sayfa 24
Yanlış veya erken varsayımlarla hiç bir şeyi karışık hâle getirmemek için, Ege'yi ilgilendiren konulara Egeli ve Giriti ilgilendirenlere de Giritli diyeceğiz.

Sayfa :27

Nous avons ici une archéologie muette, mais qui peut s'aider d'une archéologie parlante. L'Égypte a été presque constamment en rapports avec la Crète préhistorique. Qu'un objet égyptien de date assurée se trouve dans une couche déterminée d'un site égéen, il communique sa date à cette couche.

Sayfa 27

Burada, dilsiz fakat konuşan bir arkeolojiye yardım edebilecek bir arkeolojimiz var. Mısır, hemen hemen sürekli olarak, tarih öncesi Giritle ilişkiler içinde olmuştur. Tarihi kesin olarak bilinen bir Mısırlı nesne, bir Egeli tarihi mahallin belirli bir derinliğinde bulunduğunda, tarihini bu katmana verir.

Sayfa :33

Si l'on ajoute qu'elle est à égale distance de Troie et des bouches du Nil, du golfe Argien et de la Cyrénaïque, de Cypre et de la Sicile, de la Syrie et de l'Italie, et qu'elle est ainsi la terre la plus rapprochée des trois continents, on peut conclure avec Aristote : « Voilà pourquoi Minos posséda l'empire de la mer et conquit ou colonisa les îles ».

Sayfa 33

Minos; Truvadan ve Nil'in delta kollarından, Argien körfezinden ve Syrenaique körfezinden, Kıbrıs'tan ve Sicilya'dan, Suriye'den ve İtalya'dan eşit mesafede ve her üç kıtaya da en yakın topraktır. Buna dayanarak, Aristote'un **"İşte Minos'un deniz imparatorluğuna sahip olmasının ve adaları kolonize etmesinin sebebi"** sözüyle konuyu özetleyebiliriz.

Sayfa :34

PÉRIODE NÉOLITHIQUE (6000 ?-3000).

De toutes les terres égéennes, la Crète est celle qui présente la civilisation la plus ancienne. Elle ne fut cependant pas habitée d'aussi bonne heure que maintes autres régions du globe. A l'âge où la Grèce et l'Asie Mineure n'étaient pas encore séparées par la mer, la vaste Égéide était le domaine d'animaux monstrueux; mais rien n'y révèle encore la présence de l'homme. Il n'y fit son apparition qu'après le cataclysme. Autrement, les régions égéennes auraient été peuplées toutes ensemble dès l'âge paléolithique. Or, elles le furent

Sayfa :35

seulement plus tard, les unes après les autres, par des afflux de populations différentes. La Crète elle-même, qui vient en tête, n'apparaît dans la préhistoire qu'à l'âge néolithique.

En ces temps-là, les hommes habitèrent d'abord des grottes ou des abris sous roche. Puis ils se bâtirent des huttes rondes en torchis sur des pavements en pierre, témoin « le fond de cabane » découvert à Phaistos, ou bien ils adoptèrent le type de la maison rectangulaire en pierres brutes. La mer, par où ils étaient venus, les retenait sur ses bords. Ils ne pratiquaient guère l'agriculture : on n'a pas trouvé de broyeurs dans leurs habitations.

Sayfa 34

NEOLİTİK DÖNEM (6000 ? – 3000)

Bütün Ege toprakları içinde Girit en eski medeniyeti yaşayan yerdir. Bununla birlikte, dünyanın diğer bölgelerinin yaşadığı ka-

dar iyi zamanlar yaşamamıştır. Yunanistan ve Küçük Asya'nın henüz denizle ayrılmadığı dönemde, geniş Ege bölgesi, devasa hayvanların dönemiydi, fakat insan varlığından henüz ortada bir eser yoktu. Ortaya çıkışı, ancak bir karışıklıktan sonra oldu. Başka bir deyişle, Ege civarlarının hepsi birden, paleolitik çağdan itibaren insan yaşamına sahip olmuştur. Ya da, bu bölgeler, [sayfa 35] birbiri ardına farklı kitle akınlarıyla nüfus kazanmışlardır. Önde gelen Girit'in kendisi de, ancak neolitik çağda ortaya çıkmıştır.

Bu devirlerde, insanlar önce mağalarda veya kaya altı sığınaklarda oturuyorlardı. Daha sonra kerpiçten mamul, taş döşeme üzerinde evler yapmışlardır. Bunu, Phaistos'ta bulunan ev ispatlamaktadır veya işlenmemiş taştan dikdörtgen evler yapmışlardır. Üzerinden geldikleri deniz, onları kenarında tuttu. Hemen hemen hiç ziraat yapmadılar: Barınaklarda değirmen vazifesi gören dövücü aletler bulunamadı.

Sayfa :36

Vers la fin du IVe millénaire, un grand changement se produit dans tout le bassin de l'Egée.

Sayfa 36

[KALKOLİTİK VEYA CRETO-CYCLADIQUE ÇAĞ (3000 – 2400)]

IV. binyılın sonlarına doğru, bütün Ege havzasında bir değişim meydana geldi...

Sayfa :36

Mal-
gré les variantes locales, cette civilisation certifie son unité par des poteries aux tons vifs et brillants qui se retrouvent depuis les *Toumbès* de Macédoine et les *magoulas* de Thessalie jusque dans les maisons rondes d'Orchomène I. Mais les deux civilisations néolithiques, celle de Crète et celle du continent, n'avaient aucun point de contact. Entre les deux s'interposaient la masse déserte du Péloponèse et toute la largeur d'une mer aux îles encore inhabitées. Vers l'an 3000, il n'en fut plus ainsi.

Voici qu'en Égéide et dans tout l'Orient se produit un vaste mouvement de peuples. Le Péloponèse et les Cyclades sortent du néant : l'Égéide se peuple tout entière. De quelle race étaient ces premiers occupants? Qu'on les appelle Pélasges, comme feront les Grecs en général, ou Cariens, comme le voudra Thucydide, ils provenaient sans doute déjà de plusieurs souches : ils avaient, selon les îles, la tête longue ou ronde, ce qui semble indiquer une prédominance tantôt méditerra-

Sayfa :37

néenne, tantôt asiatique. En tout cas, ce n'étaient pas des Hellènes, ni même des Aryens, et ils ne venaient pas du continent européen par la Thessalie, puisque la civilisation thessalienne resta seule étrangère à tous ces bouleversements. Leur arrivée n'est certainement pas sans rapport avec les migrations qui modifient vers ce temps l'aspect de l'Asie Antérieure. Près de l'Hellespont, la colline d'Hissarlik est habitée pour la première fois. A Cypre, où l'âge de la pierre n'a point laissé de traces, abordent des populations qui d'abord vivent de la pêche sur la côte, puis s'enfoncent à l'intérieur vers les mines.

Sayfa 36

Mahallî değişikliklere rağmen, bu medeniyet, birliğini, Makedonya **toumbe'lerinden** ve Tesalyanın **magoulas'larından** Orkomeme I.'in yuvarlak evine kadar bulunan canlı ve parlak tonlardaki çanak çömlekle ispat etmektedir. Fakat iki neolitik medeniyet, Girit ve kıta medeniyetlerinin ortak hiçbir yönleri yoktur. Her ikisi arasında, Peloponez'in bomboş kütlesi ve hâlâ oturulmayan adalarıyla bütün genişliğiyle bir deniz oturuluyordu. **3000** yıllarına doğru ise, artık durum böyle değildi.

Ege yöresinde ve bütün Doğuda geniş bir nüfus kazanma durumu vardı. Peloponez ve Ege adaları, hiç olmaktan kurtuldular: Ege yöresi tamamıyla nüfus kazandı. Bu ilk sakinler hangi ırktandılar? Onlar genel olarak Yunanlıların veya Karyalıların yaptığı gibi, Thucydide'nin de kullandığı isimle, **Pelajlar** olarak adlandırıldı. Hiç şüphesiz birçok katmandan geliyorlardı: **Adalara göre değişen, uzun ya da yuvarlak, zaman zaman Akdenizli, zaman zaman Asyalı hâkimiyetini gösteren kafaları vardı.** [sayfa 37] **Her halükârda, bunlar, Yunanlı değildi, Aryen de değildi, Tesalya vasıtasıyla kıta Avrupasından gelmemişlerdi. Zira Tesalya medeniyeti, bu karışıklıklara tamamen yabancı kalmıştı. Buraya gelişleri, kesinlikle, bu zamanlara doğru Ön Asyadan olan göçlerle hiç ilişkisiz değildi. Hellespont yakınındaki Hisarlık tepesi ilk defa bu sıralarda iskan oldu. Taş devrinin hiç bir eser bırakmadığı Kıbrıs'ta rastlanılan ilk topluluklar, kıyılarda balıkçılık ile geçinmişlerdi. Daha sonra, içerilerdeki madenlere doğru girdiler.**

Sayfa :37

La grande île ne dut pas échapper complètement aux contre-coups des migrations qui, près ou loin, bouleversaient le monde. C'est à ce moment que la population autochtone à tête longue put se mêler de certains éléments à tête ronde.

Sayfa 37

Girit, az veya çok bütün dünyayı sarsan göçlerden tamamıyla kaçamazdı. İşte bu zamanda, **yerli** uzun kafalı nüfus, **yuvarlak kafalı** bazı unsurlarla karıştı.

Sayfa :39

Il n'est donc pas étonnant que les Cyclades aient, d'emblée, joué un rôle important dans la civilisation chalcolithique. Entre les deux continents qui se peuplent à l'Est et à l'Ouest, elles assurent la communication entre la grande île du Sud et cette Acropole de Troie qui domine la région du Bosphore.

Sayfa 39

Onun için, Cyclade'ların birdenbire, Kalkolitik Çağ'da önemli bir rol oynaması şaşırtıcı değildir. Doğuda ve batıda nüfus kazanan iki kıta arasında, bunlar büyük Güney Adası ile **Boğaz bölgesine** hâkim olan bu Truva Akropolü arasında haberleşmeyi sağlar.

Sayfa :42

PREMIÈRE ÉPOQUE DU BRONZE (2400-2000) ET PREMIÈRE HÉGÉMONIE CRÉTOISE (2000-1750). — PÉRIODE PRÉMYCÉNIENNE (2500-1600).

Vers le XXVe siècle, on observe pour la seconde fois, en Europe et en Asie, une fermentation intense. De la péninsule balkanique partent de nouvelles invasions. C'est environ le temps où les Hittites s'établissent sur le plateau de Cappadoce. Une population thraco-phrygienne élève une seconde ville de

Sayfa :42

Troie sur les ruines de la première. Un autre flot se déverse sur la Thessalie. Il se produit ainsi une rupture brusque et complète entre les pays septentrionaux et la Grèce centrale : l'Othrys devient pour des siècles une barrière infranchissable.

Sayfa 42

İLK BRONZ ÇAĞI (2400 – 2000) VE BİRİNCİ GİRİT HÂKİMİYETİ (2000 – 1750) – PREMYCENİENNE DÖNEM (2500 – 1600)

XXV. yüzyıla doğru, ikinci defa olarak, Avrupa ve Asya'da yoğun bir mayalanma gözlemlenmiştir. Balkan Yarımadasın'dan yeni işgaller başladı. Bu, **Hititlerin** Kapadokya'da yerleştikleri zamandır. Bir Trakya – Frig, birincinin harabeleri üzerinde ikinci bir şehir kurdu. Başka bir filo, Tesalya üzerinde yayıldı. Böylelikle kuzey ülkeleri ile, Merkezî Yunanistan arasında anî bir yırtılma meydana geldi, Otiris yüzyıllar boyunca, geçilemez bir engel oluşturdu.

Sayfa :43

Les fosses à cendres ou *bothroi* qui caractérisent les maisons d'Orchomène II se retrouvent à Gonia et à Korakou; la poterie vernissée de Haghia Marina ne dépasse pas au Nord Lianokladi, maintenant station frontière, mais se répand au Sud en Argolide et pénètre même plus loin, dans tout le Péloponèse.

Sayfa 43

Orkomen II dönemini karakterize eden kül çukurları veya bothroi'lar [ocaklar], **Gonia** [Konya] ve Korakou'da bulundu. Haghia Marina'nın sırlı çanak çömleği, şimde sınır istosyonu olan Lianokladi'nin kuzeyine geçmedi. Fakat güneyde, Argolide'e, hatta bütün Peloponez'de, daha uzağa kadar gitti.

Sayfa :48

Les Aryens quittent les bords de la mer Caspienne et se répandent en tous sens. Ils pénètrent dans le Turkestan, l'Iran et l'Inde; une de leurs tribus, les Mitani, fait une pointe au delà du Tigre et de l'Euphrate. Tout l'Orient ressent les contre-coups de cette poussée. L'avènement de la douzième dynastie (2000) est signalé par de pénibles luttes pour la défense de l'Égypte; Canaan naît à une vie nouvelle; un peu après, Troie II, la « ville brûlée », est ensevelie sous deux mètres de décombres, avant d'être remplacée par un simple village; en 1926, les Hittites soumettent la Babylonie. En Europe aussi, il semble bien que dès cette époque soient arrivés des peuples d'origine aryenne. Tandis que les Proto-Latins s'acheminent vers l'Italie, une race apparentée aux Illyriens, la race hellénique, fait son apparition dans la péninsule des Balkans. Bientôt les Achéens pénètrent en Thessalie, rejettent l'ancienne population des Pélasges sur le pourtour montagneux et s'implantent dans la région centrale qui gardera leur nom. Ils connaissaient le métal, et la Thessalie entre dans la période chalcolithique. Mais le gros de ces bandes traversa la barrière de l'Othrys. De proche en proche, du mont Olympe à Olympie, toute l'Hellade fut conquise. L'H. A. se termine par des destructions et des incendies qui marquent le passage de l'envahisseur. Les chefs d'une minorité guerrière s'établirent au milieu des Préhellènes, et ce fut, sur le moment, pour l'Hellade une rupture complète avec le passé.

Sayfa 48

Aryenler, Hazar denizi kıyıların terkettilir ve her yöne yayıldılar. Türkistan'a, İran'a ve Hindistan'a girdiler. Kabilelerinden birisi olan Mitaniler, Dicle'nin ve Fırat'ın ötesinde bir cep oluşturdu. Bütün doğu bu fışkırmaların etkisini hissetti. On ikinci Hanedan'ın ortaya çıkışı (2000) Mısır'ın müdafaası için zorlu mücadelelerle

haber verildi. Kenan, yeni bir şehirde doğdu, bir müddet sonra, Truva II, "yanmış şehir", basit bir köyle yer değiştirmeden evvel iki metre moloz altına gömüldü 1926'da Hititler, Babil'i elde ettiler. Avrupa'da da bu tarihten itibaren, Aryen asıllı topluluklar görülüyordu. Proto Lâtinler İtalya'ya doğru yönelirken, İliryalılarla ilişkilendirilen bir ırk, Yunanlılara, Balkan Yarımadası'nda ortaya çıkıyordu. Daha sonra Tesalya'ya giren Akalar, eski yerleşim Pelajları dağlık çevreye sürdüler ve onların isimlerini taşıyacak olan merkezî kısma girdiler. Onlar madeni tanıyorlardı ve Tesalya, Kalkolitik Çağ'a giriyordu. Fakat bu kabilelerin büyük kısmı, Othrys engelini aştılar. Giderek, Olimpus dağından Olimpiya'ya kadar bütün Yunanistan fethedildi. H.A. işgalcinin geçişini işaretleyen yıkımlarla ve yangınlarla sona erdi. Savaşçı bir geleneğin şefleri, Prehelen'in ortasında yerleştiler ve bu o an için, Yunanistan'da geçmişle ilginin tam olarak yırtılıp atılması demekti.

Sayfa :49

De la Thessalie à l'Élide se propage un type spécial de maison, avec abside et mégaron rectangulaire à foyer fixe, en même temps qu'un type spécial de poterie, le « minyen » à formes métalliques. Mais cette civilisation « nordique » devait se transformer assez vite sous l'influence des aborigènes et des étrangers.

Sayfa 49

Tesalya'dan Elide'e abside ve megaronu dikdörtgen, sabit ocaklı özel bir tip ev ve "minyen" denilen tabak çanak yaygındır. **Fakat bu "Kuzeyli – Nordik" medeniyet, yerlilerin ve yabancıların etkisiyle çok çabuk değişime uğramıştır.**

Sayfa :49

Phaistos,

Sayfa :50

Mallia, Tylissos eurent le même sort. Qu'était-il arrivé? Une invasion, comme sur le continent? On a parlé d'Asiatiques qui auraient rejeté l'ancienne population dans la partie occidentale de l'île. Mais il n'est pas un peuple en Asie qui ait eu à ce moment une flotte capable de conquérir l'empire de la mer, et une invasion aurait amené des changements autrement profonds que ceux qui vont apparaître en effet. Il est plus probable qu'on est en présence d'une révolution intérieure, qui se déchaîna d'ailleurs après un tremblement de terre, signe des dieux.

Sayfa 49

Phaistos, [sayfa 50] **Mallia, Tylissos aynı sınıftandırlar. Neler olmuştu? Kıtada olduğu gibi, bir işgal mi? Asyalıların, adanın batısından yerli nüfusu sürdüğünden bahsediliyordu. Fakat bu esnada Asya'da, bu deniz imparatorluğunu fethedecek kapasitede filoya sahip bir halk yoktu ve aslında bir işgal çok daha derin etkilere sebep olurdu. Muhtemelen karşı karşıya kaldığımız olay, "tanrıların bir işareti" olan bir depremden sonra yapılan bir iç ihtilâldi.**

Sayfa :61

Brusquement, les brachycéphales l'emportent sur les dolichocéphales, qui avaient

Sayfa :62

dominé jusqu'alors.

Sayfa 61-62

Birdenbire, brakisefaller, bugüne kadar hâkim olan dolikosefallere hâkim oldular.

Sayfa :63

C'est sur le continent, c'est en Argolide — les pharaons avaient vu juste — que se trouve désormais le centre de gravité du monde égéen.

Sayfa 63

Kıtada, Firavunlar, Argolide'in artık Ege'nin merkezi olduğu doğrusunu gördüler.

Sayfa :63

Des provinces de ci-

Sayfa :64

vilisation plus ou moins différente se fondent dans une civilisation commune. Oui, c'est bien une *koinè* qui commence.

Sayfa 63-64

Medeniyetin az veya çok farklı bölgeleri, ortak bir medeniyetin içinde kurulmuşlardı. Evet, doğal olarak bir **Koine başlıyordu.**

Sayfa :65

Dès le commencement du XIVe siècle, une peuplade de Danaouna ou Danaens est établie sur la côte de Syrie.

Sayfa 65

14. yüzyılın başlangıcından itibaren, bir Danaouna veya Danaen kitlesi, Suriye kıyılarında yerleşti.

Sayfa :65

Milet, Éphèse, Phocée reçoivent des colons. Les Égéens se mettent ainsi en rapport direct avec l'intérieur de l'Asie Mineure : un cylindre et un sphinx hittite arrivent à Tirynthe et à Haghia Triada.

Sayfa 65

Milet, Efes, Foça kolonlar aldılar. **Böylelikle Egeliler, doğrudan doğruya Küçük Asya içleriyle temas haline geldiler. Bir silindir ve bir Hitit sfenksi** [Anıtları bekleyen aslan heykelerleri] **Tirynthe ve Haghia Triada'ya geldi.**

Sayfa :65

Pour la première fois, la Méditerranée jouait pleinement le rôle civilisateur qui lui est dévolu, et les Égéens, déjà mêlés de Grecs, appelaient les barbares de toutes les côtes à une existence supérieure.

Sayfa 65

Akdeniz, ilk defa kendisine düşen medeniyet getirici rolünü oynuyordu ve Yunanlılarla karışmış olan Egeliler, daha üstün bir varlık gösteren bütün kıyıları barbar olarak adlandırıyorlardı.

Sayfa :66

. Les Danaouna ne sont

Sayfa :67

pas plus tôt en Syrie, qu'ils menaçent Byblos. Pour les grands coups, les peuples achéens s'associent et, s'immisçant dans les querelles des indigènes, trouvent parmi eux des alliés qu'ils entraînent sur terre et sur mer. Plus d'un siècle, toutefois, les Hittites et les Égyptiens surent se faire respecter. C'était le temps où Aménophis III continuait d'envoyer à Mycènes des présents marqués de son cartouche, où Akhenaten à Tell-el-Amarna s'entourait d'étrangers, où les premiers pharaons de la dix-neuvième dynastie (après 1300) laissaient remonter les vases des Égéens jusqu'en Nubie. Mais, au XIIIe siècle, les Hittites subirent la défaite de Kadesh (1295). Parmi les guerriers qui les avaient suivis, il y en avait un grand nombre de la Troade et des régions voisines : les Iliouna (gens d'Ilion), les Dardanoui (Dardaniens), les Masa (Mysiens), les Pidasa (gens de Pédasos), les Kirkisha (gens de Gergis), sans compter les Loukki (Lyciens) et les Danaouna (Danaens).

Sayfa 66-67

Danaouna'lar artık Babil'i tehdit ettikleri Suriye'de değillerdi. Aka halkları ise, yerli halkların kavgalarına el koyarak ve aralarından kendilerine müttefikler bularak, bunları karada ve denizde çalıştırdılar. Bununla birlikte, Hititler ve Mısırlılar, **bir asırdan fazla saygı du-**

yulmayı bildiler. Bu, Amenophis III.'ün Miken'e, kendi kartuşuyla mühürlenmiş hediyeler gönderdiği, Akhenaten'in yabancılar tarafından kuşatılmış Tell El Amarna'ya hediyeler gönderdiği, Ondokuzuncu Hanedan'ın Firavunlarının (1300'den sonra), Ege testilerinin Nubie'ye kadar çıkmasına izin verdiği dönemdir. **Fakat XIII. yüzyılda, Hititler, Kadeş (1295) mağlubiyetine uğradılar. Onları takip eden savaşçılar arasında Truvalılar ve komşu bölgelerden savaşçılar vardı.** Loukki'leri (Likyalılar) ve Danaouna'ları (Danalılar) İliuna'lar (İlion insanları), Dardanelliler, Masa'lar, Pidasalar (Pedasos'un insanları), Kirkisha'lar (Gergis'in insanları).

Sayfa :68

La sauvagerie de cette irruption fit fuir de toutes parts les nations épouvantées.

Sayfa 68

Bu baskının vahşeti, dehşete uğrayan bütün milletlerin kaçmasına sembep oldu.

Sayfa :68

Un fort courant d'émigration se porta sur toute l'Asie Mineure et y transforma la civilisation. L'Ionie reçut des Achéens de toute provenance, y compris sans doute des gens de Pylos. Délos devint le centre religieux de cette Achaïe attico-ionienne. Vers le même moment, les Mouschki, des Phrygiens, se jetèrent sur les Hittites et enlevèrent leur capitale, Ptéria : c'en était fait d'une puissance qui avait contrebalancé celle des pharaons et contenu celle des Assyriens.

Sayfa 68

[Dor işgali (1200)]

Kuvvetli bir göç dalgası bütün Küçük Asya'yı kapladı ve medeniyeti değiştirdi. İyonya, hiç şüphesiz Aylos'lular dahil, gelen bütün Aka'lıları aldı. Delos, bu Aka – Attico – İyonya'lı grubunun dinî merkezi oldu. Aynı devirlere doğru, Mouschki'ler ve Frig'liler, Hitit'lerin üzerine saldırdılar ve Başşehirleri Pteria'yı aldılar: Bu Asur'luların gücünü de ihtiva eden ve Firavun'lar tarafından ise dengelenen bir güçtü.

Sayfa :69

Ramsès III réussit à les arrêter à Magadil, mais ne put pas les empêcher de s'établir dans le pays qui reçut des Pélésati le nom de Palestine (1193).

Ce qu'il advint du monde mycénien après l'invasion de 1200 n'est nullement comparable à ce qu'il était advenu de la Crète deux cents ans auparavant. Les Achéens, façonnés à la civilisation crétoise, en avaient conservé l'héritage, tout en le laissant s'amoindrir. Les Doriens, sortis brusquement de la rude Albanie, démolirent tout ce qui en subsistait.

Sayfa 69

Ramses III, Egelileri Magadil'de durdurmayı başardı. Fakat Palesatilerden aldığı ülkede (Palestine: Filistin) yerleşmelerini engelleyemedi (1193).

1200 yılı işgalinden sonra, Miken dünyasının başına gelenler, Girit'in başına 200 sene evvel gelenlerle karşılaştırılamazdı. Girit medeniyeti ile şekillenmiş Akalılar, zayıflamaya müsaade etseler de, mirası muhafaza etmişlerdir. **Arnavutluk'tan birdenbire çıkan Kaba saba Dorlular, önlerinde direnen herşeyi yakıp yıktılar.**

Sayfa :69

Cette fois, tout est bien fini pour la ville qui était jadis la maitresse de la Méditerranée : sur les décombres noircis que recouvrent les siècles, ~~trois mille ans vont passer dans~~ un silence de mort. 3,000

Sayfa 69

Bu defa, bir zamanlar Akdeniz'in efendisi olan şehir için her şey iyi bitti: Yüzyılların örttüğü kararmış yıkıntıların üstünde, **üç bin sene, bir ölüm sessizliği ile geçti.**

Sayfa :69

La soumission de la Crète aux Achéens, c'était la conquête de la Grèce par Rome, *capta ferum victorem cepit*; l'arrivée des Doriens, c'est l'invasion des barbares, c'est le moyen âge, en attendant la Renaissance.

Sayfa 69

Girit'in Akalılara boyun eğmesi, Yunanistan'ın Roma tarafından fethi, capta ferum victorem cepit, bir zayıflama işareti, Dorluların gelişi ise barbarların işgaliydi ve felâketti. Rönesansı beklerken Orta Çağ'dı.

Sayfa :72

C'est, au contraire, une population fortement brachycéphale qui occupait l'Asie Mineure (1). Les Égéens étaient-ils un rameau de l'une ou de l'autre race, ou un croisement des deux?

Sayfa 72

Bu tersine, Küçük Asya'yı fetheden, kuvvetle brakisefal bir kitleydi. Egeliler, bir ırkın veya öbürünün küçük bir dalı mıydı, ya da ikisinin bir melezi miydi?

Sayfa :72

La masse des Crétois est méditerranéenne. Cependant, à la race prédominante est mêlée une population brachycéphale, peut-être d'origine asiatique. Elle représente soit les restes d'aborigènes massacrés par la race prédominante, soit plutôt un élément immigré, une minorité venue assez vraisemblablement des Cyclades, où l'on voit, à l'âge du cuivre, des dolichocéphales à Syra, des mésocéphales à Naxos, mais des brachycéphales à Paros, à Oliaros, à Siphnos (2). De ce mélange sortent un assez grand nombre de métis mésocéphales.

Sayfa 72

Giritlilerin çoğunluğu Akdeniz'liydi. **Bununla birlikte hâkim ırka, belki de Asya menşeli bir nüfus karışmıştı. Bu nüfus hem baskın ırk tarafından katledilen yerli kalıntılarını, hem de daha ziyade göçle gelmiş bir unsur olan, kuvvetle muhtemelen Cyclade'lardan**

gelmiş bir azınlığı temsil ediyordu. Bakır Çağ'ında, dolikosefalleri Suriye'de, mezosefalleri Naksos'da, ama brakisefallelri Paros, Oliaros ve Sifnos'da görüyorduk.

Sayfa :73

Mais les observations faites sur les Crétois d'aujourd'hui sont une éclatante confirmation de celles qu'on a faites sur les crânes d'il y a trois mille ans (1). Bien des dominations ont passé sur l'île; mais ni les Byzantins, ni les Sarrasins, ni les Vénitiens n'ont pu, avec quelques garnisons, modifier le type crétois, et l'influence des Turcs est à peine saisissable.

Sayfa 73

Fakat, bugünkü Giritliler üzerinde gerçekleştirilen gözlemler, üç bin sene önceki kafataslarında yapılanları aydınlatıcı bir onay vermektedirler. Adanın üzerinden egemenliklerin geçtiği doğrudur, ama ne Bizans, ne Sarrasin, ne Venedikliler birkaç garnizonla Giritlilerin tipini değiştiremediler ve Türklerin etkisi de ancak güçlükle sezilebilmektedir.

Sayfa :147

Telle est bien l'opinion que les archéologues ont soutenue tout d'abord, soit pour faire remonter le type crétois au type continental, soit pour établir une filiation inverse (1). Mais aujourd'hui on admet généralement qu'entre les deux systèmes il y a des différences radicales, qui tiennent aux climats où ils ont pris naissance (2). Ce sont bien, en effet, des dispositions

Sayfa :147

« nordiques », nullement crétoises, qui apparaissent dans la seconde moitié du IIIe millénaire à Troie II et en Thessalie, pour reparaître vers 1600 à Mycènes et à Tirynthe, avant de se propager pendant le XIVe siècle à Mélos et même en Crète.

Sayfa 147

Arkeologların, Giritli tipini kıta tipine çıkarmak için veya ters bir zinciri ispatlamak için destekledikleri fikir Giritli evinin, Kuzey Miken eviyle aynı kökleri taşımasıdır. Fakat bugün, iki sistem arasında, doğdukları iklimden kaynaklanan köklü değişiklikler olduğu kabul edilmektedir. Bunlar aslında, Giritlilikle alâkası olmayan, XIV yüzyıl bayunca Melosda ve Girit'te yayılmadan önce, III. Bin yılın ikinci yarısında Truva II ve Tesalya'da ve 1600'lere doğru Mikenes ve Tirynthe'de ortaya çıkan "kuzeyli" tavırlardır.

Sayfa :153

LIVRE II

LA VIE SOCIALE

CHAPITRE PREMIER

LE RÉGIME SOCIAL ET LE GOUVERNEMENT

I. LE RÉGIME SOCIAL.

Le clan, la famille et l'individu.

Sayfa :153

Sur l'organisation du groupe social, les vestiges des temps préhistoriques laissent le champ libre à l'imagination et ne fournissent, semble-t-il, aucun renseignement.

Sayfa 153

KİTAP II

SOSYAL HAYAT

BİRİNCİ KISIM

SOSYAL REJİM VE HÜKÜMET

1. SOSYAL REJİM

Kabile, Aile ve Fert

Sosyal grubun organizasyonu üzerine, prehistorik çağların kalıntıları, düşünmeye alan bırakmışlar ve hiçbir bilgi üretmemişlerdir.

Sayfa :166

Les droits de la femme.

Dans la société dont nous venons d'entrevoir la transformation générale, un phénomène apparaît avec une certaine netteté: la femme joue un grand rôle dans les cérémonies du culte et dans les fêtes publiques. La principale divinité des Crétois est une Déesse-Mère. Ce sont des prêtresses qui mettent l'humanité en rapport avec les puissances divines.

Sayfa 166

Kadın Hakları

Genel dönüşümünü gördüğümüz toplumda, bir olay oldukça net bir şekilde ortaya çıkmaktadır: **Kadın dinsel seremonilerde ve genel bayramlarda büyük bir rol oynamaktadır. Giritlilerin başlıca dinî motiflerinden birisi bir Ana Tanrıça'dır. İnsanlığı ilâhî güçlerle ilişki haline sokanlar ise rahibelerdir.**

Sayfa :167

La femme n'avait donc pas dans la société minoenne la position subordonnée qui lui est faite par le régime oriental de la claustration.

Sayfa 167

Kadın, minoyen toplumda, Doğu'nun kendisine verdiği kapanma rejimindeki yardımcı pozisyonda değildir.

Sayfa :169

De ces analogies que conclure relativement à la Crète minoenne? Aux Égyptiens on peut opposer les Mycéniens. Avant l'adoption des mœurs crétoises, la femme, à Mycènes, semble reléguée dans une condition inférieure; car dans les sépultures royales des tombes à fosse, sur dix-sept squelettes, trois seulement sont de femmes, ce qui semble indiquer que les chefs avaient des concubines de condition inférieure et n'élevaient pas habituellement leurs filles au rang de princesses. Quant aux peuples de l'Asie, ils ont sans doute hérité leur droit familial bien moins des Crétois que des Hittites, chez qui la mère des rois, ainsi qu'il convient dans le pays de la Déesse-Mère et des Amazones, exerce la régence et se fait qualifier de « grande reine » (2). D'ailleurs, qu'on regarde de plus près

Sayfa 169

Bu benzetmelerden, Minoyen Giriti için ne çıkartabiliriz? Mısırlılara karşı Miken'lileri koyabiliriz. **Girit âdetlerinin kabul edilmesinden önce, Mycenes'de kadın, daha aşağıdaki bir pozisyonda görevlendirilmiş gibiydi.** Zira, çukur mezarlardan oluşan krallık mezarlarında, onyedi iskeletten sadece üçü kadın iskeleteydi. Bundan da, şeflerin, aşağı seviyedeki nikahsız kadınlarının olduğu ve kızlarını prenses seviyesine getirmedikleri ortaya çıkıyordu. **Asya toplumlarına gelince, onlar aile hukuklarını, Hititlerden aldıklarına göre daha az bir oranda Giritlilerden almışlardır. Asyalılarda, kralın annesi, Ana Tanrıça ve Amazonların ülkesinde olduğu gibi kumandanlık icra eder ve "büyük kraliçe" olarak tanımlanır.**

Sayfa :170

Que la Crétoise ait eu dans toute leur étendue les droits civils qui appartiendront à la Lycienne, cela semble incontestable : longtemps après l'invasion dorienne, la loi de Gortyne prendra encore la femme sous sa protection, et Plutarque remarque que les Crétois n'appellent pas leur pays « patrie », mais « mètrie » (1).

Sayfa 170

Giritli kadınlar, kendilerini Likyalılara bağlayan her türlü medenî haklara sahiptiler, bu tartışılmayacak bir husustu: Dor işgalinden oldukça sonra, Gortyne Kanunu, kadınları tekrar koruma altına aldı ve **Plütark, Giritlilerin ülkelerine "patrie: atavatan" değil "Metrie: anavatan" dediklerine işaret etmektedir.**

Sayfa :173

Le roi, comme le dieu, avait pour insignes le sceptre et la double hache, la *labrys*. Deux mille ans avant de devenir le symbole de l'autorité à Rome, la hache l'est déjà dans le palais du labyrinthe.

Sayfa 173

Kral, tanrı gibi, işaret olarak krallık asasına ve ikili balta: **Labrys'e sahipti. Roma'da otoritenin sembolü anlamına gelmeden iki bin sene önce, balta Labyrinthe Sarayı'nın sembolü olmuştu.**

Sayfa :174

On dirait que, pour les étrangers comme pour les Crétois, le royaume de Minos est le royaume des fleurs de lis.

Sayfa 174

Yabancılar için de, Giritliler için olduğu gibi, **Minos krallığının zambak çiçeklerinin krallığı olduğu söylenebilir.**

Sayfa :182

Le premier empire maritime qui ait existé dans le monde, la première « thalassocratie », c'est celle qui fut établie par la flotte crétoise. En Egypte, le nom de Kefti, qui désignait le peuple prépondérant dans les régions du Nord, fut réservé aux Crétois pour longtemps.

Sayfa 182

Dünyada mevcut ilk deniz imparatorluğu, ilk "thalassocratie", Girit filosu tarafından kurulandır. Mısır'da, kuzey bölgelerinde hâkim olan halkı tanımlamak için kullanılan **"Kefti"** ismi, uzun süre Giritlilere has bir isimdi.

Sayfa :184

Peut-être ces dynastes portaient-ils le titre de τύραννοι, « tyrans ». Le mot n'est pas grec (1).

Sayfa 184

Belki de bu hanedanlar "tiranlar" lâkabını taşıyorlardı. Bu söz Yunanca değildir.

Sayfa :184

Il y a donc eu des « tyrans » dans la Grèce mycénienne comme en Asie, et la mère de l'un d'eux prit place dans la légende sous le nom de Tyrô.

Sayfa 184

Demek ki, Miken Yunanistan'ında da, Asya'da olduğu gibi "Tiranlar" varmış ve ikisinden birinin annesinin adı efsanede yer aldığı gibi "Tyro" imiş.

Sayfa :184

Son mauvais renom viendra de ce qu'elle symbolisait l'emploi de la force et souvent, à l'origine, de la force étrangère.

Sayfa 184

Tiran'ın lâkabı, kuvvet kullanmasından ve kökeninde de yabancı kuvvet kullanmasından ileri gelmektedir.

Sayfa :185

Mais la légende de Minos est à double face : son nom demeura glorieux ou détesté. Il apparaît, selon les pays, comme le noble Eitel ou comme Attila le « fléau de Dieu ».

Sayfa 185

Fakat, Minos'un efsanesi iki cephelidir: ismi şanlı veya lânetli olarak yaşayacaktı. İsmi, ülkelere göre ya asil Eitel ya da Tanrı'nın gazabı Attila gibi anılacaktı.

Sayfa :189

Si l'on a trouvé des pépins de raisin et des résidus de vin dans les ruines de Tirynthe, de Mycènes et d'Orchomène, ce ne sont pourtant ni les Grecs ni des hommes parlant l'une quelconque des langues indo-européennes qui ont imaginé les termes désignant dans ces langues la vigne et le vin (οἶνος, *vinum*) (1); ils ont hérité des mots comme des choses.

Sayfa 189

Tirynthe, Mycenes ve Orchomene harabelerinde üzüm çekirdekleri ve şarap artıkları bulunmuşsa da, bununla beraber bu insanlar ne Yunan'lıydı, ne de bu dillerde bağ ve şarabı tanımlayan kelimelerle ilgili her hangi bir Hint – Avrupa dilini konuşuyorlardı. Nesneler gibi kelimeleri de miras almışlardı.

Sayfa :189

C'est encore un mot préhellénique qui servait aux Grecs pour désigner la figue fraîche (σῦκον).

Sayfa 189

[İncir], bu meyvanın tazesini tanımlamak için kullanılan bir prehelenik kelimeydi.

Sayfa :193

Le cheval resta inconnu en Crète jusqu'au M. R. (3). Mentionné en Asie dès le IIIe millénaire comme « âne de la montagne » (4), il ne fut introduit en Égypte qu'au temps des Hycsôs et parut presque aussitôt en Crète, en Argolide, à Cypre (5).

Sayfa 193

At, Giritte M.R, e kadar tanınmamaktadır. Asya'da III. binyıla kadar "dağ eşeği" olarak tanınmaktadır. Mısır'a Hycsos zamanında sokulmuş ve aşağı yukarı aynı zamanda Girit, Argoli'de ve Kıbrıs'ta görülmüştür.

Sayfa :447

Non, la civilisation égéenne ne périt pas tout entière. Elle offrait tant d'avantages matériels et gardait une telle puissance de séduction, que les envahisseurs eux-mêmes, qui après tout

Sayfa :448

renoncent pas aux échanges pacifiques.

Sayfa 447-448

[SONUÇ

EGE MEDENİYETİNİN İDAMESİ]

Hayır, Ege medeniyeti tamamen ortadan kalkmadı. O kadar fazla malzeme sunuyor ve o kadar sevgi taşıyordu ki işgalciler bile pasif değişimlere direnemediler.

Sayfa :448

. Tandis que les paysans de la Grèce entière établissent les valeurs en têtes de bœuf, Phocée, Éphèse, Milet, tous les ports où aboutissent les routes de Lydie, continuent d'employer l'unité métallique, et, par leur intermédiaire, le système pondéral des Éginètes reproduira celui des Crétois et des Cypriotes.

Sayfa 448

Yunanistan'ın köylüleri değerleri öküz başı hesabıyla oluştururken, Foça, Efes, Milet, yani Lidya'nın yollarının bağlandığı limanlar metalik birim kullanmaya devam ediyorlardı ve onların aracılığı ile, Egelilerin yumuşak sistemi, Giritlilerin ve Kıbrıslıların sistemini de oluşturacaktı.

Sayfa :451

En résumé, l'histoire de la civilisation égéenne mérite plus qu'un intérêt de curiosité archéologique ou même esthétique. Elle est pleine d'avenir. Les Crétois, qui l'ont créée, en firent

Sayfa :452

don aux peuples d'alentour, grâce aux facilités que leur offrait la mer Égée, et aussitôt la communiquèrent à bien d'autres peuples grâce à la complaisante ubiquité de la Méditerranée. Tandis que les civilisations d'Égypte et d'Asie gardaient un caractère local et terrien, une civilisation insulaire rayonnait au loin. Par l'attrait qu'elle exerçait, elle tenta les nations guerrières. Quand elle se fut répandue sur le pourtour égéen, la suprématie passa des Crétois aux Achéens crétisés, de Cnosse à Mycènes : c'était une déchéance. Quand elle eut pour frontière le Nord de la Thessalie, elle attira les barbares Doriens : ce fut la ruine. Mais les semences jetées avec prodigalité en tant de pays divers ne furent pas toutes perdues. Durant le long hiver du moyen âge grec, elles sommeillèrent, pour lever ensuite dans une splendide renaissance. La civilisation grecque, mère de la civilisation latine et occidentale, est fille de la civilisation égéenne.

Sayfa 451

Özet olarak, Ege medeniyeti, bir arkeolojik veya hatta estetik meraktan fazlasını hakeder. Gelecek ile yüklüdür. Onu yaratan Giritliler, Ege denizinin onlara sunduğu kolaylıklar sayesinde çevrelerine bunu bağışlamışlamışlar ve Akdenizin yakınlığı sayesinde diğer halklara da bunu iletmişlerdir. [sayfa 452] Mısır ve Asya medeniyetleri mahallî ve karasal bir karakteri korurken, adalı bir medeniyet uzaklara doğru parlamıştır. Uyguladığı çekim gücü ile, savaşçı milletleri harekete geçirmiştir. Ege çevresinde yayıldığı zaman, üstünlük Giritlileşmiş Akalara, Knoss'dan Mikenes'e geç-

miştir: bu bir ömrünü doldurmadır. Hudut olarak, Tesalya'nın kuzeyine ulaştığında, barbar Dorluları üzerine çekmiştir: Bu da yıkım olmuştur. Fakat zengin gönüllülükle farklı ülkelere zerkedilen döller tamamıyla kaybedilmemiştir. Uzun Yunan Orta Çağ'ı boyunca, bu döller, daha sonra parıltılı bir rönesansla uyanmak için uyuklamışlardır. Yunan medeniyeti, lâtin ve Batı medeniyetinin anasıdır ve Ege medeniyetinin kızıdır.

Sayfa :469

Sayfa 469

(İçindekiler)

Sayfa :470

LIVRE IV.

LA VIE ARTISTIQUE ET INTELLECTUELLE

Sayfa 470

Bölüm V. Uluslararası ilişkiler 228.

1. Girit ve Ege ülkeleri, 229. – II. Mısır ile ilişkiler, 233. – III. – Kıbrıs ve Asya ile ilişkiler, 246. – IV. Batı ile ilişkiler, 254.

KİTAP IV.

SANAT VE DÜŞÜNCE DÜNYASI

BÖLÜM II. – Edebiyat ve dil. 1. Edebiyat, 421. – II. Dil, 439.

SONUÇ. – Ege medeniyetinin hayatını idame ettirmesi.

L'ÉVOLUTION DE L'HUMANITÉ

SYNTHÈSE COLLECTIVE

Dirigée par HENRI BERR

H.1985

LES CELTES

ET

L'EXPANSION CELTIQUE

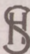
JUSQU'À L'ÉPOQUE DE LA TÈNE

Avec 12 Cartes, 43 figures dans le texte et 4 planches hors texte.

PAR

HENRI HUBERT

DIRECTEUR D'ÉTUDES A L'ÉCOLE DES HAUTES ÉTUDES
CONSERVATEUR ADJOINT AU MUSÉE DES ANTIQUITÉS NATIONALES

1655

LA RENAISSANCE DU LIVRE

78, BOULEVARD SAINT-MICHEL, 78, PARIS

1932

İNSANLIĞIN GELİŞİMİ
Henri Berr Başkanlığında
Ortak Sentez

KELTLER
ve
TENE DÖNEMİ'NE KADAR
KELT YAYILMASI

12 Harita, metni destekleyen 43 resim
ve metin dışı 4 resimle birlikte

Yazan
Henri HUBERT
Yüksek Öğretim Okulunda Öğretim Müdürü
Ulusal İlk Çağ Müzesi Müdür Yardımcısı

LA RENAISSANCE DU LIVRE
78, BOULEVARD SAINT-MICHEL, 78, PARİS
1932

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1655
Yazar	: Henri Hubert
Cild	: Kahve
Ebadı	:
	En : 13 cm.
	Boy : 20 cm.
Sayfa Adedi	: XXVI + 403
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Ön Söz [Özet]

Avrupa tarihinde önemli bir rol oynayan bu etnik grup hakkında en yetkin bilgi ve deneyime sahip olan kişi Henri Hubert'dir. Oysa Hubert bundan tam kırk yıl önce aramızdan ayrılmıştı ve bazıları, onun daha önce duyurusu yapılmış olan eserinin yayımlanmayacağından dolayı umutsuzluğa kapılmıştı. Henri Hubert, eserini 1914 yılında tamamlamış, ancak I. Dünya Savaşı, onun eserin kontrolü konusundaki çalışmalarını aksatmıştır. 1923 yılında yeniden ele aldığı çalışmasını, 26 Mayıs 1927 tarihinde geçirdiği bir kalp krizi sonucunda tamamlayamadan aramızdan ayrılmıştır. Onun bu muhteşem eseri, aynı konuda uzmanlaşmış üç arkadaşı tarafından itinalı bir biçimde dört yılda tamamlanarak yayıma hazır hâle getirilebilmiştir. İşte tüm bu nedenlerden ötürü bu eser, aynı zamanda yaratıcısının uzun ve acılı hikâyesinin de bir simgesidir.

Henri Hubert'in, en eski kökeninden başlayarak ele aldığı Kelt'lerin Tarihi, her ikisi de birbirine eş derecede öneme sahip iki cilt olarak okuyucuya sunulmuştur. Bu birinci cilt, Kelt dünyasını, Tene Dönemi'ne, yani demirin ikinci dönemine kadar ele alıp incelemiştir. İkinci cilt ise Tene Dönemi'nin üç evresini inceler ve Kelt'lilerin temel özellikleri içerisinde onların uygarlığını betimler. Bu konuda, tıpkı genel tarihin bir ögesi, özellikle de Roma tarihinin bir ögesi gibi Kelt'lilerin Roma İmparatorluğu'na bağlandıkları güne kadar, giderek daha fazla bir biçimde tarih sahnesinde yer aldıkları görülecektir.

Tarihsel gelişime bağlı olarak, eylemleriyle gözle görülür bir biçimde büyük akımların içine dahil olan büyük insan topluluklarına tarihin anlatımında yer verilmesi ilkesine tamamen uygun olarak, Kelt'lere, Romalılar konusunda hazırlanan tarih dizisinin içinde yer verdik ve onları Roma İmparatorluğu'nun oluşumu öncesindeki dönem içine yerleştirdik. Böylelikle Kelt'lerin kim oldukları, nereden geldikleri ve onların Barbar yaşamlarına dair karanlıkta kalan dönemlerde ne yaptıklarının aydınlatılması bakımından bu konum, onlar

için daha uygun olmaktaydı. İşte bu ilk cildin amacı, tüm bu sorulara mümkün olabilen en uygun yanıtların bulunmasını hedeflemektedir. Bu konuda, bu ilk cilt, J. de Morgan'ın Tarih Öncesi İnsanlık adlı eseri ile Eugène Pittard'ın Irklar adlı eserine bağlanmaktadır. Ayrıca bu eser, insan kitlelerinin büyük hareketlerini ve bunların dünya üzerindeki yerleşimlerini ortaya koyan tüm diğer eserleri de genel anlamda tamamlayan bir eser olmuştur.

Eski Yunan ve Roma dilinde "yabancı" anlamına gelen βαρδ–χρος (barbarus) sözcüğü, hareket ve değişim halindeki insan kitlelerinin tamamen durağanlaşmış ve uygarlaşmış bir toplumu ifade eden Barbarlar sözcüğünden farklı bir anlam taşımaktadır. Bu sözcük, eski yazarların metinlerinde önceleri sadece ya çok kapalı ya da çok tartışılabilir bilgiler vermekte ve başlangıçta hiç kuşkusuz Yunanlılar ve Romalılar tarafından çok kötü algılanmaktaydı. Bizler, «uygarlaşma» bilincine çok geç bir dönemde geçiş yapan insan topluluklarının olduğunu bilmekteyiz. O hâlde bugün, tarihsel anlamda çok eskiden beri zengin bir tarihe sahip Akdeniz Avrupa'sının çevrelediği bu tarih öncesi Avrupa'yı nasıl tanımak gerekir? Roma İmparatorluğu bünyesine katıldıklarında, birinin bu imparatorluğu güçlendirmekte, diğerinin ise çökertmekte rol oynadığı Kelt ve Cermenleri özellikle nasıl tanımak gerekir? Etnik kişilikleriyle dil bilimsel ve arkeolojik olguları içeren eylemlerini bir araya getirerek onları bizzat kendi içlerinde mi tanımak gerekir?

Hubert, antropoloji bilimini göz ardı etmeden Kelt'lerin, Avrupa'nın tarih öncesi dönemindeki rolünü titizlikle sınırlandırmıştır. Bunu yaparken o, birbirinden ayrı olan "toplumlar" ve "ırklar" sözcüklerinin tam anlamıyla birbiriyle asla uyuşmadığı düşüncesinden hareketle Kelt'lerin "bir ırk olmadığını", bir toplumun ya da toplumlardan oluşan bir grubun adı olduğunu ve bu grubun, antropolojik tür açısından birbirinin benzeri olmayan insan türlerinden meydana geldiğini söylemiştir. Kelt'lerin uygarlığına dair var olan izlerin incelenme-

siyle Hubert'in oluşturmaya çalıştığı şey aslında bu topluluğun budun betimsel bir tanımını yapmaktır. Bunun yanı sıra, eğer uygarlık tarihi budun bilimden çok farklı bir şey olsaydı, onun budun bilimden ayrışması gerekirdi. Oysa birbirinden ayrılan ve herbiri tek başına kendine özgü özellikler içinde incelenen toplumların kabul görmesi gerekir. Nitekim, kalıntıları toprağa karışan uygarlıklar söz konusu olduğundan, arkeoloji büyük bir oranda bu kaybolmuş toplumların izlerini ortaya çıkarmakta ve budun betimin dağınık verilerini bir araya getirmektedir. Hubert'e göre, arkeolojik budun betim vardır ve bu alan, arkeolojik buluşların rehberliğinde kaybolmuş toplumların geçmişini aydınlatmaktadır. Bunun yanı sıra, eğer dilin incelenmesi uygarlık tarihine dahil ise diller, en tipik ve en belirgin olan toplumların arasından, en açık ve en doğru özelliklere sahip olan toplumları içine alan uygarlıkların birer olgularıdır. O hâlde arkeolojik budun betimin yanı sıra bir de dil bilimsel budun betim, toplumların geçmişinin aydınlatılmasına katkıda bulunmaktadır. Hubert, yer adları bilimi ile ad bilimin ortaya koyduğu Kelt'lere özgü dilin ardında kalan sözcükler ve aynı zamanda az sayıdaki yazıtlar arasındaki yakınlığı ortaya koyan dil bilimin en değerli uygulamalarından birini ve bugün bile hâlâ yaşayan Kelt'lerin dillerini ortaya koymuştur.

"Kelt dillerinin birliği kaçınılmazdır. Bu diller başka hiçbir dilin göstermediği kadar, aralarında sıkı bir benzerlik gösteriyordu." Genel bir tarzda, neredeyse filologlar tarafından hiç ele alınmayan bir adada yaşayan Kelt'lerin incelenmesi, Keltliği tanımak için kaçınılmaz gibi görünüyor.

Hubert'in arkeolojik ve dil bilimsel belgeleri kullanmak için harcadığı çaba gerçekten hayranlık uyandırıcıdır. Hubert, çalışmasını temkinle, "en ciddî, en katı" yöntemle sürdürmüştür. Hubert'in Kelt etnografyası hakkında yaptığı çalışmada, üzerinde özellikle durulması gereken iki nokta vardır: Hubert'in Goidel (Guadel'ler) ile ilgili tes-

pitleri ve Kelt'lerle Cermenler arasındaki ilişkileri gösteren tespitleri.

Hem arkeologlar hem de tarihçiler, şu iki Kelt grubu arasındaki ayrımı yeterince net olarak yapmamışlardır: Kıtada ve Büyük Britanya'da yaşayan Bröton'lar ve İrlanda'yla İskoçya'da yaşayan Kelt'lerin Batı'ya doğru yayılmış en ileri kolları olan Guadel'ler. Hubert, Guadel'ler grubunun ayrılmasının çok eskilere dayandığını ustaca göstermektedir. Ayrıca Kelt'lerle Cermenler arasındaki sıkı ilişkiyi ve Kelt'lerin Cermenler üzerindeki etkisini de başarıyla ortaya koymaktadır.

Hubert'in Kelt'leri ana hatlarıyla tanımlamasına olanak sağlayan arkeolojik ve dil bilimsel çalışmalar, aynı zamanda onun, Kelt'lerin nereden yola çıktıklarını, nereye gittiklerini, nasıl yayıldıklarını, hangi dönemde, hangi topraklarda yerleştiklerini, kısacası, Kelt'lerin tarihini yazmasına da olanak sağlamıştır.

Hubert, Hint-Avrupa birliğini çıkış noktası alarak, ayrılan grubu, uzun yıllar onların yurdu olacak Avrupa'nın ortasında, gelecekteki Almanya'da takip etmektedir: Zira Ren ve Tuna bölgeleri Keltleşmiştir. Hubert, Hristiyanlık döneminden önceki bin yılda Guadel'lerin, İtalyanların ve Pictes (Pikt'ler)'in birbirlerinden ayrılmasının tamamlandığını tespit ediyor. Bronz Çağı'nda başlayan bu ayrılma, Demir Çağı'nın ilk dönemlerinde de devam etmektedir. V. yüzyıla kadar Batı Almanya'da, Yukarı Avusturya'da, İsviçre'de, Loren'de, Franche-Comté'de, Bourgogne'de homojen bir uygarlık yayılmaktadır. Kelt yayılması ise, bu alanın ötesinde, Britanya adalarında, İtalya'da, İspanya'da, XXI. ciltte tekrar görüleceği gibi Tene Dönemi'nde gerçekleşecektir.

Kelt'lerin yayılmasını, göçlerini, çeşitli halklarla olan ilişkilerini ve çatışmalarını burada yeniden ayrıntılı olarak ele almak yararsız olacaktır. Burada yapmak istediğimiz şey, Hubert'in yazdığı, gerçekten canlı, görülmeye değer yayılma biçiminin altını çizmektir.

Hubert, "geçmişin kâhini"dir. Onun yaptığı derin bilgiye dayalı

analiz çalışmalarıyla Kelt yayılımını, arkeolojik ve dil bilimsel belgelerle göreceğiz.

Büyük Kelt Göçleri başladığında, bu göçler art arda gelen başka göç dalgaları oluşturmuştur. Her yeni göç dalgası, etnik yapıyı ve Kelt yurdunu, değiştirmiştir. Hubert, sırasıyla Guadel'lerin, Pikt'lerin, Bröton'ların, Belçikalıların ortaya çıktıklarını tespit etmiştir.

Hubert, hakkında tarihî metinlere sahip olduğumuz I. ve II. yüzyıla geldiğinde, o döneme ait ayrıntıları bulmaktadır. Böylece, kıtadaki Kelt'lerin son göçüyle ilgili Sezar öyküsü, "büyük göçlerin nasıl hazırlandığı, nasıl geliştiği, şartları, amaçları hakkında çok canlı bir görünüm çiziyor." demektedir. İnsanlığın ilk tarihinin en ilginç, en karakteristik görünümleri olan bu göç olaylarını anlamayı Hubert'e borçluyuz. Bronz Çağı ve Demir Çağı'nın başında, Kelt dünyasını aşan çok büyük göçler meydana gelmiştir. Bu göçlerin sebepleri arasında, iklim koşullarının değişmesini içeren fizikî şartlar, nüfusun çoğalmasıyla ilgili ekonomik ve siyasî şartlar, macera tutkusu, Bronz ve Demir Çağlarında kullanılan aletler gibi teknik şartlar yer almaktadır.

Kelt'lerin sosyal oluşumda hangi düzeye geldikleri konusu ikinci ciltte ele alınacaktır. Orada, ülkemizin oluşmasında oynadıkları rol üzerinde duracağız. Burada daha önce yapılmış bir saptamayı yenileyeceğiz. Kelt İmparatorluğu'ndan, -Ligur İmparatorluğu'ndan, Hint Avrupa İmparatorluğu'ndan- bahsedildi. Hubert gibi biz de bu terimlerin yanlış kullanıldığına inanıyoruz. Politik birlik, merkezî iktidar, istenen ve gerçekleştirilen egemenlik olmadan imparatorluk olmaz. Etnik yapı ve uygarlık imparatorluğu oluşturmaz.

Henri BERR

Sayfa :12

On l'appelait Elen Lluyddawc, la « conductrice d'armées ». Il l'épousa et il éleva la Bretagne avec elle à son plus haut degré de gloire et de puissance.

Sayfa 12

[Roma İmparatoru Maxen Wledig'in rüyasında gördüğü ve Fransa'nın Bretagne bölgesinde bulduğu prenses] **Elen** Lluyddawc, "ordu yöneticisi" olarak çağrılıyordu. Maxen Wledig, bu prensesle evlenir ve onunla birlikte Bretagne'yi gücün ve zaferin doruğuna çıkartır.

Sayfa :14

Les Celtes ont été précédés en Gaule par des Ibères et des Ligures qui ont laissé la trace indélébile de leur occupation dans des noms de rivières et de montagnes (1), peut-être aussi dans quelques noms de villes (2) ; ils nous ont laissé beaucoup de leur sang, mais rien apparemment de leur structure sociale. Ce n'étaient évidemment pas des hordes inorganiques, mais des sociétés. Des monuments de ce passé préceltique, nos monuments mégalithiques par exemple, témoignent d'efforts communs et d'une vie sociale.

(1) Ligures : D'ARBOIS, CCCI, II, p. 87 et suiv.; DOTTIN, CCCXXI, p. 180 et suiv.; Ibères : PHILIPON, CCCLXIX, p. 161 et suiv.
(2) Ligures : PHILIPON, CCCLXIX, p. 129 et suiv.; DXVI, *Ibid.*, p. 180.

Sayfa 14

Keltlerden önce Galya'da, ırmak ve dağ isimlerinde[1], belki birkaç şehir adında[2] da işgallerinin silinmez işaretlerini bırakan İber'ler ve Ligur'lar bulunmaktadır. Onlar [İber'ler ve Ligur'lar] soylarından bizlere pek çok şey bıraktılar, fakat sosyal yapılarından [geriye] hiçbir şey kalmamıştır. Elbette onlar örgütlenmemiş göçebe topluluklar değillerdi, ama toplumdular. Kelt öncesi dönemdeki eserler, örneğin iri taşlardan yapılmış eserlerimiz, ortak bir çabanın ve sosyal bir yaşamın kanıtıdır.

1 Ligur'lar: ARBOIS, CCCI, II. [cilt], s. 87 ve devamı; DOTTIN, CCCXXI, s. 180 ve devamı; İber'ler: PHILIPON, CCCLXIX, s. 161 ve devamı

2 Ligur'lar: PHILIPON, CCCLXIX, S. 129 ve devamı; DXVI, a.g.e., s. 180.

Sayfa :16

Bref, depuis l'arrivée des Celtes dans notre pays et depuis lors seulement, les groupes d'hommes établis sur notre sol ont pris une structure qui se reconnaît encore dans notre société. Les origines de la nation française remontent à ses origines celtiques. Au delà, c'est le passé amorphe, sans histoire et même sans nom.

Sayfa 16

Kısacası, Kelt'lerin ülkemize gelişinden ve yalnızca o zamandan itibaren toprağımıza yerleşen insan grupları, toplumumuzda hâlâ kabul görmekte olan bir yapıya büründüler. Fransız toplumunun kökeni, Kelt kökenine dayanmaktadır. [Onların] Öncesindeki geçmiş, tarihi ve hatta ismi bile olmayan silik bir geçmiştir.

Sayfa :17

Il est plus exact de dire que la Gaule a commencé à présenter une première image de la France quand les peuples celtiques ont eu leur masse principale cantonnée de notre côté du Rhin. A cette époque, il y avait encore des Celtes en Espagne, en Italie, en Asie Mineure, mais ensuite, tour à tour assujettis par d'autres peuples, ils ont disparu ou perdu leur identité. Ceux-là n'ont pas été refoulés vers la Gaule. Ceux de la rive droite du Rhin y ont été repoussés après de longues luttes. En Gaule, ils ont fait masse et ont pu assimiler tout le reste. Une organisation politique assez lâche s'est formée ; une conscience nationale assez trouble, mais capable d'éclairs, s'est allumée. La nation était en voie de formation quand les Romains l'ont conquise. Elle n'a pas disparu dans l'Empire romain (1). Comme la Pologne, elle a survécu à la conquête.

Ainsi, je suis porté à croire, sans en être tout à fait sûr, que les luttes à la suite desquelles les peuples celtiques se trouvèrent refoulés de la rive droite à la rive gauche du Rhin ont contribué à la formation nationale. J'émets ce doute, car, à travers les renseignements qui nous sont venus des écrivains anciens, il ne paraît pas que les Belges, qui furent les derniers à soutenir ces luttes aient eu le sentiment d'une opposition, tant ethnique que nationale, entre eux et les Germains. En revanche, l'invasion des Cimbres eut, à mon avis, des effets certains. Nous apercevons dans César que celle d'Arioviste en promettait d'autres.

Sayfa 17

Kelt topluluklarının büyük bir bölümü, Ren Nehri'nin bizim tarafımızda [Fransa tarafında] **yer alan kıyılarına yerleştikleri zaman Galya'nın Fransa'nın ilk görünümünü oluşturmaya başladığını söylemek daha doğru olur. O dönemde, İspanya'da, İtalya'da ve Anadolu'da da Kelt'ler bulunmaktaydı, bunlar Galya'ya göç etmeye gerek duymadan aşama aşama başka toplumların boyunduruğu altına girerek kaybolmuşlar ya da kimliklerini yitirmişlerdir.** Ren Nehri'nin sağ yakasındakiler ise, uzun mücadeleler sonrasında oraya [Galya'ya] yerleşmişler ve Galya'da topluluk haline dönüşerek bu bölgenin geri kalanını tamamen kendilerine mal etmeyi başarmışlardır. Pek de oturmamış bir siyasî örgütlenmeyle oldukça bulanık, ama [ileriyi] aydınlatma özelliğine sahip bir ulus olma bilinci oluşmuştur. Romalılar Galya'yı fethettikleri zaman, ulus olma bilinci [henüz] oluşum aşamasındaydı. [Nitekim] Bu, Roma İmparatorluğu'nun içinde de yok olmamıştır. Tıpkı Polonya'da olduğu gibi bu [bilinç], fetihte de var olmaya devam etmiştir.

Böylelikle tamamen emin olmasam da, mücadelelerin ardından kendilerini Ren Nehri'nin sağ yakasından sol yakasına doğru itilmiş hâlde bulan Kelt toplumları beni, ulus olma bilincine katkıda bulundurduklarına inanmaya sevk etmektedir. Eski yazarların bize bıraktıkları bilgilere göre, bu mücadeleleri destekleyecek son kişiler olan Belçikalıların, kendileriyle Cermenler [Almanlar] arasında hem etnik hem de ulusal açıdan bir muhalefet duygusuna sahip olabilecekleri pek mümkün gibi görünmediğinden bu şüpheyi belirtmek istiyorum. Buna karşın, benim düşünceme göre, [Elbe Irmağı'nın kıyısında, ağza yakın bölgede yerleşmiş olan bir Cermen halkı olan] Kimber'lerin istilâsı kesin sonuçlar doğurmuştur. [Süev'lerin başı] **Ariovistus'un istilâsının başka istilâları da beraberinde getireceğini** [Roma İmparatoru] **Sezar'da da görmekteyiz.**

Sayfa :19

La langue en est un autre. Les Romains ont lentement imposé la leur à la Gaule. Mais le français est du latin prononcé par des Celtes et mis au service d'esprits celtiques. Le caractère analytique de son verbe, l'emploi des démonstratifs et des particules démonstratives, l'allure de la phrase parlée lui sont communs avec les langues celtiques (2).

Sayfa 19

Dil [Romalıların Galya'ya getirdiği] **yeniliklerden bir diğeridir. Romalılar, bu dili [Lâtinceyi] yavaş yavaş Galya'ya yaymışlardır. Ama Fransızca, Lâtincenin Kelt'ler tarafından telâffuz edilen biçimidir ve bu dil** [Lâtince] **Kelt'lere özgü düşünce biçiminin hizmetine sunulmuştur.** Fransızca'da fiilin analitik özelliği, işaret sıfat ve zamirlerinin kullanımı, sözel tümcenin [sözdizimsel açıdan] kuruluşu Lâtince ve Kelt dilleri ile ortak özellik taşımaktadır.

Sayfa :20

Le Celtisme ne nous a laissé que des possibilités de nations. Il ne survit que dans les fondations de notre Europe occidentale. Il n'a guère contribué à ses superstructures. Il a succombé à des vices d'organisation que nous aurons à démêler.

Le rôle historique des Celtes n'a pas été un rôle politique, puisque leurs formations politiques ont été caduques. Mais ce fut un rôle civilisateur. Un fait caractéristique entre tous s'est produit quand ils ont absorbé la civilisation romaine. C'est la vigoureuse floraison d'écoles romaines, héritières des écoles celtiques des druides (1). Ce sont des professeurs gaulois, formés à l'école des druides, qui ont donné à la Gaule sa cul-

Sayfa :20

ture classique, et il y en eut de reste pour enseigner à Rome. Ce furent certainement pour les Gaulois de meilleurs interprètes de la civilisation méditerranéenne, science, art, philosophie et culture morale, que ne l'eussent été des étrangers. Mais c'est un trait intéressant qu'ils aient été ces interprètes. Plus tard, au moyen âge, des moines irlandais rappelèrent l'Europe au culte des lettres et de la philosophie grecque et latine. Auparavant, les Celtes avaient été, pour l'Europe centrale, les intermédiaires de la civilisation grecque et n'avaient pas manqué d'y propager la leur.

Les Celtes ont été dans le monde antique des porteurs de flambeau et nous leur avons succédé. Amoureux de beauté et d'idées générales, nous avons été en Europe les intermédiaires

Sayfa :21

des civilisations anciennes, mûres et hautes, dont nous avons contribué à faire « la civilisation ». Les Celtes y ont ajouté certaines formes de sensibilité et d'humanité qui appartiennent encore en Europe aux Occidentaux et à nous.

Sayfa 20

Keltizm [Keltçilik], bize sadece ulus olabilmeyi [miras olarak] **bırakmıştır. Bu, yalnızca bizim Batı Avrupa'nın temellerinde yaşamını sürdürmektedir.** [Keltizmin] **kendine özgü üstün özelliklerine hiçbir katkısı olmamış ve** [birazdan] **çözümleyeceğimiz örgütlenme yanlışlıklarına, sonunda teslim olmuştur.**

Kelt'lerin geçerliliğini yitiren siyasî oluşumlarının tarihteki rolü, siyasî değil, uygarlaştırıcı bir rol olmuştur. Roma uygarlığını içlerine sindirdikleri zaman, [bütün Kelt kavimlerinin] **hepsi arasında ayırt edici bir gerçek oluşmuştur. Bu, druid** [şair-rahip]**'ler yetişti-**

ren Kelt okullarının mirasçısı olan Roma okullarının güçlü bir biçimde gelişip serpilmesidir. Galya'ya kendi klâsik kültürünü verenler, şair-rahip yetiştiren okullarda öğrenim görmüş Galya'lı öğretmenlerdir. Onların dışındakiler ise, Roma'da eğitim vermişlerdir. Bu durum, Akdeniz uygarlığının, bilimin, sanatın, felsefenin ve ahlâkî kültürün aktarımı konusunda Galya'lıları, yabancılara göre kesinlikle çok daha başarılı aktarıcılar konumuna getirmişti. Onların [Galya'lıların] bu aktarıcılar olmuş olması ilgi çekici bir niteliktir. Daha sonraları, Orta Çağ'da, İrlandalı papazlar, Yunan ve Lâtin edebiyatıyla felsefesine duyulan derin saygıyı, Avrupa'ya yeniden hazırlatmışlardır. Orta Avrupa'da, vaktiyle Yunan uygarlığının aracıları olan Kelt'ler, kendi uygarlıklarını yaymayı da ihmal etmiyorlardı. [sayfa 21] Kelt'ler, Antik Dünya'da meşaleyi taşıyan kişiler olmuşlardır. Bizler de onlardan devraldığımız bu görevi sürdürmekteyiz. Güzel olana ve genel fikirlere tutkun olan bizler, Avrupa'da "uygarlık" oluşturmalarına katkıda bulunduğumuz eski, gelişmiş ve yüksek uygarlıkların aracıları olduk. Kelt'ler, Avrupa'da hâlâ Batılılara ve bize özgü olan duyarlı ve insancıl biçimleri, bu uygarlıklara katmışlardır.

Sayfa :30

Il est constant que les Gallois se donnaient le nom de Kymris.

Sayfa 30

Galya'lıların kendilerine Kymris adını verdikleri doğrudur.

Sayfa :34

D'autres écrivains savaient qu'il y avait des Celtes moins blonds que les autres, les Bretons en particulier (1); que les Celtes sont moins blonds que les Germains; que pour faire parader des Gaulois de haute taille et de chevelure blonde, il faut les trier sur le volet et leur teindre les cheveux.

Sayfa 34

Başka yazarlar, özellikle **Bröton'lar** gibi Kelt'lerin diğer Kelt'lere ve Cermen'lere göre daha esmer olduğunu, Galya'lıları da uzun boylu ve sarı saçlı olarak göstermek için onların [Galya'lıların] büyük bir özenle seçilerek ayrılması ve saçlarının da boyanması gerektiğini biliyorlardı.

Sayfa :34

Depuis Broca, on a attaché le nom de Celtes au type des brachycéphales bruns de l'Europe occidentale et des régions alpines (3).

Sayfa 34

[Antropolog] **Broca'dan bu yana, Kelt'ler adı, Batı Avrupa ve dağlık bölgelerin esmer brakisefal tipine bağlanmıştır.**

Sayfa :35

Retenant le caractère brachycéphalique du type précédent, d'autres anthropologues ont identifié les Celtes avec les grands brachycéphales ou mésaticéphales du nord et du nord-ouest de l'Europe, désignés assez souvent sous le nom de type de *Borreby* (1), qui se distinguent des autres brachycéphales européens par l'élévation de leur face, l'accentuation des arcades sourcilières, la forme pentagonale de la projection horizontale du crâne et la hauteur de la taille. L'expression si singulière de Celto-Slaves qui a été appliquée à l'ensemble des brachycéphales procède de la diffusion de ce type spécial dans tout le nord de l'Europe de l'est à l'ouest (2). La descendance de ce type de l'Angleterre à la Russie donne à penser qu'il s'agit de brachycéphales blonds, peut-être issus d'un croisement entre les dolichocéphales nordiques et les brachycéphales alpins. Un anthropologue dont les travaux doivent être suivis de très près, parce qu'il fait un curieux effort pour établir la concordance des formes de civilisation et des types physiques au centre et au nord-ouest de l'Europe, au cours de la préhistoire, M. Schliz, de Heilbronn, a précisément choisi ce type physique pour l'attribuer aux Celtes (3). C'est en effet celui qui se trouve, selon lui, dans les tombeaux de l'époque de La Tène en Bavière, et il est hors de doute qu'à cette date le pays était occupé par des Gaulois. Si M. Schliz a tort, ce n'est qu'en partie, car il y eut certainement des Celtes de ce type. C'est celui que représentent les grandes figures de Galates, dont on suppose qu'elles ont orné quelque trophée pergaménien, tel le Gaulois du Capitole ou le Gaulois Ludovisi.

Sayfa :36

Ces têtes rondes, aux faces hautes, aux fronts droits avec des arcades sourcilières fortement marquées, le nez déprimé à la base, la chevelure dure, aux mèches rebelles, sont évidemment copiées sur nature et leur copie est exacte, car ce type nous est familier; nous le trouvons autour de nous. Mais c'est préci-

Sayfa :36

sément le Gaulois typique, grand, blond et blanc des anciens, et ce n'est pas un dolichocéphale.

Il est certain qu'il y eut chez les Celtes les trois types qui viennent d'être signalés, aussi bien dans les îles que sur le continent. Les textes irlandais apportent ici leur témoignage précieux. Dans la *Táin bó Cualnge*, il y a des héros blonds (*find-buide*) et aussi quelques bruns (*dond-temin*) (1). Un héros s'appelle *Fiacha Cinn Fionnann*, à la tête blonde (2). Personne ne fait d'ailleurs de difficultés pour le reconnaître. Car le plus radical peut se tirer d'affaire en parlant de peuples non aryens qui ont été aryanisés et de peuples non celtiques qui ont été celtisés. Il est d'ailleurs presque universellement admis depuis Roget de Belloguet (3) que les Celtes n'ont jamais été qu'une aristocratie dans leurs possessions.

Sayfa 35

Diğer antropologlar, Kelt'leri Avrupa'nın kuzeybatısı ile kuzeyindeki uzun boylu brakisefaller veya mezatisefallerle özdeşleştirmişlerdir. Yukarıda sözü geçen [sarışın] brakisefal tip olma özelliğini koruyan bu Kelt'ler, yüzlerinin daha çıkık, kaşlarının daha belirgin, kafataslarının profilden beşgen ve boylarının uzun olmasıyla diğer Avrupalı brakisefallerden ayrılarak genellikle Borreby adı ile bilinirler. Çok bilenen Kelt-Slav ifadesinin brakisefallerin tamamı için kullanılması, bu özel tipin doğudan batıya tüm kuzey Avrupa'ya kadar yayılmasından kaynaklanmaktadır. Kuzeydeki dolikosefaller ile dağlık bölgelerdeki brakisefallerin atalarının belki de birleşmesi sonucunda, İngiltere'den Rusya'ya kadar yayılan bu tipin, sarışın brakisefalleri oluşturduğu düşünülebilir. İlk Çağ Dönemi boyunca kuzeybatı ve Orta Avrupa'daki uygarlaşma

biçimleriyle, tiplerin fiziksel özellikleri arasında bir bağ oluşturmak amacıyla olağanüstü bir çaba sarfederek yürüttüğü çalışmalarının yakından takip edilmesi gereken bir antropolog olan Heilbornn'lu M. Schliz, bu fiziksel tipi kesinlikle Kelt'lere atfetmek için seçmiştir. Ona göre, gerçekten de bu tip Bavyera'daki Tene Dönemi'ne ait mezarlarda bulunan tiptir ve [bu durumda] **o tarihte Galya'lıların ülkeye yerleşmiş olmaları söz konusu bile değildir. Eğer** [bu konuda] **M. Schliz haksızsa, bu onun** [yine de] **kısmen haksız olduğunu ortaya koyar, zira kesinlikle bu tipte Kelt'ler var olmuştur.** [sayfa 36] **Çıkık** [bir] **yüz, çok belirgin kaşlardan oluşan düz** [bir] **alın, yayvan** [bir] **burun, gür ve dik saçlara sahip bu yavarlak kafalılar, aslından kopya edilmiştir. Bu kopya doğrudur, çünkü bu tip bize yabancı değildir; buna çevremizde rastlarız. Fakat bu eski insanların uzun boyluluğu, sarışınlığı ve beyaz tipi,** [onların] **dolisefal olmadığını** [ancak] **tipik bir Galya'lı olduğunu gösterir.**

Belirtilen bu üç tipe [brakisefal, mezatisefal, **dolisefal]** **adalarda olduğu kadar** [Avrupa] **kıta[sın]da da** [yerleşmiş] **Kelt'ler de rastlandığı kesindir. Bu konuda İrlanda** [yazılı] **metinleri** [bize] **çok değerli katkılar sağlamaktadır. Táin bó Cualnge** [adlı eser]**'da sarışın (find-buide) ve birkaç da esmer (dand-temin) kahramanlar yer alır. Sarışın olan bir kahramanın ismi Fiacha Cinn Fionnann'dır. Zaten onu** [bu tipi] **tanımakta hiç kimse güçlük çekmemektedir, çünkü** [bu İrlanda metinlerinin] **en önemlisi bile Arîleştirilmiş Arî olmayan toplumlar ile Kelt'leştirilmiş Kelt olmayan toplumlardan bahsederek işin içinden sıyrılabilir. Hem zaten Roget de Bellogue t'den bu yana, Kelt'lerin hiçbir zaman sadece kendilerinden oluşan soylu bir sınıf olmadıkları herkes tarafından kabul edilmiştir.**

Sayfa :36

Les Celtes sont-ils des héros nordiques subjuguant et gouvernant des majorités de bruns, alpins ou méditerranéens? Sont-ils des bruns de l'Europe occidentale ou centrale absorbant des minorités de héros nordiques (4)?

Sayfa 36

Kelt'ler, dağlı ve Akdenizli esmer tiplerin çoğunu boyunduruğu altına alıp yöneten Kuzeyli kahramanlar mıdır? Kuzeyli kahramanların pek azını içine alan, Batı ya da Orta Avrupa'nın esmer tipleri midir?

Sayfa :37

M. Schliz, qui est très dogmatique, expose comme suit la succession des types humains dans l'Allemagne du Sud, qui est son champ d'études, pendant les époques dites de Hallstatt et de La Tène (1). Au début de l'époque de Hallstatt, on y trouverait des hommes de petite taille, dolichocéphales, d'apparence méditerranéenne, venus du Sud-Ouest, semble-t-il; au fort de la même époque, ils seraient remplacés par des hommes de grande taille, également dolichocéphales, venus, nous dit-on, des Balkans. Les grands brachycéphales n'apparaissent qu'à l'époque de La Tène. M. Schliz les fait venir de l'Ouest ou du Nord-Ouest et c'est encore un autre aspect de l'histoire des Celtes qui résulte du choix qu'il a fait de ceux-ci.

Sayfa 37

Aşırı dogmatik olan M. Schliz, kendi inceleme alanı olan Güney Almanya'da Hallstatt ve Tene olarak adlandırılan dönemler boyunca birbiri ardı sıra gelen insan tiplerini yüceltir. **Hallstatt Dönemi'nin başında, güneybatıdan gelmiş, Akdeniz görünüşlü, kısa boylu insanlar olan dolisefallerin var olduğu sanılmaktadır. Aynı dönemin üst evresinde bunlar, bize söylendiğine göre yine Balkanlar'dan gelen, uzun boylu dolisefallerin yerini de almış olabilir. Büyük brakisefaller ise ancak Tene Dönemi'nde ortaya çıkmaktadır.** M. Schliz onları [büyük brakisefalleri], batı ve kuzeybatıdan getirmektedir. M. Schliz'in bu insan tiplerinden hareketle ortaya koyduğu seçenek, Kelt'lerin tarihine dair başka bir özelliktir.

Sayfa :38

Races et peuples ont leurs variations. Elles ne sont pas nécessairement de même sens; il n'est pas exclu qu'elles soient de sens contraires.

En tout cas il est tout à fait imprudent d'identifier les Celtes à l'un des éléments dans un de leurs groupes. On s'apercevra que la composition physique de ceux-ci diffère dès l'origine (1). Il est tout particulièrement imprudent de les identifier aux éléments dominants de leurs groupes occidentaux, qui n'étaient pas autochtones et ont été dénaturés par la forte proportion d'éléments étrangers qu'ils ont dû absorber. Il est anti-scientifique de définir un groupe d'hommes, ancien ou moderne, d'après des caractères physiques définis de la sorte. Il ne l'est pas moins de partir de là pour chercher dans l'anthropologie européenne des Proto-Celtes (2).

Il n'en est pas moins vrai que les Celtes ont formé une unité ethnique ou plusieurs unités ethniques apparentées, où la vie

Sayfa :38

commune a produit une espèce d'unification des types physiques, dans une sorte d'*habitus* commun à tous. Ainsi s'était constitué un type idéal dont chacun tâchait de se rapprocher. Les Gaulois se teignaient ou se décoloraient les cheveux et avaient inventé à cet effet le prototype du savon, *sapo* (3). Ils avaient des peintures corporelles (4).

(1) CCCCLXXXIV, p. 82; RIPLEY, CCLXXVIII, p. 298; F. DUMAS, CXLIII, 1908, p. 338; cf. HAMY, XV, 1906, p. 1.
(2) KOSSINNA, LXXX, 1909, p. 26 et suiv. ; 225 et suiv.: 1910, p. 59 et suiv.
(3) PLINE L'ANCIEN, XXVIII, 191; cf. DOTTIN, CCCXXI, p. 283.
(4) Dans XXIII (1913), M. A. HOEFLER a publié un très bon travail sous le titre de *Somatologie der Gallo-Kelten* (p. 54 et suiv.), qui étudie fort bien le

Sayfa :39

peu que nous savons de cet aspect physique artificiel des Celtes. A notre point de vue, cette façon de comprendre l'étude anthropologique d'une société humaine est la plus sûre. Malheureusement, elle ne nous aide pas à rechercher et à réunir les reliques des Celtes.

Sayfa 38

Irk ve toplumların türleri vardır. Bu türler ille de aynı anlamda değildir. Onların farklı anlamda olabileceklerini hesaba katmak gerekir.

Her durumda Kelt'leri kendi gruplarından biri içindeki unsurlardan biri ile özdeşleştirmek, tamamen ihtiyatsızlık olur. **Bu grupların fizikî yapısının başlangıçtan itibaren farklı olduğunu görürüz.**[1] **Onları, yerli olmayan ve içlerine almak zorunda kaldıkları çok sayıda yabancı unsur yüzünden bozulmuş olan** [Kelt'lerin] **kendi batılı gruplarının egemen unsurlarıyla özdeşleştirmek özellikle düşüncesizlik olur.** Eski ya da modern bir insan grubunu, bu şekilde tanımlanmış fiziksel özelliklere göre tanımlamak bilim karşıtı olur. **İlk Kelt'leri** Avrupa antropolojisinde aramak için buradan hareket et-

mek doğru değildir.[2]

Kelt'lerin etnik bir birlik veya birbirine benzer birçok etnik birlik oluşturdukları doğrudur. Bu birliklerde ortak yaşam, herkese ait olan bir ortak kimlikte fiziksel tiplerin tek bir çatı altında toplanmasını sağlamıştır. Böylelikle herkesin yaklaşmaya çalıştığı ideal bir tip oluşmuştur. Galya'lılar saçlarını boyadıklarından ya da rengini değiştirdiklerinden sabunun (sapo)[3] ilk örneğini icat etmişlerdi. Onların [ayrıca] **vücut boyaları da vardı.**[4]

1 CCCCLXXXIV, s. 82; RIPLEY, CCCLXXVIII, s. 298; F. DUMAS-CXLIII, 1908, s. 338; HAMY, XV, 1906, s. 1.

2 KOSSINNA, LXXX, 1909, s. 26 ve devamı; s. 225 ve devamı: 1910, s. 59 ve devamı.

3 PLINE L'ANCIEN, XXXVIII, s. 191; DOTTIN, CCCXXII, s. 283.

4 XXIII (1913)'de, M.A. HOEFLER Sumatologie der Gallo-Kelten adı altında çok mükemmel bir çalışma yayınladı (s. 54 ve devamı). Bu çalışma, Kelt'lerin yapay fiziksel görünümü hakkındaki pek az bilgimizi çok iyi incelemektedir. Bizim bakış açımıza göre, bir insan toplumunun antropolojik çalışmasını bu şekilde anlamak en güvenilir yoldur. Ne yazık ki bu çalışma Kelt'lerin kutsal kalıntılarını bir araya getirme ve araştırma konusunda bize yardım etmemektedir.

Sayfa :40

CHAPITRE II

LA LANGUE

I

Le langage comme indice des sociétés.

Les Celtes ne sont pas une race, mais un groupe de peuples, plus exactement parlant, un groupe de sociétés. La langue est l'une des caractéristiques les plus claires et les plus exactes des sociétés.

Sayfa 40

II. BÖLÜM

DİL

I

TOPLUMLARIN GÖSTERGESİ OLARAK DİL

Kelt'ler bir ırk değildir, ama bir halk grubudur, daha doğrusu, bir toplum grubudur. Dil, toplumların en doğru ve en açık özelliklerinden biridir.

Sayfa :40

Les nations-États à deux ou trois langues comme la Belgique et la Suisse constituent en réalité des sociétés divisées suivant la langue, dont l'unité morale et politique est maintenue par de véritables contrats sociaux. Quant aux grands États, d'ailleurs éphémères, comme ceux qu'a produits l'Asie, où se parlaient des langues multiples, ce ne furent jamais que des empires et ils n'eurent jamais d'autre

Sayfa :41

unité que celle de la souveraineté. En somme, *grosso modo*, la langue coïncide avec la société.

Sayfa 40

Belçika ve İsviçre gibi iki veya üç dilli ulus-devletler, gerçekte ahlâki ve siyasî birliği sağlam toplum sözleşmeleriyle sağlanan dillere göre ayrılmış toplumları oluşturur. **Asya'nın ortaya çıkardığı ve birçok dilin konuşulduğu devletler gibi zaten geçici olan büyük devletlere gelince, bu devletler sadece imparatorluk olabilmiş ve hükümdarlık birliği dışında başka bir birliğe sahip olmamışlardır.** [sayfa 41] Sonuç olarak özetlemek gerekirse, dil toplumla iç içedir.

Sayfa :41

Les langues sont, dans leur constitution, un indice des relations de parenté ou de voisinage que les sociétés ont eues entre elles. Les langues celtiques ne sont pas isolées parmi les langues européennes.

Sayfa 41

Diller, yapılarıyla toplumların kendi aralarında sahip oldukları akrabalık ya da komşuluk ilişkilerinin bir göstergesidir. Kelt dilleri, Avrupa dilleri arasında ayrı bir konumda tutulmamıştır.

Sayfa :43

Ces débris comprennent une soixantaine d'inscriptions (2), les unes en caractères étrusques ou grecs et échelonnées entre la descente des Gaulois en Italie et la conquête de la Gaule, les autres en caractères latins, caractères épigraphiques ou cursive (3), dont les plus récentes sont de peu postérieures à la conquête.

Sayfa 43

Kimileri **Etrüsk** harfli veya Yunanca olan ve Galya'lıların İtalya'ya inmesiyle Galya'nın fethi arasında sıralanan, kimileri de epigrafik veya işlek yazı[3] **Latince** harfli olan **bu parçalar** altmış kadar[2] yazıt içermektedir. Bunların en yenileri fetihten hemen sonrasına aittir.

Sayfa :44

III

CONCORDANCE DES LANGUES CELTIQUES.

La parenté des langues celtiques résulte tout d'abord de la concordance de leurs vocabulaires qui se rencontrent deux à deux ou trois à trois dans l'expression des mêmes idées par les mêmes mots. Il arrive que ces mots manquent à d'autres langues,

Sayfa :45

comme le mot **magos*, plaine (en gaulois *Noviomagus*, Noyon, la nouvelle plaine; en irlandais *magh*; en gallois *ma*; *maes* en breton) (1), ou s'y rencontrent sous d'autres formes, comme l'adjectif gaulois *nŏvios* (cf. Noviodunum), formé par l'adjonction à la racine du suffixe *-io-* (2), qui s'oppose au germanique **nĕvios*, attesté par le gothique *niujis*, l'allemand *neu*, etc., au latin *nŏvus*, simple thème en *o*, et au grec νέος (= nĕvos).

Sayfa 44

III

KELT DİLLERİNİN BENZERLİĞİ

Kelt dillerinin akrabalığı öncelikle aynı kelimeler aracılığıyla aynı fikirlerin ifadesinde ikişer ikişer veya üçer üçer rastlanan söz dağarcıklarının benzemesinden ileri gelir. [sayfa 45] **Magos,** ova (Galya dilinde Noviomagus, Noyon, yeni ova; İrlanda dilinde magh; Galler dilinde ma; Bröton dilinde maes) sözcüğü gibi bu sözcüklerin başka dillerde bulunmadığı olur, veya bu sözcükler –io- son ekinin köke ulanması sonucu oluşan Galya dilindeki nŏvios sıfatı gibi farklı biçimler altında bu dillerde görülür. Bu -io- son eki Cermence'de, Got dilinde niujis, Almanca'da neu vb. gibi sözcüklerle kanıtlanan nWvios sözcüğünün karşılığıdır. Bu sözcük Latince'de "o" harfiyle basitçe ifade edilen névus, Yunanca'da ise véoς (= névos) sözcüğüdür.

Sayfa :45

Au gaulois Vernomagus répond l'irlandais *Fernmag*, le champ-aux-aulnes ; au gallois *Trineint*, les trois vallées, répond le gaulois *Trinanto*. Un mot comme *Senomagus* (Senan, Loiret) s'impose à l'attention ; c'est l'irlandais *Senmag*, la vieille plaine, qui n'était pas une plaine quelconque, mais une plaine mythique, dont l'équivalent terrestre était au centre de l'Irlande, comme le pays des Carnutes, dont le Loiret faisait partie, au centre de la Gaule.

Les quelques mots qui nous sont connus des dialectes celtiques continentaux hors de Gaule ont des équivalents en gau-

Sayfa :46

lois de Gaule et dans les parlers des îles. Le celtibère *viriae* répond au gaulois *viriolae* (1), d'où vient le français *virole*, et à l'irlandais *ferenn*, ceinture.

Sayfa 44

Galya dilinde **Vernomagus** sözcüğü, İrlanda dilinde [Kızılağaç bölgesi anlamına gelen] Fernmag sözcüğünün karşılığıdır. Galler dilindeki Trineint sözcüğü, üç vadi anlamına gelen Trinato sözcüğünün karşılığıdır. Senomagus (Senan, Loiret) gibi bir sözcük dikkati çekmektedir. **Senmag** sözcüğü, İrlanda dilinde efsanevî bir vadi olan yaşlı vadinin karşılığıdır. [Bu efsanevî vadi] herhangi bir vadi olmayıp, dünyadaki benzeri Carnutes ülkesi gibi İrlanda'nın ortasındadır. Loiret, bu ülkenin bir kısmını oluşturmaktadır. Galya dışındaki Kelt diyalektlerinden bildiğimiz birkaç sözcüğün, Galya dilinde ve adalarda kullanılan dillerde karşılıkları bulunmaktadır. **[sayfa 46]** Keltçedeki viriae sözcüğü, Galya dilindeki **viriolae** sözcüğünün karşılığıdır. Fransızcadaki kemer anlamına gelen **virole** ve İrlanda dilindeki ferenn sözcüğü bu sözcükten gelmektedir.

Sayfa :46

Le témoignage des noms propres s'ajoute là encore à celui des noms communs. Ils sont seuls à faire foi pour le langage des Celtes de la vallée du Danube, haute et basse.

Sayfa 46

Yine burada özel isimlerin bulunması, cins isimlerin de bulunduğunu göstermektedir. **Yukarı ve Aşağı Tuna Vadi'sindeki Kelt'lerin** dilini kanıtlamak için sadece bunlar geçerli sayılmaktadır.

Sayfa :54

Dans *Vercingetorix*, se distingue un élément *Ver, for* en irlandais, *guor* en gallois ancien, qui correspond au grec ὑπέρ. Le mot signifie le roi suprême des gens qui marchent à l'ennemi.

* Adet. ad, ** Cengiz'e, *** Çinge:

Sayfa 54

Vercingetorix adlı eserde, İrlanda dilinde for, eski Galya dilinde guar anlamında olan ve Yunancada uπép sözcüğüne denk gelen "ver" sözcüğü görülmektedir. Bu sözcük, düşman üzerine yürüyen insanların yüce kralı anlamına gelmektedir.

Sayfa :66

Il manque à ce tableau un groupe, celui des Tokhariens du Turkestan. Ceux-ci, entourés de peuples parlant des langues du type de *satem*, iraniennes et indiennes, parlaient des langues du type de *centum*. Mais on a plus d'une raison de

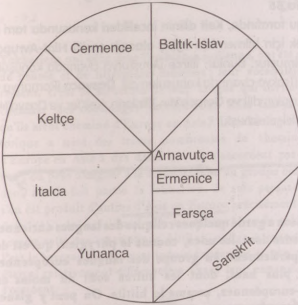

Fig. 1. — Représentation graphique du groupement des langues indo-européennes selon leurs affinités. (MEILLET, *Dialectes européens*, p. 134.)

penser que ces dialectes tokhariens ont des affinités avec le groupe occidental des langues indo-européennes.

Sayfa 66

Bu tabloda, Türkistan'dan Tohar'lılar grubu eksiktir. Çevrelerinde İranlı ve Hintlilerden gelen ve Satem dili konuşan halklar olduğundan, Tohar'lılar da Centum dilini kullanıyorlardı. Fakat Tohar diyalektlerinin, Hint-Avrupa dillerinin batı grubuyla benzerlikler taşıdığını düşünmemiz için birden çok sebep var.

Şekil 1 - Yakınlıklarına göre Hint - Avrupa dillerinin gruplaşmasını ifade eden grafik. (MEILLET, Avrupa Diyalektleri, s. 134)

Sayfa :88

De ce côté se sont parlées diverses langues indo-européennes qu'il serait intéressant de connaître pour avoir une idée complète des affinités du celtique. C'étaient l'illyrien, le thrace, le dace, le gète. Les Illyriens ont eu des rapports historiques avec les Celtes, les Daces également.

Sayfa 88

Doğu tarafında, Kelt dilinin incelikleri konusunda tam bir fikir edinmek için bilmemizin ilginç olacağı çeşitli Hint-Avrupa dilleri konuşulmuştur. Bunlar; İllirce [Avusturya civarında konuşulan dil], **Trakça** [Trakya civarında konuşulan dil], **Dasyaca** [Romanya civarında konuşulan dil] **ve Getaca'dır. İllir**'lerin, Kelt'ler ve Dasya'lılarla da tarihî ilişkileri olmuştur.

Sayfa :89

Le grec nous a gardé quelques reliques des langues anciennes d'Asie Mineure dont les unes, comme le phrygien, qui est du thrace, appartiennent au groupe des langues européennes énumérées plus haut, dont les autres sont au moins en partie indo-européennes, comme le hittite. On peut y glaner quelques concordances avec le celtique (5). Un autre héritier de ces langues est l'arménien, dont la position est difficile à fixer dans l'ensemble des langues indo-européennes. Il paraît encore plus distant du groupe celtique que le grec.

Sayfa 89

Yunanca, kimileri Frikyaca gibi Trakçadan gelen ve daha yukarıda sıralanan Avrupa dilleri grubuna ait olan, kimileri de Hititçe gibi kısmen de olsa Hint-Avrupa dillerinden olan Orta Asya'nın eski dillerinden birkaç kalıntıyı korumuştur. Burada Keltçeyle birkaç bağlantı kurabiliriz. Bu dillerin bir mirasçısı da, Hint-Avrupa dilleri bütününde durumun tespit edilmesi zor olan Ermenicedir. Ermenice, Yunancaya göre **Kelt grubundan** daha uzak görünüyor.

Sayfa :92

Les Tokhariens ont vécu dans l'ambiance indienne, ont été nourris de pensée et de littérature indienne; leur vocabulaire s'en ressent. C'est la structure de leur langue qui invite à leur chercher des cousinages occidentaux. Mais faut-il penser qu'ils aient cheminé d'Europe en Asie? L'archéologie préhistorique a noté des traces nombreuses de cheminements d'Europe en Asie à des dates qui ne s'accordent pas à celle que l'on peut assigner à la dissociation d'un groupe occidental dont aurait fait partie le tokharien. Je suis persuadé qu'il s'en est produit d'autres d'Asie en Europe précisément à cette date (4). Je crois aussi que la découverte du tokharien, comme celle des inscriptions hittites, oblige à reporter vers l'est le berceau des langues indo-européennes et que celles-ci étaient relativement différenciées avant leur expansion vers l'occident.

Sayfa 92

Tohar'lıların, Hint ortamında yaşamış olmaları, Hint düşünce ve edebiyatı ile beslenmeleri sözcük hazinelerinden anlaşılmaktadır. **Onlara Batılı komşuluklar aramamızın sebebi dillerinin yapısıdır. Fakat Avrupa'dan Asya'ya geldiklerini düşünmek gerekir mi?** Tarih öncesi arkeoloji, Avrupa'dan Asya'ya Tohar'lıların bir bölümünü oluşturmuş olabileceği batılı bir grubun bölünmesiyle saptayabileceğimiz tarihle uyuşmayan tarihlerde çok sayıda göçün izlerine rastlamıştır. Tam olarak bu tarihte, **Asya'dan Avrupa'ya** başka göçlerin de olduğuna inanıyorum. Tıpkı Hitit yazıtlarının bulunması gibi Tohar'lıların keşfinin, Hint-Avrupa dillerinin beşiğini doğuya doğru götürmeye mecbur ettiğini ve bu dillerin batıya doğru yayılmalarından önce kısmen değiştiğini zannediyorum.

Sayfa :93

voilà ce qui ressort immédiatement d'un examen comparatif des langues avec les langues indo-européennes de l'Europe. C'est vers le centre de l'Europe, probablement autour de la Bohême, que ces rapports complexes peuvent s'être trouvés réalisés presque intégralement et simultanément pendant ce temps où s'est décomposée la communauté italo-celtique. Les comparaisons qui ont été faites entre le celtique et les langues orientales de l'indo-européen, indo-iranien et tokharien, ouvrent des vues sur un passé plus lointain, sans permettre de reculer outre mesure la séparation des groupes extrêmes, et invite à déplacer vers l'Orient, où je n'essaierai pas de le retrouver, le point de jonction des groupes voisins.

En définissant les peuples celtiques par leur langue, j'ai pris un élément de définition qui vaut pour les peuples tout constitués, de quelque façon qu'ils se soient formés, quelques éléments qu'ils aient absorbés, et c'est bien ainsi que je préfère les considérer.

Sayfa 93

Dillerin, Hint-Avrupa dilleriyle karşılaştırmalı bir incelemesinden sonra ortaya şu sonuç çıkmaktadır. Avrupa'nın ortasına doğru, büyük ihtimalle Bohemya çevresinde bu karmaşık ilişkiler, İtalya Kelt toplumunun parçalandığı dönemde neredeyse tamamen ve aynı zamanda gerçekleşmiş olabilir. Kelt dili ile Hint-Avrupa doğu dilleri, Hint-İran ve Tokarca arasında yapılmış olan karşılaştırmalar, en uçtaki grupların ayrılma tarihini aşırı derecede geriye götürmeden, doğuya doğru yer değiştirmeye davet eden daha uzak bir geçmişe pencere açmaktadır. Doğuda komşu grupların birleşme noktasını aramaya çalışmayacağım.

Kelt halklarını dilleri aracılığıyla açıklarken, her ne şekilde oluşmuş olurlarsa olsunlar, tüm bu halklar için geçerli olan bir açıklama yöntemi uyguladım. Birkaç unsuru yok etmiş olsalar da onları öyle kabul etmeyi tercih ediyorum.

Sayfa :95

M. Schulten et ses élèves et collaborateurs espagnols, dont M. Bosch Gimpera, ont donné une forme scientifique à cette solution du problème (3) dans une suite de travaux importants, où ils ont joint des raisons archéologiques de grande valeur (4) à ces données linguistiques.

Sayfa 95

M. Schulten, öğrencileri ve biri M. Bosch Gimpera olan İspanyol iş ortakları bu sorunun çözümüne bilimsel açıdan yaklaştılar ve bu dil bilimsel verilere önemli çalışmaların ardından çok değerli arkeolojik bulgular eklediler.

Sayfa :95

Les uns et les autres seraient des Indo-Européens (9) venus d'Asie, les premiers par mer et par l'Afrique, les deuxièmes par terre et par le Nord (10). M. Philipon a constitué aux Ibères un vocabulaire distinct du tartesse, à base de noms géographiques et de noms propres où il a fait

Sayfa :96

entrer des mots manifestement celtiques comme *gurdus* (1), d'autres que l'on est accoutumé à rattacher au ligure, comme les noms du Rhône, de la Seine (*Sequana*), de l'Isère (*Isara*), d'Albe et d'Albion (2), même de l'Elbe (*Albis*) qui est certainement germanique (3), qui a de grandes ressemblances par conséquent avec le celtique et ne diffère du ligure qu'assez peu. Il en résulterait (4) que l'ibère aurait laissé des noms géographiques à toute la France (5), même des noms de ville (6), à l'Allemagne occidentale jusqu'à l'Elbe (7), à la Grande-Bretagne (8), à toute l'Italie, sans parler des traces de leur voyage d'Orient en Occident.

Sayfa 95

Tartes'ler ve İber'ler, **Asya'dan** gelen Hint-Avrupalılar[9] olabilir; Tartes'ler deniz yoluyla Afrika'dan, İber'ler ise kara yoluyla Kuzey'den[10] gelmiş olabilirler. Philippon; Tartes dilinden farklı bir sözcük hazinesini İber'lere vermiştir. [sayfa 96] **Bu sözcükler, Gurdus gibi Keltçe, Seine (Sequana), Rhône, Isère (Isara), Albe ve Albion gibi Ligurcaya bağlamamız gereken başka sözcükler, büyük ihtimalle Cermen olan, Keltçeyle büyük benzerlikleri bulunan ve Ligurcadan çok küçük farklılıklarla ayrılan coğrafya kökenli özel isimlerdir. Bundan, İbercenin bütün Fransa'ya, Elbe'ye kadar Batı Almanya'ya, Büyük Britanya'ya ve tüm İtalya'ya coğrafya ve şehir adlarını bıraktığı sonucu çıkmaktadır. Bu sözcüklerin doğudan batıya yolculuklarının izlerinden söz etmiyoruz.**

Sayfa :97

Le nom Ibère est le dernier qui nous reste pour l'attacher à cette civilisation surtout côtière de l'Europe occidentale dont les monuments mégalithiques sont les plus illustrés témoins. S'il en est bien ainsi, l'élément ibère serait entré pour une part notable dans la composition des peuples celtiques.

Sayfa 97

Elimizdeki son isim olan İber ismini, görkemli yapıları en çarpıcı kanıtlar olan Batı Avrupa'nın özellikle kıyı uygarlığına vereceğiz. Eğer böyleyse İber unsuru, Kelt toplumlarının oluşumunda önemli bir rol oynamıştır.

Sayfa :165

Il y a en Étrurie des tombeaux qui ressemblent à ceux de l'Asie Mineure, d'où venaient les Étrusques. On y trouve des poteries et autres objets originaires d'Orient.

Sayfa 165

Etrüri'de, Etrüsk'lerin geldiği Anadolu'daki mezarlara benzer mezarlar bulunmaktadır. Burada, Doğu'ya özgü çanak çömlek ve başka eşyalar da bulunmaktadır.

Sayfa :191

C'est du côté de la Galicie qu'il convient de les situer. Ils payaient tribut et, chose à noter, c'était eux qui exploitaient les mines de fer.

Sayfa 191

Kelt halkından olan Cotini'leri Galya taraflarına yerleştirmek gerekir. Cotini'ler vergi ödüyorlardı. Demir ocaklarını işletmeleri de önemli bir noktadır.

COURS D'HISTOIRE A L'USAGE DE L'ENSEIGNEMENT SECONDAIRE

PUBLIÉ SOUS LA DIRECTION DE

M. JEAN GUIRAUD

Professeur à l'Université de Besançon
Directeur de la *Revue des Questions Historiques*

conformément au Programme du 5 juin 1925

CLASSE DE SIXIÈME

L'Orient et la Grèce

PAR

Ch. AIMOND

DOCTEUR ÈS LETTRES

TROISIÈME EDITION
REVUE ET CORRIGÉE

PARIS

J. DE GIGORD, Éditeur
RUE CASSETTE, 15

1927

Besançon Üniversitesi Öğretim Üyesi
ve Tarih Sorunları Dergisi Yöneticisi
M. JEAN GUIRAUD'un yönetiminde
5 Haziran 1925 Tarihli Programa uygun
olarak yayımlanmıştır.

ALTINCI SINIF

DOĞU VE YUNAN

Yazar: Ch. AIMOND
Edebiyat Doktoru

Tekrar gözden geçirilmiş ve düzeltilmiş
Üçüncü Basım

PARİS
Yayımlayan: J. DE GIGORD
Rue, Cassette, 15
1927

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri		
Envanter No	: 1658	
Yazar	: Dr. Ch[arles] Aimond	
Cild	: Bordo	
Ebadı	:	
	En	: 13 cm.
	Boy	: 18 cm.
Sayfa Adedi	: VII + 311	
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.	

Sayfa : I

AVERTISSEMENT

Dans ce simple manuel, destiné aux jeunes élèves de Sixième, l'auteur n'a pas prétendu faire œuvre de science. Sans doute, il s'est tenu autant que possible au courant des derniers travaux relatifs à l'Orient et à la Grèce. C'est une obligation pour lui de reconnaître tout ce qu'il doit aux ouvrages de *Déchelette* et de MM. *Capitan* et de *Morgan* sur la Préhistoire, de *Maspéro* et de MM. *Moret* et *Bénédite* sur l'Égypte, de MM. *Conteneau* et *Delaporte* sur la *Mésopotamie*, de Mgr *Pelt* et de MM. *Vigouroux*, *Fillion* et *Desnoyers* sur l'Histoire du Peuple de Dieu, de M. *Huart* sur la *Perse*, enfin de *Curtius*, *Bouché-Leclercq* et de MM. *A.* et *M. Croiset*, *Boxler*, *Glotz*, *Fougères*, *Jardé*, *Lechat*, etc. sur la Grèce.

Mais, à aucun instant, l'auteur n'a voulu oublier qu'il s'adressait à des enfants. S'il a fait appel à leur réflexion, en tâchant d'éveiller chez eux le *sens de l'Histoire*, il s'est adressé surtout à leur mémoire et à leur imagination.

eserler

Sayfa I

OKUYUCULARIN DİKKATİNE

Sekizinci sınıf öğrencilerine yönelik olarak hazırlanmış olan bu basit el kitabında yazar, bilimsel bir kitap hazırlamayı istememiştir. Şüphesiz mümkün olduğunca Doğu ve Yunanistan'la ilgili son çalışmalardan yararlanmıştır. Bildiği her şeyi birçok yazarın eserine borçlu olduğunu kabul etmek, onun için bir zorunluluktur. Bu yazarlar ve eserleri şunlardır: **Tarih öncesi** [dönem] **hakkında Déchelette'nin, Capitan ve Morgan'ın; Mısır hakkında Maspéro'nun, Moret ve Bénédi-**

te'nin; Mezopotamya hakkında Conteneau ve Delaporte'nin; Yahudilerin tarihi hakkında Mgr Pelt, Vigouroux, Fillion ve Desnoyers'in; Persler hakkında Huart'ın ve son olarak da Yunanistan hakkında Curtius, Bouché - Leclercq, A. ve M. Croiset, Boxler, Glotz, Fougères, Jardé, Lechat'ın vb. kitaplarından yararlanmıştır.

Ama hiçbir zaman yazar, çocuklara hitap ettiğini unutmamıştır. O, çocuklarda tarih bilincini uyandırmaya çalışmakla onların düşüncelerine seslenmiş ve özellikle **bellek**lerine ve hayal güçlerine hitap etmiştir.

Sayfa : 1

PREMIÈRE PARTIE

L'ORIENT

CHAPITRE PREMIER

L'ÉPOQUE PRÉHISTORIQUE. DÉBUTS DE L'HISTOIRE

I. Origine de l'homme. — Les Races. — La Préhistoire et ses subdivisions. — L'âge de la pierre. — L'âge des métaux. — La vie des hommes préhistoriques.

II. Débuts de l'Histoire. — Migrations des peuples. — Aryens et Sémites. — Les Chinois.

Sayfa : 1

I. L'Époque Préhistorique.

1 ORIGINE DE L'HOMME. **La *Bible*, c'est-à-dire le livre saint des Juifs et des Chrétiens, enseigne que le premier homme, Adam, fut créé par un acte spécial de la Toute-Puissance divine. Elle ajoute, que ce même Adam, destiné d'abord au bonheur, le perdit bientôt par sa faute.**

Sayfa 1

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞU

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİH ÖNCESİ DÖNEM. TARİHİN BAŞLANGIÇ DÖNEMLERİ

I. İnsanın Kökeni - Irklar - Tarih Öncesi Dönem ve Alt Bölümleri - Taş Devri - Maden Devri - Tarih Öncesi İnsanların Yaşamı

II. Tarihin Başlangıç Dönemleri. - **Halkların Göçleri** - Ariler ve Samiler - Çinliler

I. Tarih Öncesi Dönem

1. İNSANIN KÖKENİ

İncil, yani Yahudilerin ve Hristiyanların kutsal kitabı, ilk insan Adem'in, sınırsız gücü olan Tanrı'nın özel bir eylemiyle yaratıldığını öğretmektedir. İncil, Adem'in önce mutluluğa yöneltildiğini ve kısa bir süre sonra da kendi hatası yüzünden mutluluğu kaybettiğini söylemektedir.

Sayfa : 3

2 LES RACES HUMAINES. Tous les hommes, quelles que soient leurs actuelles différences de races et de couleurs, descendent d'un ancêtre commun. Cette *unité de l'espèce humaine* est affirmée par la Bible et la science préhistorique ne peut y opposer de raisons décisives.

Si, comme il est vraisemblable, l'homme est apparu tout d'abord au centre de l'Ancien Monde (Arménie, Mésopo-

Sayfa : 3

tamie), aux confins de l'Asie, de l'Europe et de l'Afrique, il a pu se répandre ensuite par *émigration* en Océanie et même en Amérique. C'est sans doute l'influence du milieu et spécialement celle du climat, plus grande autrefois qu'aujourd'hui, qui a déterminé dans l'espèce humaine la formation des *races* actuelles.

On distingue d'ordinaire :

1° La *race blanche*, répandue en Europe, Afrique du Nord, Asie occidentale, et par voie d'émigration récente en Amérique et en Australie.

2° La *race jaune*, qui occupe surtout l'Asie centrale et orientale (Mongols, Chinois, Japonais, Annamites, etc.).

3° La *race noire*, qui peuple la majeure partie de l'Afrique, mais qui a des représentants nombreux dans l'Inde et en Océanie (Mélanésie).

4° La *race rouge*, de teint plutôt cuivré, exclusivement cantonnée dans les deux Amériques.

Sayfa 3

2. İNSAN IRKLARI

Günümüzde ırkları ve renkleri ne olursa olsun tüm insanlar, ortak bir atadan gelmektedirler. İnsan ırkının bu birliği, İncil'de de belirtilmektedir ve tarih öncesi bilim, bunun karşısına kesin kanıtlar çıkaramamaktadır.

Eğer insanın ilk önce Eski Dünya'nın merkezinde **(Ermenistan, Mezopotamya)** Asya, Avrupa ve Afrika'nın **sınırlarında** ortaya çıktığı doğruysa daha sonra göç yoluyla Okyanusya'ya ve hatta Amerika'ya yayılmış olabileceği de kabul edilebilir. Etkisi bir zamanlar bugününkünden çok daha fazla olan ortam ve özellikle de iklim, hiç şüphesiz günümüzdeki insan ırklarının oluşumunu belirlemiştir.

Irklar sırasıyla şöyle ayrılır:

1. Avrupa'ya, Kuzey Afrika'ya, Doğu Asya'ya ve göç yoluyla Amerika'ya ve Avustralya'ya yayılmış olan beyaz ırk.

2. Özellikle Orta ve Doğu Asya'da (Moğollar, Çinliler, Japonlar, Annamitler, vb.) oturan sarı ırk.

3. Afrika'nın büyük bir bölümünde oturan, fakat Hindistan'da ve Okyanusya'da Mélanésie [Melanezya]**'de çok sayıda temsilcisinin bulunduğu siyah ırk.**

4. Sadece Amerika'nın her iki bölümünde de oturan, daha çok bakır kırmızısı tenli kızıl ırk.

Sayfa :6

6 L'AGE DES MÉTAUX. Peu à peu, tout en continuant de se servir d'instruments en pierre, l'homme en vint à traiter les divers minerais par le feu.

En Orient, il utilisa d'abord le *cuivre* (vers 2500 avant Jésus-Christ), puis le *bronze* ou alliage de cuivre et d'étain. L'époque du bronze est déjà à demi historique en Orient, en Egypte et en Grèce. Elle nous a laissé en grand nombre des haches et des épées ciselées, des bracelets et des colliers.

Le *fer* n'est apparu qu'assez tard (vers 1000 ans avant Jésus-Christ). C'est qu'une chaleur considérable est nécessaire pour la réduction du minerai en fer. Cette industrie s'est répandue en Europe par la vallée du Danube.

L'âge du fer correspond spécialement à l'époque *celtique* ou gauloise.

Sayfa 6

6. MADEN DEVRİ

İnsan, taştan yapılmış aletleri gittikçe daha fazla kullanmaya devam ederek en sonunda ateşle değişik madenleri işleyecek duruma gelmiştir.

Doğu'da insan, önce **bakırı** (İsa'dan önce **2500**'lere doğru), sonra bronzu veya bakır ve kalay alaşımını **kullanmıştır.** Bronz Çağı Doğu'da, Mısır'da ve Yunanistan'da henüz yarı tarihsel bir aşamadadır. Bu çağdan bize, çok sayıda balta, işlenmiş kılıç, bilezik ve kolye kalmıştır.

Demir, oldukça geç ortaya çıkmıştır (İsa'dan önce 1000 yılına doğru). Çünkü demir madeninin işlenmesi için oldukça fazla ısı ge-

rekmektedir. **Bu sanayi, Tuna Vadisi'yle Avrupa'ya yayılmıştır.** Demir Çağı, özellikle Kelt ve Galya dönemine denk gelmektedir.

Sayfa :9

II. Débuts de l'Histoire.

10
MIGRATIONS
DES PEUPLES.

Soit brusquement, soit plutôt par lentes étapes, montèrent vers la France méridionale, à travers l'Espagne, les populations si caractéristiques du Sud Africain (Hottentots). Beaucoup plus tard, par le Sud de la Russie et la vallée du Danube, s'avancèrent vers l'Europe occidentale les *Indo-Européens*. Vers le xxve siècle avant notre ère, ils envahirent l'Asie Mineure et le Nord de la Grèce. Une nouvelle série d'invasions commença avec le xve siècle avant Jésus-Christ, pour se poursuivre jusqu'au xie. Les nouveaux venus s'emparèrent de la Grèce et menacèrent même l'Egypte.

En même temps, des *courants commerciaux* s'établissaient à travers l'Europe, spécialement du Nord au Sud, pour le commerce de l'*étain*, venu des Iles Britanniques, et celui de l'*ambre*', exporté de la région baltique.

Sayfa 9

II. Tarihin Başlangıç Dönemleri

10. HALKLARIN GÖÇLERİ

İster birdenbire, isterse yavaş adımlarla olsun Güney Afrika'nın (Hottentots) çok belirgin özelliklerini taşıyan halklar, İspanya'dan geçerek Güney Fransa'ya kadar gitmişlerdir. **Çok daha sonra Hint - Avrupalılar, Rusya'nın güneyinde ve Tuna Vadisi'nden geçerek Batı Avrupa'ya doğru ilerlemişlerdir. Onlar** (Hint - Avrupalılar), **çağımızdan önce, XXV. yüzyıla doğru, Anadolu'yu ve Yunanistan'ın kuzeyini işgal etmişlerdir. İsa'dan önce XV. yüzyıldan XI. yüzyıla**

kadar devam edecek olan yeni bir istilâ dizisi başlamıştır. Bu yeni istilâcılar, Yunanistan'ı ele geçirmişler ve Mısır'ı bile tehdit etmişlerdir.

Aynı zamanda, Britanya Adaları'ndan gelen kalay ve Baltık bölgesinden ihraç edilen amber **ticareti için, ticarî akımlar, özellikle kuzeyden güneye, tüm Avrupa'ya yayılıyordu.**

Sayfa :10

11 INDO-EUROPÉENS ET SÉMITES. C'est aux confins de l'Asie et de l'Afrique, dans la riche région d'oasis qui va de l'Iran, par la Mésopotamie, jusqu'à la vallée du Nil, que la Préhistoire cessa pour faire place à l'Histoire proprement dite. Deux groupes de peuples, tous deux de race blanche, prirent alors la tête de la civilisation : les *Indo-Européens* ou *Aryens* et les *Sémites*.

Sayfa 10

11. HİNT - AVRUPALILAR VE SAMİLER

Mezopotamya'dan Nil Vadisi'ne kadar uzanan, İran'dan başlayan zengin vaha bölgesinde Asya ve Afrika sınırında bulunan yerlerde tarih öncesi dönem, yerini adı geçen tarihe bırakarak kaybolmuştur. Bu durumda, her ikisi de beyaz ırktan olan iki grup halk, uygarlığın başını çekmiştir: Hint -Avrupalılar veya Ariler ve Samîler.

Sayfa :10

Les *Sémites* (ou descendants de Sem) se sont établis de bonne heure (vers 6000 avant Jésus-Christ) dans le « croissant » fertile, formé par les plaines, qui entourent le désert arabique : Mésopotamie, Syrie, Egypte. On peut rattacher à leur groupe les Chaldéens, les Assyriens, les Israélites, les Arabes, les Phéniciens et, en partie, les Egyptiens. L'humanité doit aux Sémites les premiers monuments de sa civilisation, avec l'écriture et l'alphabet.

Sayfa 10

Samîler (veya Samî soyundan gelenler), Arabistan çölünü çevreleyen ovalardan oluşmuş ay biçimindeki verimli topraklara çok erken bir zamanda (İsa'dan önce 6000 yılına doğru) yerleşmişlerdir. Buralar Mezopotamya, Suriye ve Mısır'dır. Onların [Samîlerin] grubuna Kalde'liler, Asurlular, Yahudiler, Araplar, Fenikeliler ve kısmen de Mısırlılar dâhil edilebilir. İnsanlık, yazı ve alfabeyle birlikte, uygarlığın ilk eserlerini de Samîlere borçludur.

Sayfa :15

5 LE PEUPLE ÉGYPTIEN. Etablis sur les bords du Nil, dès la plus haute antiquité, les Egyptiens s'apparentaient à des races différentes. Par leur langue, ils se rattachaient aux *Sémites*, leurs proches voisins de l'Est. Par leur teint rougi au soleil, et par l'ensemble de leurs caractères physiques, ils étaient frères des *Hamites* (Libyens, Touaregs, Berbères), leurs voisins de l'Ouest.

Sayfa 15

5. MISIR HALKI

İlk Çağ'dan itibaren Nil Nehri kıyılarına yerleşmiş olan Mısırlılar, farklı ırklarla benzerlikler taşıyorlardı. Dillerinin doğu komşuları olan Samîlerle bağlantısı vardı.

Güneşte kızarmış tenleriyle ve tüm fiziksel özellikleriyle de, batı komşuları olan Hamiler (Libyalılar, Tuareg'ler, Berberîler)'in kardeşi sayılırlardı.

Sayfa :15

I. L'Ancien Empire.

9 LES ORIGINES. MÉNÈS. Les origines de la monarchie égyptienne sont enveloppées de *légendes*. D'après les prêtres, ce sont les *dieux* qui auraient tout d'abord civilisé et gouverné le pays. Or des découvertes récentes ont démontré que la vallée du Nil et le Delta avaient d'abord connu l'âge de pierre, puis, vers 5000 ans avant l'ère chrétienne, l'âge de *bronze*. Ce métal fut peut-être importé d'Asie, par des tribus venues de Chaldée. Celles-ci se seraient mélangées alors avec les populations indigènes, déjà établies sur les bords du Nil.

Le premier roi d'Egypte fut, semble-t-il, *Ménès*, qui régnait à Thinis, près d'Abydos, en Haute-Egypte vers 3300[1].

Sayfa 19

I. Eski İmparatorluk

9. KÖKLER MÉNÈS [MENES]

Mısır monarşisinin kökenleri efsanelerle gizlenmiştir. Rahiplere göre, ülkeyi uygarlaştıracak ve yönetecek olanlar, öncelikle tanrılardır. Zira en son bulgular, Nil Nehri vadisinin ve Delta'nın, önce Taş Devri'ni, daha sonra Hristiyanlık döneminden önce 5000 yılına doğru Bronz Devri'ni yaşadığını ispatlamıştır. Bu metal, belki de Kalde'den gelen topluluklar tarafından Asya'dan getirilmiştir. Öyleyse bu topluluklar, Nil Nehri kıyılarına daha önce yerleşmiş olan yerli halklarla karışmış olmalıdır.

3300 yılına doğru Yukarı Mısır'da Abydos yakınındaki Thinis'te hâkimiyetini sürdüren Menes'in, ilk Mısır kralı olduğu sanılıyor.

Sayfa :28

I. La religion.

20 LES DIVINITÉS ANIMALES.

Hérodote a appelé les Egyptiens « les plus religieux de tous les hommes ». Au début, leurs croyances religieuses étaient fort grossières. Ils pensaient, que la divinité s'incarnait dans le corps des *animaux*. Par exemple, le dieu Anubis résidait dans un chacal, la déesse Hathor dans une vache.

Sayfa 28

I. Din

20. HAYVAN BİÇİMLİ TANRILAR

Hérodote [Herodot], Mısırlıları "tüm insanların en dindarları" olarak adlandırmaktadır. İlk başlarda dinî inançları çok nitelikli sayılmazdı. Tanrının, hayvanların bedeninde ortaya çıktığını düşünüyorlardı. Örneğin, Tanrı Anubis bir çakalın bedeninde, Tanrıça Hathor ise bir ineğin bedeninde bulunuyordu.

Sayfa :29

21
LES TRINITÉS EGYPTIENNES.

Peu à peu, cette religion grossière s'épura. Les dieux furent représentés avec un corps humain ; on leur conserva seulement la tête de l'animal sacré, dans lequel ils s'étaient d'abord incarnés. D'où ces étranges statues d'Anubis : un homme à tête de chacal, ou d'Hathor, une femme à tête de vache. Par contre, le *sphinx*, image du dieu Rah, avait une tête d'homme sur un corps de lion.

Sayfa 29

21. MISIR ÜÇLEMİ

Bu niteliksiz din, yavaş yavaş düzelmeye başlamıştır. Tanrılar, bir insan bedeniyle temsil edilmişlerdir. Daha önce bedeninde tanrıların bulunduğu kutsal hayvanın sadece başı muhafaza edilmiştir. Çakal başlı erkek Anubis'in ve inek başlı kadın Hathor'un ilginç büstleri de işte bundan ileri gelmektedir. Buna karşın Tanrı Rah [Ra]'ın tasviri olan sfenkste, aslan bedeni üzerinde bir erkek başı vardır.

Sayfa :30

23
CULTE DES MORTS. LA MOMIE.

On lit sur l'une des pyramides cette apostrophe à l'adresse d'un défunt : « Ce n'est pas mort que tu t'en vas ; c'est vivant que tu vas t'asseoir sur le trône des dieux. » Pour les Egyptiens en effet, la mort n'était qu'un passage à une autre vie, où le défunt recevait un véritable *culte*.

Sayfa 30

23. ÖLÜLERE DERİN SAYGI - MUMYA

Piramitlerden birinin üstünde merhuma hitaben şu sözler

okunur: "Senin gittiğin [yol], ölüm değil, tanrıların tahtına oturacağın yaşamdır." Gerçekten de Mısırlılar için ölüm, ölünün gerçek saygıyı gördüğü başka bir hayata geçiştir.

Sayfa :31

24
LE JUGEMENT DE L'AME.

Les Egyptiens représentaient l'âme, mobile et spirituelle, sous la forme d'un oiseau. A la mort, elle quittait le *corps*, et le *double*, pour comparaître au tribunal du dieu *Osiris*, assisté de quarante-deux jurés, un par nome ou province d'Egypte.

Sayfa 31

24. RUHUN YARGILANMASI

Mısırlılar, değişken ve dinsel olan ruhu kuş biçiminde tasvir ediyorlardı. Ölüm sırasında ruh, bedeni terk ediyordu ve birisi Mısır sancağı veya Mısır eyaleti adına olmak üzere, kırk iki jüri üyesinin hazır bulunduğu Tanrı Osiris'in mahkemesine çıkmak için bedeni ikinci kez terk ediyordu.

Sayfa :32

LECTURE

I

La Religion égyptienne raillée par un Latin

Qui ne sait quelles variétés de monstres adore la stupide Egypte Les uns adorent le crocodile; d'autres tremblent devant l'ibis repu de serpents... Des villes entières vénèrent les chats; d'autres un poisson de rivières; d'autres un chien. C'est impiété de ne pas respecter et de broyer avec les dents le poireau et l'oignon. O les saintes gens, qui voient naître de tels dieux dans leurs jardins!

(JUVÉNAL, *Satire* XV.)

Sayfa 32

OKUMA PARÇASI

I

Bir Lâtin Tarafından Alaya Alınan Mısırlıların Dini

Aptal Mısır'ın ne tür yaratıklara taptığını kim bilir? Kimileri timsaha taparlar, kimileri de yılan yiyen ibisin önünde titrerler. Kimi şehirler kedileri kutsal sayarken, kimileri de bir nehir balığını veya bir köpeği kutsal görür. Pırasaya ve soğana saygı göstermemek ve bunları dişleriyle yemek dinsizliktir.

Ey erdem sahibi insanlar, böylesi tanrıların bahçelerinde doğduğunu kim görmüştür?

(Juvénal, Yergi XV.)

Sayfa :33

II. La Société Égyptienne.

25 PHARAON. LA MONARCHIE EGYPTIENNE.

Le double royaume de Haute et Basse-Egypte était gouverné par un monarque absolu : *Pharaon.*

Sayfa 33

II. Mısır Toplumu

25. FİRAVUN-MISIR MONARŞİSİ

Yukarı ve Aşağı Mısır'ın çift krallığı, Firavun tarafından mutlak bir monarşiyle yönetiliyordu.

Sayfa :34

26 L'ADMINISTRATION.

L'Egypte était subdivisée en quarante-deux *nomes* ou provinces, qu'administraient des gouverneurs héréditaires.

Sayfa 34

26. YÖNETİM

Mısır, birbiri ardı sıra gelen halefler tarafından idare edilen kırk iki sancak veya eyalete bölümüştü.

Sayfa :34

27 L'ARMÉE. L'Egyptien n'avait pas en général le tempérament belliqueux. D'ailleurs, même au temps de leurs expéditions lointaines, les Pharaons ne semblent pas avoir eu d'armées dépassant 20.000 hommes.

Sayfa 34

27. ORDU

Mısırlılar, genelde savaşçı bir mizaca sahip değildir. Üstelik uzun seferlerde bile Firavunların ordularının 20.000 kişiyi aştığı görülmüyor.

Sayfa :35

28 RICHESSE ÉCONOMIQUE. L'AGRICULTURE. Grâce à son sol et au caractère laborieux de ses habitants, l'Egypte était, dès la plus haute antiquité, l'un des plus riches pays du monde.

Sayfa 35

28. EKONOMİK ZENGİNLİK - TARIM

Mısır, İlk Çağlardan beri toprakları ve halkının çalışkanlığı sayesinde dünyanın en zengin ülkelerinden biri olmuştur.

Sayfa :35

29
INDUSTRIE ET COMMERCE.

Dans les villes, vivaient les *artisans :* potiers, cordonniers, orfèvres, menuisiers, groupes en corps de métiers ou corporations. Beaucoup d'entre eux étaient des ouvriers d'art.

Sayfa 35

29. SANAYİ VE TİCARET

Zanaatçılar şehirlerde yaşıyorlardı. Çömlekçiler, kunduracılar, kuyumcular ve marangozlar, meslek grupları veya loncalar halinde toplanmışlardı. Bunların arasında çoğu, sanatla uğraşan işçilerdi.

Sayfa :44

CHAPITRE III

LES CHALDÉENS ET LES ASSYRIENS

PREMIÈRE PARTIE

LE PAYS ET SES HABITANTS

I. La région des fleuves. — Les ressources naturelles. — Les habitants.
II. Les découvertes. — L'Assyriologie.

III. ilk n

I. Le Pays.

1
LA RÉGION DES FLEUVES.

Entre les hauts plateaux de l'Iran à l'Est et le désert arabique à l'Ouest, s'étend la *Mésopotamie,* c'est-à-dire le pays « entre les fleuves ». En effet, c'est essentiellement la plaine arrosée et fertilisée par le Tigre et l'Euphrate.

Ces deux fleuves prennent leur source dans le massif d'Arménie. Le *Tigre,* dont le nom actuel veut dire « flèche », est le moins long et le plus rapide. Son débit est abondant, grâce aux affluents qui lui viennent à gauche du plateau de l'Iran. Plus long d'environ 600 kilomètres, l'*Euphrate* décrit une vaste courbe qui le rapproche de la Méditerranée. Il roule deux fois moins d'eau que le Tigre, mais ses berges peu élevees ont permis d'y pratiquer de bonne heure des canaux de dérivation et d'irrigation.

1400 k (1500)

Sayfa :45

Le climat de la Mesopotamie est tout en contrastes. L'hiver y est rigoureux, surtout dans les montagnes du Nord, tandis que l'été y amène des chaleurs torrides. La sécheresse du sol est atténuée par les pluies et aussi par les *crues* des deux fleuves.

* Chaldee et Assyrie

* Kalde ve Asur

Sayfa 44

KALDE'LİLER VE ASURLULAR

ÜLKE VE ÜLKE HALKI

I. Irmaklar Bölgesi - Doğal Kaynaklar - Halklar

II. Buluntular - Assyriologie [Asur Bilimi]

I. Ülke

1. NEHİRLER BÖLGESİ

Doğu'da İran'ın yüksek yaylalarıyla batıda Arabistan çölü arasında Mezopotamya, yani "ırmaklar arasındaki ülke" uzanır. Gerçekten de burası, her şeyden önce Dicle ve Fırat ırmakları tarafından sulanan ve verimli hâle getirilen bir ovadır.

Bu iki ırmak, kaynağını Ermenistan'ın dağlık bölgesinden almaktadır. Günümüzde adı, "ok" anlamına gelen Dicle, en kısa ve en hızlı ırmaktır. Solda İran Yaylası'nın sağından **katılan** kolları sayesinde debisi yüksektir. Aşağı yukarı **600** kilometreden daha uzun olan Fırat, kendisini Akdeniz'e yaklaştıran geniş bir kavis çizer. Fırat'ta Dicle'nin yarısı kadar su akmaktadır. Fakat kenarlarının çok yüksek olmaması, orada daha önceden ırmağın yatağının değiştirilmesine ve sulama kanalları açılmasına olanak sağlar.

[sayfa 45] Mezopotamya'nın **iklimi** son derece farklıdır. Yaz, oraya [Mezopotamya'ya] kavurucu sıcakları getirmesine karşın, özellikle kuzeydeki dağlarda kış, son derece serttir. Toprağın kuraklığı, yağmurlarla ve iki nehrin yükselen sularıyla giderilir.

Sayfa :46

Le sous-sol argileux ne renfermait pas de pierre à bâtir. En revanche, on y trouvait du bitume et récemment, dans la région de l'ancienne Ninive (Mossoul) on a découvert du pétrole.

zift

Sayfa 46

[2. DOĞAL KAYNAKLAR]

Killi toprağın altında bina yapacak taş yoktu, buna karşın orada zift vardı ve kısa süre önce eski Ninova **(Musul)** bölgesinde petrol bulunmuştur.

Sayfa :47

84

* * Okunamadı

Les historiens s'obstinaient à raconter les légendes relatives à *Ninus*, soi-disant fondateur de Ninive, à sa femme, *Sémiramis*, qui aurait bâti Babylone, enfin à leur dernier successeur, l'indolent *Sardanapale*, qui aurait péri tragiquement dans les ruines de Ninive.

De même qu'en Égypte, c'est la *France* qui prit l'initiative des premières fouilles archéologiques en Mésopotamie. Dès 1843, *Botta*, consul de France à Mossoul, en face de l'ancienne Ninive, explora les ruines de *Khorsabad*, le palais du roi Sargon. Il y découvrit un grand nombre de sculptures, qui ont contribué à faire du Louvre un des premiers musées du monde pour l'art assyrien.

Babylone

En Chaldée, *M. de Sarzec*, consul de France à Bassora, exhuma les restes de l'antique civilisation sumérienne. Enfin, *Dieulafoy*, à partir de 1884, *M. de Morgan* depuis 1897, découvrirent à *Suse*, capitale de l'Elam (p. 101, n° 3), une quantité d'objets d'art et de documents, relatifs à cette importante région historique.

1929
1897
31

Parallèlement aux archéologues français, les Anglais, comme *Layard*, explorèrent les bords du Tigre et de l'Euphrate. A Ninive, Layard découvrit la précieuse bibliothèque d'*Assourbanipal*, aujourd'hui à Londres. Plus tard, les Allemands et les Américains s'attaquèrent aux ruines de Babylone.

C'est ainsi, que se constitua peu à peu une science nouvelle : l'*Assyriologie*, ou science des antiquités assyriennes.

Sayfa 47

[II. Arkeolojik Buluntular

4. KAZILAR]

Tarihçiler, Ninova'nın sözde kurucusu olan Ninus, Babil'i inşa ettirdiği söylenen karısı Semiramis ve Ninova'nın yıkıntıları arasın-

da öldüğü sanılan son halefleri Gamsız Sardanapal ile ilgili efsaneler anlatmakta diretiyorlardı.

Mısır'da olduğu gibi, Mezopotamya'da da ilk arkeolojik kazılara başlayan, Fransa olmuştur. 1843'ten itibaren eski **Ninova**'nın karşısında bulunan Musul'daki Fransa Konsolosu Botta, Kral Sargon'un sarayı olan Khorsabad harabelerini dikkatle incelemiştir. Konsolos orada, Louvre Müzesi'nin Asur sanatı açısından dünyadaki ilk müzelerden biri haline gelmesine katkıda bulunan çok sayıda heykelcik bulmuştur.

Basra'daki Fransa Konsolosu De Sarzec, Kalde'deki eski Sümer uygarlığının kalıntılarını gün ışığına çıkarmıştır. Son olarak da 1884'ten itibaren Dieulafoy, 1897'den itibaren de **De Morgan,** Elam'ın başkenti olan **Suse** [Susa]'de (s. 101, no: 3) bu önemli tarihî bölgeyle ilgili çok sayıda sanat eseri ve belge bulmuşlardır.

Fransız arkeologların yanı sıra, Layard gibi **İngilizler** de Dicle ve Fırat Nehri kıyılarını dikkatle incelemişlerdir.

Bugün Londra'da bulunan **Asurbanipal'in** değerli kütüphanesini Layard, Ninova'da bulmuştur. Daha sonra da **Almanlar ve Amerikalılar Babil** harabelerine akın etmişlerdir.

İşte böylelikle, yavaş yavaş Asuroloji [Eski Mezopotamya dillerini, tarihini ve uygarlıklarını inceleyen bilim dalı] veya Asur Eserleri Bilimi adı verilen yeni bir bilim oluşmuştur.

Sayfa :49

DEUXIÈME PARTIE

LES ROYAUMES D'ASSYRIE ET DE CHALDÉE

I. La Chaldée. — Royaume Accadien. — Premier Royaume de Babylone.
II. L'Assyrie. — Les conquérants. — Second Royaume de Babylone.

I. La Chaldée. — Babylone.

6 DIVISIONS DE L'HISTOIRE ASSYRO-CHALDÉENNE. La Mésopotamie se subdivise en deux régions naturelles : au Midi, sur le cours inférieur du Tigre et de l'Euphrate, la *Chaldée*, grande

Sayfa :49

comme le Danemark actuel, au Nord, sur le cours moyen du Tigre, l'*Assyrie*, aussi étendue que l'Angleterre. La rivalité de ces deux pays et de leurs capitales respectives, Babylone et Ninive, constitue toute l'histoire de la Mésopotamie.

1° La prépondérance appartint d'abord à la *Chaldée*, où trente siècles avant Jésus-Christ s'était développée unę civilisation originale. Au XXI° siècle, *Babylone*, devenue la première des cités chaldéennes, fut la capitale d'un puissant empire.

2° Au XIII° siècle, la prépondérance passa de Babylone tombée en décadence, à l'*Assyrie*. Ce royaume atteignit l'apogée de sa puissance aux VIII°-VII° siècles, sous les *Sargonides*, conquérants de tout l'Orient.

3° A la fin du VII° siècle, l'écroulement de la domination

Sayfa :50

Assyrienne, permit à *Babylone* de redevenir pour moins d'un siècle (606-539) la capitale d'un grand royaume. Mais en 539, la *conquête perse* consacra sa déchéance définitive.

Sayfa 49

İKİNCİ BÖLÜM

ASUR VE KALDE KRALLIKLARI

I. Kalde - Akad Krallığı - İlk Babil Krallığı.

II. Asur - Fatihler - İkinci Babil Krallığı

I. Kalde - Babil

6. ASUR VE KALDE TARİHİNİN BÖLÜMLERİ

Mezopotamya, güneyde Dicle ve Fırat ırmaklarının aşağı bölümünde, bugünkü Danimarka büyüklüğünde olan Kalde; kuzeyde ise, Dicle'nin orta bölümünde, İngiltere genişliğindeki Asur olmak üzere iki doğal bölgeye ayrılır. Bu iki ülkenin ve başkentleri Babil ve

Ninova'nın rekabeti Mezopotamya'nın tüm tarihini oluşturur.

1. Üstünlük, öncelikle İsa'dan otuz yüzyıl önce ilk uygarlığın geliştiği Kalde'ye aittir. XXI. yüzyılda Kalde'nin şehirlerinden biri olan Babil, güçlü bir imparatorluğun başkenti olmuştur.

2. Üstünlük, XIII. yüzyılda gerileyen Babil'den Asur'a geçmiştir. Bu krallık, tüm Doğu'nun fatihleri olan Sargonidler döneminde VII. ve VIII. yüzyıllarda egemenliğinin doruk noktasına ulaşmıştır.

3. VII. yüzyılın sonunda Asur egemenliğinin çöküşü, [sayfa 50] **Babil'e bir yüzyıldan daha az bir zaman için (606-539), büyük bir krallığın yeniden başkenti olmasına olanak tanınmıştır. Fakat 539 yılındaki Pers fethi, Babil'in güçsüzlüğünü kesin olarak göstermiştir.**

Sayfa :50

Les plus célèbres parmi les villes *sumériennes* furent *Nippour*, capitale religieuse du pays, *Ourouk* et *Our*, patrie d'Abraham. Parmi les plus illustres cités *accadiennes*, il faut citer *Agadé* ou *Accad* (d'où dérive le nom d'Accadien), *Sippar* et enfin *Babylone*. Elles formaient autant de principautés, gouvernées par des dynasties locales.

Peu à peu, l'élément sémite du Nord l'emporta sur les populations sumériennes du Sud. Au XXIXe siècle avant Jésus-Christ (vers 2800), la suprématie appartenait à *Sargon Ier*, roi d'Agadé, qui étendit sa domination jusqu'au golfe Persique. Un de ses successeurs, *Naramsin* (vers 2768) poussa ses conquêtes jusqu'aux frontières d'Asie Mineure.

De cette lointaine époque, il reste des *stèles* (ou pierres dressées et sculptées), des *statues* comme celle du roi-prêtre *Goudéa* (vers 2475), et d'importantes ruines de temples. Celui d'Ourouk devait comporter près de trente millions de briques.

Sayfa :50

8 PREMIER ROYAUME DE BABYLONE.

D'Agadé, la prépondérance en pays sumérien et accadien passa au XXIIIe siècle à *Babylone*. Des populations sémites venaient de fonder cette ville fameuse, au point où l'Euphrate se rapproche le plus du Tigre, au croisement des routes qui mènent en Assyrie, en Perse et en Arabie.

Son souverain le plus illustre fut *Hammourabi* (2123-2081), le vrai fondateur du premier royaume de Babylone. Ce prince rebâtit sa capitale, qu'il entoura d'une muraille de briques. Entre l'Euphrate et la mer il creusa un canal d'irrigation, qu'il appela de son propre nom : le *canal Hammourabi*. Il

Sayfa :51

étendit ses conquêtes depuis l'*Elam* à l'Est, jusqu'en Syrie à l'Ouest.

Hammourabi est surtout célèbre à cause de son *code*, retrouvé à Suse par M. de Morgan (p. 59). Les 282 articles qui le composent sont gravés sur un énorme bloc de pierre noire, haut de 2 m. 25. On remarque de curieuses analogies entre ce code vénérable (2083) et certaines prescriptions de la loi mosaïque (p. 73, n° 7).

Le règne brillant d'Hammourabi fut suivi d'une longue décadence. Au XXe siècle, des nouveaux venus, les *Hittites* saccagèrent Babylone. Puis ce fut le tour des Kassites, qui du moins restaurèrent certains monuments de la ville. Enfin les rois d'Assyrie tentèrent de rattacher Babylone à leur empire. Ils ne réussirent à dompter définitivement ses révoltes incessantes qu'au VIIIe siècle (732).

II. L'Assyrie. — Nabuchodonosor.

9 L'ASSYRIE ET SES ROIS.

L'histoire de l'Assyrie à ses origines ressemble à celle de la Chaldée. Vingt-cinq siècles environ avant Jésus-Christ, se constituèrent sur les bords du Tigre plusieurs petits états, dont la principale cité était *Assour*, d'où est venu le nom d'Assyrie. Longtemps les princes assyriens restèrent inférieurs en civilisation et en puissance à leurs voisins, les rois chaldéens et les princes hittites. Ce fut seulement après l'abaissement de ces derniers par les Pharaons égyptiens que l'Assyrie prit son essor.

Sayfa :51

Au XIIIe siècle, sous *Salmanasar Ier*, elle s'annexa tout le pays compris entre l'Arménie et le golfe Persique. Au XIe siècle, *Téglat-Phalasar Ier* (vers 1100) poussa ses conquêtes à l'Ouest jusqu'au Liban et à la mer Méditerranée Dans ses inscriptions, il se vante d'avoir vaincu *quarante-deux peuples.*

Après une période de décadence, le IXe siècle vit une nouvelle extension de l'empire assyrien. Des rois belliqueux comme *Salmanasar III* (vers 850) et *Téglat-Phalasar III* (745) refirent la conquête de la Syrie et imposèrent leur

Sayfa :52

suzeraineté aux Israélites, aux Phéniciens et même aux Arabes du désert. A cette époque, la ville de *Kalah* avait remplacé Assour, comme capitale de l'Assyrie (carte p. 45).

Sayfa 50

[7. SÜMER VE AKAD ŞEHİRLERİ]

Sümerlerin şehirleri arasında en ünlüleri, ülkenin dinsel başkenti **Nippur,** Uruk ve Abraham'ın memleketi Ur'dur. Akadların en ünlü şehirleri arasında, Agadé [Akade] veya Akad (Akadlı adından türemiştir), Sippar ve Babil'i saymak gerekir. **Bu şehirler, yerel hanedanlıklar tarafından yönetilen bir o kadar da prenslik oluşturuyordu.**

Kuzeydeki Samî unsuru, yavaş yavaş güneydeki Sümer halkı **üzerinde etkili olmuştur. İsa'**dan önce XXIX. yüzyılda (2800'lere doğru) üstünlük, Pers Körfezi'ne kadar egemenliğini yaymış olan Akade Kralı I. Sargon'undu. Onun haleflerinden biri olan **Naramsin** (2768'e doğru) fetihlerini **Anadolu** sınırlarına kadar yaymıştır.

Bu çok eski dönemden geriye mezar taşları, (veya **dikili ve yontulmuş taşlar**) Rahip-Kral **Goudéa**'nınki gibi (2475'lere doğru) heykeller ve önemli tapınak harabeleri kalmıştır. Uruk tapınağı, yaklaşık otuz milyon tuğla içermektedir.

8. İLK BABİL KRALLIĞI

Sümer ve Akad ülkesindeki üstünlük, **XXIII. yüzyılda Akade'den** Babil'e **geçmiştir.** Samî halkları, Fırat'ın Dicle'ye en fazla yaklaştığı noktada; Asur'a, Pers'e ve Arabistan'a giden yolların birleştiği yerde, bu **ünlü şehri** kurmuşlardır.

En ünlü hükümdarı, ilk Babil Krallığı'nın gerçek kurucusu olan **Hammurabi**'dir (2123-2081). Bu prens, etrafını tuğladan bir surla çevirdiği başkenti yeniden inşa etmiştir. Fırat Nehri'yle denizin arasına kendi adını verdiği bir sulama kanalı kazdırmıştır: Hammourabi Kanalı. **[sayfa 51]** Fetihlerini doğuda **Elam'dan başlayarak batıda Suriye'ye kadar** genişletmiştir.

Hammurabi, özellikle De Morgan tarafından Susa'da bulunan **yasasıyla** ünlüdür. (s. 59). Onu [yasayı] oluşturan 282 madde, 2,25 metre yüksekliğindeki çok büyük siyah bir taş blok üzerine kazınmıştır. Bu kutsal yasa (2083) ve mozaik kanununun (s. 73, no: 7) bazı talimatları arasında şaşırtıcı benzerlikler göze çarpmaktadır.

Hammurabi'nin parlak hükümdarlık dönemini, uzun bir çöküş dönemi izlemiştir. XX. yüzyılda oraya yeni gelen Hititler, Babil'i yağmalamışlardır. Daha sonra sıra, şehrin bazı eserlerini en azından restore etmiş olan **Kassites** [Kasitler]'e gelmiştir. Daha sonra da Asur kralları, Babil'i kendi imparatorluklarına bağlamaya kalkışmışlardır. Onlar [Asur kralları], ancak VIII. yüzyılda **(732)** onun [Babil'in] ardı arkası kesilmeyen isyanlarına hâkim olmayı başarmışlardır.

II. Asur - Nabuchodonosor [Nabukadnezar]

9. ASUR ve KRALLARI

Asur tarihi, köken olarak Kalde'nin tarihine benzemektedir. İsa'dan yaklaşık 25 yüzyıl önce, Dicle Irmağı kıyılarında başlıca şehri Asur olan birçok küçük devlet kurulmuştur. **Asur** adı da buradan gelmektedir. Asur prensleri, komşuları Kalde ve **Hitit prenslerine** karşı üstünlük kurmak ve medeniyet konusunda uzun süre geri kalmışlardır. Asur, **bu kralların** Mısır firavunları tarafından **zayıflatılmasından sonra** ancak atılım yapabilmiştir.

XIII. yüzyılda I. Salmanasar hâkimiyetindeki Asur, Ermenistan ve

Pers Körfezi arasındaki toprakları içine alan tüm ülkeyi topraklarına katmıştır. **XI. yüzyılda, I. Téglat-Phalasar** [Tiglat-pileser] (1100'lere doğru), fetihlerini batıda Lübnan ve Akdeniz'e kadar ilerletmiştir. Yazıtlarında kırk iki halkı yenmiş olmakla övünmektedir.

Bir çöküş döneminden sonra **IX. yüzyıl,** Asur İmparatorluğu'nun **yeniden gelişmesine sahne olmuştur.** III. Salmanasar (850'lere doğru) ve III. Tiglat-pileser gibi savaşçı krallar, Suriye'yi tekrar fethetmişler ve **[sayfa 52]** Yahudilere, Fenikelilere ve hatta çöl Araplarına bile egemenliklerini kabul ettirmişlerdir. Bu dönemde **Kalah** şehri, Asur'un başkenti olarak Assour'un yerini almıştır (harita, s. 45).

Sayfa :52

Le fondateur de la dynastie fut *Sargon II* (722-705). Ce fut un rude soldat, qui conquit deux fois Babylone, vainquit les Syriens et les Egyptiens coalisés et détruisit le royaume d'Israël (p. 87, n° 20). L'île de Chypre elle-même lui paya

Sayfa :53

tribut. Ce conquérant fut aussi un ami des lettres et des arts. Il créa la bibliothèque de *Ninive* et construisit dans le voisinage de cette ville, devenue capitale du royaume, le splendide palais de *Khorsabad* (p. 63, n° 22).

Son fils *Sennachérib* (705-681) passa sa vie à dompter les révoltes, qui avaient éclaté à la mort du conquérant. Il lui fallut soumettre à nouveau l'Arménie, la Chaldée et la Syrie; en Judée, il échoua devant Jérusalem. On doit à Sennachérib les embellissements de *Ninive*, dont il fit sa résidence préférée. Comme Sargon II et tant d'autres rois d'Assyrie, il périt de mort violente.

La puissance assyrienne atteignit son apogée avec *Assourbanipal* (669-626). L'armée assyrienne, qui, sous un règne précédent, avait déjà pénétré en Egypte et pris Memphis, remonta la vallée du Nil et saccagea *Thèbes*. La Chaldée et l'Elam durent renouveler leur soumission. Tout le monde oriental, de la mer Noire au Nil et au golfe Persique, obéissait à Assourbanipal.

Sayfa :53

11 CHUTE DE NINIVE (612). Quelques années plus tard, cette grandiose, mais fragile puissance, s'effondrait sous les coups de *Cyaxare*, roi des Mèdes (p. 103, n° 4) et de *Nabopolassar*, gouverneur de Babylone. Les deux alliés vinrent ensemble assiéger *Ninive*, qui fut prise et ruinée en 612, d'après des calculs récents.

Sayfa 52

[10. ASURLU BÜYÜK FATİHLER]

Hanedanlığının kurucusu II. Sargon'dur (722-705). O, Babil'i iki defa fetheden, aralarında iş birliği yapmış olan Suriyelileri ve Mısırlıları yenen ve İsrail Krallığı'nı yıkan yenilmesi güç bir askerdir (s. 87, no: 20).

Kıbrıs adası bizzat ona vergi ödemiştir. **[sayfa 53]** Bu fatih, aynı zamanda hem edebiyatın hem de sanatın dostu olmuştur. **Ninova** kütüphanesini kurmuş, krallığın başkenti olan bu şehrin yakınlarına görkemli **Khorsabad** Sarayı'nı yaptırmıştır (s. 63, no: 22).

Oğlu Sennachérib (705-681), ömrünü fatihin ölümüyle patlak veren ayaklanmaları bastırmakla geçirmiştir. Ermenistan'ı, Kalde'yi ve Suriye'yi yeniden egemenliği altına alması gerekmiştir; Judée [Juda]'de Kudüs'ün önünde başarısızlığa uğramıştır. En çok sevdiği ikametgâhı yaptığı **Ninova'nın** güzelliklerini Sennachérib'e borçluyuz. II. Sargon ve diğer birçok Asur kralı gibi o da, korkunç bir sona kurban gitmiştir.

Asur egemenliği, **Asurbanipal'le doruk noktasına ulaşmıştır** (669-629). Kendisinden önceki kralın komutasında Mısır'a giren ve Memphis'i alan Asur ordusu, Nil Vadisi'ne kadar gitmiş ve Thèbes [Teb]'i yağmalamıştır. Kalde ve Elam, onlara yeniden boyun eğmeye başlamıştır. Karadeniz'den Nil'e ve Pers Körfezi'ne kadar tüm Doğu Dünyası **Asurbanipal**'e itaat ediyordu.

11. NİNOVA'NIN DÜŞÜŞÜ (612)

Birkaç yıl sonra bu büyük, ama temeli sağlam olmayan egemenlik, Med Kralı Cyaxare'nin (s. 103, no: 4) ve Babil valisi **Nabopolassar'**ın etkileriyle çökmeye başlamıştır. Bu iki müttefik, son hesaplamalara göre 612 yılında alınan ve yıkılan Ninova'yı birlikte kuşatmışlardır.

Sayfa :53

12
SECOND ROYAUME
DE BABYLONE.

Des débris de l'empire assyrien sortirent l'*empire mède* (p. 103, n° 4) et le *second royaume de Babylone*. Celui-ci ne dura que les deux tiers d'un siècle (606-539). Il fut surtout marqué par le règne de *Nabuchodonosor*.

Sayfa 53

12. İKİNCİ BABİL KRALLIĞI

Asur İmparatorluğu'nun kalıntılarından Med İmparatorluğu (s. 103, no: 4) ve ikinci Babil Krallığı ortaya çıkmıştır. Bu imparatorluk [Asur İmparatorluğu], sadece yarım yüzyıl kadar sürmüştür (606-539). **Nabukadnezar'**ın egemenliği, bu imparatorluğa damgasını vurmuştur.

Sayfa :54

13
CHUTE DE BABYLONE
(539).

La décadence de l'empire babylonien fut aussi rapide que celle de l'Assyrie; c'était vraiment le colosse « aux pieds d'argile » entrevu en rêve par Nabuchodonosor. Son dernier successeur *Nabonide* (555-539) laissa la direction des affaires à son fils, le *Balthazar* de la Bible.

Sayfa 54

13. BABİL'İN DÜŞÜŞÜ (539)

Babil İmparatorluğu'nun çöküşü, Asur İmparatorluğu'nunki kadar çabuk olmuştur. Bu [Babil İmparatorluğu], gerçekten Nabukadnezar'ın rüyasında gördüğü "kil ayaklı" bir devdi. Son halefi Nabonide [Nabunaid] (555-539), işlerin yönetimini İncil'de [adı geçen] **oğlu** Baltazar'a bırakmıştır.

Sayfa :55

TROISIÈME PARTIE

LA CIVILISATION ASSYRO-CHALDÉENNE

I. La Religion.

14 LES DIEUX. Les croyance primitives des Chaldéens se rapprochaient de celles des Hébreux. Par exemple ils avaient conservé, tout en les déformant, certaines tradi-

Sayfa :56

tions relatives au paradis terrestre, à la chute originelle et au déluge.

Mais, comme les Égyptiens, les Assyro-Chaldéens divinisèrent les forces de la nature. En fait, chaque ville avait sa divinité protectrice, qui participait à sa fortune ou à sa décadence. A Our, on adorait *Sin* ou le dieu lune. *Mardouk* était le dieu spécial de Babylone, et son culte s'étendit lorsque cette grande ville devint la capitale d'un empire. La même fortune échut à *Assour*, la divinité nationale en Assyrie. La plus célèbre des déesses était *Ishtar* ou Vénus, que symbolisait la planète du même nom.

Sayfa 55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASUR - KALDE UYGARLIĞI

I. Din

14. TANRILAR

Kalde'lilerin başlangıçtaki inançları, Yahudilerin inançlarına benziyordu. Örneğin, dünyadaki cennetle, ilk günahla ve tufanla ilgili bazı gelenekleri tamamen değiştirerek muhafaza etmişlerdi.

[sayfa 56]

Fakat Mısırlılar gibi, Asurlu Kalde'liler de, doğanın güçlerini **tanrısallaştırmışlardır.** Oysa her şehrin, servetine veya çöküşüne katkıda bulunan koruyucu bir tanrısı vardı. **Ur**'da, Sin'e veya Ay Tanrısına tapılıyordu. **Mardouk** Babil'in özel tanrısıydı ve bu büyük şehir, imparatorluğun başkenti olunca ona tapınma yaygınlaşmıştır. Aynı tanrı, Asur'un ulusal tapınağı olan Assour'da başarısızlığa uğramıştır. Tanrıçaların en ünlüsü, Ishtar veya aynı adla bir gezegeni simgeleyen Venüs'tür.

Sayfa :64

24 LITTÉRATURE. La littérature était le domaine réservé aux *scribes*. Cette catégorie de lettrés était encore plus considérée qu'en Égypte; on en cite même qui étaient de race royale. Avec leur stylet triangulaire, ils écrivaient lettres et contrats sur des tablettes d'argile fine et y imprimaient leur sceau. Leur activité de copistes nous a valu de véritables collections d'archives, comme la fameuse ***Bibliothèque du roi Assourbanipal***, qui comprend jusqu'à 30.000 tablettes d'argile.

Sayfa 64

24. EDEBİYAT

Edebiyat, kâtiplere ayrılmış bir alandı. Bu aydın grubu, hâlâ Mısır'da daha fazla saygı görmekteydi, hatta onların kral soyun-

dan geldikleri bile söylenmekteydi. Üçgen biçimindeki kamalarıyla, mektupları ve anlaşmaları ince kil tabletler üzerine yazıyorlardı ve oraya mühürlerini basıyorlardı. Müstensihlerin çalışmaları, 30.000 kil tableti içinde bulunduran Kral Asurbanipal'in ünlü kütüphanesi gibi, bize gerçek bir arşiv koleksiyonu bırakmıştır.

Sayfa :64

25
LES SCIENCES. L'ASTRONOMIE.

Les Assyriens poussèrent assez loin l'étude des sciences mathématiques. Ils avaient deux systèmes de numération, le système décimal et le système sexagésimal, ou par soixante. C'est de ce dernier qu'ils se servaient, pour leurs mesures de longueur et de capacité.

L'*astrologie*, qui prétend lire dans les astres la volonté des dieux et la destinée des hommes, poussa les Chaldéens vers les études astronomiques. Ils observèrent avec soin les mouvements de planètes, notèrent les distances entre les

Sayfa :65

étoiles et firent de délicats calculs astronomiques. Les tours à étages des temples purent servir d'observatoires.

Sayfa 64

25. BİLİMLER - ASTRONOMİ

Asurlular, matematik bilimi konusundaki çalışmalarını oldukça ileri götürmüşlerdir. Onluk ve altmışlık sistem olmak üzere, iki numaralama sistemleri vardı. Uzunluk ve hacim ölçüleri için bu son sistemi [altmışlık sistemi] kullanıyorlardı. Tanrıların isteklerini ve insanların kaderlerini yıldızlar aracılığıyla yorumladığını ileri süren astroloji, Kalde'lileri astronomi konusunda çalışmalar yapmaya yöneltmiştir. Büyük bir özenle gezegenlerin hareketlerini gözlemlemişler, yıldızlar arasındaki mesafeleri not etmişler ve

[sayfa 65] **astronomiyle ilgili ince hesaplar yapmışlardır. Tapınakların kat kat olan kuleleri, gözlem evi olarak kullanılmıştır.**

Sayfa :87

20 DESTRUCTION DES DEUX ROYAUMES. Le royaume d'*Israël* ou de *Samarie* disparut le premier, après deux siècles et demi d'existence. D'ailleurs l'histoire de ses dix-neuf rois ne fut qu'une longue suite de conjurations, de révolutions de palais et d'assassinats. La fin tragique du roi *Achab* et de sa femme, l'impie *Jézabel*, symbolise bien la destinée lamentable du royaume d'Israël.

Son dernier souverain *Osée* (730-722), avait refusé le tribut traditionnel aux rois d'Assyrie, qui dominaient alors tout l'Orient. Une armée assyrienne vint assiéger la place forte de Samarie et l'emporta après trois ans d'efforts (722). Le royaume d'Israël s'effondra et l'élite de ses habitants fut emmenée en captivité.

Sayfa 87

20. İKİ KRALLIĞIN YIKILIŞI

İsrail veya Samari denilen krallık, iki buçuk yüzyıllık varlığından sonra, ilk olarak ortadan kalkan krallıktır. Zaten on dokuz kralının tarihi, bir dizi suikast, saray devrimleri ve cinayetlerle doludur. Kral Achap ve karısı dinsiz Jézabel'in trajik sonu, İsrail Krallığı'nın içler acısı kaderini sembolize etmektedir.

Son hükümdar Osée (730-722), o sıralarda tüm Doğu'ya hükmeden Asur krallarına verilen alışıgelmiş vergiyi ödememiştir. Bir Asur ordusu, Samarie'nin müstahkem mevkisini kuşatmış ve üç yıllık bir çabadan sonra (722) burayı ele geçirmiştir. **İsrail Krallığı yıkılmış ve halkının seçkin tabakası tutsak edilmiştir.**

Sayfa :103

4
L'EMPIRE MÈDE.

La Médie fut définitivement affranchie par *Cyaxare* († 584). Ce prince repoussa d'abord une redoutable invasion des *Scythes*, peuplade barbare venue de la Russie méridionale. Ensuite, aidé de Nabopolassar, gouverneur de Babylone, il s'empara de *Ninive*, détruisant ainsi l'empire assyrien (p. 53, n° 11). Cyaxare enleva encore aux *Lydiens* la moitié de l'Asie Mineure, jusqu'au fleuve Halys (Kyzil-Irmak).

Arrivé à son apogée, l'empire mède couvrait tout le pays compris entre la mer Noire et le golfe Persique. Mais cette prospérité même nuisit au peuple mède, qui tomba en décadence sous le règne d'*Astyage*. Les tribus montagnardes de la Perse, restées beaucoup plus belliqueuses, se soulevèrent à la voix de *Cyrus*, leur prince. Ce dernier détrôna Astyage (549) et fonda une nouvelle dynastie, celle des *Achéménides*, qui régna à la fois sur les Mèdes et sur les Perses.

Sayfa 103

4. MED İMPARATORLUĞU

Medie [Media], Cyaxare tarafından kesin olarak kurtarılmıştır (M.Ö. 584). Bu prens [Déjocès] **ilk önce, Güney Rusya'dan gelmiş, barbar ilkel bir toplum olan Scyth'lerin korkunç istilâsını geri püskürtmüştür. Daha sonra Babil Valisi Nabopolassar'ın yardımıyla Ninova'yı fethederek Asur İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olmuştur (s. 53, no: 11). Cyaxare, Anadolu'nun Halys Irmağı'na [Kızılırmak] kadar olan yarısını Lidyalılardan almıştır.**

Med İmparatorluğu, gücünün doruğuna ulaştığında imparatorluk, Karadeniz'le Pers Körfezi arasında bulunan tüm toprakları kapsıyordu. Fakat bu gelişme, Astyage [Astyages]'nin egemenliği döneminde gerileyen Med halkına zarar vermiştir. **Perslerin uzun süren savaşan dağlı kabileleri, prensleri Cyrus** [Kyros]**'un çağrısıyla**

ayaklanmışlardır. Bu prens, Astyages'i tahttan indirmiştir (549) ve hem Medlere hem de Perslere egemen olan, Achéménides Hanedanlığı adıyla yeni bir hanedanlık kurmuştur.

Sayfa :122

II. Les Habitants.

8 PEUPLEMENT DE LA GRÈCE. LA LÉGENDE.

Les Grecs[1] se disaient « autochtones », c'est-à-dire nés du sol même.

Sayfa 122

II. Halklar

8. YUNANİSTAN NÜFUSUNUN OLUŞUMU - EFSANE

Yunanlılar kendilerinin "yerli" olduklarını ileri sürüyorlardı, yani bu, aynı toprakta doğmuş kimseler demekti.

Sayfa :122

9 L'HISTOIRE.

Dès avant l'arrivée des Hellènes sur les bords de la Méditerranée, le pays était occupé par un peuple primitif, à demi sauvage (il se servait encore d'ou-

1. Les Grecs s'appelaient eux-mêmes *Hellènes*. Le nom de *Grec* (*Graeci en latin*) était primitivement celui d'une tribu établie au sud de l'Épire, face à l'Italie.

Sayfa :123

tils en pierre), que l'antiquité nommait *Pélasge*. Il fut initié à la civilisation du bronze par les *Egéo-Crétois*, peuple de race méditerranéenne, qui s'était établi en Crète et dans les Cyclades.

Sayfa 122-123

9. TARİH

Helenler, Akdeniz kıyılarına gelmeden önce ülke, Eski Çağ'da Pélasge adı verilen yarı ilkel (hâlâ taştan aletleri kullanıyorlardı), uygarlaşmamış bir halk tarafından işgal edilmişti. Girit'e ve Cyclades [Kiklad] adalarına yerleşmiş, Akdeniz ırkından bir halk olan **Egeli-Giritliler tarafından bu halka bronz uygarlığı öğretilmiştir.**

1 Yunanlılar kendilerine Hellénes [Helenler] diyorlardı. **Yunan adı (Lâtince: Graeci), İtalya'nın karşısındaki Epire'nin güneyine yerleşmiş ve boyun ilk adıydı.**

Sayfa :128

CHAPITRE II

LA GRÈCE AVANT LES HELLÈNES
LA CIVILISATION CRÉTOISE ET MYCÉNIENNE

I
LE PRÉHELLÉNISME.

Les traditions des Grecs faisaient remonter aux peuples d'Orient les origines de la civilisation hellénique.

Sayfa 128

II. BÖLÜM

HELENLERDEN ÖNCE YUNANİSTAN

GİRİT VE MYCÉNIEN [MİKEN] UYGARLIĞI

1. HELENİSTİK DÖNEM ÖNCESİ

Yunanlıların gelenekleri, Helen **uygarlığının köklerini Doğu halklarına kadar dayandırıyordu.**

Sayfa :129

4
CIVILISATION CRÉTOISE OU MINOÈNNE.

En dépit des influences orientales qu'elle a subies, la civilisation crétoise demeure profondément originale.

Sayfa 129

4. GİRİT VEYA MİNOENNE [MİNOS] UYGARLIĞI

Maruz kaldığı doğudan gelen etkilere rağmen Girit uygarlığı, son derece özgün bir uygarlık olarak kalmıştır.

COURS COMPLET D'HISTOIRE

A L'USAGE DE L'ENSEIGNEMENT SECONDAIRE

Albert MALET

Professeur agrégé d'histoire au Lycée Louis-le-Grand

L'ANTIQUITÉ

ORIENT — GRÈCE — ROME

Rédigé conformément aux programmes du 31 Mai 1902

AVEC LA COLLABORATION DE

M. Charles MAQUET

Professeur de Sixième au Lycée Condorcet

OUVRAGE ORNÉ DE 285 GRAVURES ET DE 25 CARTES

CLASSE DE SIXIÈME A et B

HUITIÈME ÉDITION REVUE

(Centième mille)

PARIS

LIBRAIRIE HACHETTE ET Cie

79, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 79

1912

ORTA ÖĞRETİME YÖNELİK TARİH DERSİ

Albert MALET
Louis-le-Grand Lisesi Tarih Öğretmeni

ESKİ ÇAĞ
DOĞU-YUNAN-ROMA

31 Mayıs 1902 müfredat programına uygun olarak yazılmıştır.

Condorcet Lisesi Altıncı Sınıf Öğretmeni Bay Charles MAQUET'nin katkılarıyla

285 GRAVÜR VE 25 HARİTA İLE ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ ESER
ALTINCI SINIF A ve B
GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ SEKİZİNCİ BASKI
(Yüz birinci)

1660
PARİS
HACHETTE ve Cle YAYIN EVİ
79, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 79
1912

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1660
Yazar	: Albert Malet
Cild	: Bej
Ebadı	:
	En : 12 cm.
	Boy : 18 cm.
Sayfa Adedi	: 2 + 437 + 1
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa : I

AVERTISSEMENT

En rédigeant ce volume nous avons eu la constante préoccupation de nous conformer aussi exactement que possible à la lettre et à l'esprit du programme de 1902. Nous avons voulu faire non pas un résumé de circonstance mais un travail neuf, correspondant à la conception nouvelle de l'enseignement historique.

Obligés d'initier rapidement les élèves de Sixième aux civilisations de l'Orient, de la Grèce et de Rome, nous avons pensé qu'il ne suffisait pas cependant de dérouler sous les yeux des enfants une série de tableaux, mais qu'il fallait déjà pour eux dégager les idées du spectacle des faits. Tous nos efforts ont tendu à ce que l'enfant put garder de cette excursion à travers l'antiquité des souvenirs nets sur la vie, les mœurs et le rôle des peuples anciens dans l'œuvre commune de l'humanité. Nous avons voulu tirer parti de ce qu'il sent et connaît pour lui faire sentir et connaître ce qu'il ignore. De là les rapprochements systématiques entre le présent et le passé; de là, dans la forme même, l'emploi du mot familier à tous parce que contemporain, substitué au terme classique qui n'évoque aucune image dans l'esprit de l'enfant. Nous avons surtout voulu *faire vivant*.

C'est ce souci de la vie qui nous a déterminé à multiplier les illustrations, et à rapprocher fréquemment un croquis ou une photographie modernes de figures léguées par l'antiquité. Les illustrations ont été choisies avec le plus grand soin et chacune d'elles, cela va sans dire, est un document. De brèves notices placées sous les gravures les expliquent et les commentent. Ces commentaires nous ont paru indispensables parce que, nous servant depuis longtemps de photographies et de dessins pour compléter l'enseignement historique, nous avons pu constater à maintes reprises combien il est rare qu'un enfant sache bien regarder et *lire exactement* une image. Nous espérons que l'enfant le plus indifférent ne restera pas ignorant des choses de l'an-

Sayfa : II

liquité pour peu qu'il ouvre les yeux : notre livre, considéré comme livre d'images, pourrait à la rigueur lui assurer un souvenir suffisant des pays anciens, de leurs mœurs et de leurs croyances.

Enfin nous avons tenu à ce que le livre fût pour l'enfant un livre attrayant, un livre ami, demeurant l'utile auxiliaire des explications d'auteurs dans tout le premier cycle.

De parti pris nous n'avons pas fait de résumés. Nous sommes en effet intimement persuadés après expérience, et beaucoup de nos collègues, nous le savons, partagent ce sentiment, que le résumé ne sert de rien, qu'il est même un encouragement au moindre effort, quand il n'est pas fait en classe, le cours, la leçon ou l'interrogation terminés, soit par le professeur, soit par les élèves sous la direction du professeur. D'autre part, il importe beaucoup à l'autorité du maître qu'il intervienne autrement que par la récitation de la leçon et que le livre apparaisse simplement comme son auxiliaire. Si l'élève trouve imprimés et les développements et les résumés nous ne voyons plus trop quelle part reste au professeur dans l'enseignement. Nous nous sommes donc bornés, pour rendre la tâche plus facile, à multiplier les titres de paragraphes de façon qu'ils constituent comme une sorte de large canevas du résumé.

Sayfa I

OKUYUCULARIN DİKKATİNE

Bu cildi yazarken mümkün olabildiği ölçüde tam olarak 1902 yılı müfredat programın genel eğilimi ve yazın biçimine uygun olabilmesine çalıştık. Bizler ayrıntının bir özetini değil, tarih öğretiminin yeni anlayışına uygun yepyeni bir çalışma yapmak istedik.

Doğu Yunan ve Roma uygarlıklarını hızlı bir biçimde altıncı sınıf öğrencilerine öğretmekle zorunlu olduğumuz için çocukların gözleri önünden bir dizi tablonun geçip gitmesinin yine de yeterli olamaya-

çağını, onlar için öncelikle olayların görünümünün ardında yatan düşüncelerin ayıklanması gerektiğini düşündük. Tüm çabalarımız, insanlığın ortak eseri içinde yer alan Eski Çağ toplumlarının yaşamı, gelenekleri ve rolü hakkında olarak Eski Çağ anıları arasındaki bu gezintiden, çocuğun ne elde edebileceğini sunmak olmuştur. Bizler, çocuğun tanıdığı ve hissettiği şeylerden yararlanarak onun bilmediklerini tanıtmak ve hissettirmek istedik. Buradan hareketle geçmiş ile bugün arasında dizgisel koşutlukları; bununla birlikte de biçim açısından herkesin bildiği sözcüğün kullanımını gerçekleştirmeyi istedik; çünkü çağdaş sözcüğü, çocuğun hafızasında hiçbir izlenim uyandırmayan klasik sözcüğünün yerine konulmuştur. Biz geçmiş ile bugün arasındaki dizgisel koşutlukları özellikle canlı kılmak istedik.

Bizlere, kitapta yer alan resimlerin çoğaltılmasına ve Eski Çağ ile ilgili figürlerin modern fotoğrafının ya da krokisinin sıklıkla gösterilmesine karar verdirten, yaşamın bu kaygısıdır. Kitapta yer alan resimler çok büyük bir özenle seçilmiştir. Hiç kuşku yok ki onlardan herbiri bir belgedir. Gravürlerin altında yer alan kısa notlar onları açıklar ve yorumlar. Bu yorumlar bize her zaman gerekli gibi gözükmüştür. Çünkü, tarih öğretimini tamamlamak için uzun süreden beri fotoğraflar ve resimlerden yararlanmakla, aslında çoğu kez bir çocuğun herhangi bir resme iyice bakmasının ve resmi tam anlamıyla okumasının ne kadar nadir gerçekleştiğinin farkına vardık. Böylelikle, en kayıtsız bir çocuğun bile Eski Çağ'a ait olan şeyler hakkında habersiz kalmayacağı ümidindeyiz. Yeter ki o, gözlerini biraz açabilsin. **[sayfa 2]** Resimli bir kitap gibi düşünülen kitabımız, çocuğa gerektiğinde Eski Çağ ülkeleri, onların gelenekleri ve inançları konusunda tatmin edici ve yeterli bir anıyı verebilecektir.

Sonuçta bizler, tüm birinci döngüsü içinde yer alan faydalı yazar açıklamalarının yer aldığı bu kitabın çocuk için çekici bir kitap, bir arkadaş kitap olmasına önem verdik.

Taraf tutan özetler yapmadık. Bizler ve bizimle birlikte bu duygu-

yu paylaşan meslekdaşlarımızın deneyimlerine göre özetin hiçbir işe yaramadığını saptadık. Hatta, gerek öğretmen tarafından gerekse öğretmenin rehberliğindeki öğrenciler tarafından bitirilen dersin ya da soruların sınıf ortamında yapılmadığı zaman, özetin az zahmetli bir isteklendirme olduğu gerçeğine içtenlikle vardık. Bir diğer yandan özet, dersin ezberlenmesiyle ve kitabın basit anlamda öğrencinin yardımcısı gibi öğrenilmiş olmasından başka biçimde devreye girmesinden daha çok, öğretmenin otoritesine katkı sağlamaktadır. Eğer öğrenci, gelişmeleri ve özetleri basılı olarak buluyorsa, öğretim-öğrenim sürecinde öğretmene hangi bölümün kaldığını pek fazla göremiyoruz. İşi çok daha kolaylaştırmak için bizler, özetin bir tür geniş taslağının oluşması için paragrafların başlıklarını çoğaltmakla yetindik.

Sayfa : 1

L'ANTIQUITÉ

I. — L'ORIENT

CHAPITRE I

L'ÉGYPTE — LE NIL

LES ÉGYPTIENS — LA RELIGION

L'ÉGYPTE ET LE NIL

L'Égypte est située à l'angle nord-est de l'Afrique, dans le voisinage immédiat de l'Asie à laquelle la rattache, comme un pont, l'isthme de Suez. Elle est bordée au nord et à l'est par deux mers : la Méditerranée et la mer Rouge.

Sayfa 1

ESKİ ÇAĞ

I. DOĞU

I. BÖLÜM

MISIR NİL NEHRİ

MISIRLILAR – DİN

MISIR VE NİL NEHRİ

Mısır, Süveyş kıstağına bir köprü gibi bağlanan Asya'ya hemen komşu olan Afrika'nın kuzeybatısındaki açıda yer almaktadır. Kuzeyden ve doğudan iki deniz ile sınırlanır: Akdeniz ve Kızıldeniz.

Sayfa : 41

Tableau résumé de l'Histoire d'Égypte

Principales périodes.	Principaux rois.		Principaux faits.
Rois de Memphis (Suprématie de la Basse-Égypte)	1re dynastie (vers 5000)	Ménès	Fondation du royaume d'Égypte.
	IVe dynast. (vers 3500)	Chéops. Kephren. Mycerinus	Construction des grandes pyramides
	VIe dynast.	Pépi Ier	Premières conquêtes en Nubie et dans la presqu'île du Sinai.
Rois de Thèbes (Suprématie de la Haute-Egypte)	XIIe dyn. (vers 2000)	Amenemhat Ier etc.	Extension des conquêtes. Construction de forteresses à l'isthme de Suez et sur le Nil.
		Amenemhat III	Grands travaux: Le lac *Mœris*. Le *Labyrinthe*. Les colosses de *Memnon*.
	XIVe-XVIIe dynast. (v. 1800).		Invasion et domination des *Hycsos*. Les Israélites en Égypte.

Sayfa : 41

Tablo şeklinde Mısır Tarihinin Özeti

Önemli dönemler		**Önemli krallar**	**Önemli olaylar**
Menfis Kralları (Aşağı-Mısır üstünlüğü)	**I. Hanedanlık (5000'e doğru)**	**MÉNÈS**	• **Mısır Krallığı'nın kuruluşu**
		CHÉOPS	• **Büyük piramitlerin inşa edilmesi**
	IV. Hanedanlık (3500'e doğru)	**KEPHREN** .... **MYCERINUS**	
	VI. Hanedanlık	**I. PÉPI**	• **Nübye ve Sina yarım adasına düzenlenen ilk fetihler**
Teb Kralları (Yukarı-Mısır üstünlüğü)	XII. Hanedanlık (2000'e doğru)	I. AMENEMHAT .... VS.	• Fetihlerin genişlemesi • Süveyş kıstağında ve Nil nehri üzerinde kalelerin inşa edilmesi
		III. AMENEMHAT.. Büyük işler	• Moeris gölü • Labirent • **Memnon'nun** dev boyutlu heykelleri
	XIV.-XVII Hanedanlık (1800'e doğru)		• Hycsos'ların istilâsı ve hâkimiyeti o Mısır'da İsrailliler
(...)	(...)		(...)

Sayfa : 45

Pendant la 2e période, les villes et les États établis sur le cours de l'Euphrate se groupent autour de *Babylone*, qui devient la capitale des Chaldéens.

Sayfa 45

II. dönem boyunca Fırat ırmağı üzerinde kurulmuş olan şehirler ve devletler **Babylone** [Babil] etrafında toplanırlar. Babil daha sonraları Kalde'lilerin başkenti olur.

Sayfa : 73

Tableau résumé de l'Histoire des Chaldéens-Assyriens

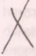
Principales périodes.	*Principaux rois.*		*Principaux faits.*
Rois de la Basse-Chaldée	Gudea (5000-3500).		Fonde la ville de Sirtella.
	Sargon		Gouverne toute la Chaldée.
Rois de la 1re Babylone	Hamurabi (vers 1650)		Fait creuser les canaux de Mésopotamie. — Les premiers codes.
Rois d'Assur	Teglath-Phalasar (vers 1125)		Premières conquêtes assyriennes en Arménie, en Syrie et en Chaldée.
Rois de Ninive	Assur-Nazir-Bal (vers 885)		Fonde Kalak. Envahit la Syrie, la Mésopotamie, la Judée.
	Sargon		Dompte la Syrie, l'Arménie et la Médie
	—	722	Prend Samarie, capitale d'Israël.
	—	717	Bat les Egyptiens à Raphia.
	—	706	Fonde Khorsabad.
	Sennachérib	701	Ravage Juda et l'Egypte.
	—	692	Dompte la révolte de Chaldée. Détruit Babylone. Agrandit Ninive.
	Assar-Haddon	672	Conquiert l'Egypte. Envahit l'Arabie
	Assurbanipal	662	Prend Thèbes.
	—	643	Dompte les révoltes de Suziane et de Chaldée. Embellit Ninive.
Rois de Babylone	Nabopolassar	626	Se révolte contre les Ninivites.
	—	605	Prend Ninive avec l'appui des Mèdes.
	Nabuchodonosor		Reconstitue l'empire assyrien au profit de Babylone.
	—	604	Bat les Egyptiens révoltés à Karkemish.
	—	597	Prend Jérusalem. Assiège Tyr. Agrandit et embellit Babylone.
	Nabonid	538	Destruction de l'empire de Babylone par Cyrus

Sayfa : 73

Tablo şeklinde Asurlu Keldani'ler Tarihinin Özeti

Önemli dönemler	Önemli krallar	Önemli olaylar
Aşağı-Kalde'nin Kralları	GUDEA (5000-3500) .... SARGON..............................	• Sirtella şehrinin kuruluşu. • Bütün Kalde'nin yönetimi.
Babil Kralları	HAMURABI (1650'e doğru).....	• Mezapotamya kanallarını kazdırtır. – İlk yasalar.
Asur Kralları	TEGLATH-PHALASAR.......... (1125'e doğru)	• Ermenistan, Suriye ve Kalde'ye düzenlenen ilk Asur fetihleri
	ASSUR-NAZIR-BAL............... (885'e doğru)	• Kalak'ı kurar. • Suriye, Mezapotamya, Juda'yı istilâ eder.
Ninive (Ninova) Kralları	SARGON .... —— .... 722 —— .... 717 —— 706	• Suriye, Ermenistan ve Médie'ye boyun eğdirir. • İsrail'in başkenti Samara'yı ele geçirir. • Raphia'da Mısırlıları mağlûp eder. • Khorsabad'ı kurar.
	SENNACHÉRIB .... 701 —— 692	• Juda ve Mısır'ı yakıp yıkar. • Kalde isyanını bastırır. Babil'i yerle bir eder. • Ninova'yı daha da büyütür.
	ASSAR-HADDON .... 672 ASSURBANIPAL .... 662 ——............................. 643	• Mısır'ı fetheder. • Arabistan'ı istilâ eder. • Teb'i ele geçirir. • Kalde ve Süveyş isyanlarını bastırır. • Ninova'yı güzelleştirir.
Babylone (Babil) Kralları	NABOPOLASSAR...............626 —— 605	• Ninova'lılara karşı isyan eder. • Medlerin desteğiyle Ninova'yı ele geçirir.
	NABUCHDONOSOR............... .... 604 597	• Babil'in yararına Asur İmparatorluğu'nu yeniden kurar. • Karkamış'ta baş kaldıran Mısırlıları mağlûp eder. • Kudüs'ü (Jérusalem) ele geçirir: Tiros'u kuşatır. • Babil'i büyütür ve güzelleştirir.
	NABONID...........................538	• Karya'lılar tarafından Babil İmparatorluğu'nun ortadan kaldırılması.

Sayfa : 111

CHAPITRE I

LA GRÈCE — LE PAYS

L'HOMME — LA PREMIÈRE CIVILISATION

Étudier l'histoire des Grecs — ils s'appelaient eux-mêmes les *Hellènes*, — c'est étudier les origines de notre civilisation. C'est d'eux que nous tenons beaucoup de nos manières de sentir et de penser. Leurs chefs-d'œuvre sont les modèles dont se sont inspirés pendant des siècles et s'inspirent encore nos artistes, nos écrivains et nos orateurs. Ils nous ont enseigné la foi dans la raison humaine, l'amour de la patrie et de la liberté. L'heureuse situation de leur pays à l'extrémité de la Méditerranée leur a permis de remplir dans l'humanité une sorte de mission providentielle. Par la mer, en effet, ils touchaient à l'Asie où ils s'instruisirent; par la mer aussi ils portèrent à l'Europe et les civilisations de l'Asie et les inventions de leur propre génie.

Les Grecs habitaient les rivages et les îles de la mer Égée ou mer de l'Archipel, véritable lac grec. Il y eut une Grèce continentale et une Grèce maritime.

Sayfa 111

I. BÖLÜM

YUNANİSTAN - ÜLKE

İNSAN - İLK UYGARLIK

Helenler olarak adlandırılan Yunanlıların tarihini öğrenmek, bizim uygarlığımızın da kökenlerini öğrenmek demektir. Hissetme ve düşünme biçimlerimizin pek çoğunu onlara borçluyuz. Onların baş yapıtları, yüzyıllar boyunca sanatçılarımıza, yazarlarımıza ve hatiple-

rimize esin kaynağı olmuş ve hâlâ esin kaynağı olmaya devam eden modellerdir. Onlar bizlere, insan aklı içinde inancı, yurt ve özgürlük sevgisini öğretmişlerdir. Akdeniz'in sınırında yer alan ülkelerinin üstün durumu, onlara insanlık tarihinde Tanrının yolladığı bir tür görevi yerine getirme imkânı vermiştir. Gerçekten de deniz aracılığıyla, orada kendi kendilerini yetiştirdikleri Asya yan yanaydılar; ve yine deniz aracılığıyla Asya'nın uygarlıklarını ve kendi dehalarının icatlarını taşıyorlardı.

Yunanlılar, gerçek bir Yunan gölü olan Takımadalar Denizi ya da Ege Denizi'nin adaları ve kıyılarında yerleşmişlerdi. Böylelikle kıta Yunanistan'ı ve deniz Yunanistan'ı oluşmuştu.

Sayfa : 113

LE PEUPLE

Enfin il faut faire une large part au génie naturel, industrieux, subtil et entreprenant de la race grecque, si l'on veut expliquer son rôle dans l'antiquité.

Les Grecs se disaient et se croyaient *autochtones*, c'est-à-dire nés du pays même. En réalité ils étaient venus d'Asie. Ils étaient parents des Mèdes et des Perses, et comme eux appartenaient à la race aryenne ou indo-européenne. Les statues, les dessins, les peintures qui ornent les vases les représentent assez grands et bien musclés, avec des membres admirablement proportionnés.

Sayfa 113

HALK

Yunanistan'ın Eski Çağ'daki rolünün açıklanması gerekiyorsa, Yunan ırkının doğal, endüstrileşmiş, etkili ve girişimci dehasına geniş bir bölüm ayrılması gerekir. Yunanlılar kendilerinin yerliler -yani aynı ülkede doğanlar- olduğunu ileri sürüyorlar ve bu tanımlamaya inanıyorlardı. **Gerçekten de onlar Asya'dan gelmişlerdi. Medler ve Perslerin akrabasıydı** ve tıpkı onlar gibi Hint-Avrupa ya da Arî ırkına

dâhillerdi. Çömlekleri süsleyen resimler, desenler, heykeller onları, hayranlık uyandıracak derecede orantılanmış kol ve bacakları, oldukça gelişmiş kaslarıyla yeterince uzun boylu kişiler olarak betimlemektedir.

Sayfa : 118

TROIE *Troie* était construite presque à l'entrée du détroit des Dardanelles, sur une colline dominant la plaine inférieure du fleuve *Scamandre*. Schliemann, de 1870 à 1882, fit fouiller la colline. Il retrouva les ruines de six villes superposées; les ruines de la cinquième couche portaient des traces d'incendie et se trouvaient ensevelies sous des cendres. Schliemann conclut qu'il avait retrouvé la ville détruite par Agamemnon et qui, d'après les poèmes, avait pour roi *Priam*. Les objets trouvés dans les ruines paraissent en réalité beaucoup plus anciens que ceux qu'il a retrouvés à Mycènes. Mais il reste certain qu'il y eut une Troie en Asie et que cette ville fut une solide forteresse.

Sayfa 118

TRUVA

Truva, aşağı yukarı **Çanakkale Boğazı'nın girişinde, Scamandre** [Eski Menderes] **nehrinin alt ovasına hâkim bir tepe üzerine inşa edilmişti. 1870-1882 yılları arasında Schliemann,** bu tepede kazı çalışmaları yaptırarak üst üste konulmuş altı şehrin kalıntılarını bulmuştu. Beşinci katmana ait kalıntılar, yangın izleri taşımakta ve küllerin altında toprağa gömülü bir hâlde durmaktaydı. Schliemann, şiirlere göre kralının, Priam olduğu ve Agamemnon [Agamenon] tarafından yok edilen şehri bulduğu sonucuna varmıştı. Kalıntılarda bulunan eşyalar, gerçekte Mycènes [Miken]'de bulduklarından çok daha eski gibi görünüyordu. Truva'nın Asya'da var olduğu ve bu şehrin sağlam bir kale olduğu kesin bir gerçektir.

Sayfa : 119

LES POÈMES HOMÉRIQUES

Parmi ces poèmes, les plus célèbres sont *l'Iliade* et *l'Odyssée*. On les appelle *Homériques* parce que longtemps on les a crus l'œuvre d'un seul poète nommé *Homère*. On y voit maintenant un arrangement de plusieurs rapsodies, c'est-à-dire de poèmes différents sur un même sujet.

Sayfa 119

HOMEROS'UN ŞİIRLERİ

(...) Bu şiirler arasında en ünlü olanları **İlyada ve Odysseia'dır.** Bunlar Homeros'a özgü şiirler olarak adlandırıldılar; çünkü onların uzun süre Homeros adında tek bir şairin eseri olduğuna inanıldı. Bugün, bu şiirlerde pek çok rapsodinin düzenlemesinin yer aldığı, yani aynı konu üzerinde farklı şiirlerden oluşan bir düzenleme olduğu görülmektedir.

Sayfa : 195

PÉRIODE DE DARIUS

Les Athéniens terrifiés demandèrent secours aux Lacédémoniens : une fête religieuse les empêcha de partir. Les Athéniens se trouvèrent réduits à leurs seules forces. Mais ils eurent un grand général en la personne de Miltiade. Grâce à l'habileté de ses dispositions, les Perses, un peu supérieurs en nombre, furent vaincus et forcés à se rembarquer. Ce jour-là Athènes avait sauvé la Grèce (490).

Sayfa : 195

PÉRIODE DE XERXÈS

Darius mourut en 485 sans avoir vengé sa défaite. Son fils Xerxès hérita de sa puissance et de ses projets. Il ne voulut pas seulement châtier les Athéniens, il voulut anéantir la force du monde grec, et prépara une formidable expédition.

Sayfa 195

DARIUS [BÜYÜK DARA I] DÖNEMİ

(...) Dehşete düşen Atinalılar Lacédémonien'lerden yardım isterler. Dinî bayram, onların Atinalıların yardımına gitmesini engeller. Atinalılar kendilerini sadece kendi kuvvetlerinden oluşan küçük bir ordu içinde bulmuşlardı. Ama onlar, kişiliği ile büyük bir general olan **Mittiade** [Miltiades]'a sahipti. Mittiade'nin nitelikli becerikliliği sayesinde, sayıca onlardan biraz üstün olan Persler yenilgiye uğratılarak çekip gitmeleri için zorlandılar. Atinalılar o gün Yunanistan'ı kurtarmıştı (490).

XERXÈS DÖNEMİ

Yenilgisinin öcünü alamadan 485 yılında ölen Darius'un gücü ve projeleri, **oğlu Xerxès'e** geçer. Xerxès, sadece Atinalıları cezalandırmakla kalmayıp, Yunan dünyasının gücünü de ortadan kaldırmayı ister. Bu amacına ulaşmak için çok büyük bir sefer hazırlar.

Sayfa : 199

LES DEUX ARMÉES

Les Grecs, bien inférieurs en nombre aux Perses, durent leurs victoires à la qualité de leurs soldats et à la supériorité de leur armement. Le Grec était, dès le bas âge, rompu aux exercices du corps; les jeux de force et d'adresse faisaient le fond de son éducation. Il portait

Sayfa : 199

avec aisance la lourde armure d'airain, la cuirasse couvrant la poitrine et le casque à visière enveloppant presque complètement la tête; il maniait avec une grande science de l'escrime, l'épée et la lance, ses armes familières.

Sayfa 199

İKİ ORDU

Sayıları Perslerden bir hayli az olan Yunanlılar, askerlerinin kalitesi ve silâhlarının üstünlüğüyle zaferlerini sürdürürler. **Yunanlı, küçük yaştan itibaren vücut hareketlerine alışkındır. Güç ve ustalık gerektiren oyunlar, onun eğitiminin temelini oluşturmaktadır. Yunanlı, ağır çelik zırh takımını, göğsü kaplayan zırhı ve hemen hemen tamamen başı sarmalayan siperli kaskı** [başlığı], **kolaylıkla taşımakta, eskrim konusunda engin ve sağlam bilgisiyle kılıç ve mızrak ile bunlara benzer silâhları rahatlıkla kullanmaktaydı.**

Sayfa : 200

BATAILLE DE MARATHON

A Marathon les Athéniens mirent en ligne environ 31 000 hommes : 10 000 hoplites d'Athènes, 1000 Platéens, à peu près 20 000 auxiliaires, métèques ou esclaves armés. Les Perses n'avaient pas plus de 40 000 hommes. La bataille de Marathon fut une charge héroïque lancée en avant, en même temps qu'une manœuvre habile et une victoire de l'arme blanche sur l'arc. Miltiade, qui avait vu l'armée de Darius en Thrace, savait que les Perses se plaçaient au centre et mettaient leurs sujets aux ailes. Il se proposa de culbuter les ailes des barbares pour tourner le centre. Pour y parvenir, il disposa ses hoplites sur un front égal à celui de l'ennemi, mais en renforçant ses propres ailes. Puis, pour éviter les ravages des flèches barbares, il ordonna l'attaque au pas de course.

Sayfa 200

MARATHON SAVAŞI

Atinalılar, 10.000'i kendi ağır piyade erlerinden, 1.000'i Plataia'lılardan ve aşağı yukarı 20.000'i ise yabancı ya da silâhlı kölelerden oluşan yaklaşık 31.000 adam ile Marathon'da dizildiler. Persler ise 40.000 adamdan daha fazla değildi. Marathon Savaşı, ileriye doğru atılan bir kahramanlık saldırısı, aynı zamanda zekice bir manevra ve yayın üzerindeki beyaz silâhın zaferi olmuştu. **Trakya'da Darius** [Büyük Dara I]**'un ordusunu gören Miltiade** [Miltiades], Perslerin kendilerini merkeze yerleştirdiğini ve kanatlara da adamlarını koyduklarını biliyordu. Miltiade, merkezi kuşatmak için Barbarlardan oluşan kanatları bozguna uğratmayı düşündü. Bunu başarmak için, Miltiade kendi kanatlarını daha da güçlendirdi ve düşmanın cephesine denk bir cephe üzerine ağır piyade erlerini yerleştirdi. Daha sonra, Barbar oklarının tahribatlarından kaçınmak için koşar adımlarla saldırının gerçekleştirilmesini emretti.

Sayfa : 261

Tableau synchronique des principaux événements de l'histoire grecque.

Asie	*Athènes*	*Sparte*	*Macédoine*
1000-953. Salomon.	Le Royaume d'Attique. Thésée.	Conquête de la Laconie. — Lycurgue.	
749-606. Rois de Ninive.	v. 750. Les Archontes.	743-668. Guerres de Messénie.	
606-538. Rois de Babylone.	594. Solon.		
546. Cyrus, roi de Perse.	563-527. Pisistrate.	Guerres contre Argos.	
521. Darius, roi de Perse. (1re guerre médique)	508. Clisthène.		
	490. Miltiade a Marathon.		
485. Xerxès, roi de Perse. (2e guerre médique)	480. Thémistocle a Salamine.	480. Léonidas aux Thermopyles.	Les Macédoniens alliés des Perses.
		479. Pausanias a Platées.	
	476. Confédération de Délos.	. . . .	. . . .
	449. Périclès.		
	. . . .	432. Guerre du Péloponèse. .	Les Macédoniens alliés de Sparte.
405. Les Perses alliés de Sparte.	413. Désastre de Sicile.	405. Lysandre a Aigos-Potamos.	
	404. Prise d'Athènes.	. . . .	. . . .
401. Cyrus, satrape d'Asie Mineure. — Expédition des Dix-Mille.	393. Conon relève les Longs-Murs.	387. Traité d'Antalcidas.	. . . .
		378-362. Guerres contre Thèbes. (Défaites de Leuctres et de Mantines.)	368. Philippe en otage a Thèbes.
			359. Philippe II, roi de Macédoine.
	339. Démosthène	. . . .	338. Bataille de Chéronée.
	338. Paix avec Philippe.	337. Philippe ravage la Laconie.	. . . .
	. . . .		336. Alexandre.
335. Darius III.	335. Athènes soumise a Alexandre.	. . . .	. . . .
			334-323. Conquête de l'Asie.
330. Fin de l'Empire Perse.	. . . .	. . . .	. . . .
			323. Alexandre meurt a Babylone.

Sayfa 261

Yunan tarihinin önemli olaylarının eş süremli tablosu

Asya

1000-950.	SALAMON
749-606.	NİNOVA KRALLARI
606-538.	BABİL KRALLARI
546.	CYRUS, PERS KRALI
521.	DARIUS, PERS KRALI (I. Med Savaşı)
485.	XERXÈS PERS KRALI (II. Med Savaşı)
405.	SPARTA'LILARIN MÜTTEFİKİ PERSLER
401.	CYRUS, İç Anadolu'nun Valisi (Satrap). On Binler Seferi
335.	III. DARIUS
330.	PERS İMPARATORLUĞU'NUN SONU

Atina

ATTİK KRALLIĞI. THÉSÉE	
750'e doğru	YARGIÇ KRALLAR
594.	SOLON
563-527.	PİSİSTRATE
508.	CLİSTHÈNE
490.	MİLTİADE MARATON'DA
480.	THÉMİSTOCLE SALAMİS'TE
476.	DÉLOS KONFEDERASYONU
449.	PÉRİCLÈS
413.	SİCİLYA FELÂKETİ
404.	ATİNA'NIN ELE GEÇİRİLİŞİ
393.	CONON YÜKSEK DUVARLAR İNŞA EDER
339.	DÉMOSTHÈNE
338.	PHİLİPPE İLE BARIŞ
335.	İSKENDER'E BOYUN EĞEN ATİNA

Sparta

LACONİE'NİN FETHİ. LYCURGUE	
743-688.	MESSENE SAVAŞLARI ARGOS'A DÜZENLENEN SAVAŞLAR
480.	LÉNİDAS TERMOPİL'DE
479.	PAUSANİA PLATAİAİ'DE
432.	PELOPONEZ SAVAŞI

405. LYSANDRE AİGOS-POTAMOS'TA
387. ANTALCİDAS ANTLAŞMASI
378-362. THÈBES'E DÜZENLENEN SAVAŞLAR (Leuctres ve Mantines'lerin bozgunu)
337. LACONIE'Yİ YAKIP YIKAN PHİLİPPE

Makedonya

PERSLERİN MÜTTEFİKİ MEKADONYALILAR
SPARTALILARIN MÜTTEFİKİ MAKEDONYALILAR
368. THÈBES'TE REHİN DÜŞEN PHİLİPPE
359. MAKEDONYA KRALI II. PHİLİPPE
338. CHÉRONÉE SAVAŞI
336. İSKENDER
334-323. ASYA'NIN FETHİ
323. İSKENDER BABİL'DE ÖLÜR

Sayfa : 276

LES ROIS

Romulus fut le fondateur et le premier roi de Rome. Il était fils de Mars et descendant de Vénus par sa mère Rhéa Sylvia, fille de Numitor, roi d'Albe. Le Troyen Énée, fils de Vénus, s'était en effet, réfugié en Italie après la prise de Troie et avait fondé la ville d'Albe. Du reste les dieux favorisaient cette terre; car déjà Saturne, chassé du ciel par Jupiter, était venu défricher le Latium; et Hercule y avait tué le brigand Cacus.

Sayfa 276

KRALLAR

Romulus, Roma'nın kurucusu ve ilk kralı oldu. Mars'ın oğlu Romulus, Alba Kralı Numitor'un kızı olan annesi Rea Silvia tarafından Venüs'ün soyundan gelmekteydi. Venüs'ün oğlu Truvalı Énée, Truva'nın ele geçirilmesinden sonra İtalya'ya sığınmış ve Alba şehrini kurmuştu. Hem zaten tanrılar bu ülkeyi kayırıyorlardı, zira Jüpiter ta-

rafından gökyüzünden kovulan Satürn, daha önce Latium ülkesini tarıma elverişli hâle getirmek için gelmişti. Ayrıca Herkül [Herakles] orada haydut Cacus'u öldürmüştü.

Sayfa : 277

Numa Pompilius, son successeur, était Sabin. Ce fut une sorte de roi-prêtre, que l'on disait inspiré par la nymphe *Égérie*. Il régla la plupart des cérémonies de la religion romaine, réforma le calendrier et construisit le temple de Janus, qui était fermé pendant la paix et ouvert pendant la guerre.

Tullus Hostilius, Romain de naissance, fut un roi belliqueux et entreprit une guerre contre Albe. Cette guerre fut terminée par un combat entre trois Romains, les *Horaces*, et trois Albains, les *Curiaces*.

Sayfa 277

Onun [Romulus'un] halefi **Numa Pompilius** Sabin'lilerdendi. Égérie [Egeria]'nin perisinden esinlenmiş olduğu söylenen bir tür rahip-kral'dır. O, Roma dinine özgü törenlerin çoğunu düzenler, takvimi yeniden oluşturur ve barışta kapalı, savaşta açık olan Janus tapınağını inşa eder.

Doğuştan Romalı olan **Tullus Hostilius** ise savaşçı bir kraldı. Alba'ya karşı savaş açmıştı. Bu savaş, üç Romalı (Horace'lar) üç Albanlı (Curiace'ler) arasında geçen bir çarpışmayla son buldu.

Sayfa : 423

DIOCLÉTIEN. LA TÉTRARCHIE

Dioclétien était un Dalmate, fils d'un greffier. Il avait passé par tous les grades de l'armée et était devenu préfet des cohortes prétoriennes. Élu par les soldats dans les troubles qui suivirent la mort de Probus, il s'empressa de partager l'Empire en se donnant pour collègue un compagnon d'armes, *Maximien*.

Sayfa 423

DIOCLÉTIIEN [DİOCLETİANUS]-DÖRTLÜ YÖNETİM

Bir zabıt kâtibinin oğlu olan Dioclétien [Diocletianus], Dalmaçyalıydı. Ordunun tüm rütbelerini almış ve başkomutanlık askerî birliklerinin başkomutanı olmuştu. Probus'un ölümünün ardından giden bölüklerde, askerler tarafından seçilen Dioclétien, kendini silâh arkadaşı Maximien [Maximianus]'in halefi sanarak imparatorluğu paylaşmada sabırsızlık gösteriyordu.

Sayfa : 424

424 ROME.

CONSTANTIN

Le système fonctionna mal. Les deux Césars devinrent Augustes et s'adjoignirent de nouveaux Césars. Mais ils négligèrent de prendre le fils de Constance, *Constantin*, qui fut élu Auguste par les soldats. Galère s'y opposa et Maximien reprit la pourpre avec son fils Maxence. Il y eut ainsi une longue période de guerres civiles dans lesquelles on vit à la fois six empereurs.

Le désordre se termina par la victoire de Constantin qui battit Maxence près de Rome, au *pont Milvius* (312). Maxence se noya en se sauvant. Il restait encore un empereur en Orient; il fut vaincu et tué en 324.

Constantin (306-337), resté seul empereur, accomplit trois choses qui ont changé complètement la face de l'Empire et du monde :

Sayfa : 424

1° Il autorisa la religion chrétienne;
2° Il fonda une nouvelle capitale, Constantinople;
3° Il organisa le gouvernement impérial.

Il a été jugé très différemment par ses contemporains. Beaucoup de Chrétiens, parce qu'il protégea leur foi, le considérerent comme un saint ; les païens virent en lui un tyran cruel. Il est difficile de le considérer comme vertueux, puisqu'il fit tuer son beau-père, son beau-frère, ses fils et sa femme. Il fut à coup sûr un habile pol tique.

Sayfa 424

CONSTANTIN [KONSTANTİN]

Sistem kötü işlemekteydi. Her iki Sezar [Auguste'lik mertebesine yükselerek] yüceleşir ve yeni Sezarları kendilerine yardımcı seçerlerdi. Ama Sezarlar, askerler tarafından Auguste olarak seçilmiş olan Constance'in oğlu Constantin'i kendilerine yardımcı olarak almayı göz ardı etmişlerdi. Galère bu duruma ters düşmüş, Maximien ise oğlu Maxence ile birlikte yeniden ortalığı kana bulamıştı. Böylelikle, aynı anda altı ayrı imparator olduğu görülen uzun sivil savaşlar dönemi başlamıştı.

Roma yakınlarında Milvius köprüsünde Maxence'yi yenen Constantinin zaferiyle kargaşa sona ermişti (312). Maxence kendini kurtarırken boğulur. Doğu için hâlâ bir imparator olarak kalan Maxence yenilmiş ve 324 yılında öldürülmüştü.

Dünyanın ve imparatorluğun görünümünü tamamen değiştiren yegâne imparator olarak kalan **Constantin** (306-337) üç şeyi gerçekleştirir.

1°/ Hristiyanlık dinine izin vermiş;

2°/ Yeni bir başkent kurmuş: Konstantinopolis [İstanbul];

3°/ İmparatorluk yönetimini düzenlemiştir.

Constantin çağdaşları tarafından çok farklı biçimde değerlendirildi. Pek çok Hristiyan onu bir aziz gibi düşünüyordu, zira o, onların inancını korumuştu. Pagan'lar ise Constantin'in kişiliğinde acımasız, zorba bir hükümdar görmüşlerdi. Mademki Constantin kayınpederini, kayınbiraderini, oğullarını ve karısını öldürtmüştü, öyleyse onu erdemli bir kişi gibi görmek oldukça zordur. Kuşkusuz [Konstantin'in] bu [yaptıkları], siyasî bir gereklilikti.

Sayfa : 427

LA MONARCHIE IMPÉRIALE

Constantin compléta l'œuvre de Dioclétien en achevant d'organiser la monarchie impériale. Les assemblées, comme le sénat, qui avaient subsisté, tout au moins de nom, furent supprimées et il n'y eut plus qu'un *empereur*, une *administration* et des *sujets*.

Sayfa 427

İMPARATORLUK MONARŞİSİ

Constantin, [Kostantin] imparatorluk monarşisini eksiksiz olarak düzenlemeyi bitirerek Dioclétien [Diocletianus]'in eserini tamamlamıştı. Tıpkı senato gibi varlığını sürdüren meclisler, hiç olmazsa ad olarak yürürlülükten kaldırılmış ve böylelikle yönetim biçimi artık sadece tek bir imparator, tek bir yönetim ve tebaalardan oluşmuştu.

Sayfa : 428

LE CHRISTIANISME RELIGION D'ÉTAT

LES SUCCESSEURS DE CONSTANTIN

L'empire organisé par Constantin était un état très concentré, tel que la France moderne, organisée par la main puissante de Napoléon. Grâce à une administration savamment hiérarchisée, le gouvernement central, qui résidait à Constantinople, dirigeait toutes les affaires du monde. Mais Constantin ne jugea pas qu'un seul homme pût seul diriger cette puissante machine. A sa mort, il partagea l'empire entre ses trois fils, et les guerres civiles recommencèrent. Trois grands faits ressortent de ces temps troublés : une tentative de restauration du paganisme, l'installation de certains barbares dans l'empire, et le triomphe définitif du Christianisme devenu religion d'Etat.

JULIEN

La tentative de restauration du paganisme fut l'œuvre de l'empereur *Julien*, neveu de Constantin, qui était né chrétien. Il avait longtemps vécu à Athènes dans l'étude des belles-lettres et de la philosophie grecque. Quand les guerres civiles l'eurent porté à l'empire, il s'empressa d'abjurer le Christianisme, adopta le culte de Mithra, rouvrit les temples abandonnés et restaura toutes les cérémonies de l'ancien culte. Les Chrétiens le surnommèrent l'*Apostat*. Cependant il ne procéda pas à des persécutions sanglantes. Il disait lui-même : « J'ai résolu d'user de douceur et d'humanité envers tous les Galiléens ». Mais il s'efforça de ruiner leur influence ; il les exclut des fonctions publiques et leur interdit d'enseigner les lettres profanes en leur disant : « Contentez-vous de croire et

Sayfa : 429

cessez de vouloir connaître. » Sa tentative n'aboutit pas ; car il mourut bientôt dans une expédition contre les Perses (360-363). — Il avait, au début de son règne, résidé à Lutèce — Paris — et il avait embelli ce séjour qu'il affectionnait. Il reste de lui des *Thermes*, qui sont aujourd'hui compris dans le Musée de Cluny.

Sayfa : 429

THÉODOSE

Julien mourait sans héritiers. L'empire revint à des soldats de fortune, Valentinien, Valens et plus tard ***Théodose*** (379). Ce dernier, était un Espagnol, bon soldat, dont le premier soin fut de réorganiser l'armée et de repousser une invasion des ***Wisigoths*** qui avaient pénétré dans la péninsule des Balkans. Après les avoir défaits, il les prit à la solde de l'empire à titre de ***fédérés***. Il fit ainsi entrer d'un coup 40000 barbares dans l'armée romaine et les installa dans les provinces frontières. Il préparait ainsi la route aux grandes invasions futures.

Sayfa 428

HRİSTİYANLIK-DEVLETİN RESMİ DİNİ

CONSTANTİN'İN HALEFLERİ

Constantin tarafından düzenlenen yeni imparatorluk yönetimi, tıpkı Napolyon'un güçlü eliyle düzenlemiş olduğu modern Fransa'da olduğu gibi, çok merkeziyetçi bir devlet olmaktaydı. Konstantinopolis [İstanbul]'te bulunan bu merkeziyetçi yönetim, aşamalı olarak çok ustalıkla düzenlenen idare sayesinde, dünyanın tüm işlerini yönetiyordu. Ancak Constantin, tek bir adamın tek başına bu güçlü mekanizmayı yönetebileceği kanısında değildi. Ölümünde imparatorluğu, üç oğlu arasında paylaştırmıştı. Böylelikle sivil savaşlar yeniden başlamış oldu. Bu çalkantılı dönemlerden üç büyük olay açığa çıkmaktadır: Paganizmin yeniden yapılandırılma girişimi, bazı Barbarların imparatorluk içine yerleştirilmesi ve devletin resmî dinine dönüşen Hristiyanlığın kesin zaferi.

JULİEN [JÜLYEN]

Paganizmin yeniden yapılandırılma girişimi, Hristiyan olarak doğan Constantin'in yeğeni imparator Julien'in eseriydi. Yunan felsefesi ve edebiyat eğitimi alan Julien uzun yıllar boyunca Atina'da yaşamıştı. Sivil savaşlar onu, imparatorluğun başına getirdiği zaman, Ju-

lien, Hristiyanlığın bir inanç biçimi olarak bırakılmasında acele etmiş, Mithra mezhebini onaylamış, terk edilmiş tapınakları yeniden açarak eski mezhebin tüm törenlerini yeniden yapılandırmıştı. Hristiyanlar ona Apostat [Dönek] adını takmışlardı. Buna rağmen Julien kanlı zulümlere girişmeyerek "Bütün Galile'lilere karşı iyi ve yumuşak davranmaya karar verdim." demişti. Ama Julien onların etkisini yıkmakta zorlanmış ve Hristiyanlara "İnanmakla yetininiz ve dinî kimliğiniz ile tanınmak istemeyi bir kenara bırakınız." diyerek onları kamu görevlerinden mahrum etmiş, onlara dinî yazınları öğretmeyi yasaklamıştı. **[sayfa 429]** Julien'in bu girişimi sonuçlanmadı, zira Perslere [İranlılar] karşı düzenlenen bir seferde çok erken öldü (360-363). –Hükümdarlığının başında Lutèce'de ikâmet eder-Paris. Julien, sevdiği bu şehri güzelleştirir. Ondan geriye, bugün Cluny Müzesinde bulunan Thermes [Roma hamamları] kalmıştır.

THÉODOSE [BÜYÜK THEODİUS I]

Julien, tahtını bırakacağı çocukları olmadan ölmüştü. İmparatorluk yeniden Valentinien, Valens ve daha sonra Théodose (379) gibi varlıklı askerlerin eline geçmişti. İlk icraatı orduyu yeniden düzenlemek ve Balkan Yarımadası'nda cereyan eden Vizigot istilâsını geri püskürtmek olan Théodose, İspanyol asıllı iyi bir askerdi. Vizigotları bozguna uğrattıktan sonra, Théodose onları, federasyon üyesi olarak imparatorluğa hizmet etmeleri için parayla tutmuştu. Böylelikle 40.000 Barbarı bir celsede Roma ordusuna katan Théodose, onları sınır bölgelerine yerleştirmiş ve gelecekte olabilecek büyük istilâlara yönelik yolu hazırlamış olmuştu.

Sayfa : 429

PÉNITENCE DE THÉODOSE

Ces dernières mesures furent prises par Théodose à la suite d'un événement qui montre bien qu'un nouveau pouvoir, celui du clergé, avait pris place dans le monde. Théodose avait mécontenté le peuple des

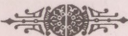
Sayfa : 429

villes d'Orient par la faveur qu'il accordait aux chrétiens. Il se produisit plusieurs révoltes et l'une d'elles fut réprimée avec une extrême cruauté à Salonique (390). L'empereur fit cerner le cirque par ses soldats goths pendant une représentation et l'on massacra sept mille personnes. Cette horrible exécution souleva une indignation générale.

Sayfa 429

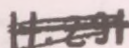
THÉODOSE'NİN PİŞMANLIĞI

Kilise ve din adamlarına ait yeni bir gücün dünyada yer edinmiş olduğunu açıkça gösteren bu olayın ardından, bu son önlemler Théodose tarafından alınmıştır. Onun Hristiyanlara tanıdığı ayrıcalık, doğu şehirlerindeki halkı hoşnutsuz etmişti. Bunun üzerine baş gösteren pek çok isyandan biri Selanik'te çok büyük bir kıyım ile bastırılmıştır (390). İmparator Théodose, bir gösteri sırasında Gotlu askerlerine karışıklığı bastırtarak orada yedi bin insanı katlettirir. Bu korkunç kıyım, [doğu halkı arasında] genel bir öfke yaratır.

villes d'Orient, par la faveur qu'il accordait aux chrétiens. Il se produisit plusieurs révoltes et l'une d'elles fut réprimée avec une extrême cruauté à Thessalonique (390). L'empereur fit cerner le cirque par ses soldats ... ; plusieurs milliers périrent. Cette horrible exécution souleva une indignation générale.

Sayfa 429

G. MASPERO
Membre de l'Institut.

Histoire ANCIENNE DES PEUPLES DE L'ORIENT

OUVRAGE CONTENANT 175 GRAVURES ET QUELQUES SPÉCIMENS DES ÉCRITURES HIÉROGLYPHIQUES ET CUNÉIFORMES

QUINZIÈME ÉDITION

1664

LIBRAIRIE HACHETTE
79, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, PARIS

G. MASPERO
ENSTİTÜ ÜYESİ

DOĞU HALKLARININ ESKİ TARİHİ

ESER 175 GRAVÜR, BİRKAÇ HİYEROGLİF VE ÇİVİ YAZISI İÇERMEKTEDİR

15. Basım

HACHETTE YAYIN EVİ

79, Boulevard Saint-Germain, Paris

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1664	
Yazar	: G[aston] Maspéro	
Cild	: Yeşil	
Ebadı	:	
	En	: 14 cm.
	Boy	: 19 cm.
Sayfa Adedi	: 912	
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.	

Sayfa :16

D'autre part, la Bible affirme que Mizraïm, fils de Cham, frère de Koush l'Éthiopien et de Canaan, vint de Mésopotamie pour se fixer sur les bords du Nil avec ses enfants[3]. Loudim, l'aîné d'entre eux, personnifie les Égyptiens proprement dits, les Rotou ou Romîtou des inscriptions hiéroglyphiques. Anamîm représente assez bien la grande tribu des Anou, qui fonda Onou du Nord (Héliopolis) et Onou du Sud (Hermonthis) dans les temps antéhistoriques.

Sayfa 16

Diğer yandan İncil, Chamin'in oğlu olan Etiyopya'lı **Koush** ve Canaan'ın erkek kardeşi Mizraïm'in Mezopotamya'dan gelip çocuklarıyla Nil kıyılarına yerleştiğini belirtir. Onların en büyük erkek kardeşi olan Loudim, sözü edilen Mısırlıları, Rotou veya Romîtou'ları **hiyeroglif** yazıtlarla temsil eder. Anamim, tarih öncesi çağlarda Kuzey Onou [Onu] (Heliopolis) ve Güney Onu (Hermonthis)'yu kuran büyük **Anou** kabilesini oldukça iyi bir şekilde temsil eder.

Sayfa :16

Cette tradition, qui amène les Égyptiens de l'Asie par l'isthme de Suez, n'était pas ignorée des auteurs classiques, car Pline l'Ancien attribue à des Arabes la fondation d'Héliopolis[4] ; mais elle n'eut jamais la popularité de l'opinion qui les dérivait des hauts plateaux de l'Éthiopie.

Sayfa 16

Mısırlıların **Süveyş Kanalı aracılığıyla Asya'dan** geldiğini ileri süren **bu geleneksel** düşünce, klâsik yazarlar tarafından bilinmekteydi, çünkü Pline l'Ancien, Heliopolis'i Arapların kurduğunu söyler, fakat bu düşünce, onların [Mısırlıların] Etiyopya'nın yüksek yaylalarından geldiği düşüncesi kadar asla rağbet görmemiştir.

Sayfa :18

La majorité des philologues contemporains en place le berceau dans l'Asie occidentale[4], mais sans pouvoir se mettre d'accord sur

Sayfa :19

la route qu'ils auraient suivie pour se rendre en Afrique.

Sayfa 18-19

Günümüzdeki dil bilimcilerin çoğu, [halkı oluşturan unsurların] **beşiğinin Batı Asya olduğunu kabul eder, fakat Afrika'ya gitmek için izledikleri yol konusunda, aynı fikri paylaşmamaktadırlar.**

Sayfa :19

L'hypothèse d'une origine purement asiatique soulève des difficultés considérables, car, au point de vue anatomique, le gros de la population nous offre tous les caractères des nations blanches qui se sont établies de toute antiquité sur les versants méditerranéens du continent libyque, et qui peut-être vinrent elles-mêmes de l'Europe méridionale : elles se seraient glissées dans la vallée par l'Ouest ou par le Sud-Ouest[3].

Sayfa 19

Saf Asyalı ırk varsayımı, oldukça büyük güçlükler ortaya çıkarmaktadır, çünkü anatomik açıdan bakıldığında, halkın büyük çoğunluğu, tüm Eski Çağ boyunca Libya kıtasındaki Akdeniz yamaçları üzerine yerleşmiş olan beyaz ulusların bütün özelliklerini göstermektedir. Belki de bu uluslar, kendi başlarına batıdan veya güneybatıdan vadiye sızarak Güney Avrupa'dan gelmiş olabilirler.

Sayfa :19

Quoi qu'il faille penser de ces théories, le certain est que les ancêtres variés des Égyptiens que nous connaissons, à peine parvenus sur les rives du Nil, furent conquis aussitôt par le pays et assimilés, comme ç'a toujours été le cas depuis lors pour tous les étrangers qui l'occupèrent. Au moment où leur histoire commence pour nous, cinq ou six mille ans avant notre ère, ils étaient tous fondus en un seul peuple, qui possédait une civilisation uniforme

Sayfa 19

Bu teoriler hakkında ne düşünülürse düşülsün, kesin olan şudur ki bildiğimiz Mısırlıların farklı farklı ataları, Nil kıyılarına ulaşır ulaşmaz, hemen gittikleri ülkenin egemenliğine girip asimile olmuşlar ve o zamandan bu yana, onlara egemen olan bütün yabancılar için de durum hep aynı olmuştur. Çağımızdan 5 veya 6 bin yıl önce, bizim için onların tarihi başladığı anda, aynı uygarlığa sahip tek bir halk haline gelmişlerdi.

Sayfa :25

En tête de l'administration civile, militaire et religieuse, marchaient des princes héréditaires (hak ou haîti), qui à certaines époques formèrent une véritable féodalité, en d'autres temps furent remplacés par des nomarques à la nomination directe du roi[1].

Sayfa 25

Dinî, **askerî** ve kamu yönetiminin başında (**hak veya haîli**) olarak adlandırılan vasi prensler bulunuyordu. Bunlar, bazı dönemlerde gerçek bir derebeylik kurmuş, kimi zamanlar ise kralın doğrudan atamasıyla yerlerini nomarklara bırakmışlardır.[3]

Sayfa :26

Au sortir du nome de Ten on entrait dans le nome de Ouisit, le Phathyritès des Grecs, où brillait Apit, Tapit, la Thèbes aux cent portes d'Homère, la demeure d'Amonrâ, roi des dieux et créateur du monde (Pa-Amon, Diospolis Magna).

Sayfa 26

Ten yönetim bölgesinden çıktıktan sonra **Apit** ve **Tapit'in** parladığı Yunanlıların Phathyritès'i, tanrıların kralı ve dünyanın yaratıcısı Amonrâ'nın ikametgâhı, Homeros'un yüz kapılı Thèbes [Teb]'i olan Ouîsit yönetim bölgesine giriliyor.

Sayfa :27

Ses sanctuaires étaient célèbres, son dieu Osiris vénéré, ses fêtes suivies par toute l'Égypte;

Sayfa 27

[Mısır] **Tapınakları, ulu tanrısı Osiris ve tüm Mısır'ın katıldığı kutlamalarıyla ünlüydü.**

Sayfa :152

Dès le jour de leur arrivée au bord de l'Euphrate, les Shouméro-Accadiens, constitués en corps de nation, connaissaient l'écriture[4] et les principales industries nécessaires à l'humanité; ils avaient une législation et une religion complètes.

Sayfa 152

Fırat'ın kıyılarına vardıkları gün, ulus bütünlüğü oluşturmuş olan Shouméro-Accadien'ler [Akad'lı Sümerliler], **yazıyı ve insanlık için gerekli temel zanaatları bilmekteydi; tam bir mevzuatları ve dinleri vardı.**

Sayfa :153

Nombre de signes peuvent avoir plusieurs valeurs et se lire de beaucoup de façons différentes. — rend les idées de *finir*, *vieillir*, *achever*, *mourir*, *ouvrir*, *sang*, *cadavre*, et il se lit, selon l'idée qu'il rend BE, BAT, TIL, PAGAR, ÜS, etc. : en un mot, c'est un polyphone.

Sayfa 153

Birçok işaretin pek çok değeri olabilir ve çok farklı şekillerde okunabilir. ---- [Bu işaret] bitirmek, yaşlanmak, tamamlamak, ölmek, açmak, kan, kadavra anlamlarını verir ve verdiği anlama göre BE, BAT, TIL, PAGAR, **OUS vb. gibi tek bir kelime olarak okunur. bu durum, çok sesliliktir.**

Sayfa :154

Le progrès matériel de la civilisation fut rapide dès le début. Les signes des métaux usuels et des métaux précieux sont au nombre des hiéroglyphes les plus anciens, et prouvent que les premiers habitants de la Chaldée pratiquaient l'art du fondeur et celui de l'orfèvre.

Sayfa 154

Uygarlığın somut gelişimi, başlangıcından beri çok çabuk olmuştur. Alışılagelmiş metallerle, değerli metallerdeki işaretler, en eski hiyerogliflerin sayısı kadar olup Chaldée [Kalde]**'de ilk oturan kişilerin döküm ve kuyumculuk sanatıyla uğraştıklarını kanıtlamaktadır.**

Sayfa :155

Il est possible qu'au début la femme y ait occupé la position la plus importante, mais de bonne heure l'homme demeura le chef de la communauté, auquel tous obéissaient, les épouses, les concubines, les enfants, les serviteurs, les esclaves.

Sayfa 155

Büyük olasılıkla orada [ailede], başlangıçta **en önemli rolü kadın üstlenmiştir, ancak kısa bir süre sonra erkek kendisine itaat eden topluluğun tümünün** (eşlerinin, beraber yaşadığı hanımlarının, çocuklarının, uşaklarının, kölelerinin) **reisi olmuştur.**

Sayfa :161

Il semble bien que les premiers Chaldéens se fissent de notre monde une idée analogue à celle que les Égyptiens en avaient conçue. Toutefois, au lieu que ceux-ci se le figuraient comme une boite rectangulaire, les Chaldéens l'imaginaient comme une barque retournée et creuse par dessous[1],

Sayfa 161

Öyle görünüyor ki ilk Kalde'liler, dünya hakkında Mısırlıların daha önceden edinmiş olduğu fikre benzer bir fikir edinmişlerdi. Ama yine de Mısırlılar dünyayı dikdörtgen bir kutu olarak algılarken Kalde'liler onu altı oyuk ve ters dönmüş bir kayık olarak düşünüyorlardı.

Sayfa :164

« Soleil, dans le plus profond des cieux, tu brilles ; tu ouvres les verrous qui ferment les cieux élevés, tu ouvres la porte du ciel. Soleil. vers la superficie de la terre tu tournes ta face ; soleil, tu tires au-dessus de la superficie de la terre, comme une couverture, l'immensité des cieux. » Le feu, Bilgi ou Gishbar, supérieur au soleil même, est « le pontife suprême à la sur-

Sayfa :164

face de la terre », soit qu'il brûle dans la flamme du sacrifice, soit qu'il flambe au foyer domestique. « Je suis la flamme d'or, la grande, la flamme qui surgit des roseaux secs, l'insigne élevé des dieux, la flamme de cuivre, la protectrice qui darde ses langues ardentes ; je suis le messager de Mardouk. »

Sayfa 164

"Güneş, göklerin derinliklerinde sen parlarsın, yüksek gökleri kapatan sürgüyü ve gökyüzünün kapısını sen açarsın. Güneş, sen yüzünü toprağın üstüne doğru dönersin; Güneş, sen göklerin sınırsızlığını **toprağın üzerine** bir örtü gibi **gerersin**. Güneşten bile üstün olan ateş (**Bilgi** veya Gishbar), ister kurbanın alevinde yansın isterse bir evi aydınlatsın "yeryüzünün en büyük sahibi"dir. "Ben kuru sazlarda beliriveren en büyük altın alevim, tanrıların yüce işareti olan bakır alevim, onun **yakıcı dillerini mızraklayan** koruyucu, ben **Mardouk'un** sözcüsüyüm."

Sayfa :166

La langue qu'elle parlait est apparentée à l'hébreu, à l'arabe et aux autres idiomes sémitiques. Ses origines sont obscures :

Sayfa 166

[Bu ırkın] Konuştuğu dil, İbraniceye, Arapçaya ve diğer **Samî dillerine** yakındır. **Kökleri ise belli değildir.**

Sayfa :188

CHAPITRE IV.

rangés en deux triades et dont le plus connu, Houm Oumman, est peut-être le Memnon des Grecs[1].

Sayfa 188

Bunun [tanrısal hiyerarşiye göre en yüce tanrı ve tanrıça] ardından ilk sırada üçerli iki sıra hâlinde dizilmiş altı tanrı geliyor. Bunlar arasından en tanınmış olanı belki de Yunanlıların **Memnon'u** olan **Houm, Oumman**'dır.

Sayfa :195

Il semble que l'invasion élamite coïncide avec des mouvements de peuples considérables, dont l'un au moins atteignit la Syrie. Les historiens qui recueillirent plus tard le vague écho des traditions asiatiques inscrivaient, vers ce temps, dans leurs Annales, une irruption des Scythes : un roi scythe, nommé d'une manière invraisemblable Indathyrsês, aurait couru en vainqueur l'Asie entière et pénétré même en Égypte[1]. La conquête de l'Égypte fut en effet comme le dernier terme d'une migration comparable à celles qui consommèrent, au quatrième et au cinquième siècle de notre ère, la chute de l'empire romain.

Sayfa 195

Elâmit istilâsı, aralarından en azından birinin Suriye'ye ulaştığı birçok halkın hareketiyle çakışmış gibi görünmektedir. Asya gelenekleri hakkında net olmayan bilgiler toplayan tarihçiler, yıllıklarında Scyth [İskit]'lerin o zamanlarda yaptığı akından söz ederler. İndathyrsês gibi garip bir ad verilmiş olan bir İskit kralının, tüm Asya'da başarıdan başarıya koştuğu ve Mısır'a bile girdiği söylenir. Mısır'ın fethi, gerçekten de Roma İmparatorluğu'nun 4. ve 5. yüzyılda sona erdiren göçlere benzer bir göçle gerçekleşmiştir.

Sayfa :195

il me semble que la descente des Élamites en Chaldée ne dut pas y être étrangère. Ils quittèrent leur patrie et se dirigèrent vers l'Occident, entraînant à leur suite

Sayfa :196

les peuples qu'ils rencontrèrent sur la route

Sayfa 195

Elâmit'lerin Kalde'ye inmeleri, bana o bölge için hiç de yabancı bir olay gibi gelmiyor. Vatanlarını terk edip [sayfa 196] yolda karşılaştıkları halkları peşlerine takarak batıya yönelmişlerdir.

Sayfa :197

Au nord, il devait contenir la convoitise des tribus cananéennes qui étaient demeurées en Syrie et l'ambition des conquérants élamites de la Chaldée[3].

Sayfa 197

O [Kral Shalati], kuzeyde Suriye'de oturan Cananéen kavimlerinin aç gözlülüğünü ve **Kalde'deki Elâmit fatihlerinin** hırsını bastırmak zorundaydı.

Sayfa :197

Les immigrations pacifiques, si fréquentes au temps de la douzième dynastie, avaient déjà introduit dans le Delta oriental des populations asiatiques.

Sayfa 197

On ikinci Hanedanlık döneminde çok yoğun olan barışçıl göçler, **Asya topluluklarını** çoktan Delta'nın doğusuna sokmuştu.

Sayfa :198

Les Égyptiens prêtaient aux tribus nomades de la Syrie le nom de Shous, Shasou, *pillards, voleurs*, qui convenait, alors comme aujourd'hui, aux Bédouins du désert. Ils l'appliquèrent à leurs vainqueurs asiatiques : le roi des pays étrangers Hiq-satiou, se changea dans leur bouche en roi des Shasou, Hiq-shasou, dont les Grecs ont fait Hykoussôs, Hyksôs[1]; quant au peuple, on l'appela d'une manière générale Menatiou, les pasteurs, ou Satiou, les archers.

Sayfa 198

Mısırlılar, Suriye'nin göçmen kabilelerine günümüzde de olduğu gibi, çöl Bedevîlerine uygun olan yağmacı, hırsız anlamına gelen **SHOUS, SHASOU** ismini veriyorlardı. Aynı ismi, Asyalı fatihlerine de vermişlerdir. Yabancı ülkelerin kralı [anlamına gelen] **Hig-satiou,** ağızdan ağıza dolaşarak Yunanlıların **Hykoussôs, Hyksôs** şeklinde söylediği **Shasou**'ların kralı [anlamına gelen] **Hiq-shasou'ya** dönüşmüştür. Halk ise, genel olarak Menatiou, çobanlar veya Satiou, okçular olarak adlandırılmıştır.

Sayfa :558

Les historiens modernes ont placé d'abord cette contrée mythique sur les bords de l'Oxus et de l'Iaxarte, non loin de ce prétendu plateau de Pamir qu'ils regardaient comme le point de départ des races indo-européennes. Ils conjecturèrent qu'une partie des tribus descendit vers le sud dans le bassin de l'Indus et de ses affluents, tandis que d'autres mettaient en culture les oasis fertiles du Margou et du Hvârazmi*.

Sayfa 558

Modern tahihçiler, bu efsanevî bölgeyi ilk önce Hint-Avrupa ırklarının çıkış noktası olarak gördükleri şu ünlü **Pamir Yaylası'na yakın Oxus ve Iaxarte kıyılarına yerleştirmişlerdir. Kavimlerden bir kısmının güneydeki Indus Havzası'na ve kollarına doğru indiklerini, buna karşın diğerlerinin Margou ve Hvârazmi'nin verimli vahalarında çiftçilik yapmaya başladıklarını tahmin etmektedirler.**

Sayfa :559

Il est vraisemblable que les Iraniens vinrent d'Europe à travers le Caucase, et que leur pays traditionnel d'origine, l'Aryanêm-Vaêdjô, doit être cherché vers les plaines de l'Araxe et du Kour[10].

Sayfa 559

İranlılar, büyük olasılıkla Kafkasları geçerek Avrupa'dan gelmişlerdir. Onların asıl geleneksel ülkeleri olan Aryanêmvaêdjô ise Araxe ve Kour yaylalarında aranmalıdır.

Sayfa :657

Ses habitants comptaient parmi les meilleurs soldats du monde, et ils combattirent d'abord avec bonheur; Ctésias affirme qu'ils posèrent les armes en apprenant que Cyrus avait épousé une fille d'Astyage[3].

Sayfa 657

[Bactriane] Halkı **dünyanın en iyi askerleri arasında sayılıyordu** ve önceleri memnuniyetle savaştılar. Ctésias, Bactrian'lıların Cyrus'un Astyage'li bir kızla evlendiğini öğrenince silâhlarını bıraktıklarından söz eder.

Sayfa :704

: c'était encore le système qu'avaient pratiqué Tiglathphalasar III et ses successeurs assyriens[1]. Darius ne s'ingénia pas à supprimer les dynasties locales; loin de là, il encouragea les peuples à garder leur langue, leurs mœurs, leur religion, leurs lois, leurs institutions particulières. Les Juifs eurent la permission d'achever la construction de leur temple[2]; les Grecs d'Asie retinrent leurs constitutions variées, la Phénicie conserva ses rois et ses suffètes, l'Égypte ses nomarques héréditaires. Mais il y eut au-dessus de ces pouvoirs locaux une autorité unique, supérieure à tous et la même partout. Le territoire fut divisé en grands gouvernements, dont le nombre flotta selon les temps.

Sayfa 704

Bu III. Tiglathphalasar'ın ve Asurlu haleflerinin yeniden uyguladığı sistemdir. Darius, yerel hanedanlıkları ortadan kaldırmaya kalkışmadığı gibi, dillerini, örf ve âdetlerini, dinlerini, kanunlarını ve özel kurumlarını muhafaza etmeleri için halkı teşvik etmiştir. Yahudiler tapınaklarını tamamlama iznini almışlar; Asyalı Yunanlılar çeşitli yasalarını, Phenicie [Fenike] kral ve prenslerini, Mısır ise hükümdarlık varislerini korumuştur. Ancak bütün bu yerel iktidarların üstünde herkesten üstün olan ve her yerde aynı olan tek bir güç bulunmaktaydı. Miktarı zamana göre değişen toprakları, büyük yönetim bölgelerine ayrılmıştır.

Sayfa :711

L'Attique était comme la tête de pont où cette voie devait aboutir nécessairement, mais elle était aux mains des Pisistratides qui ne se souciaient guère de voir la Perse prendre pied au cœur de l'Hellade.

Sayfa 711

Hellade'nin merkezine Perslerin yerleştiğini görmekten hiç de kaygı duymayan **Pisistratid**'lerin elinde bulunan Attique, bu yolun zorunlu olarak sona erdiği köprünün başında bulunuyordu.

Sayfa 704

[illegible]
Tiglatphalasar III et ses successeurs [illegible] ne s'ingénia pas à supprimer les dynasties locales; loin de là, il encouragea ses peuples à garder leur langue, leurs mœurs, leur religion, leurs lois, leurs institutions particulières. Les Juifs eurent la permission d'achever la construction de leur temple¹; les Grecs d'Asie retinrent leurs constitutions variées, la Phénicie conserva ses rois et ses suffètes, l'Égypte ses princes et ses [illegible]. Mais il y eut au-dessus de ces pouvoirs locaux une autorité unique, [illegible] à tous et à toutes parties. Le territoire fut divisé en grands gouvernements, dont le nombre flotta selon les temps.

Sayfa 704

Bu III. Tiglatphalasar'ın ve Asurlu haleflerinin yeniden oynadığı sistemdir. Darius, yerel hanedanlıkları ortadan kaldırmaya kalkışmadığı gibi, dillerini, örf ve âdetlerini, dinlerini, kanunlarını ve özel kurumlarını muhafaza etmeleri için halkı teşvik etmiştir. Yahudiler tapınaklarını tamamlama iznini aldılar; Asyalı Yunanlılar çeşitli yasalarını, Phenicia (Fenike) kral ve prenslerini, Mısır ise hükümdarlık varlığını korumuştu. Ancak bütün bu yerel iktidarların üstünde herkesin üstün olan ve her yerde aynı olan tek bir güç bulunmaktaydı. Ülke zamana göre değişen sayıdaki, büyük yönetim bölgelerine ayrılmıştı.

RÉCITS DE L'HISTOIRE ROMAINE

AU Ve SIÈCLE

DERNIERS TEMPS DE L'EMPIRE D'OCCIDENT

LA MORT DE L'EMPIRE

PAR

AMÉDÉE THIERRY

Membre de l'Institut.

SIXIÈME ÉDITION

1665

PARIS

LIBRAIRIE ACADÉMIQUE

DIDIER ET Cie, LIBRAIRES-ÉDITEURS

35, QUAI DES AUGUSTINS, 35

1883

5. YÜZYIL ROMA TARİHİNİN ÖYKÜSÜ

BATI İMPARATORLUĞU'NUN SON DÖNEMLERİ

İMPARATORLUĞUN SONU

Yazar: Amédée THIERRY
Enstitü Üyesi

6. Baskı

PARİS
AKADEMİ KİTAP EVİ
Yayımcılar: Didier ve Ortakları
35, Quai des Augustins
Yayın Yılı: 1883

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri			
Envanter No	: 1665		
Yazar	: Amédée Thierry		
Cild	: Bordo		
Ebadı	:		
	En	: 11 cm.	
	Boy	: 17 cm.	
Sayfa Adedi	: XX + 490		
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.		

Ön Söz [Özet]

Çok az kişinin bilmesine veya unutmuş gibi görünmesine rağmen Batı Roma İmparatorluğu'nun sonu, modern Avrupa'nın başlangıcıyla ilgilidir ve bunun iki temel nedeni vardır.

Daha az önem taşıyan birinci nedeni, Roma'nın son yıllarının tarihini oluşturan, büyük ve tam bir gerilemeye neden olan "Aşağı İmparatorluk" döneminde aramak gerekir.

Bu olay "Yukarı İmparatorluk" (Constantin'den önce) ile "Aşağı İmparatorluk" (Constantin'den sonra) arasındaki bölünmenin bir tarihçi tarafından kötü yorumlanmasından ileri gelir. Bu ifade, o dönemin toplumlarına atfedilen bir hakarettir.

Aşağı İmparatorluğu, Yukarı İmparatorluğa karşı savunmak istemiyorum. Sadece birinci dönemin zannedildiği kadar büyük bir dönem olmadığını, ikinci dönem kadar sefalet içinde olmadığını ifade edeceğim. Birinci dönem, Roma'nın askerî büyüklüğüyle plânlanmıştır, buna karşılık ikinci dönemin uygarlaşma rolü de en az o kadar önemlidir.

Yukarı İmparatorluk, halkına örnek bir anayasa sunmuştur. Aşağı İmparatorluk bu gücü İncil sayesinde pekiştirmiş ve Asya'dan gelen tüm Barbar istilâlarına karşı koyabilmiştir. Tüm Batı uygarlığımızı oluşturan şeyleri, sanatları, bilimleri geliştirmeye çalışmıştır. Yani, Aşağı İmparatorluk Hristiyanlığın en önemli yayıcısı olmuştur. Bazı ön yargılar ona sitem ederler. Bir Romalının uzlaşmacı ve kardeş bir insan olarak değil; gururlu, savaşçı, fethedici bir asker izlenimi vermesi tercih edilir.

Çok önemli olan ikinci neden, Constantin'den sonra imparatorluk bütünlüğünün eksikliğidir. Söz konusu iki büyük metropol vardır; Batı'ya hükmeden Roma ve Doğu'ya bakan İstanbul. Her ikisi de çıkarlarını ve geleneklerini savunmak için savaşacaktır. Bu birlik eksikliği, aynı imparatorluğun merkezinde iki ayrı devletin oluşmasına neden olacaktır; iki düşman devlet. Bütünlük eksikliği gibi bir hata, daha ziyade Batı'da artacaktır. Çünkü Galya, Britanya, Afrika gibi her eyalet, kültürünü korumak için bölünmek isteyecektir. Buna, bu Roma devletlerini mümkün olduğunca bölmek isteyecek olan Saksonların ve Cermenlerin istilâlarını da eklemek gerekir.

Bu karışıklıktan bahsederken sadece önemli bir noktaya dikkat çekmek istedim. 26 yıl (467-493) süren Roma İmparatorluğu'nun düşüşü. Bu dönem İtalya'da gelişir ve Doğu-Batı karşıtı eyaletlerde bağımsız devletler kurmayı isteyen Barbar şeflerinin imparatorlara yaptıkları baskılarla dikkat çeker.

Kitabımın amacı, yeni bir ışık yakmak, tarihçiler tarafından sık sık es geçilen bir dönemi aydınlatmaktır. Bunun için "Öykü"den bahsedeceğim, "Tarih"ten değil. Kronolojik sıraya göre anlatarak Roma İmparatorluğu'nun önemli bir dönemini yeniden oluşturmayı tercih ettim. Roma döneminin genel yaşamını bize öğreten ve aynı zamanda tarihi tamamlayan detayları bana sağlayan birçok belge üzerinde çalıştım. Kaynaklarımın çeşitliliği bu dönemi yeterince ve tam olarak oluşturmama olanak sağladı.

Bağımsız devletlerin reformları sınırlarda gerçekleşse de, eski yönetim mekanizması İtalya'nın merkezinde işlemeye devam eder. Konsüller emreder, senato görüşür ve karara bağlar. Sosyal ve kültürel yaşam bunu takip eder. Fakat, Romalı artık hükmetmez; yalvarır, silâhsızlanmaya çalışır. Başpiskoposlar devlet adamı olurlar.

İtalya'nın yabancı bir topluma kulluk etmesi, Théodoric (Gotların

ve Romalıların kralı) hükümdarlığı döneminde başlar. Bunun nedeni İstanbul'un Batı işlerine karışmasından, bir iç isyandan veya bir Barbar zaferinden ileri gelebilir. Bunları kesin bir şekilde ifade etmek oldukça güçtür.

Ne denirse densin, bu Théodoric de "Büyük" diye anılırdı. [Sanki Théodorikc de] İki farklı insan vardı; biri "Barbar" ırkının en vahşî içgüdülerine kendini bırakmış, diğeri "Uygar" İstanbul'da yetişmiş, zeki ve cömert bir insan karakteri.

Ama bu çift karakterli insan, ne ülkesi ne de halkı için kalıcı olan bir şey bıraktı. Bu durum hükümdarlığın, hatta köleliğin ilk halkasını teşkil eder.

Sayfa : IV

Il a étendu la puissance de Rome par l'autorité de l'Évangile, quand la vieille épée romaine s'est émoussée. C'est encore lui qui a soutenu la lutte contre la plus dangereuse des barbaries qui menacèrent jamais l'univers, contre ces hordes innombrables venues d'Asie, sur lesquelles les idées et les mœurs occidentales n'avaient aucune prise, et dont le triomphe aurait été la ruine de toute civilisation.

Sayfa IV

Eski Roma kılıcı körelince Aşağı İmparatorluk, İncil'in otoritesini kullanarak Roma'nın gücünü artırdı. Dünyayı hiçbir zaman olmadığı kadar tehdit eden, Batılıların **onların** âdetleri ve fikirleri hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadıkları, zaferleri bütün bir uygarlığın sonu olacak olan bu Barbarlara; bu Asya'dan gelen **çok kalabalık** göçmen gruplarına **karşı** yapılan en tehlikeli savaşa destek veren yine Aşağı İmparatorluktur.

Sayfa : IX

Les causes dernières de la grande catastrophe qui sépare le monde ancien du monde moderne, sont comprises dans ces vingt-six années : dislocation des ressorts du gouvernement romain ; oppression des empereurs par les patrices barbares, préfets du prétoire des Césars, durant cette agonie de l'Empire ; antagonisme de l'Orient et de l'Occident ; essai des provinces pour se constituer en États indépendants ; dictature demi-barbare, demi-romaine, élevée sur les ruines du principat ; marché passé solennellement entre l'empereur de

Sayfa : X

Constantinople et un roi barbare pour lui livrer l'Italie, et installation d'un peuple étranger au midi des Alpes : voilà ce que renferme ce quart de siècle, période suprême de la nationalité italienne.

Sayfa IX

26 yıllık bir süreyi içeren, Eski dünyayı modern dünyadan ayıran bu büyük facianın son nedenleri şunlardır: Roma hükûmetinin güçlerinin dağılması, **imparatorluğun can çekişme döneminde** Sezarların senatosundaki valilerden oluşan **Barbar soylularının imparatorlara yaptıkları baskı,** Doğu'nun ve Batı'nın çatışmaları, eyaletlerin bağımsız devletler olma girişimleri, prensliğin son kalıntılarına yapılan yarı Romen, yarı Barbar diktatörlük, **[sayfa X]** İstanbul imparatorunun İtalya'nın kendisine bırakılması ve yabancı bir halkın Alpler'in güneyine yerleştirilmesini içeren Barbar bir kralla yaptığı resmi pazarlık. İtalyan ulusunun çeyrek yüzyılını, yani en yoğun dönemini kapsayan olaylar bunlardır.

Sayfa : XIV

Peut-être suis-je abusé par ce mirage que produisent en nous nos propres idées, mais il m'a semblé que l'étude des derniers temps de Rome sert merveilleusement à l'intelligence des premiers.

Sayfa XIV

Kendi fikirlerimizin bizde oluşturduğu bu serap, belki beni yanıltmıştır, ama Roma'nın son dönemlerinin incelenmesi, Roma'nın ilk zamanlarını anlatmakta son derece yararlı olacaktır düşüncesindeyim.

Sayfa : XIV

: vaincue, elle complète ce que ses victoires laissaient inachevé. De la violence on la voit passer à la persuasion, de l'op-

Sayfa : XV

pression à la justice, du commandement hautain aux enseignements du droit et de la charité, et, reine dans la paix comme dans la guerre, elle domine toujours le monde. L'instrument qu'elle a voulu briser dans ses jours d'orgueil est souvent celui qui la relève de l'abaissement et la sauve. Tantôt elle conquiert hors d'elle-même, portant la civilisation chez les barbares les plus éloignés; tantôt conquérante dans son propre sein, elle en subjugue d'autres que des nécessités insurmontables ont poussés jusqu'au centre de son Empire. Comme elle s'assimilait naguère ses sujets, elle s'assimile maintenant ses maîtres.

Sayfa XIV

Yorgun Roma, zaferlerinin yanı sıra yarım kalan amaçlarını tamamlamaya çalışır. [sayfa XV] **Roma'nın şiddetten uzlaşmaya, zorbalıktan adalete, yüksek komutanlıktan adaletin ve yardımseverliğin eğitimine yöneldiğini görüyoruz. Kraliçe savaşta ve barışta her zaman dünyaya egemendir.** Yok etmek istediği kibiri, aslında onu saygınlığını yitirmekten alıkoyan ve kurtaran bir etkendir. Bazen ülkesinin dışındaki Barbarların uygarlıklarını fethetti, **bazen de bir fatih olarak kendi ülkesinin içinde üstesinden gelemeyeceği zorunluluklar nedeniyle, diğerlerini imparatorluğun merkezine iterek boyunduruğu altına aldı. Daha dün halkını sindirdiği gibi bugün de yöneticilerini sindiriyor.**

Sayfa : XVI

Par la plus étrange des contradictions, le christianisme, que Rome voulait étouffer dans son berceau comme un ennemi de sa puissance, est sa meilleure sauvegarde pendant deux siècles, et son agent d'assimilation le plus énergique : un Barbare chrétien est déjà un demi-Romain.

Sayfa XVI

Çelişkilerin en garibi, Roma'nın kendi gücünün bir düşmanı olarak kendi beşiğinde boğmak istediği Hristiyanlığın, iki yüzyıl boyunca onun en iyi koruyucusu ve en etkili sindirme aracı olmasıydı. Barbar bir Hristiyan, şimdi yarı bir Romalıydı.

Sayfa : 4

Habituée depuis longtemps à ne voir à sa tête que des Germains ou des Huns, elle n'imaginait pas de descendance plus glorieuse pour un général que celle d'Alaric ou d'Attila.

Sayfa 4

Romalılar, uzun zamandır zihinlerinde sadece Hunları ve Cermenleri düşünmeye alıştıklarından, bir general için Attila ve Alaric'inkinden daha görkemli bir soy hayal edemiyorlardı.

Sayfa : 5

En Orient, c'étaient les nomades d'Asie qui donnaient le ton. On vit les jeunes élégants de Constantinople adopter le costume des Huns, leurs cheveux rasés, leur lourde chaussure, qui gênait la marche et faisait chanceler d'un pied sur l'autre leur tunique flottante et à larges manches.

Sayfa 5

Doğu'daki tarzı belirleyen Asya göçebeleriydi. İstanbul'un şık gençleri, Hun kostümlerini kendilerine uyarlamış, saçlarını kazıtmış; yürüyüşü engelleyen ve bacak bacak üstüne atıp ayağı sallamayı gerektiren ağır ayakkabılarla, fırfırlı ve geniş kollu tuniklerle görüldüler.

Sayfa : 22

En flagellant son ami Candidianus, il châtiait du même coup la prétention surannée des Italiens, qui ne voulaient voir au delà des Alpes qu'une terre sauvage et des Barbares.

Sayfa 22

[Odoacre] **Arkadaşı Candidianus'u sert bir dille azarlayarak, bu arada Alpler'in ötesinde sadece vahşî bir toprak ve Barbarları görmek isteyen İtalyanların zaman aşımına uğramış iddiasını da cezalandırıyordu.**

Sayfa : 23

Des murs flottants et des eaux immobiles, des tours qui marchent et des navires à sec, des thermes à la glace et des maisons où l'on brûle, voilà Ravenne. Les vivants y meurent de soif, et les morts y nagent dans leurs fosses[2]. La vie qu'on y mène est aussi le renversement complet de ce qui se passe ailleurs. Là les voleurs veillent et les magistrats dorment; les clercs prêtent à usure comme des Syriens, et les Syriens psalmodient comme des clercs; les marchands entreprennent la guerre et les soldats le négoce; enfin les eunuques s'exercent aux armes, et les Barbares fédérés aux lettres[3].

Sayfa 23

Yüzen dumanlar, hareketsiz sular, yürüyen kuleler ve susuz gemiler; buzlu hamamlar, içinde insanların yandığı evler, işte Ravenne. Yaşayanlar burada açlıktan ölürler, ölüler çukurlarında yüzerler. Burada sürüp giden yaşam, dışarda olup bitenlerin tamamen tersi. Burada hırsızlar gözetler ve memurlar uyur. Papazlar, Suriyeliler gibi tefecilik yaparlar ve Suriyeliler onların yerine ilâhi söylerler. Tüccarlar savaşa girişirler ve askerler uzlaşırlar. Kısaca harem ağaları silâhlarla ve federe Barbarlar mektuplarla uğraşırlar.

Sayfa : 180

Ce soldat s'appelait Odoacre[2], fils d'Edecon.

Sayfa 180

Bu asker Èdecon'un oğlu Odoacre'ydi

Sayfa : 181

Ce protecteur n'était autre que le Pannonien Oreste, ancien secrétaire du roi des Huns devenu officier supérieur dans la garde des empereurs d'Occident.

De tous les aventuriers romains ou barbares que produisit le ve siècle, ce siècle des grands aventuriers de l'ancien monde, aucun n'offrit dans sa vie de plus étran-

Sayfa : 182

ges contrastes que cet Oreste, sorti de la tente d'Attila pour aller fermer, sur le trône impérial d'Occident, en la personne de son fils, la succession de Jules-César et d'Auguste.

Sayfa 181

Hun kralının eski sekreteri Pannonya'lı Oreste'den başkası olmayan bu muhafız, Doğu imparatorlarının üst düzey koruma subayı olmuştur.

Eski dünyanın büyük maceracılarının yüzyılı olan 5. yüzyılda ortaya çıkan bütün Barbar ve Romalı maceracıların hiçbirinin hayatında [sayfa 182] **Attila'nın çadırından çıkıp** Jules Cesar ve Auguste'nin halefi olan oğlunun kimliğinde **Doğu İmparatorluğu tahtına geçmek için yola çıkan bu Oreste'**ninkinde olduğu kadar çelişki yoktur.

Sayfa : 182

Oreste savait toujours accommoder son patriotisme aux vicissitudes de sa patrie. Romain au temps où la Pannonie était romaine, Barbare lorsque les Huns l'occupèrent, mais prêt à redevenir Romain au premier retour de fortune, il servit loyalement, à mesure qu'elles se présentèrent, toutes les causes que lui imposa la nécessité.

Sayfa 182

Oreste kimliğiyle, yaşadığı ülkedeki değişiklikleri daima uzlaştırmayı biliyordu. **Pannonya'nın Romalıların elinde olduğu dönemde Romalı, Hunların işgal ettiği dönemde ise Barbar olmuş, ama yine de** şartların gerektirdiği her durumda sadık bir şekilde hizmet edip talihin döndüğü ilk anda **yeniden Romalı olmaya hazırdı.**

Sayfa : 182

Mais à la mort du conquérant, il regarda ses engagements comme rompus, et, refusant de prendre part aux luttes de ses compagnons d'armes, il vint avec sa famille et ses trésors se fixer en Italie[1], où il dépensait noblement la part qu'il avait touchée dans le pillage de l'empire. Ainsi rendu à sa première situation, le secrétaire d'Attila se montrait un bon et utile Romain. Sa profonde connaissance des mœurs et des intérêts barbares le fit rechercher par les ministres des empereurs et par les empereurs eux-mêmes.

Sayfa 182

Ama fatihin [Attila] **ölümü üzerine, anlaşmalarının bozulmuş olduğunu gördü. Silâh arkadaşlarının kavgalarında yer almayı reddederek ailesi ve hazinesiyle gelip İtalya'ya yerleşmeye karar verdi** ve burada, imparatorluğun yağmalarıyla elde ettiklerini asilce harcamaya başladı. Böylece, ilk durumuna geri dönen Attila'nın sekreteri, iyi ve yararlı bir Romalı gibi davranıyordu. **Barbarların menfaatleri ve âdetleri hakkındaki derin bilgisi, imparatorların ve imparatorluk bakanlarının bizzat onu arattırmalarına sebep olmuştu.**

Sayfa : 184

On voit en effet, vers cette époque, des corps entiers et en particulier celui des domestiques se recruter de Ruges, de Hérules, de Scyres, de Turcilinges, d'Alains, enrôlés individuellement ou par petits groupes isolés; et ces bandes de race différente, soumises au commandement d'officiers romains, formèrent, suivant toute apparence, ce qu'on appela *les nations*[1]. Ce ne fut plus, comme l'armée de Ricimer, une masse homogène, un peuple que son roi louait à l'empereur, mais une troupe stipendiée

1. *Gentes.*—Diversarum gentium auxiliarii. Jorn., *Reb. Get.*, 46. —Turcilingorum, Scirorum, Herulorum turbæ. Id. *Regn. succ.* — Odovacer, rex gentium. (Ibid.) — Aliquanto ante Romani Sciros, Alanos, et alias quasdam gentes gothicas (barbaras) in societatem adsciverant. Procop., *Bell. goth.*, t. 1.

Sayfa : 185

directement par l'empereur, et qui lui resta fidèle quand la guerre éclata entre son patrice et lui.

Sayfa 184

Bu döneme doğru, müfreze birliklerinin bütün olarak; Rug'lar, Herul'ler, Scyr'ler, **Turciling'ler, Alain'lerin ise geri hizmette çalıştırılmak üzere tek tek ya da küçük gruplar hâlinde silâh altına alındıklarını görüyoruz.** Roma subaylarının komutanlığındaki bu farklı ırklardan oluşan birlikler, bu özellikleri dolayısıyla uluslar[1] olarak adlandırıldılar. Bu artık Ricimer'in ordusu gibi homojen bir kitle, **yani kralın imparatora kiraladığı bir halk değildi.** [sayfa 185] Doğrudan imparator tarafından **tutulan** ve patrisi ile kendi arasında savaş patlak verdiğinde ona bağlı kalan **bir birlikti.**

1 Gentes – Diversarum gentium auxiliarii. Jorn., Reb. Get., 46-**Turcilingorum**, Scirorum, Herulorum turbae. Id. Regn. succ. –Odovacer, rex gentium. (Ibıd.) – Aliquanto ante Romani Sciros, Alanas, et alias quasdam gentes gothicas (barbaras) in societatem adsciverant. Procop., Bell. goth., t.1.

Sayfa : 194

Plus ce prétendu patronage devint lucratif, plus les Goths se montrèrent chatouilleux sur l'honneur romain. Germains, Huns, Sarmates, en un mot tous les Barbares des deux rives du Danube eurent affaire à eux, les uns après les autres. Les Alamans et les Ruges subirent plus d'un désastre;

Sayfa 194

Bu, sözde himaye ne kadar kârlı olduysa, Gotlar da Roma onuru konusunda o kadar alıngan oldular. Cermenler, Hunlar, Sarmat'lar, kısaca Tuna'nın her iki kıyısının tüm Barbarlarının onlarla işleri oldu. Alaman'lar ve Rug'lar bir felâketten daha kötüsüne maruz kaldılar.

Sayfa : 195

Cette journée, célèbre dans les fastes des Barbares danubiens, fut marquée par l'extermination des Scyres : il ne survécut de ce peuple qu'un faible débris qui, honteux de

Sayfa : 196

se montrer encore au nord des Alpes, finit par émigrer en Italie[1].

Sayfa 195-196

Tuna Barbarlarının takviminde önemli bir yeri olan bu gün, Scyr'lerin yok edilmesi açısından önemlidir. Bu halktan geriye hâlâ Alpler'in kuzeyinde olmaktan utanç duyan cılız bir kalıntı kalmıştı.

Sayfa : 240

Suivant l'usage romain, le jeune fils d'Oreste fut désigné par son surnom d Augustus et plus familièrement par le diminutif Augustulus, qui signifiait *le petit Augustus*. Il grandit près de son père, au milieu des soldats, et, comme il était gracieux et beau[1] (l'histoire a pris soin de nous le dire), il devint l'idole de l'armée qu'Oreste commandait.

Sayfa 240

Oreste'nin genç oğlu, Roma usulüne uygun olarak günlük dilde Augustulus'un kısaltması olan ve "Küçük Augustus" anlamına gelen Augustus lâkabıyla çağrılırdı. Babasının yanında, askerlerin içinde büyüdü; yakışıklı ve iyiliksever olduğundan (tarih bunu bize söylemeyi dikkate değer buldu), Oreste'nin komutasındaki ordunun göz bebeği oldu.

Sayfa : 240

Arrive ainsi par la ruse au but qu'il désirait[4], l'aventurier pannonien se crut bien plus sûr du pouvoir

Sayfa : 241

impérial que s'il l'avait possédé lui-même, car il restait patrice et généralissime de son fils : or, l'intérêt du patrice et celui de l'empereur étant exactement les mêmes et se protégeant l'un par l'autre, rien ne pourrait les ébranler.

Sayfa 240

Arzu ettiği amaca bu şekilde, kurnazlığıyla ulaşmış olan bu Pannonya'lı maceracı, **[sayfa 241]** sanki onu kendisi elde etmiş gibi imparatorluğun gücünü iyice arkasında hissetti. **Zira oğlunun başkomutanı ve patriğiydi.** Patriğin ve imparatorun çıkarları tamamen aynı olduğundan ve birbirlerini koruduklarından onları hiçbir şey sarsamazdı.

Sayfa : 242

Mais lettre et portrait furent repoussés avec mépris : le successeur de Théodose, si indigne qu'il fût lui-même, refusa de reconnaître pour frère et collègue le fils du secrétaire d'Attila.

Sayfa 242

Ama mektup ve portre küçümsenerek geri çevrildi. Théodose'nin halefi o kadar alçaktı ki Attila'nın sekreterinin oğlunu meslektaş ve kardeş olarak kabul etmeyi reddetti.

Sayfa : 244

En favorisant l'ambition de cet homme qu'elles regardaient comme un Barbare d'adoption, les bandes d'Attila devaient penser qu'il les traiterait comme elles voulaient l'être. Elles attendirent donc patiemment pendant quelques mois qu'il prît l'initiative d'une distribution de territoire en Italie ;

Sayfa 244

Attila'nın birlikleri, bir Barbar evlâtlığı olarak Oreste'yi desteklerken Barbar yandaşlarının, kendilerine bu kişilerin istediği gibi davranacağını düşünmeliydiler. Bu yüzden İtalya'daki bir toprak dağılımının inisiyatifini almak için birkaç ay sabırla beklediler.

Sayfa : 244

Le foyer de l'agitation se trouvait dans le corps formé de Ruges, de Scyres, de Turcilinges, qui occupait, en ce moment, les camps retranchés de la Ligurie.

Sayfa 244

Çalkantının merkezi, o sırada Ligurya'dan ayrılan kampların içinde **olan Turciling'ler, Scyr'ler ve Rug'lardan oluşan birliğin içiydi.**

Sayfa : 245

La fermentation des camps de Ligurie aboutit d'abord à une requête solennelle adressée au patrice, pour lui demander, au nom de l'armée, la concession du tiers des terres en Italie.

Sayfa 245

Ligurya kamplarının coşması, patrikten İtalya topraklarının üçte birini ordu adına kendisi için istemesini talep etmeleriyle sonuçlandı.

Sayfa : 245

Au premier rang des mécontents se distinguait un homme qu'à sa haute taille, à la hardiesse de ses discours, à l'entraînement qu'il exerçait sur ses grossiers compagnons, on reconnaissait tout d'abord pour l'ancien soldat d'Oreste, le Ruge Odoacre, arrivé dans le corps des domestiques à quelque grade encore subalterne. Il promit à ses compagnons de les mettre en possession de ce qu'ils demandaient, s'ils l'agréaient pour chef, et ceux-ci le nommèrent sans hésiter. La guerre dès lors commença. Odoacre, placé au pied des Alpes, en communication facile et prompte avec les peuples du Danube, appela à lui tout ce qui voulut s'enrôler parmi les Ruges, les Alains, les Turcilinges et les Scyres.

Sayfa 245

Hoşnutsuzların başında, uzun boyuyla, konuşmalarındaki cesurluğuyla, kaba arkadaşlarının üzerindeki etkisiyle tanınan ve kendinden daha alt derecedeki hizmetkârlarını arkasına alarak gelmiş olan Oreste'nin eski askeri Rug'lu Odoacre hemen fark ediliyordu. Eğer silâh arkadaşları onu şef olarak kabul ederler ve hiç tereddütsüz onu başa getirirlerse, Odoacre talep ettikleri şeyleri onlara temin edeceğine söz vermişti. Bunun hemen akabinde savaş başlamıştı. **Alpler'in eteğine yerleşen ve Tuna halklarıyla iyi ilişkiler kuran Odoacre; Scyr'ler, Turciling'ler, Alain'ler, Rug'lar arasına katılmak isteyen herkesi kendine çağırdı.**

Sayfa : 249

et les soldats d'Odoacre ravirent ce qu'avaient épargné ceux d'Oreste.

Sayfa 249

Odoacre'nin askerleri Oreste'nin askerlerinin ellerindekileri çalmışlardı.

Sayfa : 251

Fait prisonnier, dès les premiers moments du sac, et livré peut-être par les siens, Oreste fut mis dans un des bateaux en station sur le Tessin, et conduit par le Pô à Plaisance[1]. Le malheureux patrice ne trouva point grâce devant son protégé et son ancien soldat, devenu son maître. L'intérêt barbare parlait plus haut en ce moment que la reconnaissance ou la pitié.

Sayfa 251

Yağmanın hemen başlarında tutsak düşmüş ve belki de kendi adamları tarafından serbest bırakılan Oreste, Tessin limanındaki gemilerden birine bindirilip Pô üzerinden Plaisance'ye götürülür. Bu şanssız soylu, daha sonra efendisi olan eski askeri ve korumasından hiçbir yardım görmedi. Şimdi, acıma veya tanışıklık değil, Barbar menfaati ön plândaydı.

Sayfa : 251

Grandi au milieu des Barbares et par leur moyen, le ministre d'Attila parut les avoir trahis dès qu'il cessa de les servir. L'homme qui était venu, une bourse au cou, demander à Théodose II, de la part du roi des Huns, la tête du grand eunuque Chrysaphius[3], perdit la sienne pour avoir voulu redevenir Romain

Sayfa 251

Barbarların arasında ve onların imkânlarıyla büyüyen Attila'nın bakanının, Barbarların hizmetinden ayrılır ayrılmaz onlara ihanet ettiği görülür. Sırtında bir çantayla gelip Hun kralı adına II. Théodose'den büyük harem ağası Chrysaphius'un başını isteyen bu adam, Romalı olmak istediği için kendi başını kaybetmiştir.

Sayfa : 260

De là résulte la grande variété des dénominations sous lesquelles les contemporains le désignent; les uns l'appelant *roi des Hérules*, les autres *roi des Ruges, des Turcilinges et des Scyres*, d'autres enfin *roi des nations*, ce qui indiquait mieux le vrai caractère de cette royauté décernée par des soldats de peuples divers; mais nul ne le qualifie de *roi d'Italie*, et lui-même ne s'attribua jamais un pareil titre.

Sayfa 260

Buradan çağdaşlarının onu çok farklı adlar altında tanıdıkları sonucu ortaya çıkıyor. Kimileri onu Herul'lerin kralı; **kimileri Rug'ların, Turciling'lerin ve Scyr'lerin kralı,** kimileri ise ulusların kralı olarak adlandırıyordu. Bu durum, farklı ırklardaki askerlerden oluşan bu krallığın gerçek yapısını daha iyi yansıtıyordu. Ancak hiç kimse onu İtalya kralı olarak görmüyordu, zaten o da böyle bir unvanı asla istememişti.

Sayfa : 268

Si Odoacre s'était borné à distribuer ces campagnes sans culture et sans maître, en faisant de ses soldats des laboureurs, il eût rendu service à l'Italie; mais ce n'était point là ce qu'entendait l'armée des nations : il lui fallait, comme aux vétérans de Sylla, aux compagnons de César, à ceux d'Auguste et d'Antoine, les meilleurs champs, du bétail, et des bras romains pour semer

Sayfa : 268

et moissonner. Les Visigoths, les Burgondes, les Ostrogoths, établis dans leurs cantonnements en corps de nation, avec l'attirail complet des peuples nomades,

Sayfa : 269

bétail, chariots, instruments de labour, cultivaient tant bien que mal par la main de leurs familles les terres qui leur étaient assignées : les Barbares d'Odoacre n'avaient ni famille, ni troupeaux, ni organisation de travail; c'étaient des soldats qui n'apportaient que leur épée.

Lorsqu'on cherche dans le passé de l'histoire romaine quelque fait comparable à la spoliation exercée par Odoacre au profit de son armée, il faut remonter jusqu'aux dictatures de Sylla et de César, et au triumvirat d'Auguste.

Sayfa 268

Odoacre, bu sahipsiz ve ekilmemiş tarlaları dağıtmakla ve askerlerini de çiftçi **yapmakla yetinerek İtalya'ya hizmet etmişti. Ama bu noktada, ulus ordusu denilen kavram söz konusu değildi. Antonie August ve Sezar'ın savaşçılara, Sylla'nın emekli askerlere ihtiyacı olduğu gibi onun da çok iyi tarlalara, sürülere, tarlaları ekip biçmek için de Romalı işçilere gereksinimi vardı.** [sayfa 269] **Vizigotlar, Burgond'lar, Ostrogotlar ulus bütünlüğü içindeki yurtlarında kurulmuş göçmen toplumlarının tüm gereçleriyle (sürü, yük arabaları, tarım aletleri), ailelerinden kalan toprakları elleriyle**

iyi kötü işliyorlardı. Odoacre Barbarlarının ne aileleri ne sürüleri ne de çalışma anlayışları vardı. Bunlar, ellerinde kılıçlarından başka bir şeyleri olmayan askerlerdi.

Roma tarihinin geçmişi araştırılıp Sylla ve Sezar'ın diktatörlük dönemlerine ve Auguste'nin üçlü yönetim dönemine kadar **gidilirse Odoacre'nin ordusu adına yaptığı soyguna** benzer birkaç olay görülür.

Sayfa : 269

« Étrangers à l'usage de se marier et d'élever des enfants, dit à ce sujet un historien romain[1], les soldats se dispersaient bientôt; ils désertaient leur champ après l'avoir épuisé, et ne laissaient aucune postérité dans leurs maisons abandonnées.

Sayfa 269

Bir Romalı tarihçi bu konuda şunları söyler: "Evlenmeye ve çocuk yetiştirmeye uzak olan bu askerler, tarlalarındaki ürünleri tükettikten sonra bu tarlaları terk ederlerdi ve terk ederken evlerini hiç kimseye bırakmazlardı."

Sayfa : 269

La colonisation d'Odoacre n'eut pas plus de succès : quelques années après, une grande partie de ce *tiers* barbare était rentrée dans des mains romaines.

Sayfa 269

Odoacre'nin sömürgesi pek başarılı olmadı; birkaç yıl sonra bu sıradan Barbar halkının büyük bir bölümü, Romalıların boyunduruğu altına girdi.

Sayfa : 274

Odoacre contre-mina ces projets avec une astuce de barbare qui valait bien la fourberie proverbiale des Grecs.

Sayfa 274

Odoacre, Yunan atasözlerindeki dalaverelere taş çıkartan bir Barbar kurnazlığıyla, bu projelere karşı bir oyun hazırladı. Bu yüzden Odoacre, eski imparatorun uyarısına itaat etti.

Sayfa : 275

Dans cette missive inattendue, le sénat reconnut aisément la main d'Odoacre. Peu soucieux de s'attirer, par une résistance inconsidérée, la colère du roi des nations, il ne l'était guère plus de voir rentrer en Italie Népos, plein de rancune, et faisant payer aux sénateurs, l'un après l'autre, tous ses déboires passés : il obéit donc à la sommation de l'empereur déchu.

Sayfa 275

Senato, Odeacre'nin bu beklenmedik mektuptaki yardım teklifini kolayca kabul etti. Yersiz bir direnişle, ulusların kralının sinirini üzerine çekmekten endişelenen Odeacre için, sırayla tüm senatörlere geçmişin acılarını ödettiren kinle dolu Nepos'u görmek üzere İtalya'ya geri dönmek, artık pek önemli değildi.

Sayfa : 275

Le message disait, comme l'avait voulu le fils d'Oreste : « Qu'un seul empereur suffisait désormais pour administrer et défendre les deux parties de l'empire; que le sénat de Rome avait désigné à cet effet, pour l'Occident, Odoacre, homme distingué dans la science du gouvernement non moins que dans celle des armes; et qu'il priait Zénon de conférer à ce roi la dignité de patrice, en même temps que l'administration de l'Italie[1]. »

Sayfa 275

Mesaj, Oreste'nin oğlunun istediği gibiydi ve şöyle diyordu: "Bundan böyle imparatorluğun her iki bölümünü yönetmek ve savunmak için tek bir imparator yeterlidir. Bu amaçla Roma senatosu, Doğu için Odeacre'yi, silâh bilgisinde olduğu kadar, hükûmet bilgisinde de üstün bir adam olarak belirlemiş ve Zenon'dan saygınlık sıfatının yanı sıra İtalya'nın idaresinin de bu krala verilmesini rica etmiştir."

Sayfa : 276

Odoacre avait fait ramasser soit à Ravenne, soit à Rome, tout ce qui restait de manteaux de pourpre et de diadèmes ayant appartenu aux césars; et la défroque d'Auguste, de Trajan, de Théodose, réunie à celle d'Augustule, alla décorer quelque cabinet de curiosités dans le palais de Constantinople.

Sayfa 276

Odoacre, hem Roma'da hem de Ravenne'de Sezarlara ait olan hükümdar tacından ve giysisinden [hükümdarlıktan] **arta kalan her şeyi toplattırmıştı; Auguste, Trojan ve Théodos'un bıraktığı eşyalar, Augustule'ninkiyle birlikte İstanbul sarayındaki birkaç antika eşya odasını süslemeye gitti.**

Sayfa : 278

Le sénat se taisait et laissait faire, irrité de l'arrogance de Zénon, et préférant au Romain protégé des Grecs le Barbare à qui le sort des armes avait livré l'Italie.

Sayfa 278

Senato susuyordu ve Zénon'un küstahlığına kızdığı için her şeyi oluruna bırakıyordu. **İtalya, silâhların kaderini teslim ettiği Barbarları, Yunanlılar tarafından korunan Romalılara tercih ediyordu.**

Sayfa : 281

La Gaule narbonnaise persistait à lui refuser obéissance, adressant à l'empereur Zénon appel sur appel : il la céda aux Visigoths de Toulouse, en vertu d'un traité offensif et défensif conclu avec le roi Euric. Les Romains, à partir de ce jour, ne possédèrent plus un pouce de terre à l'ouest des Alpes. Antérieurement à cette convention, il en avait passé une autre avec le roi

Sayfa : 282

des Vandales, Genséric, qui, plus avare et moins belliqueux à mesure qu'il vieillissait, rendit la Sicile aux Italiens, pour un tribut en argent et la conservation d'un château fort.

Sayfa 281

Narbon Galyası İmparator Zénon'a çağrı üstüne çağrı yaparak, Odoacre'ye bağlılığını reddetmekte ısrar ediyordu. Odoacre burayı, Kral Euric ile yapılan saldırı ve savunma anlaşması gereği Toulouse Vizigotlarına bıraktı. O günden itibaren Romalılar, artık Alpler'in batısında tek bir toprak parçasına bile sahip olamadılar. Bu anlaşmadan **önce,** [sayfa 282] yaşlandıkça cimrileşen ve savaşçılık yönü azalan zengin bir kavmi alma ve güçlü bir şatoyu koruma karşılığında Sicilya'yı İtalyanlara geri veren Vandalların kralı Genséric ile böyle bir antlaşma yapılmıştı.

Sayfa : 282

Cet homme extraordinaire, devenu maître absolu de l'Occident, fit succéder aux violences de son début une administration assez modérée. Obéissant d'abord au conseil de Zénon, il se rapprocha des habitudes romaines; il prit l'habit de patrice en même temps qu'il en porta le titre. Patrice vis-à-vis de l'Italie, il resta roi vis-à-vis des Barbares qui lui avaient décerné sous ce nom le suprême commandement militaire. En retour de l'appui qu'il avait reçu du sénat, il ménagea son autorité; l'action de la vénérable assemblée sembla même grandir en l'absence d'un empereur réel. Les rouages administratifs continuèrent à fonctionner; les lois restèrent debout; les coutumes séculaires ne furent point brisées; enfin le vieil attirail des césars environnâ le roi-patrice sous les lambris du palais de Ravenne.

Sayfa 282

Bu olağanüstü adam [Odoacre]**, Doğu Roma'nın mutlak sahibi oldu. Başlangıçtaki şiddetin yerine oldukça ılımlı bir yönetim getirdi. Öncelikle, Zénos'un önerilerini dikkate alarak Roma âdetlerine uydu. Soyluluk kıyafetini giydi ve aynı zamanda soylu unvanını aldı. İtalya'nın. karşısında soylu olarak, ona bu isim altında en yüce askerî komutan unvanını veren Barbarların karşısında ise kral olarak kaldı. Senatodan aldığı desteğe karşılık, otoritesini kullandı. Gerçek imparatorun yokluğunda, yüce meclisin icraatının bile arttığı görülüyordu. İdarî sistem işlemeye devam etti, yasalar ayakta kaldı, sürüp giden âdetler hiç bozul-**

madı, ayrıca Sezarların eski eşyaları Ravenne Sarayı'nın tavan kaplamalarının altında soylu kralı sarmalıyordu.

Sayfa : 286

« Odoacre honora tellement ce grand homme, nous dit le disciple d'Epiphane, Ennodius, qu'il dépassa en bons procédés pour lui tout ce qu'avaient fait ses prédécesseurs romains [2]. »

Sayfa 286

Epiphane, Ennodius'un öğrencisinin bize söylediğine göre Odoacre, bu büyük adamı [başpiskopos] **o kadar onurlandırdı ki onun için daha önceki Roma imparatorlarının yaptığı her şeyin daha iyisini yapmaktan geri kalmadı.**

Sayfa : 308

On s'attaquait mutuellement de peuple à peuple, et de siége primatial à siége primatial. Le mot de *grec* [4] prenait dans les publications de l'Église occidentale l'acception méprisante et amère qu'il avait déjà dans la politique.

Sayfa 308

Halk halka, başpikoposluk başpiskoposluğa karşı, karşılıklı olarak saldırıyordu. Önceleri "Yunan" sözcüğü Doğu kiliselerinin yayınlarında, "siyasette acılı ve alaylı kabul" anlamında kullanılıyordu.

Sayfa : 314

Des Sarmates étaient venus fixer leurs tentes aux environs du lac Pelsod, dans l'ancienne résidence de Théodémir; les Gépides, passant le Danube, avaient occupé la rive gauche de la Save avec la forte place de Singidon; et ces déplacements en amenèrent d'autres dans les diverses parties de la vallée.

Sayfa 314

Sarmat'lar, Théodémir'in eski yurtluğuna, Pelsod gölünün civarlarında çadır kurmaya gelmişlerdi. Tuna'yı geçen Gépide'ler [Kepid'ler] Singidon mevkisiyle birlikte Save'nin sol kıyısını işgal etmişlerdi ve bu göçler vadinin değişik bölümlerinde başka göçleri de beraberinde getirmişti.

Sayfa : 314

Séverin, chargé di-

Sayfa : 315

rectement du Norique occidental, continuait à s'appuyer sur les Ruges qui, malgré bien des incertitudes et des faiblesses, se montraient toujours ses plus solides amis.

Sayfa 314

Doğrudan [sayfa 315] Batı Norique ile yükümlü olan Sévérin, zayıflıklarına ve kuşkularına rağmen kendilerini daima en yakın arkadaşı gibi gösteren Rug'lara destek vermeye devam ediyordu.

Sayfa : 332

Le fils d'Édicon, le soldat aux sales vêtements de peaux, devenu presque empereur, n'était aux yeux de Fava et des autres rois germains qu'un parvenu qu'ils eussent rougi de traiter en égal.

Sayfa 332

Henüz yeni imparator olmuş, kirli deri elbiseli asker Edicon'un oğlu, Fava ve Cermen krallarının gözünde sadece sonradan görme biriydi ve kendileriyle aynı muameleyi görmesinden dolayı utanıyorlardı.

Sayfa : 332

mais la basse naissance d'Odoacre ne faisait qu'accroître leur fierté.

Sayfa 332

Ama Odoacre'nin alt bir tabakadan geliyor olması Cermen krallarının gururlarını kabartıyordu.

Sayfa : 333

Il entra dans les Alpes Juliennes, au printemps de l'année 487, avec une armée composée d'Italiens et d'auxiliaires barbares, Hérules, Turcilinges, Alains et Ruges[1].

Sayfa 333

[Odoacre] 487 yılı ilkbaharında barbar yardımcıları **Turciling'ler, Alain'ler ve Rug'lar** ile İtalyanlardan oluşturulan bir orduyla Juliennes Alplerine girdi.

Sayfa : 333

Là le vieux Ruge, quittant son enveloppe romaine, sembla retrouver toute sa férocité native. Il exerça sur sa patrie d'origine des vengeances que l'histoire exprime par ce

Sayfa : 334

peu de mots énergiques[1] : « Il l'accabla de ce que la défaite a de plus affreux. » Le camp royal fut saccagé, l'armée battue à plusieurs reprises et dispersée; le roi et

Sayfa : 334

sa femme Ghisa réduits en captivité. Frédéric, échappé à la mort, se réfugia dans les bois. On put croire que la nation des Ruges avait cessé d'exister[2].

Sayfa 333

Orada eski Rug, Roma kabuğundan sıyrılıp tüm doğal sertliğine yeniden kavuşmuş gibiydi. Tarihin, bu birkaç sert sözcükle ifade ettiği gibi kendi ülkesinden öç almış oldu: [sayfa 334] "O bozgunda yaşanan acı, onun halkına yaşattığı acının yanında çok önemsiz kalıyordu." Krallık ordugâhı yerle bir olmuştu, ordu birçok kez yenilmişti ve dağılmıştı, kral ve karısı Ghisa esir düşmüşlerdi. Ölümden kurtulan Frederic ormanlara sığınmıştı. Rug uluslarının sona ermiş olduğuna inanılıyordu.

Sayfa : 337

Il envoya donc sur les bords du Danube une nouvelle armée commandée par son frère Aonulf ou Onoülf[2], auquel il adjoignit le comte des domestiques, Piérius, spécialement chargé de la transplantation des provinciaux.

Sayfa 337

Bu **durumda erkek kardeşi Aonulf, diğer adıyla Onoülf[2]** komutasında yeni bir orduyu, Tuna boylarına gönderdi. Özellikle taşralıların bir bölgeden diğer bölgeye göçünden **sorumlu olan hizmetkârların kontu** Piérius da bu orduya katılmıştı.

Sayfa : 337

Le frère d'Odoacre ne laissa rien debout, ni cabanes, ni moissons, ni arbres : le Rugiland ne fut plus qu'un de ces déserts faits de main d'homme, comme les Germains savaient les créer [3].

Sayfa 337

Odoacre'nin erkek kardeşi her şeyi yerle bir etti, ne ev ne ağaç ne de ekili bir alan bıraktı. **Cermenler buralara yeniden hayat verecekleri için Rugiland, insan eliyle yapılmış çöllerden biri hâline getirilmişti.**

Sayfa : 337

Quand la mission d'Aonulf fut accomplie, celle de Piérius commença.

Sayfa 337

Aonulf'un görevi tamamlandığında, Piérius'un görevi başlamıştı.

Sayfa : 400

On voyait apparaître, venant des grands steppes du Tanaïs et du Dniéper, un peuple asiatique jusqu'alors inconnu en Europe, les Bul-

Sayfa : 400

gares, dont la laideur, la cruauté et les mœurs impures ont été plus tard si fameuses dans les contrées du Danube. Ils formaient une branche détachée de la vaste confédération hunnique, branche plus hideuse encore et plus redoutable que celle des Huns d'Attila[1]. Les Romains en furent épouvantés, les Barbares même tremblèrent; et l'inquiétude ne fut pas moins grande à Noves qu'à Constantinople.

Sayfa 400

Tanais [Tanay] **ve Dinyeper'in bozkırlarından gelen, o ana kadar Avrupa'da tanınmamış bir Asya halkı olan Bulgarların ortaya çıktığı görülür. Daha sonraları çirkinlikleriyle, zulümleri ve rezil âdetleri ile Tuna boylarında tanınır hâle geldiler. Büyük Hun birliğinden ayrı, Attila Hunlarınınkinden daha iğrenç ve daha korkunç bir kolu oluşturuyorlardı. Romalılar da bunlardan şaşkına döndüler, hatta Barbarlar bile korkudan titriyorlardı. Noves'teki endişe de İstanbul'daki kadar büyüktü.**

Sayfa : 401

Enfin, la captivité de Fava, sa mort tragique suivie de l'extermination de son peuple, semblèrent à ces rois un défi que leur jetait le Ruge qui gouvernait l'Italie, et une menace pour eux tous.

Sayfa 401

Sonunda Fava'nın esir düşmesi, trajik ölümü ve ardından halkının yok olması bu krallara, İtalya'yı yöneten Rug'un kendilerine meydan okuması gibi geliyordu ve bu hepsi için bir tehditti.

Sayfa : 402

L'héritier des Amales était, disait-on, bien peu soucieux de l'intérêt des Barbares, depuis qu'il s'était fait Romain : il ne l'était pas davantage de son propre honneur, lui qui laissait traîner au Capitole et décapiter par le bourreau un roi, son parent, sans oser tirer l'épée.

Aux blessures de la vanité se joignait chez les Ostrogoths une souffrance plus réelle, résultat d'une profonde misère. Depuis cinq ans que ce peuple occupait deux provinces du bas Danube, il les avait complétement épuisées ; l'argent avait disparu des villes et le colon romain désertait des campagnes où il était traité en esclave.

Sayfa 402

Amale'lerin mirasçısının [Frederik] Romalı olduktan sonra Barbarların çıkarını pek düşünmediği söyleniyordu. **Ayrıca onun onuru da yoktu. Çünkü o, akrabası olan kralı, Capitole'de yerlerde sürünmeye terk etmiş ve kendi eliyle onu öldürmeye cesaret edemediği için onu bir cellâda öldürtmüştür.**

Ostrogotların yaşadıkları onur kırıklığına, yaşadıkları derin bir sefaletin sonucu olan daha büyük bir acı eklenmişti. **Beş yıldır Aşağı**

Tuna'nın iki eyaletini işgal eden bu halk, [Vizigotlar] **buraları tamamen talan etti; şehirlerdeki para kayboldu ve Romalı reis, köle olarak yaşadığı köyleri terk etti.**

Sayfa : 407

« Eh bien! continua Théodoric, ce pays de l'Hespérie[1] gouverné pendant tant de siècles par vos prédécesseurs les Césars; cette ville de Rome, tête et dominatrice de l'univers, pourquoi sont-ils passés maintenant sous la ty-

Sayfa : 408

rannie d'un roi des Ruges et des Turcilinges?

Sayfa 407

"Pekâlâ öyleyse." diye devam etti Theodoric; yüzyıllardır haleflerininiz Sezarlar tarafından yönetilmiş bu Hesperie ülkesi ile dünyanın başı ve hâkimi olan bu Roma şehri şimdi neden **[sayfa 408] bir Rug ve Turciling kralının zorbalığı** altına giriyor?

Sayfa : 417

Effectivement, une armée gépide se tenait là sous les armes toute prête à disputer le passage aux arrivants. Inquiet d'une pareille découverte, Théodoric envoya un parlementaire au chef de cette troupe, pour lui proposer son amitié, et obtenir de

Sayfa : 417

lui le libre accès de la rivière.

Ce chef se trouva être le roi Triopstila lui-même, successeur d'Ardaric, et de tout temps hostile aux Ostrogoths. Lorsque ceux-ci, en 473, avaient quitté la Pannonie, sous la conduite de Théodémir, pour envahir la Macédoine, les Gépides s'étaient jetés sur les terres qu'ils laissaient vacantes, et avaient occupé Sirmium. Le retour des Goths les inquiéta; à peine connurent-ils leur marche vers la vallée de la Save, que Triopstila accourut leur barrer passage sur l'Ulca, frontière des nouvelles possessions gépides[1].

Sayfa 417

Gerçekten de bir Gépid [Képides] **ordusu, gelenlere geçit vermemek için, ellerinde silâh hazır bir şekilde bekliyordu. Böyle bir şeyden endişelenen Théodoric bu grubun şefine, dostluğunu bildirmek ve nehirden serbestçe geçmelerine izin vermesi için bir elçi gönderdi.**

Bu şef, kendini Ardaric'in halefi ve Ostrogotlara her daim düşman olan Triopstila kralı olarak buluverdi. Ostrogotlar 473'te, Théodémir'in önderliğinde Makedonya'yı kuşatmak için Pannonya'yı terk ettiklerinde Gépid'ler, Ostrogotların boş bıraktıkları topraklara girdiler ve Sirmium'a yerleştiler. Gotların geri dönüşü onları endişelendirdi. Save Vadisi'ne adımlarını henüz atmışken Triopstila, Gépid'lerin yeni sınırları olan Ulca üzerinden geçmelerini engellemeye kalkıştı.

Sayfa : 423

Plus récemment, Attila, venu pour détruire Rome ou l'englober dans son empire asiatique, avait fait reposer ses bandes près du Sontius avant d'assiéger Aquilée. Aujourd'hui deux rois barbares, enfants de ces mêmes bandes, tous deux patrices romains et invoquant à l'appui de leurs prétentions le nom de l'empereur d'Orient, allaient s'y disputer la souveraineté de l'Italie et les débris du vieil empire d'Occident.

Sayfa 423

Roma'yı yıkmak veya orayı Asya İmparatorluğu'na dâhil etmek için henüz yeni gelmiş olan Attila, Aquilée'yi kuşatmadan önce çetelerini Sontius'un yakınlarına göndermişti. Bugün bu iki Barbar kral, aynı çetelerin çocukları, Doğu İmparatorluğu ismi için hak iddia etmeye girişen bu iki Roma ulu kişisi, oraya yaşlı Roma İmparatorluğu'nun kalıntıları ve İtalya'nın egemenliği için çekişmeye gidiyordu.

Sayfa : 423

A l'intérieur du camp, divisé par autant de quartiers que de nations, on voyait flotter sur les tentes des chefs barbares les pavillons ruge, hérule, scyre, turcilinge ou suève, et le labarum des Italiens sur le prétoire du roi-patrice.

Sayfa 423

Hem karargâh hem de ulus olarak bölünmüş ordugâhın içindeki Barbar şeflerinin çadırlarının üzerinde **Rug, Herul, Scyr, Turciling** veya Sueve **bayraklarının** ve patrik-kralın başkomutanlık çadırının üzerinde ise İtalyanların Bizans sancağının dalgalandığı görülüyordu.

Sayfa : 424

Odoacre, en cette circonstance, commit deux grandes fautes : la première, de laisser aux Ostrogoths le temps de reprendre des forces, tandis qu'il eût pu les écraser à la descente des Alpes, quand ils arrivaient à demi morts de fatigue et de besoin; la seconde, d'emprisonner toutes ses troupes dans une enceinte où elles se gênaient les unes les autres, lorsqu'il eût pu développer ses lignes à l'abri d'une rivière profonde. Mais le Ruge s'était probablement piqué d'honneur; il jouait le rôle d'un général romain en face d'une invasion barbare, et voulait faire une guerre romaine : la suite prouva qu'il avait eu tort.

Sayfa 424

Odoacre, bu hususta iki büyük hata yaptı. Birincisi, Ostrogotlara güçlerini yeniden toplamaları için zaman tanımaktı; oysa ki Alpler'in yamacına açlıktan ve yorgunluktan ölmek üzereyken indiklerinde onları çiğneyip ezebilirdi. İkincisi, tüm birliklerini, birbirlerini rahatsız edebilecekleri bir alana hapsetmekti. Savunma

hatlarını derin bir nehri siper alarak genişletebilirdi. Ama Rug muhtemelen coşkuya kapılmıştı. Barbar istilâsı karşısında Roma generali rolünü oynuyordu ve bir Roma savaşı yapmak istiyordu. Sonuç, onun yanıldığını gösterdi.

Sayfa : 425

Habitués à combattre en rase campagne, ils se nuisaient dans leurs mouvements; chaque chef voulait commander pour son compte et à sa guise; aucune subordination, aucune entente ne régnaient parmi cette multitude épouvantée. Aussi quand les Ostrogoths eurent commencé l'assaut du rempart, Ruges, Turcilinges, Italiens, sortant par toutes les portes, se firent jour à travers les assiégeants, et gagnèrent, comme ils purent, la plaine et les bois voisins.

Sayfa 425

Kendi topraklarından çok uzaklarda savaşmaya alışkın olan bu kişiler [Odoacie'nin askerleri], saldırılarında kendilerine de zarar veriyorlardı: Her şef kendi hesabı ve kendi isteği doğrultusunda yönetmek istiyordu. Bu çok ürkütücü grup arasında hiçbir iş birliği ve uzlaşma yoktu. Ostrogotlar kaleye saldırmaya başladığında Rug'lar, Turciling'ler ve İtalyanlar kuşatmacıların arasından sıyrılıp dört bir yana kaçarak kendilerini ovalara ve en yakın koruluklara attılar.

Sayfa : 434

Au fond, Théodoric n'avait point les sympathies des Italiens. On ne voyait pas sans une surprise mêlée de blâme, cet oppresseur de l'Orient, ce fils qui n'avait arraché à son père la cession de l'Occident qu'en l'assiégeant dans Constantinople, parler de la tyrannie d'un homme dont les Italiens ne se plaignaient pas. Qui l'avait demandé? qui avait désiré ce prétendu libérateur, suivi de cinq ou six cent mille bouches affamées, prêtes à dévorer l'Italie?

Sayfa 434

Aslında, Théodoric İtalyanlar tarafından hiç sevilmezdi. İstanbul'u kuşatarak Batı'nın kendisine devredilmesini babasından koparmaya çalışan bu oğul, Doğu'nun bu zalim adamı hemen her olayda kınanıyordu. **İtalyanlar ise bu adamın zulmünden şikâyet etmiyorlardı. Onu kim istemişti? İtalya'yı yok etmeye hazır beş ya da altı yüz açgözlünün peşinden gittiği bu sözde kurtarıcıyı kim arzu etmişti?**

Sayfa : 434

Les Italiens ne lui pardonnaient pas non plus l'indigne comédie qu'il jouait naguère à la face du monde, lorsqu'il recommandait solennellement le sénat et le peuple de Rome au barbare qu'il envoyait pour les conquérir.

Sayfa 434

İtalyanları fethetmek için gönderdiği Barbarlara, Roma halkını ve senatosunu peşkeş çektiği için İtalyanlar, herkesin önünde kısa bir süre önce oynadığı bu iğrenç komediden dolayı onu hiç affetmiyorlardı.

Sayfa : 434

Ce n'est pas qu'Odoacre excitât un grand enthousiasme parmi ses partisans; son joug, rude à toutes les époques, était devenu plus oppressif depuis cette campagne du

Sayfa : 435

Danube, qui avait exalté son orgueil.

Sayfa 434

Yandaşları arasında büyük bir coşku uyandıran Odoacre'nin kendisi değildi; **baskıları, her dönemdeki sertliği, [sayfa 435]** onu iyice onurlandıran Tuna Seferi'nden sonra daha dayanılmaz bir hâl aldı.

Sayfa : 435

Malgré tant de justes sujets de plainte, on tenait à Odoacre; on préférait le tyran en place au tyran inconnu et non encore gorgé de terres et d'argent. Des sénateurs, environnés de la considération

Sayfa : 435

publique, servaient Odoacre, et le servirent volontairement jusqu'à sa mort, identifiant ses intérêts avec ceux de l'Italie. Le comte Piérius combattait dans son armée avec dévouement; Libérius[1], le plus honnête et un des plus illustres membres du sénat, commandait à Césène et veillait sur la résidence d'Odoacre; d'autres personnages non moins importants gardaient les forteresses de la Cispadane. Quant aux chefs barbares, ils se montraient fidèles à leur roi, en dépit de ses revers : une faute d'Odoacre changea subitement l'état des choses [3].

Sayfa 435

Şikâyet etmekte haklı olabilecekleri bir yığın konu olmasına rağmen Odoacre'ye değer veriliyordu. Bu zorba, bilinmeyen ve dahası, para ve toprağa doymamış olan başka bir zorbaya tercih ediliyordu. Halkın saygısını kazanmış olan bu senatörler, Odoacre'ye hizmet ediyorlardı. İtalya'nın çıkarları ile Odoacre'nin çıkarlarını özdeşleştiren bu senatörler onun ölümüne kadar, ona gönüllü olarak hizmet etmişlerdi. Piérius kontu, ordusunda özveriyle savaşıyordu. Senatonun en şerefli ve en renkli üyelerinden biri olan Libérius, Césène'de komutanlık yapıyor ve aynı zamanda Odoacre'nin sarayını muhafaza ediyordu. Piérius ve Libérius kadar önemli olmayan diğerleri ise Cispadane'nin kalelerini koruyorlardı. Barbar şeflerine gelince; Odoacre'nin kaprislerine rağmen, kendilerini krallarına sadıkmış gibi gösteriyorlardı, Odoacre'nin bir hatası, bu gidişatı aniden değiştirmişti.

Sayfa : 437

Théodoric plus adroit se garda bien de vouloir troubler dans la quiétude de sa tombe le fantôme de cette souveraineté expirée ; il comprit, comme le premier des Césars, que n'avoir point Rome contre soi, c'était l'avoir pour soi.

Sayfa 437

Daha tecrübeli hâle gelen Théodoric, yok olan bu hükümdarlığın ruhunu, mezarında rahatsız etmek istemekten kaçınmıştı; **I. Sezar gibi, Roma'yı asla karşısına almaması, aksine kendi yanına alması gerektiğini anladı.**

Sayfa : 443

L'histoire n'indique pas les motifs qui portèrent ce fils de Fava, d'un naturel, il est vrai, bien féroce, à trahir le défenseur de sa race[1]. Peut-être n'avait-il pas rencontré près de son allié les honneurs ou les profits qu'il en attendait.

Sayfa 443

Irkının savunucusuna ihanet etme konusunda, doğuştan zalim olduğu kesin olarak bilinen Fava'nın oğlu hakkında tarihte hiçbir bilgi yoktur. Belki de müttefiğinde aradığı dürüstlüğü ve faydayı bulamamıştı.

Sayfa : 448

« Quand les Goths de-l'Est possédèront l'Italie, pouvait-il se dire, et ceux de l'Ouest l'Aquitaine et l'Espagne, quel peuple germain, sarmate ou hun, ne tremblera pas à leur nom ? » Il promit à Théodoric tout ce que celui-ci demandait, et se disposa à faire partir une armée pour la Transpadane, dès que les chemins seraient praticables.

Mais les mêmes sentiments, les mêmes raisons qui déterminaient Alaric, entraînèrent Gondebaud en sens contraire. Ce roi, devenu tout-puissant chez les Burgondes par la ruine de ses frères, reçut mal les propositions de Théodoric. Son intérêt n'était point de laisser les Goths s'établir en Italie, lorsqu'ils étaient déjà en Aquitaine, et que par ce double voisinage ils pourraient peser doublement sur lui : loin donc de prendre parti pour leur cause, il déclara s'unir à celle d'Odoacre.

Sayfa 448

"Batı Gotları İtalya'ya ve Doğu Gotları da Aquitaine ve İspanya'ya sahip olduklarında hangi Cermen, Sarmat ya da Hun halkı kendileri adına korkuya kapılmazdı?" diye kendi kendine sormadan edemiyordu. O, Théodoric'in istediği her şeyi yapmaya söz vermişti ve hatta yollar açılır açılmaz Transpadane'ye bir ordu göndermeye dahi hazırdı.

Ama Alaric'i, Alaric yapan aynı duygular, aynı nedenler **Gondebaud'u tam tersi bir yöne sürükledi.** Kardeşlerinin yenilgisiyle Bur-

gond'lar üzerinde çok güçlü bir hâle gelen bu kral [Gondebaud] Théodoric'in önerilerine sıcak bakmamıştı. Gotlar zaten Aquitaine'de olduklarından ve bu çifte komşuluk kendisi üzerine iki kat daha fazla baskı getirebileceğinden Théodoric'in niyeti Gotların İtalya'ya yerleşmelerine asla izin vermemekti. Bu durumda kendi amaçları doğrultusunda hareket etmek yerine, **Odoacre'nin davasına katılmaya karar verdi.**

Sayfa : 450

Gondebaud avait raison, ce n'était pas une guerre d'ennemi qu'il faisait à l'Italie, c'était mieux; c'était une expédition de voleur et de pirate. La guerre n'était pour lui qu'un prétexte, car il ne se souciait pas plus d'Odoacre que de Théodoric; mais au moment où l'Italie pouvait changer de maître, il venait prélever sa part de butin et transporter au delà des Alpes tout ce qui était transportable.

Sayfa 450

Gondebaud haklıydı; İtalya'ya yaptığı seferin amacı, düşmanını alt etmek değildi, bu bir soygun ve vurgun seferiydi. Savaş onun için sadece bir bahaneydi. **Zira Odoacre'den, Théodoric'ten duyduğu kadar kaygı duymuyordu. Ama İtalya, efendisini** [hükümdarını] **değiştirdiğinde Gondeboud kendi payına düşen ganimeti almaya ve taşınabilecek her şeyi Alpler'in ötesine götürmeye geliyordu.**

Sayfa : 458

La campagne entreprise par Théodoric ne fut ni facile ni courte : à chaque pas se rencontraient des châteaux et des villes fortifiées qu'il fallait assiéger ou bloquer[2]; aucune désertion n'avait lieu dans les troupes barbares d'Odoacre, et quant aux populations italiennes, elles se montraient ou sympathiques à leur patrice, ou indifférentes à son rival.

Sayfa 458

Theodoric'le yapılan savaş ne kolay ne de kısaydı. **Her adımda, kuşatılması veya bloke edilmesi gereken güçlü şehirler ve şatolarla karşılaşıyorlardı. Odoacre'nin Barbar birliklerinde hiçbir kopma olmuyordu. İtalyan halkına gelince, onlar soylu krallarına ya hoş görünüyorlardı ya da onun rakibine karşı kayıtsız kalıyorlardı.**

H-3

LES CIVILISATIONS

DE L'INDE,

PAR

LE Dr GUSTAVE LE BON

Chargé par le Ministère de l'Instruction publique d'une mission archéologique dans l'Inde.

OUVRAGE ILLUSTRÉ

DE 7 CHROMOLITHOGRAPHIES, 2 CARTES ET 350 GRAVURES ET HÉLIOGRAVURES,

D'APRÈS

LES PHOTOGRAPHIES, AQUARELLES ET DOCUMENTS DE L'AUTEUR.

1681

PARIS,

LIBRAIRIE DE FIRMIN-DIDOT ET Cie,

IMPRIMEURS DE L'INSTITUT, RUE JACOB, 56.

1887.

HİNDİSTAN'IN UYGARLIKLARI

Dr. GUSTAVE LE BON
Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Hindistan'da arkeolojik bir çalışma için görevlendirilmiştir.

Yazarın fotoğrafları, sulu boya resimleri ve belgeleri örnek alınarak 7 renkli taşbasma, 2 harita ve 350 gravür ve heliogravür olmak üzere [hazırlanmış] RESİMLİ ESER

FIRMIN-DIDOT VE ORTAKLARI KİTAP EVİ
ENSTİTÜ BASIM EVİ, RUE JACOB, 56

1887

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1681	
Yazar	: Dr. Gustave Le Bon	
Cild	: Bordo	
Ebadı	:	
	En	: 18 cm.
	Boy	: 27 cm.
Sayfa Adedi	: VII + 743	
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.	

Ön Söz [Özet]

Hindistan, bilim adamlarının, gezginlerin, sanatçıların ve şairlerin merakını daima en fazla çeken ülkelerden biri olmuştur. İklimi, toprağı kadar, burada yaşayan insanlarıyla da her zaman bizim dünyamızdan farklı bir dünyadır. Dinî ve felsefî anlayışı, sanatı ve edebiyatı, kurumları ve inançlarıyla bizlerin Batı'da alışık olduklarımıza hiç benzememektedir.

Bu yabancı dünya, tüm dünyaların bir sentezi, tarihin tüm evrelerini canlı kılan bir özet, ilk insan topluluklarını ilkel Barbarlıktan modern uygarlığa taşıyan üretken dönemlerin sadık bir tablosudur.

Yaşlı insanlık tarihinin, art arda geçmek zorunda kaldığı bu çeşitli evreler, uzun yıllar boyunca yüzyılların tozu altında saklı kalmışlardır. Çok büyük denizleri birbirinden ayıran ve çeşitli gelişim evrelerine erişen toplumların bulunduğu bölgelere incelemeye gidildikten sonra ancak bilim, birbiri peşi sıra gerçekleşen değişimlerin hangi sıraya göre Batı toplumlarının bugünkü toplumsal ve bilinçli oluşumlarına erişmeyi başardıklarını gösterebilmiştir.

Dünyanın tek bir bölgesi, bugün gelişim evrelerini temsil eden farklı ırktan insanları aynı toprak üzerinde bir araya getirmektedir. Bu eserin incelemek üzere ele aldığı bu bölge, çok geniş ve muhteşem güzelliktedir. Bu bölgenin tarihi, insanlık tarihini de özetlemektedir, zira tüm çağları, bugün bile hâlen varlığını sürdüren tüm uygarlıkları orada buluruz. Kökenlerinden günümüze değin tüm kurumlarımızın, geleneklerimizin geçmişteki biçimlerini orada keşfedebiliriz.

Neredeyse tamamen eksik kalmış olan tüm tarihî olaylar, Hindistan'ın tarihini canlandırmaya yeterli olmamaktadır. Tarih kitaplarını dolduran fetihlere, savaşlara, hanedanlıkların devamlılığına dair anlatılar, yalnızca toplumların varoluşunun gerçek sürecini saklamaya yaramaktadır. Oysa düşünür için, bir çağ üzerinde egemen olan düşünce, inanç ve duygulara dair büyük akımların ve bunların ortaya

çıkmasına yol açan çeşitli etkenlerin karşılıklı etkisini bilmek önemlidir. "Uygarlıkların Tarihi" adlı eserimize bir bakıma giriş niteliğinde olan bu yapıtta bizler, bu etkilerin sayıca ne denli çok olduğunu ve tüm toplumların bilinen tarihinin çeşitliliğine rağmen, onların birbirine benzer gelişim evrelerinden kaç kez geçmek zorunda kaldıklarını gösterdik.

Hindistan hakkında tarihsel olaylarla ilgili yazılı belgelerin yokluğunda, geriye sadece yaklaşık 3000 yıla erişen bir dönemin dinî, sanatsal ve edebî yapıtlarının incelenmesi kalmaktadır. Bunlar, toplumların özel hayatlarına girebilmemize olanak sağlayan tek yapıtlardır. Bunun yanı sıra bütün bu yapıtlar, tarihçilerin anlatılarından çok daha farklı bir öneme de sahiptir. Eski Hintlilerin düşüncesi konusunda, balta girmemiş ormanlarda harabeye dönüşmüş bir tapınağın alçak kabartmaları, Hintlilerin bize bırakmış olduğu bütün kraliyet belgelerinden çok daha fazla bilgi vermektedir. Ayrıca yazarların eserleri, şiirleri ve efsaneler de bizim bu tezimizi doğrulamaktadır. Bir toplumun iç psikolojisini, edebî yapıtlarda incelemek gerekir. Aşırı duyarlı olan şairler ve anlatıcılar, yaşadıkları çevrenin yani kendi ırklarının, kendi yüzyıllarının etkisini bilim adamları ve düşünürlerden daha fazla hissederler. Hiç kuşkusuz temsil ettikleri dünyanın çoğunlukla biçimini değiştirirler ve abartırlar ama, bu biçim değişiklikleri bile bizim açımızdan önemli açıklamalarla doludur. Kendi çektikleri acılarla birlikte kendi kanlarından ve kendi dönemlerinden olan insanların da acılarını, sevinçlerini ve umutlarını dile getirirler. Toplumların bilinçlerini, bir döneme özgü tutku ve inançlarını betimleyen en önemli akımlarını dile getirerek tek bir sözcük ile kendi dönemlerini somutlaştırırlar. Anlatıcıların efsaneleri, şairlerin dizeleri, insanların hafızalarında saklı kaldığı için bize göre hiçbir uygarlık tamamiyle bilinmeyen bir uygarlık olamaz.

Bir halkın, özellikle Hindu halkının, edebî ve sanatsal yapıtlarının gerçek anlamını kavrayabilmek için bu edebî ve sanatsal yapıtların

yerinde incelenmesi gerekir. Bizler sadece, herhangi bir uygarlığın kök saldığı ve geliştiği aynı toprak üzerinde düşünme biçiminin ne olduğunu bulmalıyız ve bu uygarlığı kendi modern düşüncelerimizle değerlendirmemeyi öğrenmeliyiz. Avrupalı bir bilimadamı kütüphane kitaplarını hatmederek, Asyalı bir halkın gerçek dehasını ne kavrayabilir ne de betimleyebilir.

Batılı modern bir kişinin düşüncesini, Doğulu bir kişinin düşüncesinden ayıran uçurum gerçekten de devasadır. Nitekim Batılı kişinin düşüncesinin sınırlarının sabitliği ve belirginliği, tuhaf bir biçimde Doğulu bir kişinin düşüncesinin değişken ve geçici biçimlerinden farklı olmaktadır. Doğulularda, geleneklerin değişmezliği ile kendilerine özgü düşüncelerinin değişken ve geçici biçimlerinden farklı olmaktadır. Doğulularda, geleneklerin değişmezliği ile kendilerine özgü düşüncelerinin değişmezliği sonucunu çıkarmak boşunadır. Özellikle Hindu açısından, düşünceler ve inanışlar, öylesine oynak ve kararsız çizgiler üzerinde bulut yığınları oluştururlar ki bunların ifade edilmesinde, sıfat açısından kısır ama bir o kadar da açık ve net olan Latin kökenli dillerimizdeki sözcükler çoğu kez kifayetsiz kalmaktadır.

Hindistan hakkında Avrupalı bilim adamlarının tüm tarihi incelemeleri, Sanskritçe yazılmış olan belgelerin tercümesine dayalıdır. Ancak Sanskritçe, tıpkı Avrupa'da Lâtincenin oynadığı rol gibi Hindular için de yüzyıllardan beri ölü bir dildir. Hindistan'ın gelişimini sadece edebî eserler arasından değerlendirmek, bizim Ciceron ve Virgile'nin incelenmesine bağlı kalarak Orta Çağ Dönemi'mizin ve XIV. Louis Dönemi'nin bilinmesi kadar imkânsız olacaktır.

Veda'ların parlak şiirleri, yaşlı bilgelerin felsefî kurguları, sonsuz sayıdaki tanrılar, vahşi ve ürkütücü ayinler, sadece kitaplara başvurularak anlaşılamaz. Çok ince ve görkemli uygarlıkların inanılmaz güzellikteki ihtişamlarının, Hindistan'ın kendi toprağı üzerinde incelenmiş olması gerekir.

Hint edebiyatında yoğun olarak işlenen gizemlerin derinliği, sadece Antik sitelerin harabelerinde buzlarla kaplı Himalaya plâtolarından, Dekkan Plâtosu'nun cayır cayır yanan ovalarına yayılan eşsiz ve muhteşem bir doğanın içinde henüz keşfedilmemiş Hinduların kalıntıları arasında dimdik ayakta duran saraylarının ve tapınaklarının kabartmaları üzerinde bulunmaktadır. Yalan nedir bilmeyen bu taştan kitaplarda toplumların düşüncesi, henüz el değmemiş bir biçimde kendisini korumaktadır.

İngiliz hükûmeti tarafından kurulan özel bir komisyon, yazıtların özellikle çözümlenmesiyle ilgilenmiş ve bizlerin, Batılı hayal gücünün bizimkinden böylesine farklı olan sanatları kavrayabilmesi için çok gerekli olan görüntüleri ortaya koymak yerine, sadece az sayıda yapıtın geometrik plânlarını yayımlamıştır. Bu yapıtların tam olarak bilinmesi, Avrupalı fatihlerin orada hiçbir ciddî çalışma yapmaksızın yapıtları, yılların etkisiyle parçalanmaya bırakmasından çok daha gereklidir. Bugün, gelecekte bu yapıtların akibetinin ne olacağı üzerinde bir varsayım öne sürmek gerekirse, inşaatlarının yüzyıllarca sürdüğü bu güzelliklerden geriye kesinlikle hiçbir şey kalmayacağını önceden söylemek yerinde olur.

Hindistan'ın yapıtlarının bilinmesinin, tarihçiler için olduğu kadar sanatçılar için de bunların değerlerinin ne denli önemli olduğunu kavrayan Fransız hükûmeti, bu yapıtların yerinde incelenebilmesi için bizleri görevlendirdi. Orada yürüttüğümüz çalışmaların sonucunda, açıklayıcı bir metne eşlik eden 400 resmin yer aldığı, toplam beş ciltten oluşan eserimizi hazırladık. Özellikle yapıtların incelenmesini vurguladığımız "Hindistan'ın Uygarlıklarının Tarihi" adlı eserimizi, sağlam bir temel üzerinde sunabildik.

Aralarında henüz keşfedilmemiş bölgelerdeki yapıtların da dahil olduğu, henüz hiçbir Fransızın ayak basmadığı, Gizemli Nepal'dekilere benzer anıtların da yer aldığı yarımadanın tüm önemli anıtlarını ziyaret ettik. Gözlemlerimiz, Hinduların dinî tarihinin ve uygarlığının günümüze kadar tamamen gölgede kalmış yepyeni özelliklerinin de

tamamıyla aydınlatılmasını sağlamıştır.

Çalışmamızda izlediğimiz yöntem, sadece kesin belgelere dayalı olarak toplumsal ve dinî kurumların art arda değişimlerini ve bu değişimlerin nedenlerini göstermek, tıpkı birer fiziksel olaymış gibi tarihsel olayları incelemek ve son olarak da itinalı bir biçimde doktrinlere bel bağlamamak olmuştur. Bu yöntemin ilkelerini temel alarak bizler, Hindistan'ın toplumsal, dinî ve felsefî kavramlarının karmaşık ve görkemli hacmini, bunların parlak ve derin anlamlarını açığa çıkartmaya ve Antik tanrılara, tanrılara özgü olan ve ölümün gölgesinde uçuşan korkunç ve kutsal çizgilerini geri vermeye çalıştık.

Hindistan, kendi tarihinin bize sunduğu, tarihî, felsefî ve sanatsal öneminin dışında, bugünkü durumunun incelenmesinden, bizim açımızdan çok farklı bir önemi ortaya çıkarmaktadır. Sömürgeleşmeden bahsedildiği bir dönemde, bin kadar yüksek görevli ve 60.000 kişiden oluşan bir orduyla, Avrupalı bir toplumun nasıl olup da 250 milyon nüfusa sahip bir imparatorluğu yönetebilmeyi başardığının bilinmesinin, çok büyük bir önemi vardır. Hindistan'da kaldığı sürede yazarın İngiliz yüksek görevlileriyle olan ilişkileri, kendisine bu dikkat çekici düzenin tüm ayrıntılarında, Avrupa'da pek anlaşılmamış olan işleyişin ortaya konulabilmesini sağlamıştır.

Hindistan uygarlıklarının tarihi, sadece sonsuza dek yok olmuş bir geçmişin tarihi değil, aynı zamanda korkunç bilinmezliklerini kendi bünyesine taşıyan bir geçmiştir. Bu uygarlıkları bir bütün içinde ele alan bir inceleme niteliğinde ilk eser olan bu kitap, kesinlikle bir hayli fazla olan eksiklikleri gözler önüne serecektir.

Bu kaybolmuş çağlardan hareketle, divitle, gravürle ve fırçayla Hindistan uygarlıklarını yeniden yaşatmaya ve pek çok uygarlıkların ve inançların annesi olan bu muhteşem toprağın kalıntılarından birkaç tabloyu, okuyucunun gözleri önüne sermeye çalıştık.

Bu çalışmamda, bana yardım eden pek çok kişiye katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Sayfa :1

Encore aujourd'hui, après que l'appât de ses incomparables richesses a pendant des siècles attiré malgré les obstacles vingt conquérants divers, après que les facilités de

Sayfa :2

communication dues aux sciences modernes semblent avoir effacé toutes les barrières et anéanti toutes les distances, l'Inde, sur une énorme étendue de ses frontières, demeure inaccessible. Pas une route importante ne traverse l'Himalaya, pas un port vraiment favorable ne s'ouvre le long des rivages. C'est le pays le plus fermé de la terre. Il est aussi difficile d'en sortir que d'y entrer. Aucune des antiques races qui l'ont peuplé n'eut jamais d'ailleurs l'idée de le quitter après qu'elle s'y fut établie.

Sayfa 1

Hindistan, bugün hâlâ [ülkeyi ele geçiren] yirmi farklı fatihin engellemelerine rağmen, eşsiz zenginliklerinin çekiciliği ve modern bilimlerin sağladığı ulaşım kolaylıklarına geçit vermeyen, tüm doğal engelleri silinmiş ve bütün mesafelerin yok edilmiş gibi görünmesinden sonra çok büyük alanlara yayılan, kendi sınırları içerisinde erişilmez bir [ülke] konumundadır. **[sayfa 2]** Himalayalar'ı aşan ne önemli bir yol ne de etekleri boyunca açılan elverişli bir geçiş vardır. **Bu, yeryüzünün en kapalı ülkesidir. Oraya** [Hindistan'a] **girmek kadar oradan çıkmak da zordur. Hem zaten buraya yerleşen ırklardan hiçbiri, oraya kök saldıktan sonra asla burayı terk etme düşüncesine kapılmamıştır.**

Sayfa :37

Climat brûlant, rendant les besoins d'habitation, de vêtements et d'alimentation minimes, sol fertile, produisant presque sans travail la faible somme d'aliments dont l'homme a besoin pour vivre, tels sont, en résumé, les principaux caractères de l'Inde. Dans des conditions semblables, la lutte pour l'existence n'exige pas de grands efforts, et par conséquent l'initiative individuelle, le caractère et l'énergie ne se développent guère. Les races soumises à ce régime sont marquées d'avance pour la servitude. Elles sont inévitablement la proie de tous les conquérants. Toujours prêtes à se résigner, elles ne le sont jamais à agir.

Sayfa 37

Hindistan'ın temel özellikleri kısaca; giyecek, yiyecek ve barınma ihtiyaçlarını en aza indirgeyen yakıcı iklim ve insanın yaşaması için ihtiyaç duyacağı az miktardaki yiyeceği, neredeyse hiç çalışmasına gerek kalmadan üreten verimli topraktır. [Yukarıda belirtilen] **benzer şartlarda var olma mücadelesi, çok büyük güç gerektirmemekte ve bunun sonucunda da bireysel girişim, karakter ve enerji hiçbir biçimde gelişmemektedir. Bu rejime boyun eğen ırklar, daha şimdiden kölelik damgasını yemişler ve kaçınılmaz olarak** [ülkeyi ele geçirenlerin] **tüm fatihlerin yemi olmuşlardır.** [Bu ırklar], **daima boyun eğmeye hazır olduklarından, aslâ harekete geçmeyi bilememişlerdir.**

Sayfa :519

* Eski Delhi'de Aybey Camii minaresinin bir kızmı.

Fig. 219. — Vieux Delhi. Portion de la tour du Koutab.

La tour du Koutab, dont la planche précédente donne une vue d'ensemble, fut commencée en 1199. Sa hauteur est de 73 m. Elle possède cinq étages entourés chacun d'un balcon analogue à celui représenté dans cette planche et dans la suivante.

* Eski Delhi'de Aybey Camii minaresinin bir kımı.

Sayfa 519

Şekil 219.- **Eski Delhi Koutab** [Aybey Camisi'nin] **kulesinden** [bir] **bölüm.**

Bir önceki resmin bütün olarak gösterdiği Koutab [Aybey Camisi'nin] Kulesi[nin] [inşasına] 1199 yılında başlanmıştır. Yüksekliği 73 metredir. Bu resimde ve bir sonraki resimde görülen balkona tıpatıp benzeyen bir balkon ile çevrili [toplam] beş kata sahiptir.

Sayfa : 520

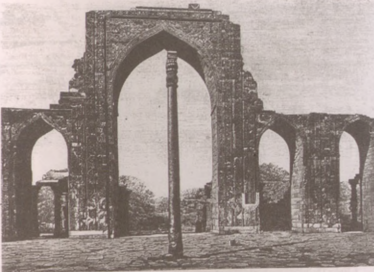

Fig. 221. — Vieux Delhi. Arcades de la mosquée du Koutab et colonne de fer du roi Dhava.

* Eski Delhide aybey camiinin kapısı

* Eski Delhi'de Aybey Camiinin kapısı

Sayfa 520

Şekil 221.- Eski Delhi. Koutab [Aybey] **Camisi'nin kemerleri ve Kral Dhava'nın demir dikili taşı.**

Kemerler[in] [inşa tarihi] XIII. yüzyılın başlarıdır. En yüksek olanı 16 m. yüksekliğindedir. Onun önünde, Eski Delhi'nin en nadide kalıntılarından biri olan Dhava Kralının ünlü demir dikili taşı bulunmaktadır. Bunun [bu dikili taşın tarihinin] aşağı yukarı III. yüzyıla kadar uzandığı sanılmaktadır.

Sayfa :527

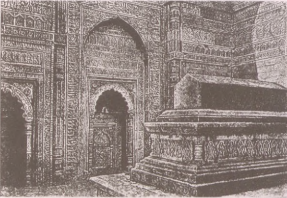

Fig. 223. — Vieux Delhi. Tombeau de l'empereur Altamsh, construit en 1235, dans la mosquée du Koutab.

Toutes les sculptures de la salle contenant le tombeau sont taillées dans du grès rouge. La hauteur du sommet de la grande arcade qu'on voit au-dessus du mihrab est de près de 5 m. Les pierres des arcades étant un peu disjointes il est aisé de voir qu'elles sont construites par assises horizontales, c'est-à-dire à la mode hindoue. Ce tombeau représente, avec le monument de la planche suivante, ceux où l'architecture hindoue et arabe se sont le mieux combinées.

* Eski Delhi'de imparator İltutmuş Türbesi'nin içi (XII üncü asır başları)

Sayfa 527

Şekil 223.- Eski Delhi. Hükümdar Altamash [Şemseddin İltutmuş]**'ın 1235 yılında Koutab** [Aybey] **Camisi'nde inşa edilmiş olan türbesi.**

Türbenin bulunduğu odadaki bütün heykeller, kırmızı çakıl taşı içine yontulmuştur. Mihrabın üstünde görülen büyük sütunun tepesinin yüksekliği, yaklaşık 5 metredir. Birbirinden biraz farklı olan kemer taşlarının yatay biçimde dizilerek inşa edilmesiyle [inşa tarzının] Hindu tarzına göre gerçekleştirildiği kolayca görülebilmektedir. Bu mezar, bir sonraki resimde [yer alan] yapıtla birlikte [ele alındığında] bunlar, Hindu ve Arap mimarisinin en mükemmel bir biçimde birleştiğini gösteren yapıtlar olmaktadır.

Sayfa :561

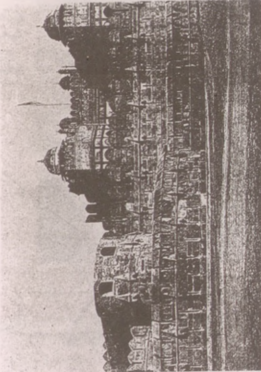

Fig. 241. — Agra. Vue extérieure du fort mogol (commencé en 1571 par l'empereur Akbar).

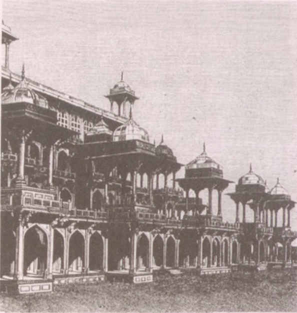
* Agra. Türk Kalesinin dışarıdan görünüşü (XVI) asır.

* Ağra. Türk Kalesi'nin dışarıdan görünüşü (XVI) asır.

Sayfa 561

Şekil 241.- Agra. Moğol Kalesi'nin dışarıdan görünümü (İmparator Akbar [Ekber] **tarafından 1571 yılında** [inşasına] başlanmıştır).

Sayfa :583

*
Türk İmpara-
toru Ekberin
türbesi
(XVI ıncı asır)

Fig. 253. — Secundra, Mausolée de l'empereur Akbar. Vue d'ensemble.

La disposition de ce monument par terrasses superposées est tout à fait spéciale et doit dériver de quelque type hindou antérieur. On ne rencontre l'analogue que dans le Panchmahal, à Futtehpore.

* Türk İmparatoru Ekber'in Türbesi (XVI ıncı asır)

Sayfa 1583

Şekil 253.- Secundra [Sikandra]. **İmparator Akbar [Ekber]'ın Anıtkabri. Genel görünümü.**

Üst üste dizilen taraçalarıyla tamamen olağanüstü bir konumda olan bu yapıt, daha eski birkaç Hindu tarzından türetilmiş olmalıdır. Buna tıpatıp benzeyen [yapı tarzı] sadece Futtehpore [Fetihpur Sikri]'deki Panchmahal [Mescid-i Cuma]'inkinin aynısıdır.

GEORGES EBERS

L'ÉGYPTE

DU CAIRE A PHILÆ

TRADUCTION

DE

GASTON MASPERO

PROFESSEUR AU COLLÈGE DE FRANCE

1683

PARIS

LIBRAIRIE DE FIRMIN-DIDOT ET Cie

IMPRIMEURS DE L'INSTITUT, RUE JACOB, 56

1881

Tous droits réservés

GEORGES EBERS

MISIR

KAHİRE'DEN FİLAE'YE

Çeviri:
Fransız Koleji Öğretmeni
GASTON MASPERO

PARİS
FIRMIN-DIDOT VE CIE KİTAP EVİ
Enstitü Matbaası, Rue Jacob, 56
1881

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri	
Envanter No	: 1683
Yazar	: Georges Ebers [Çev: Gaston Maspero]
Cild	: Kırmızı
Ebadı	:
En	: 28 cm.
Boy	: 37 cm.
Sayfa Adedi	: VI + 432
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa : 5

KHEDIVE TEWFIK.

PRÉFACE.

Nous n'avons plus à présenter M. Ebers au lecteur : on sait, en France, qui il est et ce qu'il a fait. La seule chose dont je veuille me porter garant pour lui, c'est l'exactitude de ses peintures et la sûreté de ses informations : son ouvrage fera connaître aux gens du monde, que l'appareil de la science effraye, tout ce que les recherches des dernières années ont appris aux orientalistes de profession, et rendra aux curieux qui ont voyagé sur le Nil la vivacité de leurs impressions. L'an dernier, c'était le Delta, l'Égypte des Grecs et des Arabes; cette année, c'est le panorama de la vallée même, l'Égypte des Pharaons conquérants qui défile sous nos yeux. Dans le premier volume, l'auteur avait montré Alexandrie, Tantah, Damiette, le Caire tel que les mamelouks l'avaient tiré pierre à

Sayfa : 6

pierre des restes de Memphis et du champ des pyramides : dans celui-ci, il mène son lecteur à travers les rues bruyantes du Caire moderne, le fait assister aux scènes les plus variées des fêtes populaires, et le conduit dans l'intérieur de la famille musulmane, avant de l'entraîner au sud, vers Thèbes et la Nubie. Au fur et à mesure qu'on remonte le fleuve, il semble que la vie s'affaiblit et diminue : aux grandes villes modernes, comme Sioût, succèdent les villages de fellahs, d'abord semés au hasard dans la campagne, puis perchés sur les ruines des cités d'autrefois. Abydos, Dendérah, Thèbes, Esnéh, Edfou, Ombo, forment aujourd'hui pour le savant comme autant de pages du grand livre de pierre où il épelle l'histoire de civilisations éteintes, et où il découvre la trace de grandes gloires oubliées. Le voyage s'achève au delà de la première cataracte, dans les salles du temple d'Isis et à l'ombre des palmiers de Philæ.

J'ai passé deux années à le faire en compagnie de M. Ebers, et, comme il arrive toujours, je me suis attaché à mon compagnon de route. C'est avec regret que je le quitte pour remettre son œuvre au public. Le succès que le premier volume a obtenu m'est garant du succès qu'obtiendra le second : l'honneur devra en revenir tout entier à l'auteur et aux artistes qui ont travaillé avec lui. Mon rôle n'a été que celui d'un simple traducteur : j'ai essayé de rendre la couleur et l'originalité de mon modèle sans jamais le trahir. Tout au plus, me suis-je permis de modifier ou d'ajouter, çà et là, quelques passages où il était question des événements les plus modernes de l'histoire d'Égypte. L'ouvrage tout entier était terminé en manuscrit et imprimé en grande partie, quand le khédive Ismaïl a dû céder la place à son fils aîné. J'ai tenu compte des faits accomplis, et inséré dans le corps même de l'ouvrage, certains renseignements sur Tewfik que M. Ebers avait placés dans la préface de son second volume. Pour le reste, je me suis efforcé de suivre fidèlement la lettre et surtout l'esprit de mon texte : c'est au lecteur de juger si j'ai réussi.

G. MASPERO.

Paris, le 25 octobre 1880.

Ön Söz

Sayın Ebers'i okuyucuya tanıtmamıza gerek yoktur: Fransa'da, kim olduğu ve neler yaptığı bilinmektedir. Kendisine kefil olmak istediğim tek şey, resimlerinin doğruluğu ve bilgilerinin güvenilirliğidir.

Onun eseri, Doğulu meslektaşların son yıllardaki araştırmalarla öğrendiği her şeyi alt üst edecek bir bilimsel çalışma olarak bütün insanları aydınlatacak ve Nil'de seyahat eden meraklıların izlenimlerinin canlanmasını sağlayacak niteliktedir. Geçen yıl Yunanlıların ve Arapların Mısır'ı, Delta'ydı; bu yıl gözlerimizin önünden akıp giden, şanlı Firavunların Mısır'ı olan aynı vadinin görüntüsüdür. Yazar, birinci ciltte Memlûklerin Memphis kalıntıları ve piramitlerin bulunduğu bölgeden Kahire'yi yavaş yavaş oluşturmalarından bahsettiği gibi, İskenderiye, Tantah ve Daniette'den de bahsetmiştir. Bu ciltte yazar, okuru modern Kahire'nin gürültülü sokaklarından, değişik bayram gösterilerine; güneydeki Teb'e ve Nubye'ye götürmeden önce de Müslüman ailenin evine konuk etmektedir. Irmak boyunca yukarı doğru ilerledikçe, yaşam azalmakta ve daha zayıf görünmektedir. Sioût gibi modern büyük kentlerde birbirini takip eden fellâh köyleri vardır. İlk sıradakiler, kırsal alanda rastgele serpiştirilmiş olarak; daha sonrakiler ise bir zamanların antik sitelerinin harabeleri üzerine kurulmuş olarak yükselirler. Günümüzde Abidos, Denderah, Teb, Esneh, Edfu ve Ombo bilim adamı için yok olmuş uygarlıkların tarihini kazıyabileceği ve unutulmuş büyük kişilerin izlerini keşfedebileceği büyük taş kitabın sayfaları kadar bilgi içermektedir. Bu seyahat, İsis tapınağının salonlarında ve Philae palmiyelerinin gölgesinde birinci çağlayanın ötesinde sona ermektedir.

Sayın Ebers'in eşliğinde iki yıl seyahat ettim ve her zamanki gibi yol arkadaşıma çok bağlandım. Eserini halka sunmak için, istemeyerek ondan ayrıldım. Birinci cildin elde ettiği başarı, bana göre ikinci cildin elde edeceği başarının teminatıdır. Bu başarının onuru, yazara ve onunla çalışan sanatçılara ait olmalıdır. Benim rolüm sadece basit bir çevirmenlikten ibaretti. Orijinaline asla ihanet etmeden modelimin rengini ve özgünlüğünü vermeye çalıştım. Ama yine de, Mısır tarihinin gündemde yer alan en tartışmalı olaylarının bulunduğu birkaç bölümü, buraya ekleme veya değiştirme hakkını kendime

tanıdım. Hidiv İsmail, yerini büyük oğluna bıraktığında, eserin tamamının elle yazımı bitmiş ve büyük bir kısmı da basılmıştı. Tamamlanan bölümleri dikkate alarak eserin içerisine, Ebers'in ikinci cildinin ön sözüne koyduğu Tevfik hakkındaki bazı bilgileri yerleştirdim. Geri kalan bölüm için, yazılı belgeye ve özellikle metnimin özüne sadık kalmaya çalıştım. Başarıp başaramadığımı değerlendirmek okuyucuya aittir.

Paris, 25 Ekim 1880 **G. MASPERO**

Sayfa : 14

CAISSE DE MOMIE.

CUILLER A TOILETTE.

Sayfa : 14

Sayfa 14

Şekil 1

Mumya Kasası

Şekil 3

İnsan Başlı Tabut

Şekil 2

Yüz Yıkama Kabı

Şekil 4

Küçük Yüz Yıkama Kabı

Sayfa : 15

Sayfa 15

Şekil 1

TEB YAKINLARINDA, MEDAMOT SÜTUNLARI

Sayfa : 16

Sayfa 16

Şekil 1

İSİS HEYKELİ

Şekil 2

OSİRİS HEYKELİ

Sayfa : 17

Sayfa 17

Şekil 1

ÖLÜLERİN YARGILANMASI

Ölüler Kitabının 125. Bölümünden Bir Yazı Resmi

Sayfa : 47

Sayfa 47

Şekil 1

LOTUS ÇUBUĞU ŞEKLİNDE

Şekil 2

RAMESSEUM'UN CALICULÉE SÜTUNU

MISIR II

Şekil 3

PAPİRÜS Çubuğu Şeklinde Sütun

Sayfa : 63

FIGURINE-OUSHABTI.

MOMIE D'IBIS.

Sayfa 63

Şekil 1

OUSHABTI HEYKELCİĞİ

Şekil 2

İBİS MUMYASI

Sayfa : 64

Sayfa 64

Şekil 1: **Kara Leylek**

Şekil 2:**THOT VE SAFEKH, TARİH TANRIÇASI PERSEA BOŞLUĞUNA II. RAMSES'İN İSMİNİ YAZARKEN Teb'de Ramesseum'un Kabartması**

Sayfa : 189

SCÈNE D'ANIMAUX, TIRÉE D'UN TOMBEAU ÉGYPTIEN.

Sayfa 189

Şekil 1

BİR MISIR MEZARINDAN ÇIKARILAN HAYVAN TABLOSU

Sayfa : 231

ISIS, OSIRIS, HORUS.

Sayfa 231

İSİS, OSİRİS, HORUS HEYKELLERİ

HISTOIRE DU MONDE
PUBLIÉE
SOUS LA DIRECTION DE M. E. CAVAIGNAC.

Tome II

LE MONDE MÉDITERRANÉEN
JUSQU'AU IVe SIÈCLE AVANT J.-C.

PAR

Eugène CAVAIGNAC
Professeur à l'Université de Strasbourg

PARIS
E. DE BOCCARD, Éditeur
Anciennes Maisons Thorin et Fontemoing
1, Rue de Médicis
1929

M.E. CAVAIGNAC'IN YÖNETİMİNDE YAYIMLANMIŞ

DÜNYA TARİHİ

II. CİLT

M.Ö. IV. YÜZYILA KADAR AKDENİZ DÜNYASI

Eugéne CAVAIGNAC

Strasbourg Üniversitesi Profesörü

PARİS
Yayımcı: E. de BOOCARD
Anciennes Maisons Thorin Et Fontemoing

1, Rue de Médicis
1929

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri	
Envanter No	: 1685
Yazar	: Eugéne Cavaignac
Cild	: Bordo
Ebadı	:
	En : 17 cm.
	Boy : 23 cm.
Sayfa Adedi	: VIII + 708
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa : VII

Le Monde Méditerranéen

jusqu'au IVe siècle avant J.-C.

AVANT-PROPOS

Il y a déjà un demi-siècle que Maspéro nous a appris à traiter l'histoire de l'Orient classique autrement que comme une juxtaposition de monographies relatives aux différents peuples de l'Orient. Mais la tradition s'était maintenue d'isoler cette histoire de celle du monde égéen et grec : elle était respectée même dans la première édition de l'*Histoire de l'Antiquité* d'Ed. Meyer. Pourtant, les découvertes se multipliaient qui précisaient les connexions existant, dès la plus haute antiquité, entre les deux domaines, et rendaient cette tradition de plus en plus difficile à défendre : découvertes de Mycène, de Crète, travaux de V. Bérard sur les Phéniciens et l'Odyssée, etc. Sauf erreur, le tome I de mon *Histoire de l'Antiquité* a été le premier essai pour présenter d'ensemble l'histoire du monde méditerranéen primitif, en respectant les connexions évidentes et capitales. Je le renouvelle ici, parce que le sujet a été éclairé depuis, en particulier par les publications relatives aux Hittites, qui sont de beaucoup la nouveauté la plus intéressante, pour l'instant, dans le domaine de l'histoire ancienne et qui se continuent de jour en jour par les travaux infatigables de MM. Hrozny, Gotze, Friedrich, et Forrer. Un tel effort de synthèse justifiera, je l'espère le

Sayfa : VIII

présent travail, quelles que puissent en être les défauts de détail.

J'en signale tout de suite deux qui ne m'ont pas échappé.

D'une part, je n'ai pu obtenir, pour les noms propres, les signes diacritiques généralement admis. Je les ai remplacés tant bien que mal, en évitant les accumulations de consonnes par trop difficiles à prononcer pour des gosiers français ou même européens. Mais il en résulte une certaine incohérence dans la transcription des noms sémitiques· Je m'en excuse auprès du lecteur : elle n'est pas de mon fait. Je tâcherai d'y remédier dans un index des noms propres.

D'autre part, je ne me suis pas décidé ici à me lancer dans l'océan de la bibliographie. J'ai cité, comme de juste, les travaux récents dont je me suis directement inspiré. Mais les œuvres les plus importantes sont supposées connues. Je me propose de donner ensuite une bibliographie, sinon complète, au moins étendue.

J'ai réservé index et bibliographie pour un fascicule spécial, afin de ne pas enfler démesurément un volume déjà suffisamment corpulent.

Pour la même raison, j'ai laissé tomber l'histoire, instructive et fâcheuse, des républiques grecques après les guerres médique. Je me permets de renvoyer simplement au tome II de mon *Histoire de l'Antiquité* (*Athènes*), et à quelques articles que j'ai publiés depuis (par exemple un article sur *Socrate* dans le *Musée belge* de 1923, p. 157 sqq). J'espère qu'une nouvelle édition d'*Athènes* paraîtra prochainement.

Sayfa VII

M.Ö. IV. Yüzyıla Kadar

AKDENİZ DÜNYASI

Maspéro bize, Doğu'nun farklı toplumlarına dair incelemelerin yan yana gelmesinden farklı bir biçimde klâsik Doğu tarihini ele alıp incelemeyi öğretmiştir. Ama [tarih yazımı konusunda] gelenek, bu tarihi Yunan ve Ege Dünyası tarihinden ayrı olarak ele almıştır. Meyer'in "İlk Çağ Tarihi" adlı eserinin ilk basımında da bu geleneğe uyulmuştur. Bununla birlikte, en eski İlk Çağ döneminden beri, her iki alan -Klâsik Doğu Tarihi ve Yunan-Ege Dünyası Tarihi- arasında var olan bağıntıları belirginleştiren ve Girit keşifleri, V. Bérard'ın, Fenikeliler ve Odysseia konusundaki çalışmaları vb. gibi buluşlar sayıca artmakta ve bu geleneğin savunulmasını giderek zorlaştırmaktaydı. "İlk Çağ Tarihi" adlı eserimin birinci cildinin, açık ve önemli bağlantılara sadık kalarak İlk Çağ Akdeniz Dünyası Tarihini bir bütün olarak sunan ilk deneme olduğunu burada bir kez daha yineliyorum: Özellikle bu konu, MM. Hrozny, Gotze, Friedrich ve Forrer'in bıkıp usanmadan [sürdürdükleri] çabalarıyla günden güne artan ve şu an için eski tarih alanında en ilgi çekici yenilik olan Hititlilere dair yayımların ortaya çıkışıyla aydınlatılmıştır.

[sayfa VIII] Ayrıntı hataları olsa da şu andaki çalışmanın böylesine bir sentez çabasını doğrulayacağını umuyorum.

Gözümden kaçmayan bu hataların ikisini hemen belirtmek isterim.

Bir yandan özel isimlere dair genellikle kabul edilmiş ayırt edici işaretleri elde edemedim. Fransız, hatta Avrupalı gırtlağı açısından sesletimi çok zor olan sessizlerin birbiri ardı sıra yığılmasından sakınarak, iyi ya da kötü özel isimlerin ayırt edici işaretlerinin karşılığını buldum. Ama Samî dilindeki isimlerin kopyalanmasında belirgin bir tutarsızlık ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı okuyucudan özür diletirim: bu, benden kaynaklanmıyor. Özel isimler dizininde bunu düzeltmeye gayret edeceğim.

Diğer yandan, kendimi kaynakça okyanusuna atma konusunda bir karara varabilmiş değilim. Doğrudan esinlendiğim son çalışmaları doğal olarak belirttim. Ama en önemli eserlerin [daha önceden] bilindiği öngörülür. Daha sonra, tam değilse de en azından geniş bir kaynakça vermeyi düşünüyorum.

Daha şimdiden yeterince kalın bir cildi ölçüsüzce şişirmemek için kaynakça ve dizine ayrı bir fasikülde yer verdim.

Benzer nedenlerden ötürü Med Savaşları sonrası Yunan Cumhuriyetlerinin eğitici ve can sıkıcı tarihini bir yana bıraktım. Bu [dönem hakkındaki] tarihi "İlk Çağ Tarihi (Atina)" adlı eserimin sadece II. cildine ve yayımlanmış bir kaç makaleye eklemeyi düşünüyorum (örneğin Socrate üzerine bir makale, 1923 yılı Musée belge, s. 157). Athénes [Atina] adlı eserin yeni basımının yakında çıkmasını umut ediyorum.

Sayfa :63

Le roi vaincu se sauva en Cypre, où la mer le mettait encore à l'abri des attaques hittites. Mursil eut à revenir une seconde fois dans la riche plaine cilicienne, d'où il se vante d'avoir déracìné 66000 personnes. Il fit aussi respecter ses armes plus à l'ouest, au pays de Millavanda (Milyade classique), où il trouva pour auxiliaire le roi des Achéens de Pamphylie. C'est la première fois que les Grecs apparaissent dans les documents de Boghaz-Keui. A la fin de la 9e année, nous trouvons le roi à Ankuva (Ancyre), où l'éclipse de soleil du 13 mars 1335 vint jeter le trouble dans son entourage. Les devins mirent le phénomène en rapport avec la mort de la jeune reine, mais non avec les opérations de l'armée royale, alors mobilisée contre l'Azzi (vers les sources de l'Euphrate).

Sayfa 63

II. Mursil [Murşili II]

Yenik kral [Murşili II], denizin onu Hitit akınlarından koruduğu Kıbrıs'a kaçmıştı. 66.000 insanın kökünü kazımış olmaktan dolayı gurur duyan Murşili, ikinci kez Çukurova'nın zengin ovasına geri dönmek zorunda kaldı. Pamphylie [Pamfilya] Akaların kralını yardımcısı olarak gördüğü [için] daha batıda yer alan Millavanda (klasik Milyade) ülkesinden ordularını bile esirgememişti. Boğazköy belgelerinde ilk kez Yunanlılar ortaya çıkmaktadır. **9. yılın sonunda kral Murşili'yi,** [M.Ö.] **13 Mart 1335 yılında, onu ve çevresindekileri şaşkına çeviren güneş tutulmasının gerçekleştiği Ankuva (Ancyre) [Ankara]'da görmekteyiz.** Kahinler bu olayı, o sıralar Fırat nehrinin kaynaklarına Azzi bölgesine doğru harekete geçen krallık ordusunun manevraları ile değil, genç kraliçenin ölümü ile ilişkilendirirler.

Sayfa :67

Séti I fut avant tout un grand bâtisseur. Le jeune homme qui lui succéda, Ramsès II, était d'humeur plus entreprenante, et, dès l'an V de son règne (1290 ou peu après), il aborda résolument les Hittites. C'est à Kadès qu'il les rencontra, et un stratagème de leurs chefs le mit un moment dans une position fâcheuse; il s'en tira par la bravoure personnelle qu'a immortalisée le poète de cour Pentaour. Cet exploit nous a valu, à Thèbes, de pittoresques représentations de l'armée hittite. On ne nous dit pas quel fut le chef des vaincus, mais les documents de Boghaz-Keui ont permis d'affirmer que c'était

Kadès,

Sayfa :67

encore Muvatalla qui gouvernait l'empire; un de ces documents semble directement relatif à la bataille. Elle fut beaucoup moins décisive que ne nous la représentent les scribes de Ramsès II, et la guerre continua. *

C'est que Muvatalla était pris à revers par l'ennemi du Nord. Les Gasgas, durant les dernières années de ce règne, ont multiplié leurs incursions et un moment occupé Hattusas même : c'est en raison de cette catastrophe que les archives retrouvées sont constituées en majeure partie par des copies de documents antérieurs. Hattusil, qui gouvernait le pays du Nord, a dû reprendre la capitale, et il est arrivé à maîtriser le péril. Du moins s'en vante-t-il dans un grand discours adressé à ses sujets quand il eut remplacé son frère. On peut, peut-être, lui faire confiance, car le danger gasga semble avoir été écarté pour deux générations.

Sur le troisième front, le plus dangereux, Muva-

**esas-i cem [İşin aslı]*

Sayfa :68

* ** Okunamadı*

talla avait été plus heureux. Dans le traité avec le roi de Kizvadna, on voit que les Harri proprement dits restaient des voisins hargneux. Mais le Mitanni était rattaché à l'empire, nous l'avons vu, au moment de la bataille de Kadesh, et, d'une manière générale, Muvatalla avait fait reculer, dans ces parages, la puissance assyrienne. On peut en croire le témoignage de son adversaire, le roi Adadnirari I.

Şayfa :68

* Celui-ci avait été, aux environs de 1300, en guerre avec le roi cosséen Nazimaruttas. Ils'en était bien tiré, et un traité heureux avait reculé sa frontière du Sud. Mais il faut croire qu'il ne lui resta plus assez de forces pour maintenir celle du Nord-Ouest. Dans les nombreux documents qu'il a laissés à Assur et ailleurs, pendant la seconde partie de son règne, les provinces qu'il occupait d'abord du côté de l'Euphrate disparaissent. Lorsque Adadnirari I mourut vers 1275, on est donc fondé à croire qu'elles avaient échappé à l'Assyrie, et, de fait, nous verrons ses successeurs obligés de les reprendre.

Çoş Güç

* Okunamadı

Hattusil III.

Hattusil III était déjà un homme mûr lorsqu'il parvint au trône dans des conjonctures difficiles. La guerre contre l'Egypte se prolongeait, avec ou sans interruptions, et les répercussions en étaient fâcheuses. L'Amurru avait trahi, il avait fallu déporter au pays de Hatti son roi Bentésina. Si la Cilicie resta fidèle, nous savons que les pays plus à l'Ouest se détachèrent. Enfin, tout n'est certainement pas rodomontades dans les triomphes que célèbre Ramsès II. Pour la première fois depuis longtemps, des armées

Sayfa :69

égyptiennes reparurent dans la Syrie du Nord, voire aux bords de l'Euphrate. Nous pouvons donc croire le Pharaon quand il affirme que ce fut (vers 1270) un ambassadeur hittite qui vint lui demander la paix; il est vrai que la présence, à ses côtés, de mes-

Sayfa :69

sagers égyptiens prouve que la négociation avait été déjà amorcée. Il en sortit le traité célèbre que nous avons retrouvé en deux exemplaires, l'un hiéroglyphique à Thèbes, l'autre cunéiforme à Boghaz-Keui. Les clauses d'alliance offensive et défensive reparaissent dans tous les traités hittites. Plus originales sont les clauses d'extradition des émigrés, avec promesse d'amnistie pour ceux qui seront ainsi rendus, soit à l'Egypte, soit aux Hittites.

Sayfa 67

[Mısır hükümdarı] I. Seti her şeyden önce [19. Sülalenin] kurucusuydu. Onun yerine geçen II. Ramses daha atılgan bir karaktere sahipti. Hükümdarlığının V. yılında, **(yaklaşık olarak** [M.Ö.] **1290)** kararlı bir biçimde Hititlilerin üzerine yürümüştü. Onlarla Kadeş'te karşılaşmıştı.

Hititli komutanların kurnazlığı, II. Ramses'i bir anda sinirlendirmiş ve Pentaur saray erkânından olan şairin ölümsüzleştirdiği yiğitlikle işin içinden sıyrılmıştı. **Bu kahramanlık bizim, Teb şehrinde Hitit ordusunda özgün tasvirleri elde etmemizi sağlamıştır. Yenik komutanın kim olduğu bize söylenmemiş, ancak Boğazköy belgeleri, imparatorluğu yönetenin yine Muvatalla olduğunun doğrulanmasını sağlamıştır.** Bu belgelerden biri doğrudan bu savaş ile ilgili gibi görünmektedir. Bu, II. Ramses'in kâtiplerinin betimledikleri kadar kesin sonuca götürmeyen bir savaş olmuştu ve devam etmişti.

Muvatalla, kuzey düşmanı tarafından yenilgiye uğratılmıştı. Bu hükümdarlığın son yılları boyunca **Gasga'lar,** akınlarını arttırdılar ve hatta bir süre Hattuşaş'ı bile işgâl ettiler. **Kuzey ülkesini yöneten Hattuşili,** başkenti yeniden geri almak zorunda kaldı ve [böylelikle] tehlikeyi önlemeyi başardı. Hattuşili, kardeşinin yerine geçtiği za-

man halkına hitaben yaptığı büyük söylevinde, en azından bu dumrumdan ötürü övünüyor muydu? Belki de [bu konuda] ona güvenebiliriz. Zira Gasga tehlikesi, iki nesli birbirinden ayırmış gibi görünmektedir.

[sayfa 68]

Muvatalla, cephelerin en tehlikesi olan üçüncü cephede mutlu olmuştu. Kizzuvatna kralı ile yapılan antlaşmada gerçek anlamda söylenmesi gerekirse, Hurrilerin hırçın komşular oldukları görülmektedir. Fakat daha önce gördüğümüz gibi **Kadeş** Savaşı sırasında Mitanni Devleti imparatorluğa bağlanmıştı. Genel anlamda Muvatalla, bu yörelerde Asur gücünü geri püskürtmüştü. Muvatalla'nın düşmanı olan kral I. Adadnirari'nin bu konuda anlattıklarına güvenebiliriz.

Yaklaşık [M.Ö.] 1300 yıllarında I. Adadnirari, Cos Kralı Nazimaruttas ile savaşmıştı. Bu savaştan galip çıkan I. Adadnirari, kârlı bir antlaşma ile güney sınırını genişletmişti. Ancak, kuzeybatı sınırını elde tutmak için artık yeteri kadar askerî gücünün kalmadığının düşünülmesi gerekir. Hükümdarlığının ikinci dönemi boyunca, Asur ve başka yerlerde bıraktığı sayısız belgelere göre ilk olarak, Fırat nehrinin civarlarında ele geçirdiği illerin yok olduğu görülmektedir. I. Adnadirari, [M.Ö.] 1275 yılına doğru öldüğü zaman, Asur'un bu illeri kaybettiği düşüncesi doğrudur ve zaten [daha sonra] haleflerinin bu illeri geri almak zorunda kaldıklarını göreceğiz.

Hattuşili III

III. Hattuşili, zor şartlarda tahta çıktığında yorgun bir insandı. **Mısır'a karşı yapılan savaş durmaksızın devam ediyordu** ve bu savaşın etkileri üzücüydü. Amurru, [hanedanlığı] ihanet etmişti. Amurru Hanedanlığı'nın kralı Bentésina'yı Hatti ülkesine sürgün olarak göndermek gerekmişti. Her ne kadar Klikya [krallığı] sadık kalmışsa da daha batıdaki ülkelerin Hattuşili'den ayrıldıklarını biliyoruz. Sonuç olarak, II. Ramses'in yücelttiği zaferlerde hiçbir şey kesinlikte uydurma değildir. **[sayfa 69]** Uzun zamandan beri ilk kez Mısır orduları,

Kuzey Suriye'de hatta Fırat'ın kıyılarında bile görünmüşlerdi. Bu yüzden Firavun'un söylediğine göre Hitit elçisinin gelip kendisinden barış talep ettiğine inanmalıyız. Firavun'un yanındaki Mısır elçilerinin varlığı, görüşmenin daha önceden başlamış olduğunu kanıtlamaktadır. [Bu görüşmenin sonucunda] **Biri Teb şehrinde hiyeroglif şeklinde, diğeri ise Boğazköy'de çivi yazısı şeklinde yazılan iki örneğini bulduğumuz ünlü antlaşma ortaya çıkmıştır.** Saldırı ve savunma ittifakının hükümleri, tüm Hitit antlaşmalarında yeniden ortaya çıkmaktadır. Bunlardan en ilginç olanları, **af** vaadiyle ya Mısır'a ya da Hitit'e iade edilecek olan göçmenlerin, geri gönderilmesi hükümleridir.

